Barbu Slătineanu

SUB SEMNUL PALOȘULUI

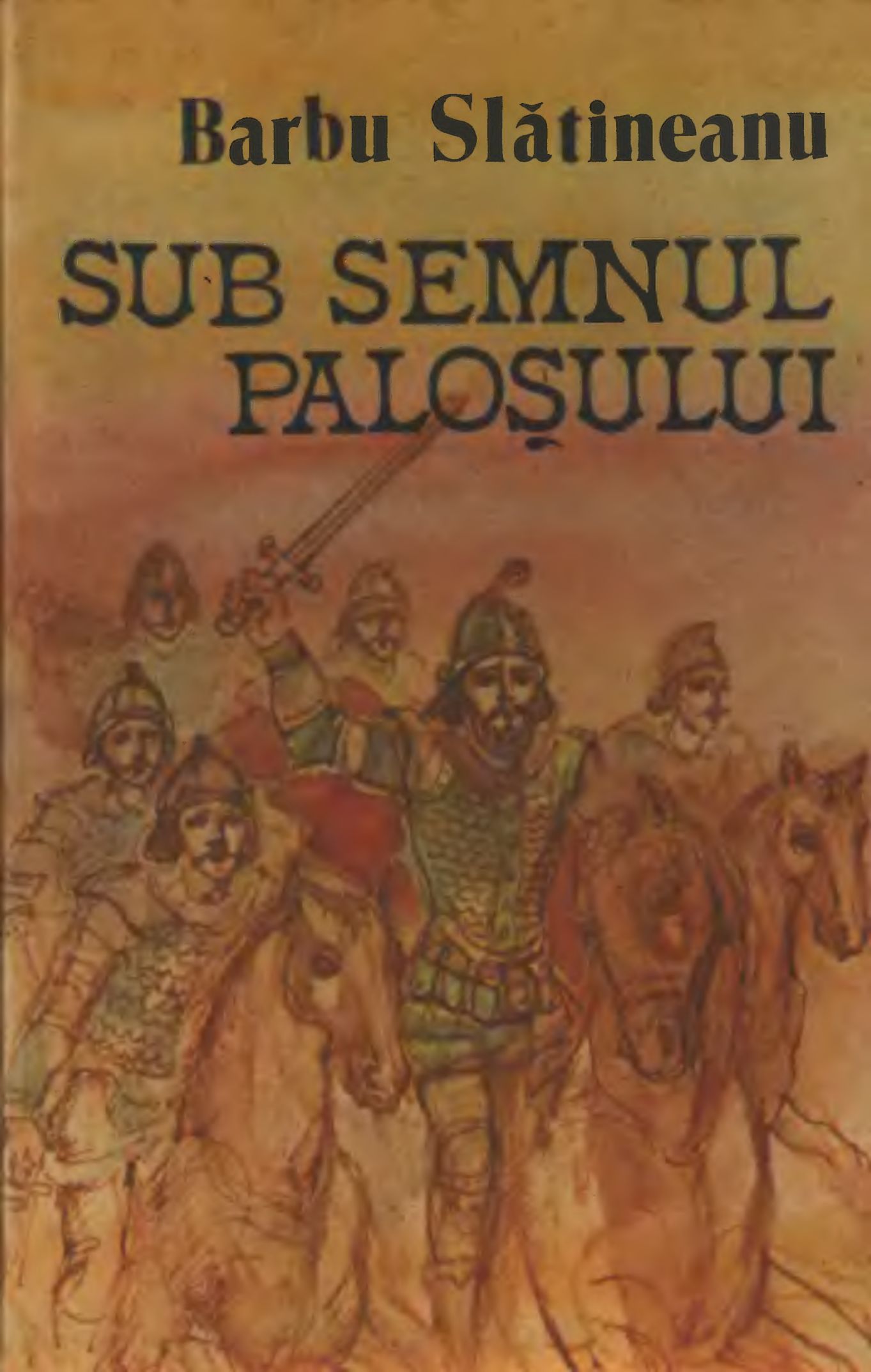

Ilustrația copertei de : *Francisk Kolab*

Romanul de față — inedit — a fost elaborat între anii 1955—1958. Textul se reproduce după o dactilogramă revăzută și corectată de autor, dactilogramă păstrată în arhiva familiei. Ediția a fost îngrijită în redacție de Constantin Mohanu.

BARBU SLATINEANU

SUB SEMNUL PALOȘULUI

Roman

cu un *Cuvînt înainte* de
ȘERBAN CIOCULESCU

EDITURA MINERVA

București, 1989

CUVÎNT ÎNAINTE

Am fost unul dintre privilegiaţii cărora regretatul Barbu Slătineanu, în casa lui primitoare, încărcată cu opere de artă, le-a citit captivantul său roman *Sub semnul Paloşului.* Partea imaginaţiei era tot atît de seducătoare ca şi adînca intuiţie a obiceiurilor strămoşilor noştri din primele decade ale secolului al XIII-lea. Plecînd de la ipoteza că biserica, monument istoric, din Ostrovul Snagov, ar fi fost ctitorită de Cavalerii Teutoni, care participaseră la a cincea cruciadă, autorul a zugrăvit o frescă minunată a epocii, titlul romanului implicînd în decurs de două generaţii consecinţele fatale ale jurămîntului de castitate depus, în calitate de cavaler teuton şi călcat, prima oară, dintr-un impuls necugetat, a doua, ca urmare a unei pasiuni nimicitoare.

Avem, aşadar, în această povestire epică, impecabil arhitecturată, pe de o parte o icoană veridică a strămoşilor noştri, anterior şi din vremea lui Seneslau, Voievodul românilor din stînga Oltului, iar pe de alta, în partea finală, deznodămîntul tragic al unui roman de dragoste mai puternică decît raţiunea şi, după cum se ştie, soră bună cu moartea.

Indicaţiile tematice mă scutesc de rezumarea acţiunii. Sînt de părere că trebuie lăsată cititorului plăcerea de a se orienta în dedalul împrejurărilor. De pe atunci, după vorba cronicarului moldovean, valabil şi pentru Muntenia, ţara era aşezată „în calea răutăţilor", adică a invaziilor pustiitoare. Acestea nu lipsesc, dar localnicii, conduşi de urmaşul viteazului cruciat (în limba veche crijac), le ţin piept cu dîrzenie.

Etnograf de frunte, specializat în studiul ceramicii, căreia îi închinase o lucrare fundamentală, dar cunoscător al întregii arii a disciplinei, Barbu Slătineanu ne arată dibăciile mîinilor harnice ale snagovenilor, în ritmul anotimpurilor. Dublat de un poet, sensibil la farmecul naturii, romancierul a zugrăvit numeroase

tablouri pleneriste, care adaugă caracterului „palpitant" al acțiunii o nouă dimensiune frumosului.

Sub semnul Paloșului este într-adevăr, cum am mai spus, un roman captivant, cu răsunet lung în amintirea cititorului. Dragostea, în acea vreme, nu era sofisticată, ca în zilele de sfîrșit de veac la care asistăm. Oamenii se dăruiau total, pe viață și pe moarte, mistuitoarei patimi. Este cazul celui de al doilea „crijac", care a luptat cît a putut împotriva sentimentului cutropitor, pînă ce i-a cedat, pierzîndu-și viața. Veacul era mistic și întîmplarea finală putea fi interpretată de martorii sfîrșitului tragic al călugărului cavaler ca o pedeapsă a Cerului. Noi, însă, judecînd laic și cunoscînd unde poate duce paroxismul pasiunii, îi recunoaștem caracterul sempitern, indiferent de spațiu și de timp, de starea civilă sau socială a victimelor ei.

Un alt merit al cărții este darul învățatului autor de a nu fi privit epoca și oamenii în mod livresc, ascunzîndu-și bogata informație istorică și social-politică. Nelăsîndu-se însă nici furat de ispita fantazării, Barbu Slătineanu a reușit cu romanul *Sub semnul Paloșului* o restituire autentică a începuturilor noastre medievale. Ca în dictonul latinesc *utile dulci*, romanul este pe cît de instructiv, pe atît de delectabil. Cititorii, sînt convins, nu-mi vor dezminți afirmația, riguros cumpănită.

Acestei prime apariții din scrierile literare ale lui Barbu Slătineanu, care ne-a lăsat și o suită de excelente schițe, nuvele, amintiri și piese de teatru, îi revine rolul deloc neînsemnat de a introduce în capitolele istoriei noastre literare un nume care nu putea lipsi.

Cînd, în sala centrală a colecției sale de artă, în care se aflau și unele magnifice arme vechi, Barbu Slătineanu mă îndemna să ridic și să studiez vreo sabie cu lama de oțel de Damasc, în luciul căreia se întrezăreau mai departe lungile fire de sîrmă topite și bătute laolaltă, puteam oare presimți că voi avea misiunea de a înălța, mult mai tîrziu, în aceeași mînă, Paloșul Crijacului ?

ȘERBAN CIOCULESCU

SUB SEMNUL PALOŞULUI

CUVÎNTUL AUTORULUI

Povestea de față este numai un roman. L-am scris căutînd să țin seama de faptele cunoscute din prima jumătate a veacului al XIII-lea.

Cer iertare pentru eventualele greșeli istorice pe care le voi fi făcut, fie din pricina neștiinței mele, fie din sărăcia documentației.

Aș dori ca cititorul să aibă în vedere că încercarea mea de evocare a unor vremuri puțin cunoscute are menirea să se folosească de cadrul unui roman.

Cine dorește să deslușească partea de adevăr sau de ficțiune ce o cuprinde acest roman să osteneaască citind *Cuvinte lămuritoare* de la sfîrșit.

PROLOG

I

UN REGE ÎNGÎNDURAT

De cînd se întorsese din Cruciadă, era tare îngîndurat. Cum ? El, eroul atîtor bătălii în slujba Crucii, el mare crai unguresc, el, Andrei al II-lea, zis „cel sfînt"... tocmai el, nu putea avea un strop de tihnă ? Ce vremuri... Acum, ştia bine care a fost preţul izbînzilor. Papa îl lăudase, Apusul îi pusese cunună de lauri, dar, aici acasă, ce găsise ? Un popor ce nu-l mai cunoştea, iar „peste păduri" — Trans Silvano —, sau Erdeli cum îi plăcea lui să zică, în pămînturile de curînd cucerite, vlahii, ce nu numai că nu i se închinau, dar nici nu voiau să treacă la adevărata credinţă apostolică, ţinînd cu schismaticii de peste munţii cei cu creste de zăpadă — vlahi de-ai lor — şi tot de rit grecesc. Dar asta nu era destul ! În lipsa lui, nobilii uneltiseră. Fusese silit, el, marele crai apostolic, să dea acea blestemată Bulă de aur, care-l îngrijora într-atît, încît pe zi ce trecea, îi piereau şi liniştea şi somnul. Unde îi era gloria ? Unde — puterea ? Papa, departe la Roma, iar nobilii, aici ! De cînd îşi întinsese cuceririle şi peste pămînturile vlahilor lui Gelu şi Glad, de aproape două secole, nicicînd scaunul crăiesc nu fusese mai ameninţat. Puterea aflată în mîna vicleniIor nobili îi clătina din temelie coroana şi ţara. Şi, pentru că un necaz nu vine niciodată singur, îşi mai născocise încă unul, chiar el : Cavalerii Teutoni ! Aceşti monahi cu spadă, pe care el, Andrei, îi oploşise la poalele „munţilor cei cu creste de zăpadă", începuseră să-şi arate colţii. Îi adusese să-l apere, la nevoie, de nobilii cîrtitori, iar ei ?... făceau cum îi tăia capul, nesocotindu-i poruncile, cum limpede grăise şi preacinstitul episcop. Le dăduse voie să-şi întindă mîna, în

numele lui, al craiului, și al Papei, peste pămînturile de dincolo de munți, la brodnici, vlahi și cumani. Întru slava credinței apostolice încuviințase să-și ridice cetăți numai de lemn, iar ei, iată, umblau cu gînd de viclenie. Își duraseră cetăți de piatră, trainice și semețe. Și unde ? Tocmai la Marienburg, Brassau și Törzburg, adică numai bine să închidă și să vămuiască toate trecătorile ce duc peste munți spre pămînturile vlahilor. Și, mai mult de atît ! Nu numai că vămuiala le umplea lor pivnițele, dar trecuseră munții și ridicaseră cetate mîndră — Cruceburgul — tocmai peste posadă în pămîntul schismaticilor vlahi. De ce ? De ce tocmai acolo ? Era vîrful, ori, dimpotrivă, mînerul de lance al ataculuí ce-l plănuiau împotrivă-i. Papa mă iubește, vezi Doamne, dar ei sînt slujitorii lui, preacucernici. Ș-atunci, nu cumva... ? ! ? El, „cel sfînt", el, mare crai, erou al crucii, el, el atunci ce rost mai are ? Și ce nevoie va mai avea Papa de dînsul după ce și-o sădi luptătorii lui în haine preoțești în pămînturile atît de rîvnite ale blestemaților de vlahi ?

Părtaș al gîndurilor acestora, negre, era și marele episcop al ungurimii. Și el se simțea de prisos. Ceruse să fie primit la prealuminatul crai și acum ținea ochii în pămînt : Era la fel de mohorît la suflet și din aceleași pricini. Craiul se plimba plin de fiere între jilț și ferestre, dar, fără a vedea nimic. I se brăzdase adînc fața de nesomnul ultimelor săptămîni. Îl privi pe episcop cu niște ochi turbați și totuși străini, de parcă l-ar fi văzut pentru întîia dată. Îi făcu semn să șadă la masa de scris. Mîinile lui tremurau, ca și ale episcopului, de parcă amîndoi ar fi fost cuprinși de fierbințeli. Și vremea se stricase. Se desprimăvăra greu. De cîteva zile ploua rece. Parcă Dumnezeu le-ar fi cetit în suflete !

Se hotărîse Craiul să trimeată ultimatum ! N-avea de ales ! Dar ce răsunet va avea acesta în urechile cavalerilor plini de țîfnă ? Poate, mai bine ar fi să răpeadă solie chiar la Cruceburg, unde avea știre că trăsese Marele Maestru al acelor nemernici de călugări, cu platoșe și paloș. Dar, de fapt, cu ce gînd trecuse Magistrul, tocmai în țara vlahilor ? De ce tocmai acolo, dincolo de munți ? !

I. LA CRUCEBURG

Pe vîrful cel fără pădure, înălțaseră crijecii [1] cetate din piatră cioplită, să stăpînească trecătorile munților. Cu turnuri ascuțite, crescută din stîncă, sta strajă împotriva prădanicilor, ce ar fi încercat să pătrundă în Țara Borsei [2]. Sau, cine știe cu ce gînd și-o duraseră crijecii tocmai aici, înfiptă ca un vîrf de suliță în pămînturile valahilor. Teutonii o numiseră Kreuzburg, ce pe graiul vlahilor se tălmăcește „Cetatea Crucii" de-i mai ziceau și Cruceburg. În lăuntrul zidurilor durascră și biserică de piatră.

În cea dimineață de primăvară, a văleatului 1222 de la Întruchiparea Cuvîntului, ploua iar, ploua mărunt. De sub meterezele de lemn de peste zidul turnului, un stol de ciori își luă zborul, croncănind. Parcă prevesteau ceva, parcă simțiseră ele, primele, adevăratul înțeles al gîndurilor craiului unguresc. Acum, mînate de vînt se depărtară pînă la pădure, unde, în ciucuri grei, se așezară pe ramuri, îndoindu-le. Dar nu stătură mult și, neliniștite, își luară zborul, întorcîndu-se spre turnurile ascuțite, rotindu-se peste cetate, fîlfiind și cîrîind speriate.

În curtea castelului se auzeau poruncile scurte ale crijecilor, nechezatul cailor, lătratul cîinilor, strigătele slugilor, care pregăteau de plecare. Grăbiți, încărcau olahii desagii pe spinările cailor, iar dincolo de poartă, mocanii, asmuțind dulăii, adunau vitele și oile, stînd gata să pornească la vale. De sub șopron venea sunet de nicovală. Bătea făurarul potcoavele pentru drum.

Numai în cealaltă parte a castelului, spre colțul de miazănoapte era liniște. Zidurile groase nu lăsau să pătrundă larma. După slujba de dimineață, se adunaseră crijecii în trapeză să-și ia rămas bun de la cei ce urmau să plece. Încă un rînd pornea cu gînd să întindă stăpînirea tagmei în țară nouă. Atîția fuseseră trimiși spre necunoscute meleaguri, că puțini mai rămăseseră în cetatea Cruceburgului. Îndată ce veneau noi ciraci din țara teutonilor, nevoile tagmei îi și risipeau spre pămînturile schismaticilor vlahi. Îi era grabă Mistrului să nu se răsgîndească craiul unguresc ce le făgăduise țara vlahilor, sau ca nu cumva, trezîndu-se poftele altora, a celor de

[1] *Crijac* — numele dat de populația autohtonă oștenilor din ordinul Cavalerilor Teutoni (n.a.).

[2] Veche denumire a Țării Bîrsei (n.a.).

peste Dunăre, să sosească prea tîrziu. Să fi înţeles Mistrul semnele stolului înaripat, ce cîrîise în zori, deasupra cetăţii ?

În sala cu pereţii de piatră, unde, într-o firidă se vedea crucea Domnului, vorbele sunau parcă mai aspre. Marele Maestru, sau Mistrul — cum îi ziceau localnicii mai marelui tagmei teutonilor ce, purtînd mantia albă cu cruce neagră sta în picioare, privind la un cavaler îngenunchiat în faţă-i. Era un tînăr cu ochii albaştri şi plete aurii ce i se revărsau pe umeri, iar pieliţa obrazului o avea subţire, ca de fată.

Unic fiu al marelui vornic valah Matei, din Dăbîca, urmaş al acelor viteji ce l-au slujit cu credinţă pe neînfricatul cneaz Gelu românul — Simon — îi urmase de bunăvoie pe crijeci. Era tînăr şi plin de vise. Aceşti cavaleri ai credinţei, aşa cum îi credea el, buni şi drepţi, i-au aprins închipuirea. A lăsat apele Someşului, casa părintească, bătrînul tată cu lacrimi în ochi şi a venit aici. tocmai peste munţi, să intre în slujba tagmei. Inima lui rămăsese la credinţa cea dintîi, mai ales cînd îl ducea gîndul la strămoşii răpuşi de sabia ungurească şi părăsiţi pe cîmpul de luptă fără cruce la căpătîi. Ai lui nu lăsaseră, cu toată urgia ce-a urmat, credinţa valahilor, socotită de năvălitorii papistaşi, schismatică. De gura bătrînii, tătîne-su mare, trecuse — în ochii cîrmuirii — la adăpostul preamilostivei biserici apostolice. Şi numele şi l-a schimbat să nu mai sune românește. Căci pe unguri nimic nu-i seca mai tare la inimă, decît amintirea cneazului Gelu, românul, în ţara căruia ei rămăseseră tot puţini la număr şi tot venetici.

Acum, Simon sta cu ochii plecaţi, dar cu inima plină de speranţă. Năzuia în sinea lui, să renască el slava moşilor neamului vlah. În jur se rînduiseră crijecii, în mantiile lor albe, fiecare cu mîinile rezemate de mînerul paloşului ţinut dinainte. Mistrul, în limba lui, grăi răspicat :

— Ia aminte, Simon de Doboca... Crucea este semnul tagmei noastre. Noi luptăm pentru credinţa adevărată ce nu e aceea a strămoşilor tăi. Priveşte paloşul ce ţi-l dau. Vezi-i strajă petrecută de-a curmezişul. Ori unde vei fi, la nevoie ori la ispită, gîndeşte la Semnul ei şi te va izbăvi. Pune paloşul în faţă şi închină-te ! Nimeni nu a mai folosit acest oţel. El poartă încă, pe feţele lui, urma făurarului.

— Smerit rogu-te, părinte, binecuvîntează-mi paloşul ! Prin el să pot învinge, să făptuiesc fapte măreţe, nimeni să nu i se poată împotrivi. Binecuvîntează şi mîinile care îl vor mînui... iar în gînd, se rugă Domnului moşilor lui să-l ierte, cu toate că, îşi zisese adesea, unul fiind Dumnezeul tuturor creştinilor, poate nu era aşa mare păcat să intre în slujba crijecilor catolici.

— Eşti cutezător, Simone, dar în cinstea contelui Matias de Doboca, tatăl tău, îţi voi împlini dorinţa. Vezi numai şi ţine minte : cel ce va folosi paloşul să fie vrednic de binecuvîntarea ce o dau. Altcum, i se va întoarce împotrivă.

Marele Maestru făcu semnul crucii peste spadă, luă apă sfinţită din pocalul adus de Sigmund, naşul noului cavaler, apoi sărută locul strajei, se uită la paloş şi urmă vorba mai departe :

— Binecuvîntat să-ţi fie oţelul, nepătată să-ţi rămînă sclipirea atîta vreme cît mîinile ce te vor ţine vor fi neîntinate de păcat. Cale lungă să deschizi în rîndurile duşmane, iar pe stăpînul tău, de va fi neprihănit, nimeni să nu-l poată înfrînge, şi primejdiile să-l ocolească. Oţelul tău, mai desăvîrşit decît platoşa şi scutul, să-l păzească de fier străin. Şi de va cădea în ispită, să nu-l mai aperi de moarte, ci, să fii tu însuţi pricină pieirii lui.

Mistrul se opri, îşi întoarse privirile de la paloş către tînărul ce rămăsese în genunchi, şi, părinteşte, glăsui :

— Fiule, te-am făcut frate ! Acum urmează legile tagmei noastre, aşa cum ţi-au fost tălmăcite de naşul tău Sigmund. Vei fi cavaler şi tălmaciul nostru în pămînturile vlahilor ce vorbesc tot limba strămoşilor tăi. Ne vei fi de mare folos printre îndărătnicii aceştia, căci tu, cu pilda ta, le vei lumina cugetul spre adevărata credinţă. Aşa, se vor închina şi nouă, trimişilor lui Dumnezeu pe pămînt. Eşti tînăr, dar nădăjduiesc că tatăl tău, Contele Matias, care a ştiut să te pregătească cu atîta pricepere în meşteşugul armelor, să-ţi fi sădit, cu chibzuinţă, în suflet şi învăţăturile credinţei noastre.

— Mi-a arătat, părinte, toate : ale spadei şi ale lăncii, cum să mînuiesc calul. Cu copiii de casă m-am deprins să ţin isonul cu alăuta, să cînt pe sub ferestrele jupîniţelor, iar la turniruri, ştiu să le port culorile cu izbîndă.

— Cu începere de astăzi va trebui să uiţi cîntecele, petrecerile, să nu te mai gîndeşti la jupînese. Vezi de dă ascultare fratelui Sigmund.

— Da, părinte, îi voi da ascultare.

— Simon de Doboca, te-am făcut cavaler şi monah înainte de vreme, şi, prin această grabă, am călcat legea tagmei. Fie ca această faptă să nu se arate greşită. N-ai făcut decît o prea scurtă ucenicie. Sîntem cu toţii chemaţi să secerăm holdele ce ni le-a hărăzit Domnul, şi culegători sînt prea puţini. Nu e cine să strîngă bucatele în hambare. Mai trebuie să-i aducem pe schismatici şi necredincioşi pe calea cea dreaptă. Împlinim astfel poruncile preasfîntului părinte de la Roma. Nu uita... Sigmund îţi va aminti...

— Nu voi uita, părinte.

— Pleci departe de cuibul tagmei. Aminteşte-ţi de legile noastre : ajută pe cel nevoiaş ! apără pe cel slab ! ocroteşte pe femeie, pe copil ! cinsteşte pe cei bătrîni ! îngrijeşte bolnavii ! nu vărsa sînge fără folos ! şi, ca să te ţii curat, nu te atinge de trup de muiere ! M-ai înţeles ?! Uită cîntecele, lasă-ţi alăuta.

— Da, părinte, zise Simon şi parcă aceste ultime cuvinte îi picurară miere în suflet. Da, aşa da ! Aşa îşi vedea şi el, în visele lui, drumul spre slavă şi mîntuire.

— Cucereşte suflete pentru împărăţia cerurilor, cucereşte prin cuvînt sau, la nevoie, prin tăişul paloşului. Nu uita că prin moarte păgînilor li se poate deschide calea răscumpărării.

La auzul acestor ultime vorbe pe fruntea lui Simon apăru o cută care îi dădu o înfăţişare aspră. Cum adică ? Să ucidă în numele Domnului ? Păi, ce fel de creştini sînt aceştia care-şi zic adevăraţii purtători ai crucii ? ! Să fie atîta deşertăciune sub mantia lor albă ? ! Şi, cîtă osebire faţă de credinţa din sufletul lui valah. Îi pizmuise pe crijeci pentru soarta lor, pentru vitejie, pentru strălucirea lor. Acum îi izvorîse în ochi un dispreţ pe care încerca din greu să-l ascundă. Îl străbătu însă o hotărîre : Nu, nu va fi ca ei. Va fi un adevărat cavaler al lui Dumnezeu şi, acest ultim gînd îi aduse din nou în ochi acea flacără care-l făcea atît de frumos.

Mistrul îi dădu paloşul să-l sărute, apoi, făcîndu-i semn că îi îngăduie să se ridice, i-l întinse, iar proaspătul crijec şi-l prinse la cingătoare.

— Du-te, fiule, şi urmează sfaturile pe care ţi le-am dat. Sigmund de Manhaim, ţi-l încredinţez pe acest frate, ai grijă de el !

Sigmund, ce stătuse alături, nemișcat, se îndreptă spre Simon și-l sărută.

— Dumnezeu să te ocrotească ! Măcar că-mi erai drag și înainte, acum îmi ești chiar frate.

Marele Maestru ieși din sala trapezei, urmat de crijecii lui.

— Crezut-ai, Simone, atunci cînd ai venit la noi, să te faci crijac atît de repede ?

— Ce s-ar mai bucura tătuca... Și amintirea tatălui îi prinse inima ca un cleşte. Îmi pare rău că cei de-acasă nu știu. Măcar cu atît să-i fi bucurat, după multa durere. Ce ar zice Luxandra... sau Mara... să mă vadă cu grozăvia asta de paloș la brîu ?

— Nu uita, Simon, că acum ești monah... Acum pe umerii tăi apasă răspunderi grele... Fi-vei vrednic de ele ? Dar de-ajunsă vorbă. Înainte de a ne lua rămas bun de la fraţi, să coborîm în curte să-i rînduim pe olahi cu toate cele de nevoie pentru o călătorie atît de lungă. Acolo, în ţara vlahilor, va fi nevoie de înălţat ziduri, de tăiat lemn, de cioplit piatră, de luat rodul pămîntului. Vezi să se ia scule, barde, securi, dălţi și topoare. Ai grijă să fie cireada îndestulată, vitele sănătoase. Avem nevoie de boi puternici să tragem trunchiuri de copaci. Ia și fier pentru scoabe, pentru potcoave. Eu cobor să grijesc de cele sfinte pentru noua biserică ce-o vom înălţa. Vei lua un chip al Maicii Domnului, tăiat în piatră și, cum e datina, vom închina lăcașul Fecioarei Maria.

Dar Simon nu mai asculta. Își scosese paloșul din teacă și, măsurînd lungimea, tăișul și sclipirea oţelului, în albastru privirii lui, trecu o lucire de mîndrie. Sufletul îi era însă îndoit. Va trebui, poate, să se măsoare cu fraţii lui de-o limbă și de-o credinţă ?... de care vorbește cu atîta dispreţ Mistrul și crijacul Sigmund. Va trebui, poate, să se bată cu valahii ? ! Nu, asta niciodată. Din nou se lumină la gîndul că el va opri și mîna lui și-a altor crijeci de vor vroi să-i ucidă fraţii. Și atunci înţelese că însuși Dumnezeu l-a mînat aici să-i însoţească pe cavaleri pe pămînturile valahe. De aceea, murmură : „Frumoasă spadă !... iar în mîna mea va fi, cu adevărat sfîntă !“

Dar cuvintele lui se pierdură în larma curţii.

În dumineca de după Rusalii, întîmplîndu-se vreme geroasă, măcar că-nfrunzise codrul şi că fojgăiau jivinile pămîntului, degrabă era fieştecăruia să ajungă la masul de odihnă. De atîta zloată, otînciseră vitele. Cu greu împingeau mocanii turma din urmă, iar cîinii, bătînd laturile, îndemnau oile. Volnici ar fi fost drumeţii să-şi găsească adăpost, dar acum, în miez de zi, orbăcăiau fără să vază cer prin desişul ramului, necum soare dinapoia norilor. Cernea ploaie măruntă. Pe umeri, cămăşile nu se zbiceau, iar iţarii erau încă ţepeni, de cum trecuseră vadul Ialomiţei.

Olahii mergeau laolaltă cu dobitoacele. Dinapoi, călări, veneau crijecii ferecaţi în criţă [1]. Erau doi, stăpîni peste gloată. La cingătoare purtau paloşe lungi, cu straja petrecută de-a curmezişul.

Se lăsase întuneric, oamenii căutau prin desişul codrului, fără să mai deslușească şleaul. Într-un tîrziu, rărindu-se ghindarii, ieşiră la luminiş. O apă lucind printre trestii le tăia calea. Nu găsiră loc de trecere. Se vorbiră deci crijecii să facă mas, părîndu-le locul prielnic.

Mocanii scăpărau din amnar să aprindă focul. Cînd se înălţă vîlvoarea, puseră turta de mălai de mei să se coacă în spuză şi, mai într-o parte, peste jar, înfiptă în ţepuşă, învîrtiră ciozvîrta de miel.

Olahii, tot dibuind malul în sus şi în jos, oblicirăun ostrov unde, după luminiţa ce se zărea, părea să fie locuinţă omenească. Se auzise şi lătrat de cîine. Degrabă deteră vorbă crijecilor, dar fără folos, că apa adîncă n-o puteau trece.

Cel mai bătrîn dintre ei, desprinzîndu-şi platoşa, nu dete ascultare vorbelor mocanului. Nici nu le înţelegea. Obosit, se lungi lîngă foc, punînd coiful căpătîi. Vorba lui străină suna aspră.

— N-am avut parte de odihnă, frate Simone. Opt zile au trecut de cînd am pornit din Cruceburg. În astăseară socotesc să fi ajuns în Ţara Vlasciei, la marginea brodnicilor. Oricum, mîine vom deslușiodurile.

— N-aş şti să-mi dau cu părerea, dar, frate Sigmund, din vorbirea olahului am înţeles că prin apropiere văzut-a

[1] Veche denumire dată fierului, folosită şi pentru oţel (n.a.).

locuință de om. Ar fi păcat să dorm afară în frig, cînd aș putea găsi culcuș să-mi încălzesc mădularele.

— Lasă gîndurile trupești... Grijă să ne fie la îndeplinirea poruncii Magistrului ; apoi om odihni. După cum știi, dorința lui e să întindă cît de grabnic stăpînirea pînă în Țara Brodnicilor, a paznicilor de vaduri. Pentru înscăunarea credinței noastre, dura-vom în aceste părți cetate mînăstirească din lemn. Olahii ce i-am adus de pe plaiurile Țării Borsei ne vor ajuta și apoi își vor face sat, să ne fie la îndemînă. Pentru agonisita lor și a celor din mînăstire, vor lăzui pădurea, să aibă folos de pămînt.

— Da, frate Sigmund, vom îndeplini porunca Magistrului ; brațe vor fi destule și, la nevoie, vom lua băștinași, tot din neamul olahilor sau al brodnicilor, cum le mai zice.

— Firește. Din păcate, aceștia sînt călăuziți de episcopi neadevărați, veniți de dincolo de Dunăre, schismatici ; vom încerca să-i aducem la credința cea dreaptă.

— Pe toate le-om face la vremea lor. Frate Sigmund, acum îngăduie să prind limbă cu oamenii din aceste părți. Mă știi dibaci ; poate voi găsi o colibă cu fîn mai puțin jilav decît frunzarul de sub pădure.

— Ia seama, Simone, ia seama. Noaptea e dușmană. Adastă mai bine lumina zilei, apoi după dorință vei iscodi locurile.

Dar Simon, fără să mai dea ascultare, descătărămă platoșa, rămînînd doar cu mantaua lungă de cruciat, cu paloșul și cu junghierul. Așa părea mai tînăr, aproape un copil. De sub coif îi scăpau pletele bălaie. Deși avea trupul înalt și subțire, umerii îi erau lați. Se depărtă de foc, apucînd o urmă de-a lungul apei.

Cerul se limpezise și luna, aplecată într-o parte, se ridica de după copaci. O ceață ușoară se tîra peste ape de părea că plutește codrul. Dincolo se vedea coama unui acoperiș de șovar.

Simon, mînat de dorinți nedeslușite, de nevoia unei vetre, a unui chip mai blînd, dibui prin păpuriș o luntre pe jumătate afundată. Folosind ispolul atîrnat deoparte, o goli de apă, apucă prăjina, se propti în pămînt, împinse și, alunecînd, porni spre ostrov. Deși se umplea, tot golind-o, ajunse la mal, sări pe uscat și voios se îndreptă spre coliba apropiată, unde zărise o luminiță prin ferestruica întinsă cu beșică de porc. Un cîine zăpăi și se

apropie să-l muşte. Necăjit, Simon îl îndepărtă cu piciorul. Oblonul ce servea de uşă se deschise mare şi, în lumina jarului din vatră, desluşi boiul unei femei înalte, numai în cămaşă. Văzînd pe prag om strein, ea voi să închidă uşa, dar el, mai iute, o propti şi intră înăuntru. Din spate, cîinele se repezi şi îi sări la gît ; crijacul, sprinten, se întoarse pe jumătate şi înfipse junghierul în pîntecele dihăniei, care căzu grămadă, cu măruntaiele afară. Simon îşi scutură mîna plină de sînge, mai făcu un pas înainte. Femeia speriată, cu ochii mari, se dete înapoi spre fundul bordeiului. Acolo, într-un coş de nuiele, scîncea un copil. Vîlvătaia unei buturugi ce se scufundă în vatră, lumină faţa femeii. Îi păru nespus de frumoasă, cu părul ei negru despletit pe spate, în cămaşa care lăsa să se vadă rotunjimile trupului. Lui Simon îi fulgerară prin minte vorbele Mistrului, „nu te atinge de trup de muiere", dar pierzîndu-şi cumpătul, zvîrli junghierul, desprinse catarama cingătoarei care îi ţinea paloşul şi, parcă cerşind milă, păşi cu mîinile întinse. Femeia, proptindu-se de peretele din fund, nu mai avu unde să dea înapoi. Cămaşa îi alunecă într-o parte, lăsînd să iasă sînul alb, pietros. Simon deshuşi groaza în ochii ei. Această teamă îl îndîrji şi mai tare. Cuprins de o poftă nestăpînită, uită de legea tagmei. Ca o ultimă scăpare, ea se întinse s-apuce copilul, să-l ia în braţe, dar el puse mîna pe pieptul ei, îi cuprinse trupul. Zadarnic se luptă, se zbătu. Împiedecîndu-se, alunecară împreună grămadă pe lăicerul ce folosea de pat. Trupurile se opintiră dîrz ; în sfîrşit se împăcară într-o lungă destindere. Crijacul, înmuiat pînă în adîncul mădularelor, îi mîngîie obrazul, îi sărută gura, dar vorbele ce le rostea rămaseră fără răspuns.

După o vreme, Simon adormi cu capul rezemat pe pieptul femeii. Copilul din coşuleţ tăcuse. Afară era linişte desăvîrşită. Doar un greiere ţiuia prelung.

Deodată se auzi zgomotul unui pas. Îngrijorată, femeia îl scutură pe Simon care, buimac, rămase locului. Oblonul se deschise şi Voicu, păşind înăuntru, se împiedecă de hoitul cîinelui. Vlahul privi uluit jos la cîine, la femeia lui, la omul care sta alături. O clipă rămaseră nemişcaţi. Simon cel dintîi, dezmeticindu-se, întinse mîna să apuce paloşul, dar cum îşi sucise capul, vlahul repezi bîta ce-o avea în mînă şi-l atinse după ceafă. Crijacul căzu grămadă.

Femeia împinse trupul într-o parte şi se sculă. Fără altă vorbă, netezindu-şi cămaşa, arătă cîinele în balta lui de sînge ; apoi se duse la copil, îl luă în braţe.

— Neaga, cum de...

— M-am împotrivit... a fost mai tare.

— Mai tare — da... mai tare. Ia desaga : am adus bulgări de sare.

Voicu se plecă peste trupul crijacului, îl întoarse cu faţa în sus şi zise :

— Mai sînt şi alţii. Am zărit unii culcaţi în pădure lîngă foc. Sînt mulţi, de-l găsesc aci, ne omoară. Aplecîndu-şi urechea pînă în dreptul gurii omului de jos, îi păru că mai aude o suflare.

— Nu e mort... şi dacă trăieşte, va vorbi...

— Ce ne facem ?

— Socot să-l aruncăm în apă, să i se piardă urma... Dar cum ? Zi cum...

— Am deschis, crezînd că eşti tu. S-a năpustit asupră-mi, a înjunghiat cîinele care sărise la el. M-ar fi înjunghiat şi pe mine.

— Hmm... apucă-l de picioare.

Voicu îl ridică de umeri şi-l duseră pînă la mal, unde îl lăsară jos. N-aveau cum să-l arunce. Socotea să fi venit crijacul într-un fel şi Voicu porni să cerceteze locurile. Găsi luntrea desfundată, aceea cu care venise străinul. Ajutat de Neaga, îl aşezară pe fund. Rupse lemnul, mări gaura să intre apă mai multă şi-i dădu vînt spre lumina lacului. Repede se va cufunda. Chiar de va ieşi cîndva la faţă, vor înţelege că s-a înecat. Cîinele îl azvîrli în stuf, să-l ciugulească răpitoarele.

La înapoiere în colibă, Voicu găsi paloşul lung al crijacului, pe care nu-l văzuse dintru-nceput. Nu se îndură să piardă aşa sculă. O îngropă lîngă vatră, la loc uscat. Femeia sclivisi pomosteala, presără pleavă să nu lase urmă. Şi junghierul îngust, dinadins croit să se strecoare fără împotrivire printre zalele platoşei, îi plăcu. Şterse cu paie sîngele ce păta oţelul. Ca să-l aibă la îndemînă, îl ascunse în scorbura unui stejar. Oricînd, de acolo, uşor îl va putea lua.

Gîndea că peste cîteva zile, cînd noii veniţi se vor îndepărta, el, Voicu, fiul lui Răducea Ciuntul, va scoate

spada din ascunzătoarea pămîntului, să fie cel mai tare, cel mai temut dintre voinicii codrului.

Mai era vreme pînă în zori și Voicu se trînti jos, să hodinească, dar nu putu aţipi.

III. VOICU

În zori, cînd se lumină de zi, pierise ceaţa. Soarele înfierbînta spinările vitelor, dezmorţea mădularele oamenilor. Copacii fremătînd își scuturau stropii. O adiere legăna mlădiţele sălciilor, turburînd luciul apei.

Într-altă parte a ostrovului, lîngă o colibă măruntă afundată în pămînt, Tîncabă privea peste baltă. I se păruse că aude zgomotul securei muşcînd lemnul. În urmă, loviturile încetară : fusese numai o părere ? Cînd se ridică de pe buturugă și vru să intre în casă, fu nevoit să-și plece capul. În odaie, femeia făcea fiertură într-un blid. Tîncabă își ridică faţa uscăţivă, privi la ea, dar nu stete mult la îndoială și desprinse din agăţătoare cîrlionţul și desaga cu merinde.

— Mă duc să cercetez vîrșele, să văd de s-a prins peşte la cîrlige. Dacă trece cumva văru-tău, Voicu, cere-i partea de sare ce mi se cuvine, în schimbul darabului de criţă ce i l-am dat. Nu uita.

— N-ai grijă ; ţi-a făgăduit un calup.

— Tu, treci pe la capcană. Cercetează momeala pe care am pus-o. M-aș bucura să fi prins vulpea cea care tot dă tîrcoale. Acum, la sfîrșit de iarnă, are blana mai împlinită. Numai tu, de-ai ști s-o argăseşti ! Nu uita, dubeala bună se face cu tărîţe muiate în zară.

— Eu m-oi pricepe. Numai s-o fi prins, numai să nu-ţi fi fost capcana dibăcită. Dumnezeu să te aibă în grijă.

Omul nu răspunse și fără a mai privi înapoi, trecu pragul, coborî pînă la apă. Își pregăti ciobaca îngustă, scobită dintr-un trunchi și începu să mînuiască vîsla.

La aceeași vreme, în cea parte a ostrovului, Voicu, clefăind la fiecare îmbucătură, sta aplecat peste strachină. Ochii îi erau înroșiţi de nesomn, iar lingura-i tremura în mînă. Neaga, punîndu-i dinainte turta rumenită, îl

privea sfioasă pe sub gene. Deslușise în ochii lui o licărire neobișnuită, o teamă. De cînd avîntase în ajun luntrea cu trupul crijacului, omul nu-i mai vorbise. Îl știa întunecat la fire și nu se dumirea cum de nu se mîniase pentru o pricină atît de cumplită. Dar Voicu nu-i povestise gîndurile care îl munceau, semnele rele pe care le avusese la drum. Nu-i povestise cum, întorcîndu-se spre casă, cu desagii grei pe spinare, rezemîndu-se de un copac să se mai odihnească, o cucuvaie i se așezase pe umăr, stătuse acolo ca pe o ramură uscată și acasă... găsise crijacul... uitase de Neaga...

Voicu nu-și găsea liniște și, cum sfîrși mîncarea, o porni ; sui pe un grui să privească peste apă. Dincolo oamenii umblau forfota prin pădure. Străinii păreau să n-aibă gînd de plecare, ba dimpotrivă : unul, cu barda, însemna copacii, alții izbeau cu securile. Săreau aschii galbene sub soare. Voicu stătu să-i privească, dar, tot cu gîndul la crijacul înecat, socoti c-ar fi primejdios să rămînă, mai bine să se depărteze o vreme... Dacă cumva mortul, ieșind la față, ar prilejui nedumeriri, cercetare... Cînd se înapoiase în ajun, nu-l văzuse nimeni. Dac-ar pleca, nu s-ar ști că s-a întors de la tîrgul de sare, iar Neaga, femeie, va putea, la nevoie, să tăgăduiască. Îndată ce străinii vor fi departe, se va întoarce.

— Nevastă, tu nu vorbi nimănui de înapoierea mea, nici cumnatului meu nu-i da sarea... Iau bucata de criță s-o duc la faur, să-mi facă cîrlige și vîrfuri de săgeți. N-oi sta mult, pune-mi la desagă turtă și afumătură, iar tu fii cu luare-aminte : n-ai văzut, n-ai auzit. Despre mine, nu m-am întors.

— Te-am înțeles. Din gura mea nimic n-or afla. Iacă, ți-am umplut desaga, ți-o ajunge pentru trei zile. Pleacă sănătos.

Voicu se strecură pe sub tufani, coborî pe locul unde avea luntrea ascunsă și-o desprinse. Își ducea ciobaca ferindu-se de vedere, împingînd-o cu ghiondarul, să se strecoare printre trestii. Vîsli atît de ușurel, de parcă filfîit de lișiță lăsîndu-se pe apă. Ajuns la cel mal, merse pe după tufe, făcu un ocol, să vie dinapoia streinilor, fără să fie văzut. Auzea loviturile de secure care izbeau în lemn, făcînd să răsune pădurea, și se opri în apropierea unui luminiș. Pitulat după un mărăcine, zări un crijac călare ; va fi fost ortacul celui mort. Auzi și vorbă vlahă,

pe înțelesul lui, din cea a olahilor de dincolo de munți. Dintru început gîndise să fie niscaiva cumani, din cei creștinați, dar acum că le vedea portul, care nu se deosebea de al lui și le deslușise vorba, nu mai era îndoială. Cămașa scurtă peste nădragi, era prinsă cu cingătoare lată de piele, iar obielele erau legate cu nojițe ; doar ițarii îi purtau mai strîmți. Erau mocani din cei cu oile, ce obișnuiau să vină de la munte. Voicu se liniști, deși nu deslușise pricina care îi făcea pe olahi să doboare copacii la poruncă.

Crijacul ieșind din umbră, împinse calul pînă la marginea pădurii. Platoșa îi scînteia sub soare. Coiful cu cefar [1] de zală avea o ieșitură, care se cobora peste nas și-i da înfățișarea aspră. Măsurînd din ochi copacii, arăta cîte unul și cel cu barda îl însemna din urmă să-l taie. Vorbele îi erau tălmăcite de un olah, care sta dinadins alături.

Îl auzi cum poruncește, să vie tînjelele să tragă trunchiurile pînă la apă. Din vorba lor, Voicu deslușì că aveau gînd să tocmească o plută. O clipă ar fi vrut să-i lămurească, să le spuie că nu era nevoie de atîta muncă. Vadul era mai jos. Se aflau tocmai în dreptul apelor revărsate, mai adînci. Dar după cumpăneală, se răsgîndi.

Stînd să privească la crijac, zări, atîrnat de cingătoare, un junghier, întocmai ca cel din scorbură. Îl cuprinse părerea de rău de a nu-l fi luat. Socotea că bine i-ar prinde să-l aibă. Îl va ține ascuns sub chimir.

Fără să mai pregete, făcu calea întoarsă, intră în ciobacă și ajunse la ostrov, se îndreptă spre copacul cel cu pricina.

* * *

În zadar Sigmund îl așteptase pe Simon. Gîndea crijacul că tînărul, obosit de drum, va fi fost furat de somn mai mult decît se cuvine. Se apucase singur de lucru, îi era degrabă să îndeplinească porunca. Avea meșteri buni și de-ajuns oameni de dîrvală. Dintr-un început va să facă pod umblător, o plută mare să ducă vite și scule pînă la ostrov. Chibzuia cum mai întîi va clădi întăritură de apărare și apoi va dura biserică.

Lăsînd olahii la treaba lor, privea spre ostrov. Nici cînd nu gîndise să găsească loc mai bun, mai adăpostit. Cei trimiși de-a lungul văii aduseseră vestea că se aflau

[1] Parte a coifului ce apără ceafa (n.a.).

în codrul Vlasciei. Apele erau adînci ; în sus și în jos se strîmtau. Mai încolo era și un sat, îi zicea Gruiu, fiind așezat pe loc înalt.

Cum sta să privească pe sub pădure, tot cercetînd peste apă, zări un olah strecurîndu-se cu luntrea prin păpurișl. Nu era dintr-ai lui. Părea că se păzește de o primejdie, că e dornic să se ascundă. O vreme îl urmări din ochi, apoi fiind cuprins de bănuială, îl arătă celor din apropiere și porunci să-i fie adus. Fiind om din partea locului, va ști să dea unele lămuriri și poate că îl va fi văzut pe Simon...

Voicu ajunse a doua oară la malul pădurilor întinse, dar aici în loc să-și urmeze calea se opri, nu îi venea să se depărteze fără să le priceapă gîndul. Un mocan din cei noi veniți îi ieși înainte și fără vorbă lungă îl pofti să-l însoțească la stăpînul său. Vrînd să iscodească, nu-și dăduse seama că la rîndul lui era iscodit ; acum sta locului nehotărît. Această poruncă nu era pe placul lui Voicu. Mînios de a fi fost descoperit și crezîndu-se singur cu olahul, îi zvîrli ciomagul în picioare și o luă la fugă. Crezu că scăpase, dar din urmă auzi niște pași, strigăte și deslușl un fîlfîit ciudat. Deodată se simți înfășurat peste piept, peste brațe, strîns, tras înapoi de lațul pe care îl zvîrlise o mînă dibace. Izbuti să scoată junghierul, voind să taie frînghia, dar o lovitură cu ciomagul peste braț îl făcu să scape fierul. Degrabă îl doborîră mocanii la pămînt, îl legară. Mai mult pe sus îl duseră pînă în fața crijacului.

Sigmund sta pe gînduri, neliniștit de lipsa îndelungată a lui Simon. Cînd sosiră olahii aducîndu-l pe Voicu legat, îl privi mirat, neînțelegîndu-i împotrivirea. Firesc era să vină de bunăvoie, dar cînd unul dintre paznici îi întinse junghierul, înțelese pricina... Îl știa prea bine. Plin de mînie, își repezi povodnicul asupra omului, să-l doboare, să-l calce cu picioarele calului, dar se opri. Își amintise de legea tagmei, nu putea osîndi un creștin, chiar dacă ar fi fost schismatic, fără să-l asculte, să-i dea putința dezvinovățirii.

— Slăbiți legăturile... Spune de unde ai junghierul ?

— L-am găsit.

— Unde ?

— Pe mal.

— Pe mal ? Spune drept... poate l-ai luat de la un crijac, poate... răspunde...

— L-am găsit jos... între buruieni... lucea în soare...

— Arată-ne unde l-ai aflat.

O porniră cu toţii, însoţindu-l pe Voicu, care o clipă nu ştiu încotro s-apuce, apoi se hotărî să meargă în josul apei, unde sînt locurile mai smircoase, poate acolo...

Sigmund nu-i da răgaz. Îl tot întreba :

— Cînd l-ai găsit ? Ce căutai ? Din ce loc eşti ?

În sfîrşit Voicu se opri şi într-o doară spuse :

— Iacă ! Aici l-am găsit...

Mai mulţi se aplecară să cerceteze prin buruieni ; poate vor mai afla cîte ceva ; însă nu văzură urme de paşi pe pămîntul moale, nici ierburile nu erau răvăşite.

Tocmai atunci se auziră strigăte : un mocan venea cu boii de la adăpat, făcînd semne :

— Fraţilor, hei fraţilor... am găsit... o luntre... am găsit crijacul... crijacul nostru... de mult i s-a dus viaţa.

Să fi spus omul drept ? Poate se luptase Simon cu careva, pierduse junghierul... dar lipsa de urme... Alergară cu toţii într-acolo. Pe Voicu nu-l mai strîngeau legăturile, ar fi putut s-o ia la fugă, dar îndată l-ar fi prins. Mai bine s-aştepte o clipă prielnică.

Prin şovar, luntrea afundată rămăsese numai cu piscul în afară. Înăuntru, sub apă, zăcea mortul. Se grăbiră cîţiva s-o tragă la mal şi, apucîndu-l binişor, cu teamă parcă să nu-l trezească, îl scoaseră şi-l întinseră pe iarbă.

Voicu fu cuprins de frică ; îşi aminti de bufniţa din ajun. I se păru că trupul crijacului stă mărturie împotriva lui, crezu că e semn ceresc. Plin de spaimă, căzu în genunchi să ceară îndurare. Din privirile încruntate cu luciri albastre de oţel ale crijacului înţelese că totul era zadarnic, n-avea iertare. Încordîndu-se, se ridică în picioare şi-l privi drept în ochi pe cel ce-l osîndise.

Sigmund, răstit, îi strigă :

— Ţiine spurcat, mărturiseşte... cum ai îndrăznit... cum ai putut...

— L-am găsit... l-am găsit în colibă... jos...

Voicu simţi cum limba i se lipeşte în gură, se face grea. Amuţi.

— Crijacul ridică paloşul să dea, dar se stăpîni ; lăsă fierul jos.

— Nu-mi spurc paloşul cu sînge de ucigaş. Să fie înecat.

Olahul pe care Voicu îl cotonogise îi puse mîinile la spate, le legă strîns, scoase merindele din desagă, puse bolovani în loc și i-o atîrnă de gît. Doi inși îl împinseră să urce în lotcă. Înainte să se depărteze, vîslașii așteptară în picioare cuvîntul crijacului.

Sigmund descălecase. Îi trecuse mînia și acum sta cu inima îndoită. Nu lămurise pricinile morții lui Simon și i se păru că ar fi mai bine să nu afle. Totodată ar fi vrut să dea și omului o ultimă scăpare, măcar pentru cealaltă lume.

— Leapădă-ți credința schismatică, fă-te catolic, nu e prea tîrziu, îți vei ușura păcatele cu judecata cea din urmă.

Voicu îl privi dîrz, rînji și nu răspunse. Cum sta în picioare în mijlocul luntrei, întoarse capul. Se uită sus peste trestii, spre coliba lui. La o poruncă, cei doi lopătari începură să vîslească și lotca se depărtă încetișor.

În ostrov, Neaga ieși cu donița la apă. Coborînd prin runc la mal, zări luntrea și pe Voicu înăuntrul ei. Îl deslușca îndeajuns și, văzîndu-l legat, înțelese că era osîndit. Și Voicu o zărise. Dar ochii lui nu se opriră la făptura ei, căutau mai sus, la acoperișul solzit cu trestii, la coliba lui.

Un lopătar, cel mai vîrstnic, îl întrebă :

— Pe nume cum îți zice ?

— Voicu a lui Răducea.

O vreme se auziră doar lopețile izbind în luciul apei. Nici broaștele nu orăcăiau. De sus, din cerul albastru, două rațe s-abătură între trestii. Bolta era senină, nespus de senină și lopătarul înduioșat de limpezimea văzduhului, îl întrebă iar :

— Ai muiere ?

— Am...

— Unde e ?

— Colo-n ostrov.

— Tînără, vrednică ?

— Vrednică.

— Am înțeles după nădragi, după cămașă... e meșteră...

Pe lopătar îl frămînta un gînd :

— N-am soție... nu m-aș mai duce să-mi aduc una tocmai de sus, de pe plaiuri... Dă-mi-o mie... pe a ta...

Voicu rămase la cumpănă, apoi hotărît zise :

— Ți-o dau, s-o ai în grijă.

— Copii ai ?

— Unul mărunt, nici anul nu are...

După o vreme, lopătarul glăsui iar :

— Le port de grijă. Cum îi zice muierii ?

— Neaga.

— Acolo ți-e bordeiul, cel cu acoperiș de trestie ?

— Acolo... Va trebui să-i faci coamă nouă.

— Fii pe pace, o fac eu, sînt meșter.

Luntrea ajunse la furcitura de dinaintea ostrovului, unde apele sînt mai adînci. Se ridicară lopătarii în picioare, dar Voicu nu-i luă în seamă. Îl urmărea gîndul să știe cui rămîn coliba, sculele lui, Neaga.

— Ție cum îți zice ?

— Pe nume, Constandin, dar după poreclă „Snagul", adică cel vînjos. Am putere să ridic un bou. Snagul îmi zice.

— Și de fel, de unde ești ?

Dar nu-i fu dat să afle. La un semn al celuilalt lopătar, amîndoi îl îmbrînciră peste margini. O dată cu zgomotul trupului căzînd în apă, se auzi dinspre ostrov țipăt de femeie. Cei doi luntrași, în picioare, își făcură semnul crucii. O vreme priviră locul unde fierbea apa ca într-o bulboană și, fără altă vorbă, înfingînd lopețile, se depărtară să ajungă înapoi la mal.

În ostrov, Neaga, în genunchi, cu capul în mîini, plîngea.

Sub frunzarul pădurii, crijacul puse să se facă pat cu polog. Peste trupul lui Simon întinse mantia lui albă cu cruce neagră. Fața mortului era descoperită și pletele bălaie se revărsau în jur. Se minunau olahii să-l vadă atît de frumos. Păcat doar, gîndeau ei, că nu e femeie să-l bocească cum se cuvine. Sigmund sta la căpătîi, se ruga. Paloșul era înfipt în pămînt, servindu-i de cruce.

Îl va îngropa în ostrov, să fie os de mucenic la temelia mînăstirii. Simon căzuse jertfă pentru propășirea tagmei, pentru credința cea catolică, departe de țara lui.

Într-un tîrziu, Sigmund porunci să se cerceteze locurile să se găsească paloșul lui Simon. Dar zadarnic căutară toți olahii. Nici de la Neaga nu aflară nimic.

IV. CLĂDIREA MÎNĂSTIRII

Răsuna pădurea de loviturile securilor. Gorun după gorun, se clătinau uriașii și cu zgomot de tunet se prăbușeau la pămînt. De cîrlige, înfipte în căpătîiul trunchiului, îi trăgeau boii pînă la baltă. Acolo, pe apă, olahii, legîndu-i cu curmeie, împingeau pluta să ajungă dincolo, la malul ostrovului. De astă parte, cu tînjelile îi tîrau pe făgaș pînă la locul hărăzit mînăstirii. Se făcuse șanț pe calea lemnului, de lunecau mai ușor pe jgheab decît la loc buruienos.

Sfîrșiseră crijecii să înconjoare clădirea cu palan înalt. Înfipseseră adînc în pămînt stîlpii cu proptitorile lor, să nu-i poată răsturna berbecii de război. Iar la colțuri înălțaseră turnuri cu pridvor de pază, de puteau străjile stăpîni laturile. La partea dinspre apă, făcuse Hermann crijacul, cel nou venit după moartea lui Simon, poartă întărită, după chipul cetăților de piatră.

În timpul ce le era îngăduit, se vredniceau olahii să-și facă și pentru ei adăposturi de iarnă. Aleseseră locul de curătură. Colibele le făceau din chirpici. Foloseau ramurile retezate de la trunchiuri și, printre stîlpii ascuțiți, înfipți în pămînt, împleteau lăstăriș, peste care zvîrleau lut moale, scos din smîrcul bălții și îi netezeau fața pînă se umpleau crăpăturile. Ca să țină mai bine, pregăteau lipitura frămîntată cu paie și rogozuri, să facă legătură.

Peste căpriori așterneau snopi de șovar, iar la coamă legau mănunchiuri de trestie. Alții făceau case din trunchiuri așezate unele peste altele, petrecute la colțuri, să țină strașină acoperișului.

Tot lucrînd la întăritură, se făcuse vară. Venise și rîndul bisericii. Le era degrabă crijecilor s-o sfîrșească înainte de iarnă și prea puțină vreme lăsau pe olahi să-și vadă de treburile lor. Unii, crezîndu-se năpăstuiți cu prea multă muncă, cuprinși de dorul casei, plecară de istov, fără gînd de întoarcere. Dar cei mai mulți, bucurîndu-se de bogăția pămîntului și a pădurii, de belșugul vînatului, își aduceau muierile să le fie într-ajutor.

Sigmund de Manheim, starețul, sfătuindu-se cu Iohannes, maistrul dulgher, întocmișe planurile. Așezîndu-i bîrnele zi de zi, se înălța biserica. În partea de apus, peste intrare, îi făcuseră turn înalt cu pridvor de străjă, iar

dimpotrivă, peste altar orînduiseră crijecii să facă pod cu metereze, pe unde să poată azvîrli bolovani şi smoală. Pentru desăvîrşirea la timp, tocmise maistrul Iohannes oameni de dîrvală, vlahi, aduşi dinadins din părţile Deliormanului, a pădurii celei nebune, cum îi ziceau cumanii. Cei mai mulţi, brodnici, veniseră de pe vadul Ialomiţei, dinspre Gruiu de dincolo de apă, să înlocuiască fugarii. Se aşezară cu toţii în vatră nouă, ca de ijderenie i s-a zis Satul Nou.

Constandin, după poreclă Snagu, tăietorul de lemne, îşi găsise în Ostrov, după moartea lui Voicu, colibă gata tocmită, iar, după învoirea mortului, şi femeie să-i pregătească fiertura. Ca unul mai priceput la doborîtul copacilor, lucra la o parte de ceilalţi, doar lua cîte un ajutor. Se ferea de gloată, că dintre toţi cei noi veniţi, el singur se înfiripase mai bine şi-l pismuiau olahii, că era cel mai puternic şi cel mai dibaci dintre tăietorii de lemne.

Căţărîndu-se ca o veveriţă, urca pe trunchi în sus, prinzîndu-şi mijlocul cu un curmei de după copac, în vreme ce reteza ramurile cu bărdiţa, una cîte una, să rămînă trunchiul curat ca lumînarea. De vîrf lega funia şi o lăsa să atîrne, să aibă de ce trage cînd o fi să-l răstoarne, apoi cobora şi apucînd securea, repezea fierul în tulpină. Da o lovitură în lungul firului şi cîte două de-a curmezişul, să sară aşchia, să deschidă trupul copacului. Cînd i se părea crestătura îndeajuns de adîncă, trecea pe partea cealaltă, cioplea lemnul pînă simţea că trunchiul înalt se cumpăneşte numai pe un miez subţire. Era minune cum nu se prăvălea jos cu totul. Dar pînă nu trăgea în partea potrivită, rămînea stejarul tot mîndru, nehotărîndu-se să se răstoarne. Se agăţau de frînghie şi proptindu-se de aceeaşi parte, trăgeau smucind la poruncă, slăbeau deodată funia ca s-o întindă iar mai tare : „Hooo rup !...“ pînă ce copacul se clătina într-o parte şi, luîndu-şi vînt, frîngîndu-se trosnind, se apleca din ce în ce mai repede şi se prăvălea din tot înaltul, zdrobind ce-i sta în cale.

Cînd Snagu da cu securea, buza fierului muşca adînc din lemn ; şi la fiecare izbitură, ieşea din pieptul omului cîte un „ha“, de părea că se golcau plămînii de suflarea lor, iar cînd ridica securea în sus, aerul îi intra şuierînd printre dinţi. Fulgerător cădea fierul, de sărea aşchia galbenă, puţin roşcată către miez. Apoi, obosit se oprea

în loc, își agăța fierul sclipitor de un ram sau îl lăsa înfipt în trunchi și scuipînd în podul palmei, își freca mîinile să nu-i lunece coada toporului. Privind o dată în jur și către creasta uriașului, ce mai purta un smoc de frunze, prindea iarăși securea să izbească mai departe.

La amiazi avea obicei Neaga să-i aducă mîncarea, că omul nu se mulțumea cu ce-i dau crijacii, o bucată de mălai de mei și cîte o rădăcină de buruiană. Era voinic, de aceea avea poreclă Snagu, muncea din greu și la un trup atît de mare avea nevoie să înfulice mult. Dar mai cu seamă simțea în foalele lui o sete ca o arsură, care nu se stingea decît cu băutură. Cînd îi ducea lipsa, îi părea că nici treaba nu-i treabă, nici odihna, odihnă. Nu se mulțumea omul cu cîte o dușcă și dacă avea de unde, lua cîte două, cîte trei, golea plosca. Doar femeia, afurisita îl ținea din scurt și nu-i aducea după nevoi, după putere.

Tîrziu în toamnă sfîrșiră crijecii și biserica. Le era degrabă să gătească acoperișul chiliilor și al stăreției, să aibă adăpost noii ciraci veniți de peste munte.

Se schimbase timpul, căzuse bruma ; ultimele frunze se scuturau de pe copaci. Olahii dădeau zor să sfîrșească lucrul, tăiau ce mai era de nevoie. Femeile strîngeau mușchi de pădure să înfunde crăpăturile. Un meșter, venit dinadins, zidea sobe, înălța cotloane cu fumuri, să țină căldură.

În cea zi de toamnă, cum bătea un vîntișor de miază-noapte, tăind Snagu cu securea în trunchiuri, era doritor să bea o dușcă, să prindă putere, să i se încălzească mădularele. Se dusese la un loc mai dosnic, ce îi zicea Poiana Izvoarelor și dintre toți copacii de pe margine alesese un gorun falnic, nu pe atît de gros cît era de înalt, și drept ca bradul. Crescuse din umezeala grasă a poienii, nu departe de iazul în care, seara la apus, își oglindea frunzișul.

Atîrnase Snagu frînghia de vîrful copacului și cu Stancu, ajutorul lui, încrestau lemnul de săreau așchii pale-pale departe zbîrnîind. Izbeau repede să sfîrșească.

De fiecare dată cînd izbea cu securea, Snagu suduia la gîndul că n-avea plosca la el. Femeia, tot potrivnică, îi dăduse numai lapte de capră. În schimb, îi făgăduise să-i aducă la prînz o stacană de zamă de prune.

Neaga întîrzia. Poate din pricina pîntecelui mare. Snagu scuipă în palme și spuse vorbe de ocară.

— Vezi, Stancule, a trecut soarele de cumpăna lui şi muierea nu-mi aduce nici să îmbuc, nici să beau. O să mi se moaie puterile. Neştiind să mă afle, va fi nimerit la ceilalţi tăietori, sau poate o vor fi apucat durerile facerii. Ia-o din loc, Stancule. Du-te pînă la apă, strigă-i să vină. O să-i dau cîteva ciomege pe spinare.

— Ar fi păcat. E vrednică, măcar că-i este pîntecele greu, trăbăluieşte şi îţi aduce mîncarea.

— Femeia de n-o baţi, se face închipuită. Socoteşte în mintea ei să-ţi fie asemeni. Hai, du-te, sfîrşesc eu să-l dobor.

— Ia, mă duc.

Snagu izbea : gorunul se clătina, scîrţiind din adînc. Tremura tulpina de loviturile fierului. Snagu ştiindu-se singur, îl subţia mai tare, să nu ţină decît într-o vînă îngustă, vîna miezului, cea roşie ca sîngele. Cînd socoti să fi tăiat îndeajuns, se duse într-o parte, trase funia, se propti, trase mai tare, copacul se clătină dar vîna cea de lemn nu vru să se frîngă şi trunchiul rămase drept, cu faţa spre cer. Va fi nevoie să-l mai cresteze şi, lăsînd frînghia, se aplecă să ridice securea de la pămînt.

Atunci se tîmplă necazul : poate din cumpăneala ce i-o făcuse, sau mai degrabă din pricina că sufla vîntul tare. Oricum, cînd să ridice scula, fără alt gînd decît foamea ce-i zgîrcea pîntecele, i se păru deodată că se prăvăleşte cerul peste el. N-avu timp să cugete şi, cum se aplecase într-o parte, trunchiul, în căderea lui, îl atinse peste coapsă, mai sus de genunchi, trîntindu-l la pămînt.

Snagu nu simţi durere ; rămase fără suflare, doar mirat. Nu ţipă. Privi la piciorul lui şi nu înţelese. Cînd voi să se scoale, văzu că e pironit. Atunci îl străpunse o durere surdă şi gemete îi ieşiră din piept. După o vreme, venindu-şi în fire, începu să strige după ajutor. Dar ce putere avea glasul lui la aşa depărtare ? Ceilalţi tăietori, lovind cu securile, nu-l puteau auzi. Totuşi strigă fără socoteală. Lemnul apăsa, strivindu-i piciorul. Poate-i rupsese osul. Zadarnic încerca să tragă ; durerea acum se făcu groaznică şi îi curma orice putere. De ar fi avut barda la îndemînă, ar fi încercat să şi-l taie, să scape din prinsoarea chinuitoare. Dar scula sărise departe. Urla ca lupul prins în ghearele capcanei, hăulea văzduhul, dar oamenii nu-l auzeau.

După un timp lung, nespus de lung, deslușI zvon de glasuri. Stancu și Neaga veneau. Auzindu-i țipetele, se grăbiră mai tare, răspunzînd la chemarea lui.

Neaga lăsă toate jos și alergă cît îi îngăduia greutatea pîntecelui. Femeia nu-și pierdu cumpătul și hotărî cu Stancu să încerce slobozirea piciorului, ridicînd capătul trunchiului.

— Ridicați, ridicați, nu mai pot ! Apucă pe dedesubt, ardică, Neaga, ardică, nu te lăsa, nu mai pot !

Omul și femeia, opintindu-se din șale, încercară zadarnic să miște lemnul, să-i slobozească prinsoarea, nu izbutiră să urnească trunchiul. Copacul era prea greu.

— Nu mai pot, ah !... Omorîți-mă, tăiați-mi piciorul !

— Ba mai bine o să tai lemnul, să-l scurtez sau... alerg să aduc ajutoare.

— Nu te duce, Stancule frate, nu te duce, taie lemnul și, de vrei, taie piciorul... nu te duce.

— Să tai lemnul.

Neaga dădu lui Snagu o înghițitură din ploscă și omul se mai liniști. O vreme nu mai țipă. Doar icnea adînc din piept. Părea că-i amorțise suferința.

Stancu alese locul și începu să dea cu securea să cresteze tulpina. Da vîrtos, dar la fiecare izbitură tremura lemnul de părea că răsună ca o coardă și stîrnea în piciorul omului dureri mai groaznice, care făceau să-i zvîcnească trupul. Snagu începu să urle. Nu era chip de tăiat. Stancu, hotărîndu-se, zvîrli securea și, fără să se uite înapoi, o apucă la fugă, să aducă ajutoare.

Alături sta Neaga, frămîntîndu-se, neputincioasă, privea la omul de jos și de durerea lui i se surpau proptelile inimii. Peste puterile ei cercase să ridice lemnul și din opintire o cuprinse o durere în șale. Gîndi că se va fi zdruncinat plodul din locașul lui. Deodată simți o fulgerare de-a lungul spinării, din creștetul capului pînă la furcitura coapselor o străbătu un junghi, o strîngere, o zvîcnitură, care o lăsă fără răsuflare. Cînd și cînd se domolea suferința și deodată o apuca și mai tare.

Snagu iar începu să țipe. Ar mai fi vrut să bea, dar Neaga, nemaiavînd puteri, nu-i veni în ajutor, zdrobită de sfîșierea lăuntrică. Simțind cum i se despică trupul, se lăsase în genunchi, proptindu-se de trunchiul care strivea piciorul lui Snagu. Își încleșta brațele, își înfigea unghiile în coaja copacului.

Snagu privea la ea şi cu toată durerea ce-l muncea, înţelese ce se întîmplă.

Femeia gemea, uneori ţipa, se frămînta, iar alături omul, uitîndu-şi suferinţele, scormonea pămîntul şi fiecare îşi rostea durerea singuratică. Erau aproape, îşi puteau atinge mîinile şi totuşi nu mai ştiau unul de altul.

Cînd sosiră tăietorii să salte lemnul, găsiră tăcere. Snagu istovit nu mai ţipa. Faţa îi era pămîntie, ochii i se adînciseră în fundul capului, dar totuşi priveau, înţelegeau.

Din spate veni un zgomot ciudat. Auziră scîncet de copil. Neaga, culcată la pămînt, ţinea în braţe noul născut, încercînd să-l înfăşoare în broboada ei de lînă.

Cînd oamenii izbutiră să ridice trunchiul, găsiră sub el doar carne moartă, ce atîrna din şold. Snagu nu mai simţea piciorul şi cînd îl tăiară, îi era sîngele închegat.

Neaga se sculă cu greu, merse la iaz, la iazul cu ape străvezii, să-şi răcorească gura, apoi trecu pe capul pruncului mîna udă, să-i limpezească faţa cu apa iazului ce oglindea cerul şi stelele, copacii şi buruienile.

V. ICOANA

Aşezată pe un buştean din cei rămaşi de la înălţarea mînăstirii, Neaga, cu o mînă, îşi desfăcu pieptarul să dea ţîţă copilului din braţe. Sînul umflat atîrna greu. Sub apăsarea degetelor, laptele ţîşni subţire pînă jos, pe un firicel de iarbă, făcîndu-l să tremure. Gura pruncului apucă sfircul, începu să sugă, să tragă lacom pînă se înecă. Laptele îi curgea pe obraji, pe scutece. Femeia îl întoarse într-o parte, îl bătu pe spinare şi nerăbdătoare îi băgă iarăşi sînul în gură. Gîndul îi era plecat aiurea.

Alături de ea, prin iarbă, se jucau doi copii : Radu, cel mai mare, bătea pămîntul cu un băţ, scormonind pulberea dintr-un muşuroi de cîrtiţă. Celălalt, mai mărunt, Costea, sta gata să plîngă, căuta adăpost în zăveloa maică-si. Avea părul gălbui, ochii albaştri şi pielea bălană, deosebindu-se de fraţii lui mai oacheşi. Uneori, văzîndu-l atît de alb, Neaga îşi amintea de noaptea aceea cînd venise tatăl lui, crijacul. De atunci trecuseră mai bine de trei ani. Se obişnuise să fie soţia lui Snagu, gîdele lui

Voicu, se obișnuise măcar că nu-l iubea. Omul, după făgăduială, le purta de grijă. Pe Costea, cel născut în Poiana Izvoarelor, îl credea al lui. Femeia, cu toate că știa pruncul fără vină, avea uneori ciudă văzîndu-l atît de deosebit de ceilalți, dar gîndul nu prindea să se închege și, cuprinsă de milă pentru ființa neputincioasă, îl ridica de jos și-l săruta mai cu drag, se uita apoi la cestălalt din brațe, care sugea, fiul lui Snagu. El încăltea avea, ca toți copiii vlahi, ochii ca murele.

Pruncul de la sîn adormi. Alături, Costea mușca dintr-o bucată de mălai căzută din mîna lui Radu. Ochii Neagăi fugiră în zare, în susul apei, să deslușească, venind după cotituri, luntrea lui Snagu. În ajun, Tîncabă, care se mutase la strîmtoarea apelor, trimisese vorbă printr-un olah, să vină să ia un oaspete. Omul plecase de la amiazi și nu se mai înapoiase. Cînd întîrzia nu era semn bun. Venea băut.

Lacul își clătina domol valurile mărunte, făcîndu-le să sclipească. Spre apus, o dîră de soare însîngera fața lor și Neaga, văzînd-o atît de roșie, se cutremură ca de o prevestire. O munceau fel de fel de gînduri. De la o vreme văzuse atîta moarte, atîtea schimbări! Mai întîi crijacul care murise alături, lovit de Voicu, apoi osînda lui Voicu, înecat cu pietrele de gît și, curînd după aceea, cei trei olahi care se cufundaseră în apa bălții fără urmă. Și moartea dulgherului, căzut din turn și piciorul lui Snagu prins sub trunchi, cînd îl născuse pe Costea. Și Caplea — pruncul — venise înainte de vreme. De cînd Snagu rămăsese șchiop, toate mergeau mai din greu. Noroc de bunătatea călugărilor, care îl făcuseră paznic la poartă, îngăduindu-i să rămînă în vechea colibă a lui Voicu.

Neaga își întoarse privirile spre mînăstire. Cum o vedea împotriva apusului, i se arăta neagră, mohorîtă. Doar turla cea mare, din revărsarea ultimelor raze, părea cuprinsă de foc. Singură biserica, sub adăpostul streșinii, rămăsese gălbuie, cu lemnul proaspăt. Crijecii... Sigmund... Tocmai cînd se pregăteau să pună temeliile unei noi biserici de piatră, le venise poruncă de plecare. Își aminti femeia cum la această veste plîngeau monahii. Din vorba lor se înțelegea că erau izgoniți de craiul Andrei. Dar călugării, purtători de paloșe, nădăjduiau că se vor întoarce cît de curînd. De atunci trecuse anul și rămăsese mînăstirea pustie. Snagu, portarul, o păzea. Avea în grijă să toarne ulei în candela cea din dreptul chipului de piatră al

Maicii Domnului, după cum îi poruncise stareţul. Dinadins îi lăsase ulei din cel bun.

Neaga privi iar spre baltă. Luntrea tot nu se ivea. Era neliniştită. De cînd cu piciorul, Snagu mai vîrtos prinsese gust la băutură şi ades îşi pierdea firea. Dar, de bine de rău, era omul ei.

Dintr-un început ea se temuse să-i spună şi lui de anumite taine. Nu-i povestise cum sub pomosteala de lîngă vatră se găsea ascuns paloşul lung al crijacului; se sfiise să-i vorbească de paloş, să nu fie nevoită să-i destăinuiască şi altele. Şi acum, pe ce trecea vremea, cu atît era mai greu să-i mărturisească cele întîmplate.

Strigătele păstorilor, behăitul oilor, mugetul vacilor ce se auzeau de pe malul dimpotrivă o făcură să se uite peste baltă. Turmele mînate dinapoi coborau la apă. Erau mocanii, veniţi o dată cu crijecii, ce ajutaseră la înălţarea mînăstirii. Cînd îi vedea, pe Neaga o apucau părerile de rău. Se simţea atît de singură în Ostrov. Mai cu seamă de cînd Tîncabă, după moartea Marinei, soţia lui, se mutase tocmai spre obîrşie, la cotitura apelor. De ar fi rămas crijecii, deşi glăsuiau altă limbă, nu ar fi simţit locul atît de pustiu. Pe Snagu mai mult nu-l vedea. El, tot cu luntrea într-o parte şi în alta, după peşte sau după băutură. De n-ar fi venit mocanii să-şi adape turmele, n-ar mai fi auzit glas de om. Copiii ce puteau vorbi? Se jucau, plîngeau, gîngăveau. I-ar fi plăcut Neagăi să locuiască în sat, printre oameni, să stea laolaltă cu femeile seara la o şezătoare, să audă poveşti, cîntece. Pe înnoptate, cînd Snagu întîrzia, se temea de singurătate. Umbra tăcută a mînăstirii o înfiora. În cuprinsul ei acum creşteau buruieni şi lespezi de morminte ascundeau morţi neîmpăcaţi. Acolo în biserică se petreceau lucruri ciudate.

Cu mai multe zile înainte, mergînd să smulgă scaieţii la intrarea lăcaşului sfînt, auzise zgomot, un glas străin şi, voind să se lămurească, privise prin crăpătura uşii. În lumina slabă a candelii nu zărise nimic. Atunci, nedumerită, intrase în biserică şi deodată se oprise fără suflare. Deslușise crijac stînd într-o parte, închinîndu-se în faţa altarului. Prin deschizătura mantiei îi sclipeau zalele şi, măcar de nu-l vedea decît piezişi, chipul îi era cunoscut. Dintr-un început se miră de înapoierea călugărilor în zale. Cum de intraseră fără ştirea ei? Deodată, îngrozită,

gemuse făcîndu-şi cruce. Îl cunoscuse pe Simon, cel îngropat lîngă altar, sub lespedea de piatră. El îşi întorsese faţa şi păruse că vrea să vorbească, dar nu grăi nimic. Apoi, îl văzuse cum foarte încet se afundă în pămînt pînă la gleznă, pînă la genunchi, pînă la cingătoare. Pe faţa lui curgeau lacrimi. Femeia, nemaiputînd sta în picioare, se prăbuşise la pămînt. Cînd îşi veni în fire, biserica era goală, nici urmă de crijac.

De atunci nu mai îndrăznea să intre în biserică. Uneori, pe înserate, cînd se apropia, îi părea că aude un cîntec de slavă, cel pe care obişnuiau să-l cînte străinii în limba lor neînţeleasă. Şi, totuşi, ştia bine că nu e nimeni înăuntru şi îngrozită fugea.

Soarele se afunda dincolo de pădure şi, pe baltă, dîra cea roşie se făcu vînătă, apoi se şterse cu totul. Numai într-o parte se mai oglindea cîte o lucire trandafirie, răsfrîntă dintr-un nor.

Costea, băiatul cel bălai, începu să plîngă, iar Răduţ îşi lăsă şi el jocul, înghesuindu-se în fotele mamă-si. Neaga tot nu se îndura să intre în colibă. Ar fi trebuit să pregătească mîncarea pentru copii. În sfîrşit, zări luntrea printre trestii, văzu umbra întunecată a lui Snagu vîslind, plecîndu-se cînd într-o parte, cînd în alta. O altă umbră sta jos, dinapoia luntrii. Neaga oftă uşurată. Se sculă, îl apucă pe Costea şi, urmată de Răduţ care o ţinea de vîlnic, pătrunse sub acoperiş.

Peste jarul aproape stins, zvîrli un mănunchi de surcele, scormoni cenuşa să iasă flacără, să se facă lumină. Copilul cel din braţe îl aşeză într-o copaie, propti oala pe pirostrii şi îndată ieşi afară, în întîmpinarea celor ce soseau. Snagu, ciocănind pămîntul cu piciorul lui de lemn, urca dîmbul. În urma lui venea un călugăr înalt, slab, cu barba cărunţă. Purta, agăţată de un toiag, o legătură şi pe umăr îi atîrna o desagă. Culionul îl făcea să pară şi mai înalt. Ca să intre pe uşă, îl scosese şi totuşi fu nevoit să se plece, să nu atingă pragul de sus. Binecuvîntă femeia şi pe copii, făcînd semnul crucii în dreptul fiecăruia. Apoi, parcă stînjenit de înălţimea lui, se aşeză pe singurul scăunel din colibă, un butuc cu trei picioare. Vorba suna domoală, dar în ochii negri, sub sprîncenele stufoase, luceau sclipiri pătrunzătoare.

Povestea cele întîmplate la drum. Venise dinadins la mînăstire, trimis fiind de Episcopia Durostorului, cea

de peste Dunăre. Ajunsese acolo zvon, cum că prin părţile Vlasciei s-ar afla o mînăstire pe un Ostrov, o mînăstire întărită şi părăsită de crijeci. Gîndeau cei din Durostor să fie păcat ca un asemenea lăcaş să rămîie în paragină, irosindu-se averea Domnului. El, ca unul ce umbla, avea poruncă să cerceteze şi, cînd va oblici, să dea de veste. Cît despre el, Antiohie, nu era decît un neînsemnat călugăr, un zugrav pornit la drum spre schitul Tisău, unde avea de lucru. Nimerise la rateşul lui Tîncabă. Acolo, din vorbă în vorbă, aflase de mînăstirea părăsită. Ar fi venit călare pe măgarul lui, dar dobitocul era vătămat la picior şi tot n-ar fi putut să treacă apa. Gazda îl sfătuise să odihnească şi să meargă cu luntrea. Bucuros era să fi ajuns şi socotea că Snagu, fiind paznic în Ostrov, va putea să-i dea lămuriri cu privire la mînăstire.

— După cum am aflat, sfîntul lăcaş e închinat Maicii Domnului. Mai are vreun nume ?

— I se mai zice „Mînăstirea crijacului"... sau „a mortului", fiindcă un crijac stă îngropat în dreptul altarului.

— Şi bălţii cum i se mai spune ?

— Îi zic unii după numele meu, balta lui Snagu, că numai eu umblu forfota peste ape. De la plecarea crijecilor, am rămas singur stăpîn peste toată întinderea ei. Olahii veniţi o dată cu mine stau mai departe, în „Satul Nou" şi ei nu se învrednicesc cu pescuitul.

— Dar cum ai învăţat meşteşugul bălţii ?

— De fel sînt din Ţara Oltului. De copil aruncam undiţa în rîu să prind peşte, sau scormoneam fundul cu cîrpacul. Ei, mocanii, sînt cu oile tot pe drumuri. Pornesc de pe plaiurile munţilor şi coboară pînă în lunca Dunării sau pînă la Marea cea mare, ce-i zice Neagră. Eu, cu beteşugul, cum vă spuneam în drum, mă îndeletnicesc să prind vietăţile din baltă şi ce prind afum şi schimb pe brînză, pe caş dulce, pe puţină băutură şi aşa mă îndestulez.

— Eşti vrednic dar... Ostrovul nume are ?

— Ostrovul crijecilor, sau de la o vreme i se mai zice tot după numele meu, al meu Snagu, numele cel vechi nu l-am aflat...

Neaga spune că i se zicea Ostrovul morţilor, că în vechime ar fi fost cimitir. Cînd au săpat crijecii să pună temelie, au găsit oase, oase de uriaşi.

— Fă bine şi om merge la biserică.

Neaga sări de lîngă vatră.

— Nu te duce pe întuneric, preacuvioase, nu te duce.

— N-ai grijă, femeie, va să răsară luna, nimerim drumul, aprindem opaiţ. Firește, la lumina zilei s-ar vedea mai bine, dar mă duc să mă închin.

— Nu vă duceţi, lăsaţi pe mîine.

— Preacuviosul va să doarmă în chilia stareţului. Are laviţă bună. Toate au rămas precum le-au lăsat.

— Cum de s-or fi îndurat crijecii să părăsească mînăstirea ?

— Poruncă de la stăpînire. Zice-se că i-a izgonit craiul Andrei din pricină că înălţau cetăţi de piatră şi nu le era îngăduit să facă decît din cele de lemn.

— Hai, Snagule, sînt dornic s-o văd.

— Nu vă duceţi, preacuvioase, noaptea umblă stafiile.

— Tacă-ţi gura, muiere, cum să umble stafiile, candela înăuntru e aprinsă. O ţin aprinsă, cuvioase, după porunca stareţului Sigmund. Arde zi şi noapte în faţa chipului Maicii Domnului, cel cioplit în piatră.

— Cioplit ?... zici cioplit ?... măcar că stă scris să nu faci chip cioplit. Schismaticii Romei... Rămîi cu bine, femeie, n-ai teamă. Să purcedem, Snagule.

— Te urmez, preacuvioase, să iau opaiţul.

După ce intrară în curtea mînăstirii, Snagu deschise uşa bisericii ; i se păru ciudat să nu fie lumină. În faţa altarului candela nu ardea. Era întîiaşi dată de la plecarea crijecilor că se stinsese flacăra. Pe semne se va fi sfîrşit uleiul, sau se va fi înecat feştila rămasă prea scurtă. Cu opaiţul în mînă, se îndreptă spre altar, cu gînd să aprindă candela, dar cîrja i se prinse între două lespezi şi, împiedicîndu-se, căzu ; opaiţul îi scăpă din mînă, se fărîmă bucăţi, răspîndindu-şi uleiul. Biserica rămase în întuneric. Snagu, ajutat de călugăr, se sculă cu greu şi-l porti să aştepte să aducă altă lumină.

Cuviosul Antiohie sta în mijlocul bisericii cu faţa spre altar. Căuta în întuneric să desluşească cele din jur, dar, neştiind locurile, nu se dumerea. Cum era cu ochii aţintiţi în beznă, i se păru că aude o şoaptă grăită în limbă străină. Înţelese că e o rugă. Călugărul îşi făcu semnul crucii, îngenunchie, închise ochii şi-şi avîntă glasul întru lauda Domnului. Cînta un psalm. Cu toată ciudăţenia întîmplării, sufletul nu i se clintise. Cînd preacuviosul ridică ochii, văzu auriturile de pe altar sclipind într-o lumină

nefirească. Candela ardea, răspîndind o lumină blîndă. Se aprinsese singură... sau flacăra nu se stinsese de tot... poate va fi fost arzînd cu o lumină ascunsă.

Cînd Snagu se înapoie, aducînd opaițul, nu înțelese cum de putuse călugărul să aprindă candela. Mai vie, mai albastră i se părea lumina ei.

— Candela... candela, cuvioase... cum de s-a aprins ?

Călugărul nu răspunse, mai făcu o dată semnul crucii și rămase pe gînduri. Fusese semn dumnezeiesc. În mintea lui hotărî : va aduce călugări de la Schitul Chiojd, de la Tisău, de la Cislău, de sus de prin peșterile munților și lăcașul va fi iar pus în slujba Domnului. Mînăstirea era întărită, dar, peste toate, o încingeau apele și pădurile pînă departe, ocrotind-o. Nu se putea loc mai nimerit. Minunea candelii dovedea că Sfînta Născătoare îi da încuviințare pentru înjghebarea unei noi așezări mînăstirești. Privi lung la chipul cel de piatră, se închină, îndoindu-și trupul firav și se întoarse spre ușă.

În curtea mînăstirii, Snagu îl îndreptă spre chilia unde, pe vremuri, locuise starețul crijecilor. Chilia era ca toate celelalte, dar fiindcă în ea stătuse stăpînul mînăstirii, i se păruse șchiopului că e mai bună. Aduse dinafară legătura, desaga cu lucrușoarele călugărului și puse jos un ulcior cu apă, să fie pentru noapte, apoi, lăsîndu-l pe călugăr singur, plecă.

Monahul se întinse pe crivatul de scînduri, dar zadarnic încercă să doarmă ; se rostogolea cînd într-o parte, cînd într-alta. Gîndul îi era la biserică, la chipul cel de piatră al Maicii Domnului. Ca meșter zugrav, era dornic de înfăptuiri. Nemaiavînd răbdare, se sculă, luă opaițul și desaga cu scule, luă și ulciorul cu apă și se îndreptă spre biserică.

Tîrziu, în noapte, sau mai bine-zis, devreme, în zori, umbra călugărului, puțin adusă din umeri ca îndoită de o povară, se strecură afară pînă la tufanii cei bătrîni. Părea că duce în brațe un prunc învelit în țoale. Peste puțin, cu mîinile slobode, se întoarse înapoi în biserică.

O dată cu lumina soarelui ce se revărsa din plin, ieși monahul pe ușa mînăstirii. Snagu aștepta. Cuviosul, de cum îl zări, ceru să fie dus cu luntrea înapoi la rateș. Îi era degrabă să pornească. Neaga îl ospătă cu lapte de capră și-l pofti să îmbuce pită de mei. Călugărul, nerăb-

dător, nici nu sfîrşi bine de mîncat şi după cuvinte de mulţumită, binecuvîntînd pe cei din Ostrov, se urcă în luntre. Spunea rîzînd că-l aşteaptă asinul. Inima îi era plină de bucurie, îl ajutase Domnul întru toate. Se minuna de felul cum găsise scorbura unde ascunsese chipul cel cioplit. Acum biserica va putea sluji dreptei credinţe. Cînd va veni cu monahii lui, o va tîrnosi după lege şi vlahii din părţile Vlasciei vor găsi aicea sprijin şi adăpost în vreme de răstrişte. Cît de curînd, va sfîrşi zugrăvelile de la Tisău şi se va reîntoarce să orînduiască toate cele de cuviinţă.

Înainte să fie luntrea prea departe, Snagu strigă femeii care rămăsese pe mal : să nu uite, de întîrzie în astă-seară, să puie ulei la candela din biserică, numai să toarne binişor. Îşi amintise de porunca crijecilor şi de cele întîmplate în ajun. Şi totuşi socotea că fusese îndeajuns ulei şi feştila se dovedise bună... Cum de se stinsese... cum de izvorîse flacăra... sau poate cuviosul să fi făcut minunea... dar nu cercetă mai departe. Tot vîslind, luntrea se îndepărtă în susul apei.

Şi în acea zi, după plecarea călugărului, potrivit rînduielii, fiecare munci întru agonisita hranei, din zori pînă în seară. Dogoarea se muiase. Neaga, obosită, sta rezemată de un trunchi, alăptîndu-şi copilul. Din ochi îl urmărea pe Costea, care se lupta voinicește cu Răduţ. Mai că-l răzbea. Neaga, în sufletul ei, se întreba cum de Snagu nu deslușise pe chipul prea bălai al băiatului că semăna cu cei din Satul Nou.

Balta, trăgînd umezeala serii, lăsase rouă, se făcuse răcoare. Ca în ajun, femeia sta să vadă ivindu-se luntrea lui Snagu. De astă dată omul va fi rămas la rateş, va fi sorbind dintr-o ulcică, o stacană ce se umplea mereu. Tîncabă îl înşela. Cu cîte o vorbă, cu puţin vin, îi lua rodul muncii, peştele. În susul apei, la gîtuirea bălţii, avea o plută cu care trecea pe călători, fie de veneau dinspre Dunăre, de la Tîrnova, fie de coborau de pe plaiurile Ţării Borsei. Se făcuse omul hrăpăreţ. Obişnuia Tîncabă să ia vamă de la cei pe care îi ajută sau pe care îi găzduia. Cîte un călător mai zgîrcit se întîmpla să nu voiască să-i dea plată, încercînd să treacă apa cu piciorul. Mai mult păgubea, se afunda în smîrcul înşelător şi de acolo, striga după ajutor. Atunci Tîncabă îl izbăvea de moarte. Om chibzuit, el nu se mulţumise să facă numai

punte umblătoare peste apă, dar și loc de odihnă, rateș pentru călători. Acolo găsea fiecine mîncare aleasă și adăpost, dar mai cu seamă băutură din belșug. Mulți aveau plăcere să bea cîte o năstrapă de vin, povestind snoave sau cele auzite din lumea largă. Veneau unii de departe numai să bea, să afle vești de la Tîncabă, care le culegea pe toate din gura trecătorilor și le povestea la rîndu-i, socotindu-le în prețul vinului.

Și Snagu era doritor de vești. Îi plăcea vorba, dar mai cu seamă zama cea de struguri.

Neaga socotea că și în astă-seară, potrivit obiceiului, omul se va fi oprit la rateș, unde Tîncabă îl cinstea cu cîte o stacană. Îi aflase slăbiciunea. Adesea se întîmpla să se înapoieze acasă numai în cămașă ; își da totul pentru un strop de vin.

Înnoptase. Zadarnic îl mai aștepta. Neaga intră în casă și gîndi că, după porunca bărbatului, nevoită va fi să se ducă pe întuneric să pună ulei în candelă. După ce culcă copiii, nehotărîtă, mai stătu puțin. Merse pînă la mal și, nemaiavînd nădejde, se îndreptă spre mînăstire. Cînd să intre în biserică, o cuprinse teama, deschise ușa și se opri în prag. Ca să-și dea răgaz, să mai prindă încredere, începu să se roage. În sfîrșit, însdrăvenită sufletește, își îndreptă ochii spre altar, spre locul unde candela, ca de obicei, ardea în dreptul Maicii Domnului. Cum sta privind, rămase fără suflare. În firidă era lipsă chipul cel de piatră, iar pe fundul peretelui sta zugrăvită înfățișarea Preasfintei Născătoare ținînd pe Domnul Isus în brațe. Pruncul cu fața bălaie avea mîna mîngîioasă dusă la obrazul Maicii Sale. Neaga, zdruncinată, îngenunche. Privirea Fecioarei era blîndă, iar pruncul din brațe avea asemănare cu copilul ei, cu cel bălan. Îndată simți pentru el o apropiere, o dragoste de mamă. Căpătînd încredere, femeia se sculă, se îndreptă spre icoana zugrăvită, se uită cu ochii lăcrimați la Maica Domnului ca la o soră mai mare, ca la aceea care suferise atîtea și putea înțelege și suferințele altora. Apoi, binișor, turnă din șip ulei în candelă. Se întreba cum de se va fi preschimbat dintr-o dată chipul cel de piatră în acesta zugrăvit, sau poate... era numai o plăsmuire a minții ei. N-avea cum să afle.

Mîine în zori va da de veste, îl va trimite pe Snagu să povestească minunea, să vină mocanii cu femeile lor să se închine.

Cum sta privind îi păru că aude, pornit din adînc, un geamăt. Călcase fără de vrere peste mormîntul lui Simon. Plină de obidă, ruşinată, se îndepărtă. Cînd ieşi, crugul cerului era plin de stele. Liniştea stăpînea cu desăvîrşire.

Răscolită în suflet, femeia se duse la bordei.

A doua zi, buimac de băutură, fără haină, fără opinci, Snagu, dus de apă, ajunse la Ostrov. Cînd Neaga îi povesti cum Maica Domnului cea de piatră se preschimbase în chip zugrăvit, omul, neîncrezător, rînji. Va fi fost o nălucire, aşa cum obişnuiau să aibă femeile şi, şoltîc-şoltîc, se duse pînă la biserică. Cînd ajunse înăuntru, se închină dar nu înţelese. Poate fumurile vinului îi mai tulburau vederea. Şi întorcîndu-se la lumina zilei, toate îi părură fireşti... chiar dacă chipul cel de piatră se preschimbase în zugrăveală... erau toate după porunca Celui de Sus... Se duse sub stejar, îşi puse braţul căpătîi şi adormi.

Neaga, nemaiaflîndu-l, lăsă copiii şi plecă să vestească pe cei din Satul Nou. Într-un tîrziu veni şi Tîncabă să se încredinţeze. Auzise vestea.

VI. POGHIAZUL CUMANILOR

Zvonul cu minunea icoanei Maicii Domnului se domolise. Mai osteneau unii venind să i se închine, deşi cîţiva, ca alde Hîrtop sau Tîncabă, spuneau în gura mare că nu fusese minune, ci faptă omenească. Zugrăveala va fi fost făcută de cel călugăr găzduit peste noapte, care venise cu desaga la spinare.

Oricum, nu era cu putinţă, ziceau credincioşii, ca o mînă omenească să fi desăvîrşit într-o noapte chipul gingaş al Fecioarei. Babele proroceau pedeapsă cumplită — moarte năprasnică — celor ce nu dădeau crezare minunii, dar Tîncabă şi Hîrtop rîdeau de vorbele lor.

Timpul trecea. Fiecare îşi vedea de treburi. În curtea mînăstirii creşteau buruienile. Snagu, ciocănind pămîntul cu cîrjele lui, se întîmpla să mai intre în biserică, dar mai des mergea cu luntrea după peşte, după vin. Copiii singuri stăpîneau Ostrovul.

Într-o zi, nu trecuse soarele de cumpăna lui, Snagu auzi larmă pe celălalt mal. Strigau unii să vină careva

cu luntrea. Socotea omul să fie străini, că nu-l chemaseră pe nume.

— Heeei, Măăă... careva ! Luntreaaa !...

Cînd Snagu se apropie, zări cîţiva călugări în straie negre şi printre ei cunoscu şi pe cuviosul Antiohie. Pesemne cuviosul îi uitase numele. Noii oaspeţi ţineau de funie măgari încărcaţi cu desagi mulţi şi grei. Dobitoacele, ciulind urechile, trăgeau la apă, să se răcorească de zăduful zilei.

Snagu, după urarea de bun venit, la cererea lui Antiohie, plecă înapoi, făgăduind să se întoarcă cu luntrea cea mare, să poată trece şi dobitoacele cu încărcătura lor. Înţeleseseră cei din Ostrov că venirea preacuviosului Antiohie, însoţit de monahi nu era întîmplătoare, ci faptă chibzuită, pesemne pentru a pune iar vechiul lăcaş în slujba credinţei.

Bucuroasă era Neaga să vadă feţe bisericeşti, să nu mai fie locul pustiu. Lui Snagu îi era totuna, el vedea lume ducîndu-se la rateş. Pentru copii, venirea străinilor era prilej de veselie, de joacă. Holbau ochii la toate ce le făceau călugării. Numai Radu, cînd le pricepu rostul, sătul să tot privească, plecă după altele. Cel mai fericit era Costea, care, din zori şi pînă în seară, îşi găsea treabă prin mînăstire ; ajuta după puterile lui, asculta la vorbele înţelepte ale călugărilor, sta la slujbe. Îl numise Radu, în derîdere, „călugăraşul".

Mînăstirea părăsită avea nevoie de rînduire nouă. Îndată Antiohie se apucă să facă învelitoarea, şubrezită de vînt. Dregeau monahii pe dinăuntru, că-i căzuse tencuiala şi chipul Maicii Domnului începuse să se cojească.

Trecură veri, trecură ierni... Se înfiripase mînăstirea. Înalţi se făcuseră prunii în livadă, bogat îşi dădea via rodul, voinici crescuseră copiii Neagăi ; numai Snagu, de atîta băutură, se stafidise, nici vlagă nu mai avea. Şi barba stareţului Antiohie căruntise, dar se simţea voinic de muncă, dornic de înfăptuiri.

Hotărîse stareţul să împodobească cu zugrăveli pereţii bisericii. Gîndea că în acest fel să amintească credincioşilor în ce chip făcuse Dumnezeu cerul, pămîntul şi să arate cu adevărat zămislirea omului, izgonirea lui din rai precum şi faptele şi patimile Domnului. Cei ce vor

intra în biserică vor deslușI privind ceea ce nu puteau buchisi din slovă. Cînd Antiohie fusese peste Dunăre, pentru hirotonisire, în măreața cetate a Tîrnovei, făcuse ucenicie anume, de putea zugrăvi pe toate, după cum era tipicul și pe înțelesul tuturor. Acolo, învățase de la călugării veniți din mînăstirea Chilandaru, a Sfîntului Munte Athos, meșteșugul culorilor și felul cum să întocmească chipurile, să înfățișeze cu asemuire fața Domnului și a sfinților, a îngerilor și a heruvimilor. De la ei aflase taina amestecului prafurilor de piatră cu lapte, cum să le moaie cu undelemn, cu rășină, cu zemuri de buruieni, ca să prindă în tencuiala udă.

Adusese cuviosul toate cele de cuviință. Dinainte știuse că se va apuca s-o scrie din pensulă. După ce orînduise toate pe dinafara mînăstirii, terminase tencuiala pe dinăuntru, începuse să zugrăvească pereții altarului, catapeteazma și, încetul cu încetul, an de an, trecu și în părțile navei, unde stăteau bărbații. Cînd ajunse în pridvor, la partea femeilor, făcu prelungitoare, rezemată pe stîlpi. Aici, la intrare, zugrăvi pereții înfățișînd judecata cea din urmă, cu caznele nelegiuiților și ale păcătoșilor, să fie pildă celor ce ar cădea în ispită, să fie femeilor spre luare-aminte. Înfățișă muierea cea fără copii, care alăpta în lumea cealaltă cu țîțele ei puii de șarpe și pe femeia preacurvită, înșfăcată de diavoli, și pe cea clevetitoare, prinsă în cuie de limba ei neastîmpărată. Dar nici bărbații nu erau scutiți, lăsați uitării ; caznele lor erau toate înfățișate de-a-rîndul : a omului mincinos, a înșelătorului la cîntar, a bețivului pe care îl înfundă diavolul într-un boloboc și cîți alții. Pe toți îi zugrăvise Antiohie cu atîta pricepere, că fiecare chip era pildă și spaimă pentru cei în viață, silindu-i să cugete la ziua de apoi.

Stăteau Costea și Caplea în apropierea meșterului, minunîndu-se de toate cîte vedeau și mai dădeau cuviosului cîte o mînă de ajutor. Priveau cum starețul cerceta izvoadele, ca să înfăptuiască zugrăveala.

Pentru Antiohie era desfătare să mînuiască bețișoarele cele cu smoc de păr în vîrf, să umble la toate ulcelele cu prafuri, să aștearnă culorile una lîngă alta, una peste alta, după chibzuială. Costea nu-l slăbea din ochi. Uita de casă, uita de masă. Neaga venea să-l cheme sau îi aducea mîncare, că nu se îndura să-l lasă răbdător și nu-l putea depărta de la mojarele cu vopsele pe care, tot ames-

tecîndu-le, tot frecîndu-le, nu mai știa de trecerea timpului. Dar pe el nu borcanele de prafuri îl țineau în apropierea zugrăvelii, ci dragul celor făcute de stareț decum își ducea în voie mîna, de lăsa pensula urmă vie și înfiripa chipurile. Se așternea sineala cerului alături de stacojiul iadului, verdele copacilor alături de aurul de pe rochiile sfinților ; era mai mare dragul. Și aveau chipurile atîta asemănare cu oamenii, de păreau să prindă viață, gata fiind să grăiască. I se părea că toți acei pe care îi întruchipa, trăiesc aievea, mai mult decît cei din jurul lui, erau mai apropiați, îi putea privi fără sfială.

Zugrăvise cuviosul cu dibăcie, ca unul ce ajunsese la stăpînirea tainelor meșteșugului. Migălea la toate mărunțișurile. Mai întîi, tocmea marginile chipurilor cu vopsea întunecată, în urmă, da culoarea pielii întocmai după înfățișarea omului, la sfîrșit făcea și hainele, cununile, copacii.

De aproape nu se deslușea bine chipul, dar de mai departe, de jos, toate se orînduiau pentru desăvîrșita plăcere a ochiului. În fața lui Costea se desfășurau minunile Domnului, faptele sfinților, începuturile lumii. O vedea și pe Eva, așa cum o făcuse Dumnezeu, dintr-o coastă a lui Adam, stînd gata să culeagă rodul din pomul raiului. Pe trunchiul solzit se încolăcea șarpele, ispitind femeia. Neînțeles îi părea păcatul Evei, dar goliciunea ei era mai îmbietoare decît mărul pomului.

Veni rîndul să zugrăvească în tindă pe Salomia, fata Irodiadei, dănțuind în fața regelui. O înfățișă starețul gingașă, cu ochi mari, cu gură ca cireșile. După frumusețea ei, socoti Costea să fie cea mai sfîntă între femei. O zugrăvise cuviosul cu atîta meșteșug, că părea să joace cu adevărat. Ades i se întîmpla lui Costea s-o viseze. Purta haină albă și sub pînza subțire se ghicea trupul mlădios, trandafiriu. Zburau vălurile dezgolindu-i piciorul. Nu se dumirea tînăra calfă cum de era cu putință ca asemenea înfățișare să tăinuiască păcat. Starețul cerca să lămurească în ce fel se trăsese moartea Sfîntului Ion Premergătorul, dar băiatul rămase nedumerit.

Tot frecînd la vopsele și privind la mîna meșteră, prinsese și Costea tainele zugrăvelii, îi deslușise tîlcul. Învățase numele și înfățișarea fiecărui sfînt, ale fiecărui mucenic, dar dintre chipurile zugrăvite, mai mult îi plăcea tot al Salomiei, măcar de i se spusese că fusese păcătoasă.

Văzîndu-l Snagu pierde-vară, tot stînd la mînăstire după cele călugăreşti, îl ocăra, ameninţîndu-l cu băţul, îndemnîndu-l să-i vie în ajutor la pescuit. Treburile mînăstirii să le facă monahii, că erau destui. Şi Neaga îl dojenea, dar nu se îndura să-l lase nemîncat, cînd se întîmpla să vină prea tîrziu. Într-ascuns punea deoparte cîte o bucată de mălai sau o strachină de fiertură, s-o găsească băiatul, că Snagu, cu inima lui neîndurătoare, nu i-ar fi dat, doar să flămînzească.

Se răcise vremea. Copacii lăsau să cadă frunze îngălbenite. Cei din sat strîngeau bucatele în hambare, iar cei de la mînăstire înşirau pe aţă mînătărci, să se usuce. Tescuiau peştele în putini, iar în poduri atîrnau carne la afumat. Se bucura fiecare să aibă îndeajuns, să iasă din iarnă.

Dar nu e după voia omului, ci după a Domnului. Uneori se nimereşte să n-ajungă bucăţica din strachină pînă la gură. Aşa şi cu rodul cîmpului. Tocmai cînd au credinţă secerătorii să aibă haznă de cele semănate, se revarsă norii de lăcuste şi retează nodul paiului, de rămîne locul pîrloagă, sau se tîmplă să se înmulţească sobolii într-atîta, încît să mănînce tot bobul, sau se sparg burdufurile cerului şi îneacă bucatele sau, mai rău, grindina toacă roadele livezilor şi spicele, de le face tot una cu pămîntul. Atunci socoteşte omul că năpasta e dată de la Dumnezeu, pedeapsă întru ispăşirea fărădelegilor săvîrşite cu vrere sau fără vrere.

Dar, din toate năpastele, din toate răutăţile, mai mare este cea pe care o îndură omul de la om. Atunci cu greu scapă cu viaţă. Se întîmplă să năpustească duşmanii, care fărîmă totul în cale, de rămîne locul sterp în urma lor. Mari nenorociri, nespusă pagubă aduce nebunia împăraţilor şi a cnezilor cînd se războiesc între ei, semănînd moarte şi pojar mistuitor. Mai vin uneori şi cete prădalnice, să jefuiască pe socoteala lor şi ca ereţii risipesc agonisita trudnică, de rămîne moşia pustie şi prefac vetrele de sat în silişte.

La vreme de seară, pesemne socotind să culeagă fără împotrivire rodul muncit de alţii, se revărsă un poghiaz venit tocmai din pustiul Răsăritului. În sat, fiecare trăsese la casa lui şi monahii se pregăteau de vecernie. Ceata de cumani, să tot fi fost ca la o sută de călăreţi, se oprise pe malul bălţii, privind la mînăstire. Văzînd-o singu-

ratică, jinduiră s-o prade. Amenințători, strigau să li se trimită plute, dar stareţul, auzindu-i şi înţelegînd că nu era de bine, porunci cuviosului Timotei să sune buciumul, să vestească primejdia.

Cîţiva cumani, mai îndrăzneţi, se încumetară să treacă singuri apa, folosind ciobacele găsite pe mal. Cînd se apropiară, săgeţile trimise dinapoia meterezelor izbiră fără greş. Cei rămaşi nu se opriră. Cum ajunseră pe mal, se repeziră la porţi, dar le găsiră ferecate. Urmăriţi de săgeţi, se traseră înapoi, să se adăpostească în pădure. Cît va mai dăinui lumină, nu se vor încumeta să se apropie de palanuri. Între timp, cei rămaşi pe cel mal, aflaseră de la un mocan pe care îl munciseră, prăjindu-i tălpile, că în Ostrov nu erau decît cinci călugări, un paznic şchiop şi o femeie cu copiii ei. Socotiră prădalnicii că împotrivire nu vor avea, măcar că zidurile erau înalte şi porţile întărite. Trecură mai mulţi cu căpetenia lor de astă parte a apei, să fie de ajutor. Aşteptară să se lase întunericul şi aprinseră foc mare în pădure, departe îndeajuns să nu-i ajungă săgeţile apărătorilor. Bizuindu-se pe vîlvătaia flăcărilor, care orbeau pe cei din cetate, cumanii se apropiaseră de poartă, cu gînd s-o desfunde, în timp ce alţii, la adăpostul întunericului,voiau să pătrundă înlăuntru, sărind palanul. Cei de la poartă izbeau cu securile, făceau larmă cît mai mare, să amăgească pe apărătorii din ceastă parte, dar nici nu gîndeau ce-i aşteaptă. Peste intrare, în duşumeaua pridvorului de strajă, lăsaseră crijecii găuri anume prin care, la nevoie, puteau arunca bolovani şi smoală topită în capul celor ce s-ar încumeta să vină. Snagu le aflase rostul şi îndată porunci Neagăi să-i pună oala cea mare pe foc.

— Pregăteşte apă fierbinte, apă multă, să ospătăm cum se cuvine pe oaspeţi, să le încălzim cefile.

Cînd paznicii socotiră clipa potrivită, deschiseră capacele de la podină şi turnară în capul cumanilor apă clocotită. Se auzi urlet de durere; securile încetară să izbească, iar dinăuntru, de după porţi, izbucni un strigăt de izbîndă.

Tocmai atunci Costea, stînd la pîndă, deshuşi prin întuneric o nouă primejdie. Văzu cum cercau unii să sară peste ulucul înconjurător.

— Cuvioase !... duşmanii urcă palanul... îi vezi ?... Cuvioase !...

Îndată cuviosul Ieronim aleargă într-acolo şi, cu bărdiţa, fără cruţare, reteză mîinile celor ce se căţărau, o dată, de două ori, de trei ori. Viclenii căzură pe rînd, cu braţele ciuntite, în fundul şanţului.

Cumanii, văzînd împotrivirea neaşteptată, se traseră înapoi, lîngă foc, să se sfătuiască. Credeau de bună seamă că-i înşelase olahul şi că în mînăstire se va fi aflînd gloată multă.

Dincolo, peste apă, ascunşi în pădure, rămăsese parte din prădalnici, păzind caii, cu gînd să dibuiască pînă în sat, unde vor face plean. Ştiau că era satul înconjurat cu şanţ, dar ce putea un şanţ împotriva lor.

Acum, că le amuţiseră pe veci vreo zece din cei mai buni şi alături se chinuiau în dureri grozave, gata să moară, cei cu mîinile scurtate, mai îndîrjită era căpetenia lor. Porunci să se taie copaci, să facă fără zăbavă turn umblător, mai înalt ca palanul cetăţii şi să-l împingă pe suluri cît de aproape. De sus, vor săgeta înăuntru. Blestema şi suduia starostele prădalnicilor, ca turbat de mînie.

Îndată începură să taie copacii, să facă bîrne mari, să le încheie, să înalţe turnul.

Se făcu iar zi. Soarele sta însă ascuns dinapoia norului şi peste apă, peste Ostrov, se răspîndise o ceaţă de toamnă. Începuse şi un vînt aspru, se scuturau ultimele frunze. Alesese căpetenia păgînilor, ca să-l doboare, un stejar falnic, îndeajuns de gros să-l despice drept. Izbeau cumanii cu securile în trunchi mai sus de rădăcină, să le fie mai uşor, să nu se aplece, că ei de fel nu erau tăietori de lemne. Nu le ştiau rostul şi nici taina. Dădeau doi odată, cînd unul, cînd altul ; izbeau grăbiţi, dar mai era mult pînă să-l răstoarne. Suna dinăuntru inima lemnului ca din cobuz. Fără încetare izbeau, de răsuna Ostrovul ca de toacă, o toacă de moarte. Azvîrli un cuman laţul de frînghie, să prindă ramura cea mai groasă, să-l poată trage într-o parte.

În cer se adunaseră nori grei şi, cu toate că era nămiezul zilei, întunecase ca după asfinţit. Zburau frunzele ca fluturi galbeni, roşii, fluturi nebuni. Cumanilor li se păru că întunecarea firii era semn. Toate păreau că le stau împotrivă. Lucrau fără încredere, dar căpetenia mînioasă, arătîndu-le morţii şi pe cei ce se zvîrcoleau de durere, mai cu dinadinsul îi îmboldea să-şi iuţească treaba.

În cuprinsul mînăstirii, stareţul Antiohie, singur, slujea în biserică. Aprinsese toate candelele, toate lumînările, ca de slujba Învierii. Smerit, se închina cuviosul la chipul Maicii Domnului. Îi cerea îndurare pentru lăcaşul care se afla sub ocrotirea ei. N-avea nădejde în isprava mîinilor omeneşti, prea puţine şi neputincioase. Numai mila Celui de Sus i-ar putea izbăvi.

Monahii îngrijoraţi stăteau de pază la metereze. Radu şi Costea, în pridvorul turnului, cu ochi ageri, privegheau la cele ce făceau duşmanii, la uneltirile lor. Neaga, pe lîngă ceaunul cu apă clocotită, pusese de fiertură şi pentru monahi.

Cumanii izbeau fără contenire să doboare copacul. Se stîrni vînt mai tare, trosnea lemnul de suflarea lui ; un fulger brăzdă cerul. Copacul, deşi nu era tăiat la jumătate, se cutremură, se aplecă şi pe neaşteptate se prăbuşi. De-abia avu timp căpetenia să sară într-o parte. Oamenii încremeniră cu feţele încruntate şi deodată holbară ochii îngroziţi. Din mijlocul trunchiului răsărise un chip de femeie, chipul Maicii Domnului, ţinînd pruncul în braţe. Un trăsnet căzu dincolo de apă în apropierea cailor şi îi lumină faţa. Se cutremură pămîntul. În baltă se porniră valuri de părea că fierb apele. Înspăimîntaţi, cumanii căutau să se ascundă, să nu mai vadă arătarea cea ieşită din miezul copacului, tocmai peste tăietură. Dincolo de apă, caii, rupînd legăturile, scăpară prin pădure, răzleţindu-se. Paznicii fugeau care încotro să-i prindă.

Căpetenia, copleşită de atîtea semne, se hotărî să părăsească Ostrovul. Porunci ca răniţii să fie înjunghiaţi, să li se curme suferinţele. Îi puseră într-o ciobacă, pe care o răsturnară la furcitura apelor. Înghiţea balta trupuri multe. Nemaiîndrăznind să privească înapoi, la chipul ieşit din scorbură, făcură calea întoarsă.

Cădeau trăsnetele, se zdruncina pămîntul, se cutremura văzduhul.

În Ostrov, în afara palanului mînăstirii, singur stăpînea chipul Maicii Domnului, chipul cel de piatră.

Cu toate că vintrele cerului vărsau potop de apă, ieşiră călugării, cu stareţul în cap, să aducă chipul Maicii Domnului cel cu minunea, la loc de cinste. Toţi i se închinară, măcar că era „chip cioplit". Numai Antiohie, ca să nu calce legea, hotărî în mintea lui să-l zugrăvească.

Cumanii, înainte de fugă, ca să se răzbune şi să se despăgubească, se îndreptară spre sat. Deteră foc la cîteva colibe mărginaşe, schingiuiră doi bătrîni, siluiră cîteva femei, dar nu le fu dat să facă mare ispravă. Nici acolo nu izbutiră : ceata luptătorilor, adunată anume, veni pe neaşteptate şi îi puse pe fugă, izbindu-i cu securile, săgetîndu-i, împungîndu-i cu furcile. Căci, ca unul mai înţelept, Marin Hîrtop, tălmăcind sunetul buciumului, adunase oameni din Grui şi din Satul Nou, într-o margine de pădure. Aşa-l zdrobise pe duşman. Însăşi căpetenia poghiazului căzu în mîinile lor. Prea puţini izbutiră să scape cu fuga. Pe cei prinşi, îi judecă Marin Hîrtop şi puse să-i lege pe toţi şi ii aruncă de vii în apă, să fie partea peştilor, a bălţii.

VII. DE PAŞTI

În anul de la Christos 1237, fiind primăvara timpurie, de Sfintele Paşti ale Învierii se îmbrăcase firea în straie bogate, înflorise liliacul, cireşii stăteau grei de neaua florilor, înverzise codrul.

Luna, cu cornul plecat într-o parte, sta să împungă turnul. Pe apă, o dîră de argint tremura la unduirea stîrnită de vînt. Către margini, sub umbra întunecată a pădurii, venea mulţimea credincioşilor în straie de sărbătoare. Porniseră călări sau în căruţe, iar nevoiaşii pe jos, de cu noapte, pe nemîncate. Cei din apropiere îşi aduceau copiii. Veneau şi cumani, din ceştia noi trecuţi la credinţa Romei şi care nu făceau încă osebire de cea a vlahilor.

Luntraşii aşteptau pe mal, care cu cîte o ciobacă, cu cîte o luntre mai mare, din lemn încheiat, gata să ducă norodul la Sfînta Mînăstire. Snagu pusese făclia aprinsă pe piscul luntrei, să-l desluşească mai bine noii veniţi. Şi Radu, măcar că n-avea decît vreo şasesprezece ani, aştepta cu ciobaca lui, nădăjduind să capete turte, faguri de miere şi altele de ale gurii. Chiar cei mai săraci vor da de pomană cîte ceva, măcar un covrig.

Costea nu plecase cu ciobaca. Se dusese la capătul Ostrovului în întîmpinarea lui Tîncabă şi a fetelor lui, Sofica

și Maria. Știa că acolo trăgea bătrînul, după cum obișnuise înainte, cînd locuia în ceastă parte.

Dobîndise, Costea, cu cîteva zile înainte, o cruciuliță de acioaie [1]. Deși tînăr, fusese ales căpetenie peste o ceată de copii și se luptase, mai în joacă, mai în adevăr, cu cei ai cumanilor. Învingător, ceruse să ia cruciulița ce o văzuse atîrnînd de gîtul unuia. Era pradă și zălog de la cei învinși. Acum, îi venise în gînd că bine i-ar sta Mariei să-i fie podoabă de grumaz. Azi, de Paști, îi va da cruciulița.

Nici Caplea, cel mic, blînd și ascultător, nu plecase. Își găsise de lucru pe lîngă Neaga. Nu-i plăcea să se depărteze de casă. Marea lui bucurie era să cînte din fluier, cum îl învățase un mocan. Cînta mergînd după oile lui Snagu.

Luntrile încărcate se depărtau de mal. Lopătarii vîsleau grăbiți să se înapoicze, să aducă alți oaspeți.

În curtea mînăstirii, lumea se aduna în tăcere. Biserica fiind neîncăpătoare, mulți rămîneau afară. Cuviosul Timotei, mai vîrstnic, trecea prin mulțime, cîntînd rugăciuni potrivite și fiecare le îngîna în șoaptă. La ușă, Simion paracliserul împărțea lumînări de ceară.

Venise omenire din susul și din josul văii. Numai la sărbători mari, „din an în Paști", se întîlneau unii cu alții. Cei veniți de prea departe și care ascultaseră prohodul de Vinerea Mare, își aduseseră merinde. Stăteau în pădure să aștepte Învierea. Femeile roșiseră ouă și cele mai meștere le împestrițaseră.

Doar copiii, neînțelegînd toată mucenicia din jur, zglobii, se veseleau. Nu că le-ar fi fost inima împietrită, ci asemenea buruienilor, nu puteau să nu se bucure de atîta frumusețe primăvăratecă.

Prin rețeaua tinerelor frunze și a ramurilor subțiri, se întrezărea cerul, plin de stele. Doar cîte un nor venea dinspre apus. Și în sufletele fragede mijeau mugurii, gata să înflorească la o adiere mai caldă.

Și-n trupuri, curgea vlagă nouă. Măcar de nu-și dădea seama, lui Costea și la alții mulți, le pornise sîngele mai iute. Nu-și găsea astîmpăr. Costea îl vedea pe Neacșu, fiul cneazului Marin Hîrtop, de o seamă cu Radu, care da tîrcoale la fete. În astă-seară, se ținea după a lui Tîncabă, mai cu seamă după Sofica, mai trupeșă. Neacșu era deșirat

[1] Bronz (n.a.).

la trup, frumos la față, cu părul cîrlionțat, ochii galeși și îndrăzneți. Pe amîndouă surorile le-ar fi vrut pentru el. Nu îngăduia altuia să se apropie. Îi era ciudă lui Costea că-l avea de potrivnic. Nici c-ar fi putut sta o clipă cu Maria să-i dea cruciulița, dacă ea nu s-ar fi tras într-o parte, să-i vorbească. Cînd i-o dădu, fata se uită lung la cruciuliță, apoi la el ; o vreme nu înțelese. În sfîrșit, ochii îi luciră de bucurie, își trecu șnurul de gît și, cînd vru să mulțumească, Sofica o trase de mînă să vie după Neacșu.

Costea rămase locului, nehotărît ; ar fi vrut să caute pricină flăcăului care, fiind băiatul cneazului, își credea îngăduit orice. Și vorbele lui Neacșu spuse Mariei, adînc îl mîhniseră. Poruncise fetei să nu se uite la el, că nu e decît un copil, un spălăcit — și altele pe care nu le înțelegea. De n-ar fi fost apropiată clipa Învierii, Costea s-ar fi aruncat asupră-i, i-ar fi arătat ce poate un copil.

Tocmai se auzi bătînd toaca de jos, cea de lemn. Răsună prelung. Apoi începu să bată toaca cea de acioaie, de sus, nemișcătoare. Era semn de începere a slujbei. Înăuntrul bisericii era aproape întuneric. Numai o candelă ardea, revărsînd luciri. Credincioșii, în genunchi, așteptau minunea.

Deodată, de la luminița albă ce o ținea starețul, se aprinse o lumînare, apoi alta, și, din mînă în mînă, flacăra trecu mai departe. Se răspîndi cuprinzînd biserica, curtea mînăstirii, pînă afară, dincolo de porți. Văzduhul era nemișcat și lumînările își înălțau limbile de foc, tremurătoare, unele lîngă altele, de păreau să cuprindă întreg Ostrovul.

Antiohie, starețul, în odăjdii, ieși în pragul bisericii, făcu slujbă după rînduială și, cînd sfîrși, ca să vestească întregului norod, strigă „Christos a înviat !". Mulțimea răspunse într-o suflare.

Toți cîntau.

Costea nu își mai aminti de supărare.

Maria rămase cu mîna pe cruciulița ce-i atîrna de gît ; nici Sofica nu mai privea la băieții care-o înconjurau ; Marin cneazul, cu ochii înlăcrimați, cînta. Uitase și el de griji. Îi pierise din minte vestea cea năprasnică, știrea adusă de cumanii veniți din depărtatul răsărit, fugind de urgia seminției ieșite din Tartar, din iadul pustiului. De teama lor, cumanii nu s-ar fi oprit nici la capătul pămîn-

tului. Dar acuma cneazul se însenînase. Barba căruntă îi tremura pe piept.

După utrenie, cei cu locuinţe mai în apropiere rămaseră să audă şi liturghia, dar cei mulţi plecară spre casă. Urcaţi în luntrii cu lumînările aprinse, roiau în jurul Ostrovului, se împrăştiau spre malul dimpotrivă. Fieştecare îşi păzea cu mîna flacăra, să n-o stingă vreo adiere. Li se desluşeau feţele luminate, iar luntraşii vîsleau domol, să păstreze flăcările nestinse. La capătul fiecărei luntri puseseră feştile, adăpostite în colivie cu beşici de bou, alţii aveau lumînări groase înfipte în ţepuşe. Apele negre răsfrîngeau mii de luminiţe şi fiece unduire înmulţea licărirele roşietice. Luntrile purtătoare de flăcări alunecau în tăcere, lăsînd în urma lor dîră de foc.

După un nor, luna îşi arătă iar cornul, dar îndată se ascunse. În depărtare se auzi un uruit prelung. Deodată se porni un vînt care înfiora pădurea. Faţa apelor se încreţi. Lumînările fîlfîiră, unele se stinseră, luntrile se clătinară. Dintr-o parte, un fulger despică întunericul. Luntraşii vîsliră mai repede. Mîinile credincioşilor ocrotiră cu mai multă băgare de seamă flăcările slabe, care pîlpîiau. Şi iar se făcu linişte, tăcere desăvîrşită, o tăcere apăsătoare.

După o vreme un trăsnet căzu în apropiere. Văzduhul trosni, pămîntul se cutremură, pe ape porniră valuri. Stropi grei începură să cadă. Lumea ajunsă la mal se adăpostea cum putea : care sub frunzişul pădurii, care punîndu-şi ţoluri peste capete şi spinări.

Curînd furtuna se îndepărtă ; lumînările se stinseseră, doar ici, colo mai ardea cîte-o faclă de răşină.

Frumoasa zi a Sfintelor Paşte, începută cu soare de primăvară, se sfîrşise în vijelie şi trăsnete.

Bătrînii vedeau în aceasta semn rău. Pe cei tineri mai mult îi năcăjea că obişnuita masă de după slujbă, unde fiecare se ospăta din ce aduseseră cu toţii se dusese pe apa sîmbetei.

VIII. TURBAŢII

În sala rateşului, cu pereţii înnegriţi de fumul opaiţelor, flacăra din vatră îşi revărsa lumina pîlpîitoare.

Doi călători, în straie de ungureni, cu scurteici de piele, își întindeau picioarele la foc. Afară bătea vînt de toamnă, norii atîrnau jos. Cîte o suflare mai vijelioasă smulgea frunzele gălbenite, îndoind copacii, rupînd ramuri. Se auzeau picînd streșinile, gemînd trunchiurile. Pe așa vreme Tîncabă nu se învoise să ducă pe călători peste apă. Ca să le treacă de urît, poruncise Sofichii să le toarne vin, din cel acrișor, plin de mireasmă, care îi va înfierbînta mai temeinic decît focul din vatră.

Tot gustînd și privind la fata cu ochi negri, băură un știp, apoi încă unul ; li se dezlegară limbile. Tîncabă, vrînd să afle cîte cele din lumea largă, mai puse să aducă din beci o ploscă cu un vinișor străveziu, mirosind a pelin. Plescăiau din limbă oaspeții, să-l guste mai bine. Rău nu le părea să mîie peste noapte la un izvor atît de dulce. Dacă li se desfăta gura, nici ochii nu duceau lipsă, urmărind-o pe Sofica, ce, sprintenă, unduind din șale, îi îmboldea cu cîte o privire.

Povestea ungureanul snoave, de rîdea și Tîncabă, apoi mai înghițea cîte o dușcă, cercînd în treacăt să pipăie șoldul ce-i venea la îndemînă.

— Hei, fîrtate, unde ai găsit așa miere care să curgă pe beregată ? Merge drept în suflet, te unge și, de n-ar fi să-l...

Străinul n-apucă să sfîrșească vorba. Ușa se deschise, vîntul se năpusti, zvîrlind frunze și stropi de apă. Un călugăr se arătă în prag, urmat de alt călugăr — Simion — și de Snagu proptit în cîrjă.

Cînd gazda văzu fețe bisericești, plecat grăi :

— Venirea cuviosului Ieronim este o cinste pentru rateș, o cinste neașteptată pe așa vreme. Mai bine ar fi rămas Cuviosul la Mînăstire și ar fi trimis pe Snagu.

— Am venit din porunca starețului, e de nevoie...

— Firește ! Nu s-a pus cuviosul la drum de pomană. Cu ce vă pot fi de folos ? Poftiți preacuvioase, puteți bea vin bun. Întrebați pe cești doi. Numai ședeți. Sofica ! Maria !...

— Vinul tău e bun, ce e drept. Păcat că ești zgîrcit... zise călugărul Simion. Cuviosul Ieronim n-are vreme. Ne oprim puțin, așteptăm caii și purcedem mai departe.

— Dar ce păs grăbit aveți ?

— Am pornit să căutăm un vraci, din cei ce știu leac împotriva turburării minților, ce-i zice turbare.

Străinii se deteră într-o parte şi făcură loc noilor veniţi.

— Turbare ? se miră Tîncabă. Zi, Snagule, dar cine, cum ?

— Să grăiască cuviosul Ieronim, el le ştie mai bine, c-a fost în sat.

— De n-ar fi să aflu ajutor, n-aş povesti cele ce le-am văzut. Nu sînt dibaci în ale vorbei. Avem puţin răgaz pînă or veni caii. De la obîrşie le-oi înşirui pe toate, numai aşa le veţi putea desluşi. Să fie zece zile, înturnîndu-se ciobanii noştri de la munte, izgoniţi fiind de zăpezi, maseră într-o noapte în nişte păduri şi au auzit cum se luau cîinii la harţă cu lupii. A doua zi au găsit un hoit de fiară, dar nu din pricina cîinilor. După înfăţişare socotiră că ar fi murit de turbare. Mocanii, după puţine zile, n-au apucat s-ajungă în sat, că dulăii s-au pornit să muşte tot în jur, vite şi oameni, ş-apoi s-o ia razna peste cîmp, fără a privi nici într-o parte, numai drept înaine, în pămînt. Alergau cu gîturile ţeapene, cu gurile spumate de bale, muşcau, neţinînd seama de i-ar fi stăpîn sau străin şi piereau, luaţi de „ducă-s-ar în pustie". Dar n-a fost pricină numai că au pierit dulăii. Prăpădul a veni în urmă.

— Dar ce prăpăd să vină ?

— Zice Hîrtop că necazul a început cu Codin al Stancăi şi cu Toader Cîrlig, de-au ieşit din bordeiele lor răcnind, cerînd să bea, iar cînd li se da apă, în loc să ducă ulcica la gură, înfricoşaţi, crîşneau din dinţi şi o azvîrleau cît colo. Întunecate le erau feţele, însîngeraţi ochii, nu mai voiau să vadă pe careva. Astea ni le-a povestit cneazul, care a venit azi de dimineaţă să ceară ajutor de la stareţ. S-a rugat să facem slujbă de dezlegare pentru cele rele. Preacuviosul Antiohie ne-a trimis pe mine şi pe Ion Dascălu să ne încredinţăm de cele spuse. Le-am văzut şi ne-am cutremurat. Încăpuţi în gheara diavolului, se trînteau oamenii la pămînt, îşi încordau mădularele, se arcuiau din spate, făcînd punte pe creştet şi pe călcîie, ş-apoi rămîneau ţepeni, pînă învineţeau. Bătrînii, ca unii ce-au văzut multe, spre ajutorare se suiau cu picioarele pe mijlocul lor, să-i dezdoaie, dar nu le era de folos, mai de grabă trosneau oasele. Şi mureau înăbuşiţi, fără suflare. Eu fiind, mai umblat prin lume, am lăsat pe fraţi să se roage, ca mila Domnului să-i dezlege pe cei nenorociţi, şi-am pornit după porunca stareţului să oblicesc un vraci,

din cei care vor fi știind să taie sub limbă, să scoată sîngele rău, cel cu viermuși. Dar numai Domnul îi va putea izbăvi. Îndurarea sa e mare. Și de îi va fi în voie, va înfăptui minunea prin mîna vraciului, numai să-mi fie îngăduit să-l găsesc. Chiar cei ce au scăpat de colții cîinilor, îi mușcă oamenii, pînă și copiii nevinovați au ajuns ca fiarele, își înfig dinții și cînd le vine sorocul, năbușesc, rămîn țepeni. Unii au fugit în pădure și cuprinși de dureri, se urcă în copaci și de acolo de sus, se aruncă de se izbesc la pămînt. Apoi și vitele cu ochii însîngerați, ieșindu-le parcă din cap, își îndreaptă coarnele în țărînă, se reped, împung, pînă cad istovite.

V-am povestit toate cîte le-am văzut. Urgie. La rîndul vostru, de vă stă în putință, îndreptați-mă să găsesc ceea ce caut. Nădăjduiesc că Tîncabă, ca unul ce se află la răscrucea drumurilor, va fi știind...

— Dac-aș ști...

Călugărul, cu privirea pierdută în lumina jarului, părea că le vede iarăși pe toate.

Unul din străini, cel mai înalt și mai limbut, se ridică și spuse :

— S-ar putea să vă fiu de folos. Trecînd în sus de Tîrgșor, ne-a sfătuit gazda să ne păzim de lupi, care au mușcat oameni în părțile locului. S-ar putea să fie tocmai din cei care s-au luat la harță cu dulăii păcurarilor. Dar spre luminare, au adăugat că s-ar fi găsind un vraci, care știe să taie sub limbă pe cei apucați de boala diavolicească, de le scoate viermușii, ce le mănîncă sîngele. Tămăduiește, fără greș. Însumi am văzut o femeie, pe care o apucase dorul de „ducă-s-ar în pustie", iar după ce se vindecase, povestea cum toate i se păreau alt decît le vedea de obicei ; se năpustea pe cele ce erau în apropiere, crezîndu-le departe, iar de cele din depărtare părîndu-i aproape, se ferea să nu dea peste ele. O chinuise setea, dar cînd vedea apă, se cutremura, i se înnoda beregata. Nici lumină nu suferea, ar fi intrat în gaură de șarpe. Atunci o legară rudele și o duseseră la vraci, care cu meșteșug a tăiat-o sub limbă. Femeia se tămăduise. Atît am aflat ! Nu știm unde este vraciul, dar cei tîrgoveți de la marginea din jos vă vor putea lămuri mai bine. Pornind de dimineață, pînă seara ajungeți. Numai de s-ar învoi vraciul.

— Dumnezeu mi te-a scos în cale. Fără zăbavă mă pun la drum. De ne-o ajuta Domnul, aducem vraciul, să scape

bieţii oameni de prăpăd. Cinstiţi oaspeţi, cum v-aş putea răsplăti ? Spuneţi cum vă este numele să-l pomenesc la slujbă ? Şi încotro vă poartă paşii ?

— Numele e uşor să vi-l lămuresc. Chiar Lupu îmi zice, dar cei de peste munte m-au poreclit Vîlcu sau Farcaş, fiecare după limba lui. Pe însoţitorul meu l-au botezat Mielu şi aşa a fost sortit ca oaia să se-mperecheze cu Lupul. Dovadă că nici Lupu nu e atît de rău, cît îi merge faima, şi nici Mielul atît de blînd cum îl arată înfăţişarea. Sîntem oameni de ispravă. Ne mulţumim cu puţin, numai să ne îndestulăm pîntecele. Dumnezeu ne-a înzestrat cu mîini lungi să apucăm, cu picioare agere să hălăduim, şi, pe semne dintr-o greşeală, cu o gură spintecată pînă-n urechi numai bună să păcătuiască ; o gură nesătulă, pîlnie în care să se afunde mîncărurile, să curgă băutura. Pe toate le punem în slujba celor ce ne dau pită şi vin. Le cîntăm din gură şi din cimpoi, scîrţîim din alăută, batem ţambalul în timp ce cu piciorul scuturăm clopoţelul şi, dacă ni se astupă gurile vorbim din foale. Sîntem măscărici. Ghicim soarta oamenilor în stele, facem din trei — cinci, mergem pe sîrmă, scoatem foc pe gură, panglici pe nas şi toate cele, pe care omul nici nu le-a visat...

— Dar, oameni buni, învăţaţi în atîtea meşteşuguri cum de se întîmplă să rătăciţi prin meleagurile noastre şi nu vă aflaţi găzduiţi la vreo curte împărătească ?

— Ar fi multe de povestit. Porniţi din Bălgrad, cetatea de scaun a principelui de coroană Bela, unde nu ni se dăduse cinstea cuvenită, am tras un timp la curtea contelui Conrad din Ţara Loviştei, dar şi aicea, din pricina unor vorbe pizmaşe, am plecat, căutînd să ne găsim rostul prin alte ţări şi acum ne îndreptăm spre Crăiia Tîrnovei, să ne încercăm norocul.

— Dar însoţitorul, cum de este atît de tăcut ? Ne-ar putea povesti şi el...

— Mielul, cum îl vedeţi, a rămas aproape mut. E dibaci la joc pe sîrmă şi la scule de suflat. I s-a retezat limba de pe cînd era în ţara lui, a bolohovenilor, la izvoarele Seretului zice-se că îi era limba veninoasă, furcită şi i-au scurtat vîrful.

— Mergeţi spre Tîrnova ?...

— Da. Ne îndreptăm spre Ţara lui Assan. Dacă nici acolo nu ne-om căpătui, vom merge şi mai departe, pînă la

Crăiia romeilor, care stăpînește Gurile Pămîntului, la strîmtoarea apelor...

— Lupule, dacă nu mi-ar fi gîndul la cele ce le-am văzut și dacă n-aș avea grabă, bucuros aș sta să te ascult pînă în zori. Dar iată că au venit. Aud nechezatul cailor.

— Nu puteți porni pe întuneric, zise Tîncabă.

— Și noaptea caii dibuiesc șleaul ; n-am vreme de zăbovit.

— Dumnezeu ne are-n grijă, frate Ieronim ; a stat ploaia, s-a domolit vîntul.

— S-a milostivit Domnul, a limpezit și vremea, ne-a scos în cale și pe acești doi cinstiți călători. Poate vom izbuti. Măscăriciul Lupu ne-a dat îndreptare ; să purcedem, frate Simioane.

— Aveți de grijă, cînd vă veți afunda în pădure să vă păziți de fiare și de făcători-de-rele. Puneți la cingătoare baltagul.

— Avem scut credința cea creștină.

— Ai dreptate, cuvioase. Răufăcătorii, cînd văd față bisericească, nu se-ncumetă.

— Mai bine-ați rămîne să odihniți în astă-noapte. Pe noi gazda n-a vrut să ne treacă apa, zise măscăriciul și ochii îi fugiră la Sofica : — Dacă-ngăduie badea Tîncabă, noi ne vom pune la drum mîine în zori. Om merge la mînăstire să ne închinăm.

Călugării însă nu zăboviră. După o înghițitură de vin gălbior, îndeajuns să le încălzească mădularele, purceseră către miazănoapte.

Măscăricii se învoiră cu Snagu, Mielu dînd din mîini și celălalt din gură. Îi va duce cu luntrea pînă în Ostrov. Socotea Lupu să se înfrupte prin mila călugărilor. Sfintele Mînăstiri sînt îndestulate și neprihăniții călugări, ușor de îmbunat și la nevoie de înșelat. Minuna-se-vor ca îndeobște de năzdrăvăniile lor și desagii se vor umple cu bunătăți.

Snagu, surîzînd pe sub musteața căruntă, rămase cu mîna pe clondirul de pe masă. Tîncabă, zgîrcit din fire, de astă dată se lăsă prins în mrejele limbuției măscăriciului, părînd că n-o vede pe Sofica umplînd stacană după stacană. Ea era oacheșă, înaltă, trupeșă, și tot da tîrcoale în jurul mesei. Ungureanul găsea locul prielnic, vinul bun, fata îmbietoare. Socotea că va mai veni.

Tîrziu Sofica plecă să se odihnească şi, trecînd în odaia de alături, privi înapoi cu înţeles.

Cînd Tîncabă, purtat de fumurile vinului picoti alături de Snagu, măscăriciul, răsucindu-şi mustaţa, se strecură tiptil în camera fetei.

IX. MOARTEA LUI SNAGU

Pe frunzele îngălbenite, stropii atîrnau, sclipind în soarele dimineţii. Cerul, spălat de ploaie, era albastru, puţin verzui ; părea mai adînc ca-n alte zile.

Lupu măscăriciul, înalt, mlădios, se îndrepta spre mal, urmat de ortacul lui, scurt şi gros, cu nasul berbecat, cu părul creţ ca al oilor. Duceau în desagi sculele lor. Le încărcaseră în luntrea lui Snagu. În timp ce şchiopul vîslea, măscăriciul destăinuia cu amănunte, la urechea Mielului, farmecele trupeşti ale Sofichii. Era cale lungă, dar Lupu grăia cu atîta patimă, că nici nu luară seama cînd ajunseră în dreptul Ostrovului.

Radu şi Costea văzînd luntrea, alergară întru întîmpinare. Numai Neaga se-ncruntă : zărise străini. Nu-i plăcea lume nouă. Îndeobşte, oaspeţii veneau hămesiţi, înfulecau fără să se mai sature. Dimpotrivă, băieţii se bucurau, le plăceau toate cele nemaivăzute. Lupu, ca să le cîştige încrederea, începu să facă măscări : trăgea din nasul însoţitorului său o panglică ce nu se mai sfîrşea, scotea din urechea lui un bănuţ de argint, pe care, în văzul tuturor, îl puse pe limbă. Toţi rămîneau cu gurile căscate. Radu, înalt aproape cît măscăriciul, se uita cînd în gura, cînd în urechea lui şi nu înţelegea. Încercă şi el. Puse banul sub limbă, aşa cum îi arătase şi se scobi în ureche, dar nu găsi nimic. Lupul, în schimb, scotea bănuţul cînd din cea dreaptă, cînd din cea stîngă, nu dădea greş. O dată îl scoase chiar din urechea lui Radu. Neaga, mai într-o parte, bodogănea. Costea sta neîncrezător, căuta să înţeleagă. Capleă nici măcar nu încerca, iar Radu, tot vrînd să facă întocmai, gata-gata era să înghită argintul.

Către amiază, după ce împărţiră prînzul cu Snagu, se duseră la mînăstire. Stareţul Antiohie îi primi cu bunăvoinţă, ascultă povestea cu turbaţii din părţile Tîrgşo-

rului și mulțumi pentru ajutorul ce-l dăduseră călugărilor îndreptîndu-i să găsească vraci. Porunci să se dea noilor veniți toată cinstea, să fie ospătați și găzduiți. Către seară, înainte de vecernie, călugării se veseliră văzînd năzdrăvăniile pe care cei doi măscărici le încercau în fața lor. Povesteau și snoave potrivite, ca pentru fețe bisericești.

O dată cu venirea întunericului, se duseră să se culce într-o chilie. Cînd a doua zi intrară în biserică, se minunară de frumusețea zugrăvelilor pe care Antiohie le așternuse pe ziduri. Dar și aci, în sfîntul lăcaș, gîndurile Lupului fugeau tot la rele. Prinsese gust la frăgezimea cărnii de fată și nu venise aici la mînăstire să se facă pustnic. Îi era degrabă să se-ntoarne.

După trei zile, sătui, odihniți, cu desagi pline, avînd în punga de la cingătoare și cîțiva banali sau pfenigi de Friezach, din cei de argint, plecară de cu noapte, fără să-și ia rămas bun. Veniră doi, plecau trei, Radu își legase soarta de a lor. Îi va duce pînă la hanul lui Tîncabă, cu luntrea cea nouă a lui Snagu. Era priceput la mînuitul lopeților, la pescuit, la vînătoare cu lațul și încă la altele. După chibzuială îndelungată, cei doi prieteni, socotind că băiatul le-ar prinde bine, se învoiseră să-l ia. Va fi de ajutor la cărăușie. Mai tîrziu, de va fi volnic să învețe meseria, vor fi trei să facă măscări și va fi mai ușor, cînd s-adună mulțime să privească, să fie cîte unul care să ducă vorba, să tragă cu ochiul. Dar gîndul Lupului era mai mult la Sofica. Se chibzuia fel și chip cum să facă. De va lua seama bătrînul, se vor depărta, vor folosi așternut frunzele și mușchiul copacilor. Nici vinul cel gălbior al lui Tîncabă nu era de lepădat.

Neaga, la prînz voi să dea de mîncare copiilor ; îl căută pe Radu. Află de la Costea că plecase cu cei doi străini să-i ducă la rateș. O clipă îi păru bine că nu se dusese Snagu ; iar s-ar fi afundat la băutură. Totuși, o munceau presimțirile. Întrebîndu-l pe Caplea, acesta, fără înconjur, mărturisi că Radu fugise. Neaga, învrăjbită de mîrșăvia măscăricilor, îmboldi pe Snagu să plece după ei, să-i ajungă din urmă, să-l aducă pe Radu. În simțirea ei, avusese dreptate : de cîte ori veneau străini în Ostrov, nu era de bine...

Cînd, tîrziu, Snagu ajunse la rateșul lui Tîncabă, nu mai erau nici măscăricii, nici Radu, și peste toate fugise

și Sofica. Folosindu-se de lipsa bătrînului, plecat în ajun la tîrg, se înhăitase fata cu măscăricii.

Maria, fata cea mică, de-o samă cu Caplea, ca să potolească mînia lui Snagu, să nu cumva să se ia după fugari, teamă fiindu-i pentru soru-sa, aduse un ulcior. El sudui, blestemă, dar repede își muiă supărarea în mireasma celui vin, puțin acrișor. Bună era zeama de struguri, mai bună ca apa la necaz; apa e înecăcioasă... Radu... n-o pune mîna pe el... era băiatul lui Voicu... pe semne de aceea... al lui Voicu înecatul...

Își aminti de dimineața însorită, asemănătoare cu cea de astăzi, cînd îl îmbrîncise peste margini. Uneori, stînd să prindă pești cu undița, vedea pe fața apei ridicîndu-se broboanele, întocmai ca atunci și simțea cum îl sugrumă ceva de gît. Pe semne că, acolo în fund, Voicu scormonea mîlul... odată chiar i se păruse că-i vede ochii privindu-l... dar dăduse cu nuiaua, se tulburase luciul și nălucirea pierise.

Mai bău o stacană, se ridică și dădu să plece în urmărirea celor fugari. De Sofica nu-i păsa, o pomenea doar ca s-o sperie pe Maria, să-i mai aducă băutură. Dar Radu era tocmai la vîrsta cînd îi putea fi de folos. Ce nu fugise Costea! Măcar că era feciorul lui, îl socotea netrebnic. Mai bine îl făcea Dumnezeu fată. Părul îl avea spălăcit și ochii cei albaștri îi erau blînzi, deși uneori atît de aspri. Cu el nu era chip să te înțelegi — prea avea firea tăcută și mîndră! Nu se juca cu ceilalți decît să se războiască. Treabă!... o făcea pentru mînăstire. Chiar lui Radu, deși mare, îi era teamă de privirea lui ca apa lacului de adîncă. Caplea, singur, îi va fi de un ajutor; deși cam prostănac, pentru muncă era bun.

— Mario... auzi, Mario... mai scoate-mi un ulcior... altcum mă duc s-o prind pe afurisita de soru-ta... O aduc legată... Năpîrca, ea l-o fi asmuțit pe Radu... O ucid... m-auzi... o ucid.

Maria, mai de voie, mai de teamă pentru Sofica, umplea ulciorul, să-i ieie gîndurile, să-l îmbuneze. Îi dădu și o stacană din zeama cea de prune, care arde pe gît.

Către amiază, de atîta băutură, Snagu începu să chicotească. Maria, mai liniștită din partea Sofichii, care acum se va fi îndepărtat, da vinul cu socoteală.

— Nu vrei să-mbuci ceva ? Am o ciorbă de peşte... Dar vin, să ştii că nu mai dau fără bani... mă află tata şi mă bate. De-acu ce iei, să fie de plată.

— Legată o aduc... legată... Ce n-a fost tat'-tu aici... Oi pune mîna pe ei... Pe Radu, pe măscărici... să afle cine e Snagu... nu-mi zice degeaba Snagu Constandin...

Dar Maria era încredinţată că Sofica va fi ajuns departe. Snagu n-avea decît să plece. Nu-i va mai da vin, afară doar cu plată dinainte.

— Mario, mai dă-mi din zeama cea de prune... zgîrcito... mai dă-mi... ia peştele uscat din desagă... ia cît socoteşti... Ca tată-tu... Ştii cît îl preţuieşte el ? Dă-mi să beau, auzi, guşteriţo... nu mă înşela... dă-mi...

— Cum să te înşel ? Îţi dau băutură pentru tot peştele ?

Soarele apunea peste pădure. Snagu bău pînă nu mai avu putere să ducă la gură şi ceru Mariei să-l ajute, s-ajungă la luntre ; şchiop fiind, îi era teamă să nu lunece. În luntre nu-i mai păsa, va trece să cerceteze vîrşele, cîrligele, să strîngă peştele, de la coteţe şi nădăjduia, dacă va fi prins ceva mai deosebit, să se întoarcă iar să bea, să-şi înece necazul... de nu, va odihni învelit în şuba lui pe fundul luntrei, ca să scape de gura Neagăi... Se ştia vinovat, dăduse peştele uscat pe băutură. Plăcut e să dormi în luntre, cînd încetişor te duce la vale, spre Ostrov.

Ascuns dinapoia gorunilor, soarele mai aprinse în frunzişurile tomnatice cîte o sclipire de foc. Într-o parte, bolta cerului era mierie şi, dinspre soare-apune, deasupra stejarilor, roşie. La margini, trestiile uşoare îşi tremurau moţul, foşnind la orice adiere. Măciuliile negre ale papurii se înălţau, ca vîrfuri de suliţe. Din desişul stufului, un stîrc, cu gîtul îndoit, cu labele roşietice, stîrnit dinapoi, îşi luă zborul, ducînd un şarpe în cioc. Speriate de zgomotul vîslei, două raţe bătură apa, pierzîndu-se în stufiş. O clipă broaştele tăcură, dar repede porniră mai tare cîntecul lor.

Luntrea aluneca lăsînd în urmă dîra undelor ce se depărtau în lături, pînă se izbeau de mal, de unde, răsfrînte, porneau înapoi, stricînd oglinda apelor. Cu mişcările încete, luntraşul îşi înfigea lopata, strecurîndu-se prin stuf. Căuta ochiurile limpezi unde-şi aşezase coteţele. De-ar găsi vreo ştiucă albastră, din cele mari sau

vreun crap cu burta aurie, se va înapoia la rateș. Mult e dulce vinul la inima omului pricăjit. Piciorul îi făcea viața anevoioasă, nu mai putea umbla după treburi, după turmă, doar în cîrje sau cu luntrea. Avea nevoie de o mîngîiere... un strop de vin... teamă îi era că nu va găsi decît mărunțiș, din cel numai bun să-l ducă acasă, pentru Neaga... I se păru că-i aude vorba, i se urîse de gura ei... Cînd venea și el mai vesel, îl lua din scurt, îl întreba de toate cele și nu mai era trai... Astă dată, luase peștele să-l schimbe pe sare și pe o sulă de acioaie, să-i fie de cusut pielea. Sula va spune c-a pierdut-o, dar sarea... sarea...

Vîslea încet, pătruns de aleanul vinului, legănat de unduirea luntrii. Norii cei roșietici acum nu se mai oglindeau pe baltă. Cîteva ciori întîrziate zburară dintr-o parte, căutînd un hoit. Acum cerul întunecat, ciuruit, lăsa să treacă sclipiri de dincolo... de peste boltă : stelele. Acolo era numai lumină.

Piscul luntrii se propti în păpuriș, un ochi de apă lucea între trestii. Snagu era moleșit, dar îi era sete, sete de vin, sete de altă viață, poate de lumina cea de dincolo. Îl cuprinse o toropeală. Ar fi lăsat totul, s-ar fi culcat în șuba lui, dar gustul vinului îi veni deodată pe limbă, amăgitor, îmbietor. Dorea să-l simtă iar, curgînd pe gîtlej. O adiere i se prelinse pe față ca o mîngîiere. Îl învioră. Hotărît, își afundă brațul în locul cunoscut, unde știa că trebuie să fie capcana. Se aplecă peste margini. Mîna dibui prin apă, dădu de împletitura de răchită, a coșului. Afundă brațul mai adînc, să-l apuce și simți cum ceva se mișcă, cum svîcnește peștele înăuntru. Era pesemne vreun crap din cei mari, ce nu mai putea scăpa. Gura capcanei era mărginită cu țepi întorși ascuțiți dinadins.

Snagu, ținîndu-se de luntre, trase, dar nu urni capcana, ba dimpotrivă, cotețul părea că se afundă. Îngrijorat, dornic să nu-și piardă vînatul, se aplecă mai tare, își strecură mîna prin gaură, să prindă peștele. Și deodată își simți degetele apucate într-un clește. Jivina înfipsese dinții în carnea lui. De durere își trase brațul atît de repede, încît vîrfurile se înfipseră în mînă, prinzînd-o în capcană. O durere nespusă îl săgetă. Își simțea mîna mestecată, suptă, înghițită. Peștele gustase sînge și căuta s-o înghită, s-o tragă între dințișorii lui ascuțiți, întorși ca și țepii

capcanei, spre-năuntru. Snagu nu vedea ce se întîmplă sub apă. Deodată îl fugeră un gînd : Voicu !... da, Voicu se deşteptase din adînc !... îi apucase mîna şi-l trăgea la fund !...

Ca să scape, duse celălalt braţ şi apucă coşul de răchită să-l ridice. Smuci, dar părea că o putere nevăzută îl trăgea în jos. Degeaba se propti în genunchi. Se aplecase peste măsură, nu mai avea cum să se ţină şi nu se mai rezema decît de coşul care acum se afunda. Era Voicu !... El îşi înfipsese dinţii în mîna lui !... Aluneca... căută să mai prindă marginea, dar nu izbuti, îl trăgea Voicu... Dintr-o smucitură a întregului trup, izbuti să tragă coşul pînă afară, o clipă, numai o clipă şi atunci văzu capul lui Voicu... era capul lui Voicu !... Băgase mîna în gura mortului ! Îngrozit, vru să-l împingă. Alunecă iarăşi, faţa i se afundă în apă şi luntrea se răsturnă...

Apele tremurară puţin. Din adîncuri ieşiră cîteva beşicuţe. Luntrea se mai clătină o vreme, apoi rămase locului, prinsă în stufăriş.

Zadarnic aşteptase Neaga toată noaptea. Pesemne Snagu nu izbutise să-l ajungă pe Radu. Către amiază, cuviosul Ieronim sosi şi el în Ostrov. Adusese vraciul, cel care ştia să taie sub limbă. Nu-l găsise după vorba măscăriciului în părţile Tîrgşorului, ci tocmai în sus pe Teleajen. Neaga nădăjduise că monahul se va fi întors cu luntrea lui Snagu, dar călugării, la întoarcere nu-l văzuseră. La rateşul lui Tîncabă, călugărul aflase de fuga lui Radu, ba şi de a Sofichii. Nici bătrînul nu-şi da cu socoteala încotro s-apuce. Îngrijorată, Neaga porni singură, în vreme ce Costea cerceta de-a rîndul malurile Ostrovului. Ajunsă la vadul lui Tîncabă, nu avu altă lămurire, doar că Snagu băuse în ajun pînă tîrziu seara. Şubrezit, Maria îl dusese pînă la luntre şi-l văzuse vîslind în josul apei.

Zile de-a rîndul îl aşteptară. Nici Radu nu se înapoiă.

In sat, prin mila lui Dumnezeu, vraciul săvîrşise minunea : oprise molima.

* * *

După o iarnă grea, cînd desprimăvără, cuviosul Simion se urcă în ciobacă să aşeze momeli la cîrligele din susul bălţii. Tot cercetînd marginea, după ochiurile limpezi, printre trestii găsi luntrea lui Snagu. Sta răsturnată cu dosul în sus. Veniră la faţa locului stareţul Antiohie şi

oamenii din sat. Răscolind cu cîrligele, traseră afară un coteţ de nuiele. Înăuntru găsiră oscioarele unei mîini şi un cap de ştiucă.

— Va fi a lui Snagu ?... i-a prins dracul mîna, să-l ducă la fund, în iad, în iadul cel de apă.

Cum era pe-nserate, unora uitîndu-se la coteţul cu pricina, putrezit, găurit de vreme şi de lighioane le păru că se asemuie unui cap de mort cu gura căscată, gata să-nghită. La locul ochilor erau două găuri, în care sclipeau, albi, cîţiva solzi de peşte.

X. LA MÎNĂSTIRE

Obişnuia Simion Dascălu, la asfinţit, să plece cu lotca să pună nadă proaspătă la cîrlige, să cerceteze coteţele, să ia peştele ce se va fi prins în capcane şi mai scormonea adîncul cu ciorpacul, de scotea cîte un lin ori cîte o caracudă aurie.

Căuta să-l ia şi pe Costea de ajutor, mai mult pentru a lui învăţătură şi atunci îi deslușea tainele vieţuitoarelor din baltă.

— Vezi, fiule, peştele, ca şi omul, după fel îşi are năravul. Bunăoară, roşioara adulmecă mai cu plăcére nada cu pîine şi se prinde la cîrlig, iar dacă pui în vîrful undiţei o rîmă, ai noroc să prinzi un crăpcean. Ştiuca o momeşti cu o albişoară argintie, pe care lighioana hrăpăreaţă o înghite dintr-o îmbucătură, iar păstrăvului albăstrui, stropit cu mărgean, mai mult îi plac musculiţele, după care se aruncă afară să le prindă. Dar păstrăvul nu l-ai văzut, fătul meu, vieţuieşte numai în apele iuţi ale muntelui şi tu nu ştii...

— Uneori în limpezimea dimineţii, se-ntîmplă să zăresc munţii. Înalţi să fie ? Mai decît turnul mînăstirii ?

— Nici gîndeşti s-ajungi în culmea lor tot urcînd din zori pînă-nămiezi.

Nici cuviosul Ieronim nu se lăsa mai prejos. De dimineaţă, nevăzut de nimeni, îl trăgea pe Costea mai într-o parte, să-i arate meşteşugul războiului, felul cum să mînuiască sabia, cum să ţină pavăza, să nu-l izbească duşmanul. Îi arăta cum să întindă arcul, cum să chitească

săgeata ; cînd băiatul, din întîmplare, nu nimerea ţinta, măcar că ar fi fost mărunţă cît vrabia, îl dojenea. Îi plăcea cuviosului să povestească fapte din trecut, isprăvi cînd se luptase cu cîte cinci duşmani deodată şi îi răpusese pe toţi.

Băiatul sta privindu-l cu ochi mari, nu se sătura s-asculte poveşti de război.

Aşişderea preacuviosul stareţ, seara, la lumina opaiţului, îl chema şi-l dăscălea, căutînd să-i toarne în minte cît mai multe ; dar mai cu seamă se-ncerca să-i moaie sufletul cu credinţa cea curată. Îi destăinuia obîrşia lumii, îi deslușea tainele firii, îi vorbea de Dumnezeu şi de faptele măreţe ale sfinţilor. Şi, ca să-l lumineze pe deplin, îl învăţa să deosebească slovele, buchisind în ceasloavele scrise pe piele de capră, aduse tocmai din Împărăţia Romeilor... Învăţase Costea slova romlenească, de putea citi şi pe mormîntul crijecului.

Călugării, de dragul lui, îl învăţau toate ce le ştiau, să-l facă om împlinit. Şi Timotei îi da sfaturi cum să stăpînească bine calul, cum să strîngă pulpa, atît cît se pricepea. Dar Costea dibăcise mai bine decît călugărul sufletul calului. Tot Timotei îl învăţase să crească un pui de şoim, să-l aibă mai tîrziu de vînătoare.

Acum Costea singur folosea vîrşele şi coteţele moştenite de la Snagu. Se dovedea a fi îndemînatec la prinsul peştelui : aflase locurile mai priincioase, ochiurile de apă unde mişună lighioanele bălţii şi nici chiar cuviosul Simion nu era mai înţelept la aşezarea cîrligelor pe un rînd, de-a lungul malului.

Dar dacă aflase tainele bălţii, cunoştea şi obiceiul jivinelor pădurii : ştia să dibuiască ascunzişul orătăniilor cu aripi şi orice freamăt al trestiei, al tufişului şi al poienilor avea înţeles.

Cu toate că se deşirase la trup, n-avea puterea unui bărbat, dar cu mintea dovedea acolo unde alţii dădeau greş. Veneau flăcăi din satele vecine, din Turbaţi sau din Gruiu şi se luau la întrecere, dar el, iute de picior, îndemînatec şi ager la minte, îi stăpînea pe toţi. Ascultau de el : Grigore, feciorul olarului, Pîrvu roşcovanul, Chertoi lunganul şi Ion al lui Tîrcă, cel ce fusese turbat şi scăpat de vraci. Cu toţii, de se ivea o pricină, treceau de partea

lui şi, de se tîmpla să fie unul la nevoie, săreau cellalţi într-ajutor.

Costea era meşter să facă şi scule din toate cele ce se găseau, fie chiar şi din rămăşiţe lepădate, ce nu mai erau bune de nimic; le folosea pentru ce nici nu gîndeşti: cîrlige făcea din oase de peşte, sau din furcitura lemnului de corn; luntrea o înnoise de istov împănînd-o cu papură, să nu mai prindă apă şi tot de la Simion Dascălul dibuise meşteşugul răchitei, să împletească coşuri, de le ducea să facă schimb în sat.

În sufletul lui, tare ar fi vrut stareţul Antiohie să-l facă monah, să-l aibă ucenic la Mînăstire, dar socotea că nu era îndeajuns de vîrstnic şi ar fi însemnat să rămînă Neaga fără sprijin. Nădăjduia că timpul nu e pierdut. Cîţi nu veneau la sînul bisericii cînd li se cărunţea părul. Se minuna stareţul de băiat, cum le prinde pe toate, numai dintr-o vorbă.

Odată, lăsîndu-l pe Costea la frecatul prafurilor pentru vopsele, cînd se înapoie îl găsi încercîndu-se să zugrăvească chip de sfînt. Făcuse chipul Maicii Domnului. Izbutise chiar de-a binelea, numai că preacuviosului îi păru să fie o faţă cunoscută, avea o asemănare pămîntească şi, cînd îl întrebă, flăcăul se roşi şi nu răspunse.

Peste toate îi plăceau lui Costea sculele de război, săbiile, săgeţile, buzduganele şi suliţele. De mult îşi făcuse arc cu care se încerca la vînătoare. Întocmise săgeţi măiestrite, codate cu pene, să ajungă fără greş la ţintă. În lipsă de vîrf de criţă, le punea ţeapă din os de peşte. Nici sabie şi nici pumnal n-avea, dar şi le cioplise din lemn, după asemănare, cu tăiş întărit în foc.

Ziua umbla numai afară, fie iarnă fie vară. Deşi Neaga tot îl mai dojenea, fără de vrere îl privea ca stăpîn, îi da ascultare, fiind singura minte de bărbat; frate-său mai mic, Caplea, dovedindu-se a fi împiedecat în faptele lui, numai bun să se ţie după vaci şi după oi.

De la o vreme, prin vrednicia lui, Costea îndreptase multe lipsuri. Celarul era plin de peşte afumat; în pod, calupurile de sare, luate pe schimb, stăteau grămadă. Pe bătătură mişunau orătăniile, iar mai încolo, în brazdă, îngrijea Neaga de tot felul de plante folositoare, bob, linte, rădăcini şi cînepă de fuior.

Pe înserate, Costea se ducea cu luntrea să aşeze coşurile, iar cînd se lumina de zi, le lua la rînd, le cerceta, trăgea cîrligele, la nevoie împrospăta momelele şi scotea peştele din vîrşe. Îl alegea pe feluri, pe mărimi, cel de păstrat la afumat, celălalt plevuşca, baboiaşi, pentru hrana zilnică ; în sfîrşit, fruntea o ducea în sat la Turbaţi, la cneazul Marin Hîrtop sau dincoace, în susul apei, la rateşul lui Tîncabă. Apuca să ducă şi vînat, după cum se nimerea, mai mult pe schimb de sare. Cînd îi era îngăduit, lua şi bănuţi, pe care-i punea deoparte, în nădejdea să poată cîndva dobîndi criţă, să i-o bată făurarul din Tîrgşor, de s-ar pricepe să-i facă paloş cu două tăişuri, ca cele ale crijecilor.

Dacă ziua gîndul îi era mai mult la scule de război, noaptea adesea visa la chip de fată. Tot mergînd la rateşul lui Tîncabă, o vedea pe Maria, cu care mai făcea cîte o glumă, mai schimba cîte o vorbă ; povesteau din ale lor, întîmplări mărunte. El îi mărturisi păsul, dorinţa lui de a avea o spadă adevărată, cu două tăişuri. Maria sta să-l asculte cu luare-aminte. De atunci, cînd se întîmpla să treacă pe la rateş vreun crîjac, înapoindu-se din părţile Sfîntului Mormînt, ea privea cu tot dinadinsul la paloşul lui, mai mult decît era firesc. Ce n-ar fi dat să i-l poată da lui Costea ! Bucuroasă era cînd el îi aducea carte cu slove, de-o învăţa să buchisească. Ar fi rămas toată ziua împreună să vorbească, să se sfătuiască, dar deodată din casă se auzea glasul lui Tîncabă şi Costea repede se depărta cu luntrea.

De cînd fugise Sofica împreună cu măscăriciul, Maria nevoită era să vază de toate ale rateşului. Treabă era multă. Aproape că nu dovedea, chiar de o ajuta tată-său.

Cînd veneau oaspeţi, el mai mult stă s-o păzească, tot cu teamă să nu o piardă şi pe aceasta. Sofica, arătoasă, fusese mai de folos. Pe vremuri, mai îndelung rămîneau oaspeţii să bea cîte o stacană, privind la fata care se învîrtea în jurul lor. Maria nu ştia să le îndruge snoave, să le dea cu cotul. La trup era mai şuie, mai neîmplinită şi ochii ei viorii, ca de copil, nu aveau dibăcia să asmută pe călător la băutură. În urmă, ca s-o scutească, Tîncabă luase o slugă, un bătrîn, îi zicea Pintea. În afară de treburile rateşului, mai făcea şi pe plutaşul, trecea călătorii peste apă. Priceput era la cuhnă. Ca el nimeni nu ştia să coacă vînatul, să-l stropească cu must de dude. Era

meșter să facă crap umplut. Departe mersese faima lui Tîncabă pentru mîncăruri gustoase, vin și bună găzduire. Își aminteau unii de Sofica și nădejdea s-o vază îi aducea în aceste părți mai des decît le-ar fi fost nevoia.

În vreme ce stăpînul ținea oaspeții cu vorba, îmbiindu-i la băutură, Maria purta grija celor de afară, culegea roadele grădinii, aducea apă, scotea vinul. Ades se nimerea să spele rufe la baltă, tocmai în vremea cînd venea Costea cu peștele prins peste noapte. El rămînea locului, sta s-o privească îndelung cum freca pînza cu lut din cel gras și bătea cu maiul pînă se clătea rufa și se limpezea. Ea, uneori, se oprea din lucru, rămînea cu mîna în apă și asculta la vorba lui, sau îi povestea din cele auzite de la călătorii veniți să se odihnească la rateș. Cînd sfîrșea de spălat, el o ajuta să ghilească pînza, întinzînd-o în poiană la soare.

Tîncabă, zgîrcit din fire, cerca să mai înșele la cîntar, dar Costea, ca să-i cîștige bunăvoința, nu lua în seamă. Gîndea bătrînul cu părere de rău la vremea ce va veni, cînd băiatul, copt la minte, nu se va mai lăsa păcălit. Altcum Costea își găsea socoteala. Fata, plină de rușine pentru fapta tătînului ei, ca să-l despăgubească, îi surîdea mai cu blîndețe și fără știrea lui Tîncabă, peste învoială, îi mai da puțină unsoare sau cîte un darab micuț de sare. Dar nu de unsoare se bucura flăcăul, ci de vorba mai dulce ce i-o spunea Maria.

Veniseră și căldurile lui Cuptor. Ades, în amurg, Maria se ducea să se scalde în apa încropită de dogoarea zilei. Ascunsă dindărătul sălciilor, să n-o vadă nimeni, își scotea cămașa și apoi intra în baltă. Apa era mai rece în adînc și o cuprindea uneori un fior plăcut ; la margini, cînd buruienile se prindeau de picioare, se speria, părîndu-i că o mînă străină, mîna adîncului, vrea să o tragă afund. Ca să se îmbăieze, alegea loc limpede, fără păpuriș. Uneori căta în oglinda apei, își vedea trupul, dar rușinată de goliciunea ei, repede își întorcea privirea.

Într-o seară, Costea pornise să-și pună vîrșele în susul apei ; avea în gînd să se ducă în urmă la rateș, s-o vază pe Maria. Luntrea aluneca ușor, fără zgomot. Rațe se abăteau printre trestii, zburînd cu gîturile lungite, cenușii pe fundul roșcat al cerului. Flăcăul cerceta de-amănuntul locul, să-și poată așeza capcanele. Auzind foșnet neobișnuit, ridică ochii și desluși în umbra serii, un trup de fată.

Maria, ieşind din apă, fugea sub acoperămîntul copacilor.

Rămase năuc. De-abia o zărise din spate, dar lumina trandafirie a trupului, desprinzîndu-se pe frunzişul întunecat al pădurii, îi rămase în minte.

A doua zi nu îndrăzni să vină la rateşul lui Tîncabă, iar cînd în sfîrşit se hotărî, Maria, în loc să coboare, rămase sus în camera ei, fără să vină să primească peştele. Cînd Tîncabă o chemă, sosi cu obrajii rumeni şi vorba îi era nedesluşită. Bătrînul, neluînd seamă, începu să măsoare peştele la cîntar. Lui Costea îi păru şi mai frumoasă, dar de-abia îndrăznea să se uite pe furiş.

De atunci, adesea visa la vedenia ce o avusese. Privind-o în ascuns, mai cu dinadinsul, urmărea trupul mlădios, sînul mic şi rotund ce se deslușea sub cămaşă. Îl frămîntau dorinţi neînţelese, îi venea s-o cuprindă în braţe, să-i mîngîie obrazul, s-o sărute.

Ca să-i poată vorbi mai în voie, născoci să facă un mic heleşteu închis cu nuiele, în care intra apa bălţii. În el puneau peştele. Departe de ochii lui Tîncabă, aveau prilej să stea singuri. Şi bătrînul se mulţumise cu noua orînduială, care îi îngăduia să aibă oricînd marfă proaspătă pentru călători. Maria îl însoţea pe Costea la heleşteu şi rămîneau îndelung să socotească pe răboj bucăţile aduse Lungeau vorba, trecînd mînă de la mînă peştele lunecos, li se încurcau degetele şi el îi prindea braţul, ţinîndu-l mai mult decît se cădea. Lighioanele solzite dintr-o zvîcnitură le scăpau jos în apă, dar lui nu-i păsa, nu se mai uita la ele, privea în ochii ei, fără să ştie ce să-i spună. Ea se roşea, trăgea mîna înapoi, coborînd pleoapele.

— A scăpat un crap, ai să-l pierzi, lasă-mă să-l prind...

— Îţi dau altul, numai stai... mai stai...

Şi ea rămînea. Deodată glasul lui Tîncabă se auzea dinspre casă, chemîndu-şi fata.

— Mario... Mario... grăbeşte... adu-mi trei bibani... din cei frumoşi... Să fie pe placul tîrgoveţilor...

Zăpăcită, fata se ridica, lua peştele şi da fuga, fără să mai socotească. Încresta pe răboj după cum se nimerea.

Alteori Costea aducea vînat, păsări prinse cu laţul sau cîte o căprioară străpunsă de săgeată. După rînduială, da mai întîi partea mănăstirii, iar din ce prisosea ducea la rateş. Prea puţin oprea pentru casă, numai cîte o ciozvîrte sau o pasăre măruntă, s-o îmbuneze pe mumă-sa.

Mîndră era Neaga de vrednicia băiatului. Totuşi, se mira cum odinioară, cînd trăia Snagu, nu fusese de nici un ajutor, ci era numai cu gîndul la joacă : să-şi cioplească săbii de lemn, să potrivească arcuri. Acum nevoia îl învăţase să agonisească hrană pentru el şi pentru casă.

Dar de una se mîhnea femeia. Îl vedea irosindu-şi tinereţea, învăţînd meşteşugul războiului. Ades auzise pe cuviosul Ieronim depănînd amintiri din tinereţe, cînd lupta în oastea craiului Ioniţă Caloianul [1] de la Tîrnova. Povestirile cu paloşe şi moarte nu-i plăceau Neagăi. Îl mai văzuse pe cuviosul stînd dimpotriva băiatului, sărind amîndoi ca cocoşii şi dînd cu paloşele de lemn, de se loveau chiar de adevărat, cînd se nemerea să nu fie scutul cel de piele la loc potrivit, ca să-i apere. Jocuri ! Dar mai tîrziu ?... O să prindă rădăcină în sufletul lui. Parcă monahul alte treburi nu avea decît să-i arate cum să izbească, cum să se apere şi-l auzea strigînd : „Punge... punge... nu te codi... fă-te că dai sus la cap, apoi loveşte cu vîrful în pîntece, pe sub apărarea scutului... Ai înţeles ? Încă o dată... Ameninţă sus şi împunge jos..."

Gîndea femeia că nu era meşteşug pentru om de rînd, dar va fi voia lui Dumnezeu. Altcum era mulţumită de toate ce le învăţa băiatul la mînăstire şi s-ar fi împăcat, dacă nu i-ar fi lipsit prea mult de acasă. Cînd la pescuit, cînd la vînat, cînd la călărie, cînd cu şoimul, cînd la învăţătură de slovă, era tot plecat şi mai că nu-l vedea. Nici Caplea nu sta pe acasă, tot după oi, doinind din fluier. Cu mioarele se împăca şi de n-ar fi fost să vină după mîncare, Neaga nici pe acesta nu l-ar mai fi văzut.

XI. IELELE

Înflorise teiul. Mireasma dulce se răspîndea departe sub codru, pînă peste baltă. Prin raze de soare treceau albine, scîntei aprinse, încărcate cu praf galben de floare. Lăstunii săgetau văzduhul, se lăsau cu toată iuţeala pînă jos, atingeau uşor faţa apei să prindă o gîză şi se înălţau iarăşi bătînd grăbit din aripi. La marginea pădurii, măceşii

[1] Ioan Asan al II-lea (n.a.).

își desfăceau bobocii și mărăcinii, cu flori mărunte, albe, răspîndind mirosul puțin amărui.

Ținînd arcul în mînă și cu tolba plină, Costea în ciobacă trecu apa cu gînd să s-afunde în pădure, să găsească vreo lighioană potrivită pentru săgețile lui. În Ostrov nu mai afla decît soboli, cîrțițe și popîndăi. În astă-seară poate va avea noroc să doboare vreo căprioară. Ades le văzuse cum în amurg veneau să se adape la iazul din Poiana Izvoarelor, unde era apa mai limpede. Sfioase, se apropiau, stăteau o clipă să privească în jur cu ochii lor mari, bulbucați, sub gene lungi și, după ce căpătau încredere, își îndoiau gîtul, depărtîndu-și picioarele din față, să ajungă mai ușor cu botul la apă.

Părăsi șleaul ce ducea spre Turbați și urmă firul unui șipot izvorît din Poiana Izvoarelor. Șușotind, se strecura părăiașul printre buturugile sălciilor și ale gorunilor. Lui Costea îi plăcea să prindă raci în scorburile mîlului. Îl învățase cuviosul Simion cum să cerceteze cu mînă ușoară pe sub buturugile care se afundau în apă. Și acum îl mai durea degetul de prinsoarea unui clonțar.

De astă dată n-avea gînd decît la căprioare, la cocoși de pădure, la iepuri.

Cînd ajunse în Poiana Izvoarelor, uimit rămase locului să privească la iazul din mijloc. Parcă niciodată nu-l văzuse, nu-i luase seama. Fînul crescuse mult, presărat cu fel de fel de flori, albe, roșii, albastre. Îi era mai mare mila să calce peste ele. Numai la margini, sub copaci, iarba rămăsese măruntă ; pe rădăcini, pe trunchiuri, de atîta umezeală, crescuse mușchiul ca o dimie verde, din cele bătute, îmbrăcînd coaja scorojită. Mirosea a lemn putred, a flori, a umezeală.

Iazul sta oglindă nemișcată, înconjurat de stînjenei de baltă, iar peste apă pluteau nuferii albi cu miezul lor galben. În tăcerea dăsăvîrșită, părea că eleșteul e fermecat. Uită de arc, de săgeți, de vînat. Se așeză jos să privească florile, ierburile, copacii, cerul, care acum, pe înserate, își oglindea culorile schimbătoare.

În mersul lui, soarele se lăsa dincolo de copaci. Umbrele se lungiră, se făcură mai negre și sus se aprinseră norișori răzleți. Pe Costea îl cuprinse aleanul. Își scoase fluierul de la brîu și începu să cînte viers dulce, ca pentru inimă de flăcău, așa cum îl învățase Bahnă al păcurariului, cel ce păzea oile mînăstirii. Baciul

era meşter mare. Îi făcuse fluier din lemn de păr, cu şase găuri, legat cu brăţări de aramă şi încrestate subţire, de era mai mare mîndreţe. Avea sunet limpede ca de privighetoare. Tot cîntînd, îl ajunse un dor, de n-ar fi ştiut să spună ce şi cum. Îi trecură prin minte fel de fel de chipuri, chipuri de fete : al Măriei, al surorii sale, Sofica, al Stancăi şi al Anghelicăi, cea care venea pe la mînăstire s-aducă lapte şi caş dulce. Şi tot gîndindu-se la ele, la ochii, la gura lor, i se muiară stîlpii inimii. Aşeză fluierul jos, alături de arc, se întinse şi îşi puse braţul căpătîi.

Soarele înroşi cerul şi se afundă în cea parte a pămîntului. Începură să se aprindă stelele. Răsări şi luna, o lună plină, rotundă, răspîndind lumina ei fără căldură. Iazul strălucea printre buruieni şi pe frunze, bobiţele de rouă străluceau ca nestemate. Nuferii se aprindeau albi, răspîndind în jurul lor lumină nefirească. În tufişurile înflorite se desprindeau trandafirii pe întunericul pădurii.

Deodată lui Costea i se păru că aude zvon, sunet duios de glasuri cum nu mai auzise cîndva, doar poate în biserică atunci cînd ţineau isonul femeile. Glasurile păreau să iasă din mijlocul iazului. Şi văzu în lumina nuferilor chipuri, spiriduşi, aşa cum povestea Neaga, mama lui. Îngeri să fie ? Fiinţe luminoase începură să joace, cînd pe o floare, cînd pe alta, lunecînd pe faţa apelor. Boiul lor mărunt se desluşi mai aproape, mai limpede, glasurile erau blînde, vorbele dulci. Cîntau numai pentru el, ca şi cînd ar fi vrut să-l alinte. Luminile ieşite din nuferi se măriră. Prindeau chip... erau Ielele, Frumoasele, cu părul despletit, cu văluri lungi pînă la gleznă, asemenea celor ce atîrnau de trupul Salomiei dănţuind în faţa lui Irod, Salomia cea zugrăvită de Antiohie pe peretele bisericii. Şi frumoasele jucau cîntînd, unduind din braţe, alunecînd pe apă, urmărite de o rază albă de lună. Ajunsă pînă la florile de la margine, ţinîndu-se de mînă, sărind uşor unele după altele, strecurîndu-se între ierburi. Erau aproape, li se deosebea chipul : unele erau bălane, cu părul de aur, altele aveau cosiţele negre ca noaptea. Feţele lor îi aminteau pe cele cunoscute. Le putea da nume. Cea dintîi semăna cu Sofica, una cu Maria şi alta cu Anghelica lui Angheloaia... Toate păreau frumoase, înalte, mai bine înveşmîntate decît oricare din cele ce le ştia. Numai aceea care avea semănare cu chipul Salomiei era mai frumoasă decît în zugrăveală. Ea le stăpînea pe toate, le ducea

într-o parte, apoi le trimitea în alta și cînd încetau să cînte, singur glasul ei se auzea. Săltau, alergau ținîndu-se unele de altele ca mărgelele unui șirag. Se desprindeau, se împerecheau două cîte două jucînd, se despărțeau, se uneau iarăși și se făceau nevăzute, ca să iasă la lumină mai departe, dinapoia unui copac. Acum Salomia se apropie de el și desfășurîndu-și vălul sau înnodîndu-l cu mișcări dibace, cînd molatice, cînd mai iuți, săltînd ușor pe vîrful piciorului, părea un fulg luat de o adiere. Se apropia de ar fi putut s-o cuprindă. Și deodată desfăcîndu-și vălul, își arăta frumusețea sînilor albi, albi ca nuferii cu miez roșcat. Vălul iar se răsucea, se desfășura cu totul, lăsînd-o goală, cum sînt chipurile femeilor de la judecata din urmă, zugrăvite în pridvorul bisericii. Și mîinile Salomiei îl îmbiau să vină, să se scoale pe jos, să joace cu Ielele, să intre în horă. Privea la trupurile lor ușoare, subțiri, nespus de frumoase, care se ghiceau sub învelișul unduitor. Salomia se depărta o clipă și îndată se apropia și mai tare, aplecîndu-și fața de părea gata să-l sărute. Atunci el luă seama la gura ei surîzătoare, la buzele ca două cireși despicate ce așteaptă să fie culese.

Se cutremură, un nod i se puse în gît ; mai repede îi bătea inima și cuprins de dorința să le îmbrățișeze, să le mîngîie, întinse mîna s-o apuce pe Salomia. Dintr-o mișcare iute a șoldului se trase într-o parte. Costea iar întinse brațul, dar și de astă dată îi scăpă. Ea, ca să-l amăgească, venea din ce în ce mai aproape, gata să-l sărute. Dar ca o nălucă cînd încerca să o cuprindă i se strecura pe alături. În locul cîntecelor, auzea rîsetele fetelor ca stropi căzînd dintr-o fîntînă. Fugeau toate, mînate de stăpîna lor, într-o parte, în alta. Salomia își desfășura vălul în mișcări îmbietoare, ca să-l adune apoi mai strîns în jurul trupului, de părea mai străveziu, în lumina albăstruie a lunii. Și gura ei îl atingea în treacăt, peste ochi ca o aripă de fluture, iar cînd era gata să i se așeze pe buze, să-l sărute, Costea simți numai o mireasmă de zmeură, ba, de fragă.

Înnebunit de răscolirea ce-l frămînta, fără să-i poată tălmăci rostul, încîudat să nu le poată prinde, începu să alerge în urma lor, dar Ielele, Frumoasele, cîntînd, rîzînd, fugeau se ascundeau pe după un copac, treceau peste apă, îi dădeau tîrcoale, îl înconjurau și ținîndu-se de mînă, se învîrteau repede, din ce în ce mai repede, de amețea.

Hora se strîngea aproape, din ce în ce mai aproape, dar cînd voia să le apuce, inelul horii se desfăcea, desfăşurîndu-se într-un şir, care aluneca sau sălta printre ierburi, printre flori, peste apă.

Pierzîndu-şi cumpătul, asmuţit de jocul lor, alerga cu mîinile întinse, aşa cum fugise odinioară după fluturi, dar acum erau trupuri mari cu trupuri de fete, aveau înfăţişarea Soficăi, a Marieî, a Anghelicăi. Zadarnic încerca să le prindă. Ar fi vrut să le strîngă la piept, să le ţină în braţe. Fugeau Frumoasele, se strecurau prin iarbă dinapoia măceşului, alunecau pe faţa apei, oprindu-se pe mîezul florilor. Salomia începea să joace în timp ce Ielele nemişcate, o priveau, ţinînd isonul cu glasurile lor. Acolo pe nuferi se credeau la adăpost.

Urmărindu-le, Costea intră în apa iazului, dar tocmai cînd gata era să ajungă, s-o cuprindă pe Salomia, simţi cum o putere îl trage înapoi îl trage de picior, îl ţintuieşte locului. Părea că mii de braţe se înnoădesc şi-l trag la fund. Iar Salomia, cu gura ei de cireaşă, rîdea. I se vedeau dinţii albi strălucind. Toate vălurile căzură şi se arătă goală, cu luciri de fildeş.

Dar deodată pielita ei se făcu verzuie şi într-o clipită picioarele ei se prefăcură în cozi solzite ; părul undui verde ca brădetul broaştei ; numai sînii rămaseră nuferi albi puţin trandafirii. Salomia se aruncă în apă să-i scape şi dînd din cozi, îl stropi pe faţă.

Costea se deşteptă. Peste ochi, peste frunte cădeau picuri de rouă.

VII. ŞOIMUL

Către seară, după ce sfîrşea treaba la mînăstire, Costea dornic de limpezimea unor ochi viorii, a unui glas de fată, se urca în luntrea lui uşoară şi vîslea spre rateş. În drum se oprea pe la locurile unde în ajun îşi aşezase vîrşele şi chiar de nu prindea decît peşte mărunt, vîslea mai departe, să spuie că de astă dată nu aducea marfă de frunte. N-avea alt gînd decît s-o vadă pe Maria.

De la o vreme, sub imboldul soarelui călduţ, mai des se îndeletnicea cu mînuitul arcului şi cu stăpînitul calului.

Vlagă nouă i se urca în vine. Şi la oameni, ca şi la copaci, primăvara da puteri noi.

Deşi trecuse anul, se întîmpla să mai viseze la Salomia jucîndu-se cu vălurile în Poiana Izvoarelor, la fuga Ielelor ; totuşi chipul Mariei îl urmărea mai mult, chiar şi trupul Salomiei avea uneori înfăţişarea fetei.

În zilele cînd o săruta pe Anghelica, codana ce venea cu lapte la mînăstire, se tîmpla s-o viseze şi pe ea, măcar că n-o iubea. Era sprinţară, cu ochi căprii, dar nu avea obrazul atît de fraged ca al fetii de la rateş. Şireată şi zglobie, îl tot îmbia s-o însoţească prin pădure pînă în sat, dar el, cu gîndul la Maria, nu se lăsa amăgit şi îşi vedea de treburi. Nu-şi da seama cum, dar de cîte ori o săruta pe Anghelica, se dojenea ; îi venea să-i ceară iertare Mariei. Atunci mai tare îl cuprindea dorinţa s-o ia în braţe, s-o ridice de subţiori, s-o strîngă la piept pînă ar face-o tot una cu trupul lui. Ades, hotărît, îşi închipuia felul cum o va săruta, cum o va cuprinde, dar îndată ce se aflau laolaltă, nu mai îndrăznea şi deşarte rămîneau visurile.

Cînd sta alături, copleşit de dorinţi, inima bătîndu-i în piept i se părea că i se zvîrcoleşte ca peştele pe uscat. Scrîşnea din dinţi, strîngea pumnii, răsufla din greu, îşi trăgea tuleiul de peste buză gata să-l smulgă. Maria se uita la el cu ochi întrebători, neînţelegînd pricina şi nedumerită îşi îndrepta privirea în altă parte. Alteori rîdea, uitîndu-se drept în ochii lui, de se zăpăcea flăcăul.

În astă-primăvară toate păreau mai frumoase, apele mai limpezi, frunzele mai verzi.

Cînd îşi aducea vînatul şi se nimerea să nu fie Tîncabă la rateş, o poftea în ciobaca lui, să-i arate cum vînează şoimul.

De se aflau oaspeţi la rateş, nu era chip. Altcum, rămînea Pintea picotind în colţul de lîngă vatră şi fata, fără grijă, îl putea însoţi.

Într-o după-amiază luminoasă Costea zise :

— Vino, Mario, am adus şoimul, mişună peştele în baltă.

— Tata e plecat la tîrg, se întoarce peste două zile şi oaspeţi nu sînt acum... dar m-aduci înapoi degrabă...

Şi fata rîzînd se urcă binişor în ciobaca pe care o proptea băiatul să nu se răstoarne.

— Ai să vezi, Mario, cum pescuieşte şoimul... s-o ridica şi luna, îţi place luna ?

— Cum să nu-mi placă, stau uneori tîrziu să mă uit la ea... Departe să fie ?

— Zice stareţul, care toate le ştie, că măcar de pare aproape pîn' la ea e cale lungă...

O vreme se uită Maria la şoimul din cuşca de nuiele, dar teamă îi era să pună mîna pe el, prea avea ciocul încovoiat şi ochii aprigi.

Luntrea aluneca uşor. Venise Costea cu ciobaca cea îngustă, cu piscul ascuţit ca buza securii şi îi unsese pîntecele să spintece apa fără împotrivire. Aşezată dinapoi, Maria privea la toate, îi rîdeau ochii. Se uita la flăcău şi îi plăcea să-i vadă mişcările iuţi, mlădioase, înfigînd lopata cînd într-o parte, cînd într-alta şi îndreptînd luntrea după voia lui. Era chipeş, în cămaşa albă cu rîuleţ de linică neagră, cu brîul roş petrecut peste iţarii de dimie.

Costea vîslea cu putere, pînă i se păru Mariei că zboară luntrea. Se pornise vînt ; flăcăul prinse un petec de pînză de o prăjină, de-l împingea mai repede. Vîslea Costea, sufla vîntul, fugea luntrea de era minune. Maria, temătoare de atîta iuţeală, de clocoticiul apei spintecate, se prinse cu mîinile de margini şi privi în ochii flăcăului, să capete încredere. Cînd ajunseră la furcitura apelor, se opri Costea din vîslit, trase şi pînza jos, scoase şoimul din colivia lui şi dezmierdîndu-l, fluierîndu-i uşor, mîngîindu-l cu vorbe blînde, îl aşeză pe umăr. Îşi puse mînuşa de piele groasă, să nu-l rănească cu ghiarele. Îndată pasărea răpitoare se urcă pe mînă şi în semn de nerăbdare începu să ciugulească eureluşa legată de picior. O învăţase Costea să pescuiască. Primăvara, cînd se bate peştele la faţa apelor, era vremea potrivită.

Costea îşi ridică mîna peste cap, desprinse eureluşa şi fluierînd în anumit fel, îi dete drumul. Şoimul, întinzîndu-şi aripile, îşi luă zborul, se înălţă, punînd stăpînire pe văzduh. Cînd ajunse sus, dădu roată de mai multe ori să cerceteze în adîncul apelor, deslusit fiecare lighioană. Îşi alese prada şi cînd îi veni bine, se repezi din înălţimi, adunîndu-se ghem. Căzu ca o piatră pînă aproape de apă, cînd, desfăcîndu-şi larg aripile, îşi înfipse ghearele în spinarea lighioanei solzite. Izbind aerul, vîslind din greu, porni pieziş, tot ridicîndu-se, pînă ajunse peste

luntre și acolo, lăsîndu-se binișor cu aripile întinse, bătu pe loc să-și încetinească zborul și dădu drumul peștelui, care, fără greș, pică în fundul luntrei. Adusese un crap bătrîn, cu solzi mari, verzi, pe spinare.

Șoimul se avîntă iarăși în albastrul cerului și rămase sus, tot rotindu-se. Poate era ceasul nepotrivit, prea tîrziu și peștele nu mai venea să sburde pe fața apelor. Totuși, iar se avîntă săgeată, vîjîind prin aer ; izbi apa de sărîră stropii pînă departe. De astă dată, cînd își reluă zborul, nimic n-avea în gheare.

— A dat greș, zise Maria.

— S-a ascuns peștele prea adînc, nu-l poate ajunge.

Șoimul mai încercă. De astă dată aduse o știucă lungă, ce sta să înghită o albișoară.

Maria privi la șoim, sus, apoi la Costea. Amîndoi erau frumoși, asemănători. Aveau aceeași dragoste pentru vînat și nasul coroiat al tînărului amintea ciocul încovoiat al păsării.

— Mult îți place să vînezi... Tu milă n-ai de jivinele pe care le omori ? Și ele sînt ființe și ele simt durerea...

— Și ele, cum zici, Mario, și ele sînt ființe ale Domnului care ni le-a dat să ne hrănim. De altfel, zice părintele Timotei, soarta tuturor vieţuitoarelor e să moară.

— Dar nu să fie mîncate.

— Fiecare după cum i-a fost hărăzit... trupurile noastre nu le sfredelesc viermii în pămînt ? Și fiarele se mănîncă unele pe altele... Privește numai cum fuge lăstunul după albina cea încărcată cu miere — vezi peștișorul din apă a sărit să prindă o muscă... Mario, vezi sus... A dibuit șoimul pradă nouă... se rotește din ce în ce mai strîns... chitește vînatul... uite-l cum pică... dacă vînatul e prea mare și nu-l poate lua în gheare, îi zdrobește capul sau, de nu, îl orbește cu ciocul și-apoi, zburînd deasupra, mă cheamă să-mi arate locul.

— Cum de-ai izbutit să-l îmblînzești și să știe atîtea ?

— Pe mine m-a învățat cuviosul Timotei. Multe știe bătrînul, dar nu le mai poate face. Pe șoim l-am luat de pui și-l hrănesc cu mîna mea. N-are voie să mănînce decît ce-i dau eu... Privește, Mario, privește cum bate din aripi, stînd locului să-mi arate încotro s-o iau.

Costea, fără a mai adăsta, își îndreptă luntrea spre mal.

— Vino, Mario, vino şi tu, să vedem isprava şoimului.

— Mai bine te aştept aici. Ce să văd ? Numai nu zăbovi.

— Vino, singur nu mă duc, hai vino.

Şi luînd-o de mînă, mai cu voie, mai fără voie, o trase alergînd prin pădure, pînă la o poieniţă, peste care se rotea şoimul, ţipîndu-şi chemarea.

Cînd ajunseră, la început nu deslușiră nimic; doar dintr-o parte văzură cum se mişcă ierburile şi ascultînd, auziră un şuierat. Costea dete drumul Mariei şi cu ciomagul în mînă fugi într-acolo. O lighioană lungă, un şarpe, se zvîrcolea fără un ochi. Îl ciocănise şoimul. Era un şarpe din cei de apă, verde, dungat cu negru pe spinare şi atît de mare, că nu-l putuse ridica şoimul. Socoti Costea să aibă de la coadă la cap mai bine de cinci coţi [1].

Voinicul făcu semn Mariei, care venea din urmă. Apoi, cuprinzîndu-i umerii, rămaseră să privească.

Şarpele se zvîrcolea, se zbătea, dînd lovituri din coadă, făcînd să răsune pămîntul ca la bătaia îmblăciului.

Tocmai atunci mişcă ceva pe sub frunzare. Un arici se arătă, mergînd binişor, adulmecînd cu nasul lui de purcel, ieşit de sub acoperămîntul ghimpilor. Se opri. Rămase locului privind la svîrcolirile şarpelui. Ochii lui mici şi negri se uitau la lighioană fără frică. Şarpele stupi, ca şi cînd ar fi vrut să îndepărteze un duşman şi o vreme rămase nemişcat ; zărise pe semne mogîldeaţa ţepoasă. Ariciul, cît ai clipi, se avîntă spre capul lighioanei, s-o prindă de ceafă, dar nu izbuti să-şi înfigă dinţii la locul potrivit. Şarpele răuscindu-se, izbind cu coada, se dezbără de prinsoare şi zvîrli duşmanul tocmai departe. În solzii lui rămăseseră înfipţi cîţiva ţepi şi o rană pe spinare sîngera. Deşi vătămat, se îndîrji. Şi el simţise cum brăzdase cu colţii lui pielea fragedă de pe pîntecele purceluşului ţepos. Se adună colac, privindu-l, gata să se destindă. De mînie coada îi zvîcnea şi capul ridicat se clătina cînd într-o parte, cînd într-alta, repezindu-şi limba furcită, cu un fel de şuierat ascuţit. Ariciul, pe jumătate ascuns în găoacea lui de ghimpi, îl privea de sub încreţiturile frunţii.

Deodată, lighioana sclipitoare se avîntă, lungă, asemenea unei spade, dar ariciul, cu ochii lui cei mici, presimţise mişcarea, nu se lăsase amorţit de privirea adormitoare a

[1] 1 cot — 0,33 m (n.a.).

șarpelui, care nu mai avea decît un singur ochi. Trupul ariciului se zgîrci, se făcu ghem de țepi. Șarpele se încolăci și iar se destinse, ca să izbească mai tare, dar de fiecare dată îl pătrundeau ghimpii, îi sîngera trupul, pînă și în botul lui, cioplit ca de daltă, rămăsese o țeapă înfiptă adînc. Zvîrcolirile lighioanei păreau mai nesocotite, loviturile se făcură mai rare, mai moi. Încetul cu încetul, ariciul se desfăcu, scoase botul și ochii se arătară sub ascunzișul lor. Cînd fu să primească o nouă lovitură, măcar că se rostogolea de fiecare dată, el se mișcă într-o parte și se repezi la rîndul lui. Șarpele n-avu timp să se dea înapoi ; îl țintuiseră dinții țeposului în ceafă. Îl prinsese de lîngă cap, tocmai unde se subțiază trupul. Fără putere zvîcnea lighioana cea lungă ; totuși uneori izbutea să ridice ariciul, care nu slăbea prinsoarea. La o vreme șarpele rămase nemișcat, moale, doar cînd și cînd îi mai zvîcnea coada. Fusese învins. Trupul lui mai avea mișcări lăuntrice. Sub piele se vedeau cum tresaltă mușchii, înainte să moară cu desăvîrșire.

Lăsînd-o pe Maria, Costea se apropie. Ariciul, speriat, dete drumul prăzii și se făcu iar mogîldeață de țepi. Fiăcăul îi dete cu piciorul, rostogolindu-l pînă sub tufiș, iar cu călcîiul strivi capul șarpelui, să-i curme suferința.

— Șarpele a făcut să păcătuiască pe Eva. A ispitit-o să culeagă mărul pomului oprit și ea i-a dat să guste și lui Adam. În fiecare șarpe e sămînța diavolului. Acesta a murit, un diavol mai puțin.

— Să fi fost numai Eva vinovată ? Dar uite tot se zbate, măcar că l-ai strivit.

— Se va mai zbate, are șapte vieți... Vinovată, zici, poate că nu. Ce fel de vină e să guști dintr-un măr, dar a călcat porunca... și aplecîndu-se peste lighioană : am să-i jupoi pielea și s-o întind pe un băț, să-ți fac toiag.

— Nu, nu ! Mi-e scîrbă de șerpi !

Mergeau spre baltă, ținîndu-se de mînă, pășind încet pe frunzele uscate, care foșneau sub picioare. Trecînd într-o altă poiană, umbrele lor alăturate arătau mai lungi în amurg.

— Vezi, Mario, umbrele noastre s-au împreunat. Aș vrea, aș dori toată viața să fim... ca ele, totuna...

— Taci, Costea. Hai mai bine să fugim la luntre, că-i tîrziu, să nu fi venit careva la rateș pentru găzduire...

Dar în loc să fugă, Costea o apucă de umeri, o întoarse cu faţa la el şi o privi în ochi.

— Mario, lasă-mă să te sărut.

— Nu.

— Batîr o dată...

— Nu, nu...

— Tu nu-ţi dai seama cît de frumoasă eşti... Iia asta cu altiţa roşie îmi place atît de mult şi vîlnicul îţi şade bine, dar, Mario, te-am mai întrebat, spune-mi odată, ce porţi atîrnat de grumaz ? Arată-mi...

— Nu se poate, nu... Toată iarna am cusut la iie, mă bucur că-ţi place... zici că mi se potriveşte ?

— Nu schimba vorba... Mario, ţi-am mai cerut şi altă dată... Spune-mi ce ţii ascuns sub cămaşe, prins de lănţişor ?

— Zice lumea că numai femeile vor să afle toate...

— Zi-mi femeie... şi arată-mi...

— O punguliţă... Acum eşti mulţumit ?

— O punguliţă ? Ce fel ? Arată-mi-o, Mario, vreau s-o văd.

— Nu-i cu putinţă, nu ţi-o arăt...

— Ba ai să mi-o arăţi... o să...

Şi Costea, cum o ţinea de umeri, apucă lanţul, dar Maria se zbătu şi cu amîndouă mîinile prinse lanţul, să nu fie tras afară, să-l ascundă. Luptau amîndoi şi cum el o ţinea, aplecîndu-se peste umărul ei, obraţii lor se atinseră şi gura lui cu mustăcioară o sărută în ceafă. Maria se cutremură, ţipă şi, spre apărare, dete drumul lanţului, dar din piept ieşi afară cruciuliţa cea de aţioaie, cruciuliţa pe care i-o dăduse el de Paşti acum cîţiva ani. Costea n-o văzu... O sărută pe gît...

— Lasă-mă, dă-mi drumul, mă supăr... mă supăr cu adevărat...

— Mario... Mario...

— Nu... nu vreau... lasă-mă...

Prinsoarea braţelor lui Costea nu slăbi, ba dimpotrivă şi Maria nu izbuti să scape.

— Dacă îmi dai drumul, îţi arăt ce am la gît...

— Îmi arăţi... îmi arăţi ?...

— Dă-mi drumul, altcum nu mai vin niciodată...

— Iacă, te-am lăsat... Arată-mi...

Dar chiar de n-ar fi vrut Maria, cruciuliţa atîrna afară peste cămaşă şi se vedea.

— E cruciulița ce ți-am dat-o eu de Paști... E chiar aceea pentru care m-am bătut cu niște cumani... Ce bine-mi pare c-o porți, Mario...

— O port că-i cruciuliță... și că n-am alta...

— Ba ai, o ai pe cea de argint, ce ți-a dat-o Sofica...

— Dar, dar nu știu unde am pus-o.

— Mario...

Și Costea o prinse iar în brațe, încercînd s-o sărute, dar ea o zbughi. Fugea repede ca o ciută. N-o urmări, se întoarse să ia șarpele, care tot mai tresărea. Cînd o ajunse din urmă la baltă ea intrase în ciobacă.

— Spune-mi, Mario, ți-a plăcut lupta ariciului cu șarpele ?

O vreme ea nu răspunse. El nu-i mărturisi că ceea ce-i plăcuse mai mult, era s-o fi ținut rezemată de piept, să-i fi simțit trupul fremătînd pe cînd se luptau jivinele pămîntului, măcar că nu-și putuse desprinde privirile de la încăierarea lor.

— Nu, nu ! Am să visez la noapte... am să visez... să nu fie semn rău...

— Dimpotrivă, Mario, șarpele a fost nimicit. După vorba mea, am să-ți fac toiag.

Ea nu-i răspunse, începu să vîslească. Flăcăul, în joacă, încercă să-i smulgă lopata din mînă.

— Nu, Costea, lasă-mă, vreau să mă deprind și eu.

De sus, din cer să auzi strigătul șoimului. Îl uitaseră. Fluieră prelung, dar pasărea rămase sus să se rotească, să se mai bucure privind soarele pe care ceilalți nu-l mai vedeau.

Costea se uită la Maria, la capul ei gingaș, cu cele două cosițe atîrnînd pe umeri și la ochii ei viorii, umbriți de gene lungi. Mlădios îi era trupul cînd se-ndoia din mijloc în mișcări unduioase. Părea că sub straie i se deslușește frumusețea. Fără de vrere, se uita la cămașa desfăcută la gît, unde vedea cum începe rotunjimea sînilor. De atîta luptă, de fugă i se rumeniseră obrajii, sau poate și din revărsarea ultimelor raze de soare. Ar fi stat Costea s-o privească toată viața.

— Ce te uiți așa la mine ? Parc-acum mă vezi dintîi, sau vei fi vrînd să vîslești. Ține lopata, am obosit...

Costea luă vîsla și puse mîna tocmai pe locul cald, unde ținuse mîna ei. Ar fi dorit să-i sărute urma.

Vîslea uşor, lăsînd în urmă valuri mărunte, broboane albe. Maria rămase cu mîinile atîrnate în apă, dornică fiind să se răcorească de atîta fierbînţeală. Şi ochii ei priveau peste pădure, în zare, unde ultimele raze aprindeau jăratecul norilor. Era întocmai ca vîlvătaia pe care o simţea în piept.

XIII. LA RATEŞUL LUI TÎNCABĂ

Era zarvă mare la curtea lui Marin Hîrtop. Femeile de la grajd, în loc să mulgă, încremeniseră cu mîinile pe ciubere, şoptind între ele, trăgînd cu urechea ; argaţii alergau care încotro să rînească bălegarul, să scoată apă din fîntînă, să dea ovăz la cai. De dimineaţă pornise cneazul să le vadă toate pe de-a rîndul şi acum era mînios, vijelios : găsise grajdul murdar. Porni spre coteţe. În drum aruncă o privire la căpiţele de fîn ; erau desfăcute, împrăştiate. Merse şi la oborul rîmătorilor. Străbătînd ograda, roş la faţă, suduia cît îl ţinea gura şi, pe care îl întîlnea, îl altoia cu nuiaua ; să scape de mîna lui, se ascundeau, mai ţipînd, mai rizînd : erau învăţate cu supărările stăpînului şi le ştiau trecătoare.

Din ajun, pe înnoptate, se înapoiase Marin de la munte. Lipsise îndeajuns să-i răvăşească slugile gospodăria. Nici la stînă nu găsise rînduială. Făcuse numărătoarea mielelor de primăvară, socotise brînza, cîntărise lîna, dar peste tot avusese lipsă. Se nimerea să fi fătat prea puţine mieluşele, berbecuţi prea mulţi ; se plîngeau mulgătorii că e iarba firavă, de secase din vreme izvorul laptelui. Şi lîna o tunseseră păcurarii plină de scaieţi, încîlcită ; nici greutate nu avea după obicei. Acum că se înapoiase, ca într-un făcut, lua seama că toate mergeau dimpotrivă. Ziceau argaţii că au trecut niscaiva hoţi, cumani, care au luat într-o noapte cîrlanul cel cu stea în frunte şi mai mărturisise altul că tocmai viţica bălţată, gata să fie gonitoare, se nimeri să plesnească de ştir ; păstrase pielea dovadă. Nici păsările nu scăpaseră nevătămate. Vulpea le jăcmănise pe de o parte şi molima luase şi ea zeciuială din mulţimea lor. O scroafă, chipurile prea grasă, îşi strivise purceii. Cît despre fîn, în loc să mănînce

stogurile și buruianul cîmpului, ca să păstreze căpițele pentru iarnă, le desfăcuseră tocmai din coamă, de pătrundea apa ploilor pînă la talpă. Nici prin casă treaba nu se dovedea a fi mers mai bine. Femeile nu torseseră îndeajuns fuior de bătaie, de sta războiul cu urzeala neîmplinită.

Tuna și fulgera cneazul de nevolnicia slugilor. Socotea că mai anul de cînd pristăvise Marga, soața lui, toate îi stăteau împotrivă. De se tîmpla să lipsească de la curte, să plece la munte, își făceau argații de cap, mergeau treburile de-a-ndărătelea, iar de rămînea locului, la Turbați, i se irosea averea la stînă, îl înșelau ciobanii în fel și chip. Pe vremea cînd trăia boreasa Marga, cele ale curții și ale casei erau ținute de scurt. S-ar fi mîngîiat de lipsa ei, dar de atunci erau toate în pagubă.

Cînd fusese tînără, flăcăii se ațineau după ea, ca muștele la miere ; el, Hîrtop, știuse să-i depărteze. Îi făcuse Marga și fecior, pe Neacșu. Ce folos, că nu-i semăna nici la fire și nici la chip. Umbla numai după femei prin sat, dormea pe unde nimerea, prin podul caselor, ba chiar și pe sub lavițele oamenilor și cînd îl diburiau bărbații, îl cotonogeau. Nu era bun de nici o treabă ; le lăsa pe toate după voia soartei. În ajun, de-abia îl zărise și acum, puturosul, cu ochii păienjeniți de somn, sta pe prispă, să privească, lung și firav, cu umerii aduși, ca o prăjină îndoită. Dumirindu-se de cele întîmplate, se uita surîzînd cum se zbătea tată-său cu necazurile.

— Nevolnicule ! T-am lăsat aicea să le ai în grijă. Și-au rîs argații de tine !

— Ce, sînt vătaf peste slugi ? Știi bine că nu mă pricep la asemenea treburi mărunte. Am învățat să cînt din alăută. Ți-oi cînta și ție, să auzi ce meșter sînt.

— Să te aud, neisprăvitule, să te aud, netrebnicule ! Femeile o să-ți mănînce capul !

— Hei ! Femeile... femeile... De-ai avea și tu măcar una, te-ar mai domoli, te-ar ajuta să-ți mai treacă de necaz. Ai face-o vătaf în curte.

— Neobrăzatule !... Cum ai zis ?...

— Hei, tată, nu te burzului. Dacă ai lua o ibovnică, așa ca tot omul, ți-ar mai potoli frămîntările. Îi fi prea bătrîn să mai găsești vreuna ? Ți-ar purta de grijă, n-ar mai juca slugile țonțoroiul.

— Bine zici ! Nici gîndești ce bine zici.

Cum sta gata s-o ia la fugă. pentru îndrăzneala ce o avusese, Neacșu rămase mirat locului, holbînd ochii, neînțelegînd cum dintr-o dată se domolise mînia tătîni-su.

În privirea lui Marin sclipi o lucire de veselie și fața îi rîdea. Intrînd în casă, își mîngîie barba zburlită, domolind-o.

— Catrino, Ileano, scoateți din desagi pelcelele ce le-am adus de la munte. Vedeți numai să nu le mînjiți cu mîinile voastre murdare. E blană scumpă, albă ca neaua. Le-au dubit bacii cu meșteșug, îs mai moi ca obrazul vostru.

Cînd le avu în mînă, le scutură ușor, să le înfoieze, privindu-le cu drag și le păturі într-o basma. Grăbit, coborî la beci, să umple plosca cea burduhănoasă cu drojdie bătrînă, dintr-un boloboc cu doagă de stejar și, nerăbdător, fără să mai îmbuce nimic, porunci să i se scoată murgul din grajd, să-i pună șaua roșie.

I se luminaseră ochii. Încetișor, fără grabă, trecu apă peste față, își pieptănă pletele cărunte, își netezi barba și după ce-și puse nădragi albi, luă peste cămașă cojocel cu găitane. Din prag încălecă pe murgul unguresc. Era cal năzdrăvan, buiestraș. La trap îl purta de putea ține o ceșcuță plină cu vin, fără să se verse picătură. O porni. În urma lui venea călare un om, să-i fie de ajutor.

Se uitau slugile din curte cum o pornise stăpînul veselit de un gînd nou, neînțelegînd cum îi trecuse mînia tocmai la o vorbă îndrăzneață a lui Neacșu. Poate că fiindu-i singur fecior, îi îngăduia multe. Gurile rele cleveteau : ziceau unii că boreasa, pe vremea cînd era tînără și avea o moșie în Țara Borsei, prin părțile Sohodolului, nu-l făcuse cu Marin, soțul ei, ci cu Ionaș, cel ce o ținea pe sora Margăi ; așa tălmăceau asemuirea dintre Picu, feciorul ungureanului și Neacșu. În felul ăsta, ar fi fost frați după tată și veri după mame.

Dar lui Marin puțin îi păsa ce gîndeau slugile, ce cleveteau limbile. Liniștit din partea supărărilor, călare pe buiestraș, avea tot răgazul să cugete. Soarele ajunsese la jumătate cale și razele lui pătrundeau mădularele, de se simțea întinerit. Prin pădure, șleaul ocolea balta și, spre mulțumirea lui, dintr-acolo sufla un vîntișor răcoros.

Se mustra omul cum de nu-și dăduse cu socoteala mai din vreme. N-ar fi păgubit atît de mult. În urmă, în drum spre munte, cînd se oprise la rateș să ia vorbă cu Tîncabă

pentru cele burdufuri de brînză, o văzuse pe Maria. Atunci o privise mai cu dinadinsul și poate că, postit fiind din privința femeilor, mult îi plăcuse, măcar că era șuie din partea șoldurilor. Gîndi că într-un an, doi, se va împlini. Pînă la ziua aceea nu-i luase seama.

Acu, mergînd pe buiestraș, îi veni în minte chipul ei și păru că-i sună în ureche glasul fetei, puțin cîntător, care se mlădie după vorbă. Avea două cosițe negre ce-i atîrnau pe piept, mai negre ca ale Margăi. Și ea le purtase tot așa. Ochii îi erau cuminți și-i mergea vestea că e harnică, nevoie mare. De la plecarea soră-si și de cînd cu boala lui Tîncabă, ea ducea tot greul rateșului.

Pe cneaz îl cuprinse gînd pălimaș. Își închipui rotunjimile pieptului, frăgezimea buzelor. De mult nu mai avusese asemenea năluciri. Socotea să fie fata nu numai plăcută în toate privințele, frumoasă, harnică, supusă, dar i se potrivea și la avere. Iar Tîncabă nu mai avea mult de trăit ; scofîlcit, adus cobiliță din umeri, cînd tușea răsuna pieptul ca o putină dogită. Tot mergînd ușurel pe poteca adumbrită de goruni, ale căror frunze îngălbenite sclipeau ca aurul în lumina nămiezului, cneazul începu să doinească. Frumusețea codrului, a cerului, îi părură lui Marin semn de fericire, de bogăție. Nici o clipă nu se îndoi că cererea lui ar putea să întîmpine vreo împotrivire. Doar cu Tîncabă tocmeala va fi anevoioasă, iar fata va da ascultare. De alte n-avea grijă ; se știa chipeș, voinic și barba lui sură o purta scurtă, ca un tînăr. Nasul coroiat îi da o măreție, care îl prindea bine. Și ochiul, sub sprîncenele stufoase, îl avea negru, vioi. Nu-i putea sta împotrivă privirea oamenilor, necum a femeilor.

Cum de nu se gîndise mai din timp la Maria ? Numai să n-o fi dat Tîncabă altuia, să n-ajungă prea tîrziu, dar zgîrcit cum îl știa, nu se va fi îndurat să rămînă fără slugă.

Tot mergînd în trapul buiestrașului, chibzuia la felul cum să facă tocmeala cu Tîncabă, cum să-l înduplece ; firește se va împotrivi, nevoind să se lipsească de ajutor. Socotea Marin că va fi nevoit să-i dea marfă multă, dar oricît ar fi, va trage destule foloase de pe urma fetii și repede își va răscumpăra paguba. Cu Tîncabă, vulpoiul, însă va fi greu de răzbit.

Tot socotind, tot chibzuind, ajunse la poarta rateșului Înălțîndu-se în șea, îl zări pe bătrînul Pintea tocmai ieșind din casă.

— Hei, unde ți-e stăpînul ?

— Sărut dreapta... acasă, se pregăteşte de masă. Adastă să trag uluçu într-o parte.

— Vezi şi dă murgului ovăz. După ce l-îţi priponi, pune-i lui Stoian pe tipsie nişte caracude... nu prea grase, să nu i se aplece. Apoi, îndreptîndu-se spre casă strigă cu putere :

— Tîncabă, hei ! Bade Tîncabă ! Scoate capul din bîrlog.

Stăpînul ieşi în prag, mirat de atîta larmă.

— Ziua bună, bade Tîncabă. Eram dornic de o friptură cum ştie numai Pintea s-o pregătească. Drojdie bătrînă am adus eu, iar vinul îl dai tu, m-auzi ?

Stăpînul rateşului rămase nedumerit. Portiţa dinspre baltă se deschise şi Maria, ducînd copaia cu rufe aşezată pe cap, peste glabnic, venea dreaptă, călcînd uşor, să nu i se răstoarne povara. Cneazului, de cum o zări, i se curmă vorba. Se minuna văzînd-o cum merge uşurel, cumpănindu-se din şolduri, de parcă nu păşea şi mai mult luneca pe poteca înierbată. Rumenită de dogoarea soarelui, îi păru mai frumoasă decît îşi amintise.

Drace ! Şi paguba poate fi uneori spre folos. Asta-i trebuia : soţioară tînără, vrednică, frumoasă şi, de era cu putinţă, cu stare... Maria le avea pe toate, i se potrivea.

— Hei, cneazule, făcuşi atîta zarvă şi ai amuţit ? Poftеşte numai, poftеşte în casă.

— Poftesc, poftesc, dar mai întîi porunceşte lui Pintea să ne pregătească un crap, după meşteşugul lui, să mîncăm, să bem, să veselim. Avem multe de vorbit.

— Bucuros, bucuros sînt de oaspeţi şi de vorbă. Mario, Mario ! aleargă la baltă şi adu-mi d n iazul nostru un crap din cei mari. Ia-ţi ciolbacul să-l poţi scoate. Pintea, îl vei face umplut cu nuci. Vezi de-i pune şi niscaiva boabe de struguri şi nişte miere, dar ce mai vorbă, tu le ştii mai bine. Să se lingă cneazul pe buze. Fugi, Mario, fata tatei.

— Mă duc, numai să las copaia în casă.

— Se nimereşte să fie cuptorul de pîine încins. O să iasă crapul înfoiat. Pintea, fă şi o zamă de mirodenii.

— Să-mi guşti drojdia din ploscă, bade Tîncabă. Ţi-am adus o drojdie, s-o pomeneşti !

— Ţi-o gust, Marine... ţi-o gust şi... Dar ce să fie astăzi ? Că, eu, le-am pierdut socoteala sărbătorilor...

De cum îl zărise pe cneaz, îmbrăcat în straie de sărbătoare, cu plosca atîrnată de umăr, bătrînul îşi dăduse

scama că e ceva la mijloc. Cînd intrase Maria prin fundul ogrăzii, se oprise din vorbă ; şi o privise pe sub gene cu minunare. Atunci îi fulgerase prin minte că nu venise cneazul numai să-şi bea drojdia la masa lui.

— Poftește, poftește în casă...

— O să-ţi spun două vorbe, cînd om fi singuri. Pînă s-o coace peştele şi s-o răci vinul în fîntînă, noi o să cercetăm potecile din pădure. Ce zici ?

— Zic că eşti înţelept şi că vei fi ştiind ceva... Pintea, vezi de pregăteşte crapul şi Maria să puie masa... ca pentru cneaz.

— Asta-i numai ca să intrăm în vorbă, să îndulcim prinderea de limbă şi apoi să chibzuim. Ştiu bine că eşti bătrîn, că vei avea nevoie de sprijin. Puterile te-au lăsat. Ţi-este coşul pieptului dogit... Auzi cum tuşeşti ? Înţelept ar fi să laşi treburile pe mîini mai zdravene, iar tu să trăieşti în huzur, din ce-or munci alţii. Să n-ai griji. Vezi, ţi-oi aduce trei putini de brînză, de cele mari, de 15 ocale. Una s-o mănînci tu, două să le vinzi, apoi ţi-oi pregăti o viţea, un porc îngrăşat, să cîntărească de două ori cît tine şi opt noatine [1] şi un berbecel, să le laşi în ocolul curţii. Ţi-oi da şi miere şi vin într-un boloboc de zece vedre.

— Uşurel, mai uşurel. Să le luăm la rînd hem... hem... Despre putini, nici vorbă, fără opt nu mă pot gîndi. Şi cum îţi vine socoteala : o viţea, un porc, opt noatine, tu care ai sute ? Nu te ruşinezi ? Şi bolobocul de zece vedre, chiar de l-aş bea singur, îl usuc într-o lună. Hem.... hem... Te gîndeşte că Maria, fiindu-ţi soţie, vei avea cîştig îndoit. Ea e vrednică, pricepută în toate ale casei, în ale curţii şi liniştit vei putea pleca la stînă. Hem... hem... Vei agon si averi. Eu, săracul de mine, va trebui să-mi iau încă o slugă, s-o plătesc. O slugă ! Hem... hemm... hem... nu e numai harnică, pricepută la toate, dacă ai putut-o bicilui... e şi frumoasă. Te-ai uitat la ea ? Ai văzut-o ? E fată mare...

— M-am uitat... altcum nu veneam. Poate cam şuie la trup. Că e fată mare, că nu e, nu-mi pasă.

— Zici numai aşa, din gură, dar ia să nu fie. Şuie ? Curînd se va împlini. Dar dacă nu-ţi place : fata-i a mea, hem... hem... putinile-s ale tale... hem...

[1] Mioare de un an (n.a.).

— N-o lua așa, bade Tîncabă. Să începem de la capăt. Zici opt putini ? e peste măsură. La patru putini poate că m-aș învoi... cît despre mieluşele, să nu-ți fie cu bănat, îți voi da zece... şi un batal peste socoteală, iar berbeciul..

Se lungi vorba o vreme, taman bine să se coacă peştele.

Cînd se aşezară la masă, învoiala era făcută, tocmeala încheiată, îşi bătuseră palma. Tîncabă era mulţumit. Numai un lucru îl supăra — va trebui să-i spună fetei şi se îndoia de felul cum va primi vestea. Oricît... cneazul nu putea să-i fie pe plac. Dar nu era grabă. Mai era vreme multă pînă la nuntă. După chibzuială hotărîse ca mai pe toamnă să vină Marin s-o peţească, cu strigători, cum e datina. Pînă atunci nevoit era omul să plece după suhaturi la baltă, pentru iernatul oilor.

Înfulecă cneazul, îmbucă Tîncabă, băură amîndoi ; trîntiră cănile, mai traseră cîte o duşcă din cel vinişor gălbui, ce-l adusese din pivniţă, mai băură şi din drojdia bătrînă şi se veseliră. Nu le păru rău nici la unul, nici la celălalt.

Tot mîncînd, tot sorbind din cele vinaţuri, se făcuse Marin Hîrtop stacojiu la faţă, dar se ţinea tare. Numai ochii, ca la broscoi, păreau că-i ies din cap. Lui Tîncabă, în schimb, i se lungise nasul, vîrful i se vineţise şi ochii îi lăcrimau.

Cînd începu să înnopteze, la plecare, îi fu greu lui Marin să urce în şa, dar era buiestraşul învăţat să stea nemişcat să nu dea din picioare. Folosindu-se de butucul prispei, împins de spate de Stoian, izbuti cneazul să se caţere pe spinarea calului. Rîdea cneazul, dîndu-şi cu palma peste pulpă ; rîdea şi Tîncabă. Atunci se întorcea şi Maria. Venea însoţită de Costea, care ducea o pulpă de cerboaică, săgetată de dimineaţă. Tinerii se opriră o clipă în loc, privind cînd la cneaz, cînd la Tîncabă. Nu era obişnuită fata să-l vadă pe bătrîn atît de vesel. Se schimonosea de rîs, ca atunci cînd înşela pe careva. Fără pricină, Maria se cutremură.

— Bună seara, copii. He, he, bună seara, Mario, ha, ha, răspunse cneazul la urarea tinerilor şi, aplecîndu-se în şa să se uite mai bine la fată, porni într-un rîs prelung, un rîs cu sughiţuri, de era mai să alunece de pe cal.

— Adu... adu-mi... şi mie... Cos... Cos... teo. Ha, ha... şi mie... o pu... o pulpă.

Iar îl apucă rîsul, de îi curgeau lacrimi pe obraz. Calul, neliniştit, o porni fără voia cneazului ; ieşi pe poartă, ducîndu-şi stăpînul ce se clătina în şa. O vreme i se mai auziră hohotele, pînă se pierdură în depărtare. Cînd Maria îşi întoarse privirile, îl zări pe Tîncabă zîmbindu-i cu înţeles. De n-ar fi fost Costea alături, ar fi fugit, s-ar fi ascuns.

Tîncabă rămase în prag, se uita după tineri. Pînă în astă-seară nu se gîndise la Maria şi nici la Costea. Adesea îl văzuse pe flăcău aşteptînd-o la baltă, tot şoşotindu-şi. Numai în astă-seară înţelese că băiatul nu venea numai s-aducă peşte şi vînat. Acum că s-ar putea pierde folosul tocmelii cu cneazul, va lua seama. Tîncabă rămase locului, privind afară. Se uită la orătăniile care se adunau la coteţe. Va veghea mai cu dinadinsul, dar, amintindu-şi de chipul alb al băiatului, de ochii lui prea limpezi, de felul cum uneori i se împleticeau vorbele şi cît de uşor izbutea să-l înşele, socoti să fie un netot. Maria poate îl îmboldea numai să iasă mai bine socoteala cu peştele. Aducea flăcăul marfă aleasă şi aveau cîştig bun de pe urma lui. Nici Maria nu era chiar proastă. Totuşi. Paza bună îndepărtează primejdia rea...

A doua zi, cum stăteau la masă, bătrînul, uitîndu-se la fată, îi zise răspicat :

— Ştii, Mario !... am socotit, hm... hem... m-am chibzuit ...ţi-a venit sorocul să te măriţi... ai vîrsta... Marin Hîrtop, cneazul, te-a văzut, hem... hem... şi eşti pe placul lui. Am hotărît să-i fii soţie. Hem... hem... este o cinste pentru tine... hem... La iarnă facem nuntă. Ce te uiţi aşa ? Nu înţelegi ? E om mai vîrstnic, văduv, dar potrivit pentru tine. Are casă belşugată, slugi, e om cu dare de mînă. Ai să-mi mulţumeşti. Numai eu voi fi năpăstuit. Va să caut o slujnică în locul tău, hem... hem... Nu mănînci ? Ce ai ? Nu ţi-e bine ? Ori ţi-e gîndul la obletul cela de Costea ? Sau la muieraticul de Neacşu, sau la Picu ? Lasă-i ciorilor. Nu-s de tine.

— Tată...

Atît putu rosti şi o podidi plînsul. I se scuturau umerii fără încetare.

— Uită-te ce nerozie... În loc să te bucuri, să fii la casa ta, să nu mai slujeşti la mine... Ori poate plîngi de bucurie ? Tîncabă îi trecu mîna pe cap, ca o mîngîiere. Ascultă, fata mea, să fii cuminte... M-ai înţeles ? O să vie

cneazul... vezi... el e cam îndrăzneț, dar o să fiu și eu pe aici...

Fata nu înțelese decît un singur lucru : o dădea după Hîrtop... un bătrîn pe care nu-l iubea, un altul decît... Costea. I se sfîșie inima. De-abia acum își da seama că-l iubește... Și înainte se gîndise la el, avea plăcere să-l vadă. Simțea o durere în piept, un junghi și toate gîndurile i se învolburară. Tîncabă nu luă seamă, scoborî la beci, chemat de Pintea, să pritocească vinul cel nou.

În acea dup-amiază, văzînd bătrînul că nu-i veneau oaspeți, plecă pînă la Gruiu, după merinde, poate ca să se și laude cu ginerele ce-l căpătase.

Maria rămase singură. Nu-i încetă plînsul, Parc-ar fi vrut cu lacrimi să-și stingă focul inimii. Pe înserate se duse la baltă, își trecu apă proaspătă pe obraz, își răcori pleoapele și o porni pe mal. Voia să iasă înaintea lui Costea, avea neapărată nevoie să-l vadă, să-i destăinuie nenorocirea ce-o copleșește. Era peste putință să fie nevasta lui Marin. Nu, nu, îl ura... să nu-l mai vadă... Cum de îndrăznise cel burduhănos... cu ochii lui șireți... Îi văzuse privirea, parcă avusese o presimțire. Merse pînă la furcitura de unde încep să se lățească apele. O munceau și alte gînduri. Ce-i va spune lui Costea ? Cum să nu-i mărturisească și totuși s-o înțeleagă. Dar dacă el nu o iubea... sigur n-o iubea... poate se juca numai, așa cum se joacă flăcăii cu fetele din sat. Dar dacă în astă-seară nu va veni, ce se va face... Maria merse încă mult, doar să-l zărească mai din timp. Se urcă pe o ciotură de salcie.

Aștepta. Cu răcoarea serii, toate începură să prindă viață nouă. Un freamăt trecu peste baltă, încrețind apele. Trestiile foșneau încetișor. Pești săreau să prindă musculiță. Cîteva lișițe băteau apa și mai încolo, un lebădoi se roti, stîrnind valuri. Alături, o coțofană se așeză pe o ramură, dădu din coadă, dar zărind-o pe Maria, fugi în umbra copacilor.

Se întuneca. Apa clipocea între trestii. La apus un nor păstra margini de lumină.

Zadarnic așteptase. Costea nu venea. O durere o strînse în piept și începu să plîngă. Nu-și dăduse seama că-l iubește atît, măcar că adesea se gîndea la el, chiar noaptea în somn. Îl lăsase să-i ție mîna, îi îngăduise chiar s-o sărute. Fremăta de plăcere la atingerea buzelor lui. Atunci,

în poiană, cînd cu moartea șarpelui, o prinsese în brațe, o strînsese mai tare decît s-ar fi cuvenit, se hîrjoniseră... o sărutase pe gît, dar poate nu era decît joacă... Își amintea cum îl auzise bolborosind cuvinte fără șir, cum își pierduse firea atunci cînd o sărutase : să fie semn c-o iubește ? Și ea, uneori noaptea, culcată fiind, se simțea cuprinsă de fierbințeli lăuntrice, măcar că buzele i se răceau. Apuca perna, o strîngea la piept pînă pierdea suflarea. Dragostea să fie numai zbucium ?

Întunericul cuprinse pădurea, stelele își răsfrîngeau sclipirea în apă. Deznădăjduită, Maria luă drumul spre rateș.

Într-un tîrziu, Tîncabă se întoarse de la Grui. Pintea îi spuse că Maria fusese cuprinsă de friguri și se culcase. Bătrînul se gîndi să-i dea niscaiva fiertură cu buruieni amare, din cele de la baba Didona.

XIV. ÎN ZĂVOI

A doua zi cerul se arătă luminos, spălat de roua dimineții. Prin fereastra îngustă a odăii, o rază aurie pătrunse și se așeză, mîngîioasă, pe fața Mariei. Deșteptîndu-se, rămase buimacă. Privi afară la soare. Îi trecuse fierbințeala din ajun. Se îmbrăcă degrabă și cu gîndurile limpezite, fugi spre baltă. Avea presimțirea că-l va găsi. De cum ajunse, zări luntrea ascunsă în păpuriș, dar pe Costea nu-l văzu ; pesemne n-o așteptase, plecase după vînat. Durerea, o clipă înăbușită, îi năvăli iar în suflet. Îi veni să plîngă. Făcu cîțiva pași și strigă :

— Costea ! Unde ești, Costea ?

Foarte aproape, îi păru că-l aude rîzînd și, îndreptîndu-și ochii spre un tufiș, îl văzu cum sta privind în jos, la ceva lung, sclipitor. Fața îi era gînditoare, puțin întunecată. De astă dată nu-i sări înainte, după obicei ; își îndreptă ochii în jos, la picioare, ca și cum ar fi vrut să-i arate lighioana lucitoare printre ierburi. Vreun șarpe ! Maria căta numai la ochii lui, mirată fiind de umbra ce i-o deslușise pe față. Era fericită să-l vadă, să-i fie alături și îndată îi trecu necazul. Se uita la el cum sta drept, înalt și cu înfățișarea mîndră. Soarele îi trecea prin șuvi-

tele de păr şi capul era prins într-o mreajă de aur. Îi bătu inima mai tare. Ar fi vrut să i se arunce în braţe dar, deodată, se simţi neputincioasă, picioarele n-o mai puteau duce. Ameţi, genunchii îi tremurară, i se închiseră ochii. Pe obraji îi curgeau lacrămi fierbinţi şi, moale, alunecă grămadă.

Costea, trezindu-se din visul lui, sări, îngenunchie alături şi o cuprinse în braţe.

Ea deschise ochii, îl privi şi, fără a mai şovăi, îi luă obrajii şi-i sărută, dar, ruşinată, îşi ascunse faţa. Acum, el nu-i mai dădu pace, o îmbrăţişă, îi culese lacrimele cu buzele şi cînd ajunse la gură i-o apucă cu sete, sorbind-o. Amîndoi pierdură suflarea, rămaşeră năuci.

Costea, venindu-şi în fire, îşi depărtă capul s-o privească mai bine.

— Ce ţi s-a întîmplat, Mario ? Spune !

— Aseară... aseară... te-am aşteptat... n-ai venit... Mi-a fost atît de greu... Printre sărutări îl mai întreabă : Ce n-ai venit ?

— Aseară... n-am putut... am găsit...

— Mi-a fost atît de greu, cum de n-ai ştiut, de ce n-ai venit ?

— Spune, Mario, care este pricina ?

— Voiam să-ţi spun... dar acum nu pot...

— Ce pot face ?

— Nu poţi nimic, nu poţi... totul s-a sfîrşit...

— Ba pot ! Acum pot orice. Vezi paloşul colo în iarbă, îl vezi ? Un paloş de crijac... Ai văzut cavalerii cei în criţă, care vin de la Sfîntul Mormînt ? E un paloş ca al lor, făurarul care l-a făcut a fost un mare meşter. Priveşte cum sclipeşte. Am vrut să te înşel, să crezi, cînd l-ii vedea în iarbă, că-i un şarpe.

— Costea, acum ţi s-a împlinit visul ! : ai un paloş !.. dar cum ? Pentru mine însă totul s-a sfîrşit... De aseară...

— Acum mi s-a împlinit visul cel mare, ştiu că mă iubeşti... Ai să-mi fii soţie, Maria.

O podidiră lacrimele şi el d-abia putu desluşi :

— Nu, niciodată... cu neputinţă... voi fi soţia lui... Marin... cneazul... Hîrtop...

— Cum, ce spui ? Vrei să fii soţia lui ?

— Nu vreau... nu-l pot suferi... Tata spune...

Costea sări în picioare. Se făcuse roşu de mînie. Ridicînd paloşul de jos, îl făcu să străfulgere în lumina soarelui.

— Cine îndrăznește ? Cine-a spus ? Marin Hîrtop, cneazul ? dar nu e cu putință ! E om bătrîn...

Maria își ridică fața, îl privi cu ochi mirați, apoi un surîs îi lumină chipul.

— Tata a hotărît să mă dea după cneaz. Da ! măcar că are fecior mai vîrstnic ca tine ; zice că-i om cu stare, că are slugi, casă mare, mai știu eu ce. Aseară... mi-a poruncit aseară să mă păzesc de tine. Și un val de lacrimi îi învălui vorba.

Socotea că, neputincios va fi paloșul lui Costea împotriva voinței tatălui ei, împotriva cneazului. Numai o nădejde mai avea, să se învoiască să plece... vor fugi împreună...

...Flăcăul nu ceru nici o deslușire și, hotărît, încruntat, înfipse paloșul în pămînt și privind la strajă ca la o cruce, se închină și zise :

— Pe această spadă jur să fac toată putința ca să-mi fii soție și, de va fi voia Domnului, îți voi rămîne credincios pînă la moarte.

Apoi se aruncă în genunchi, alături de ea, căutînd s-o dezmierde, să-i liniștească plînsul.

— Nu voi îngădui, Mario. Dacă tu nu-l iubești, e cu neputință... îl voi ucide... am paloșul... voi căuta pricină cneazului...

— Nu, Costea... nu ucide... nu te-aș mai putea iubi...

— Bine, ...bine.... numai spune că mă iubești pe mine... că nu te vei însoți cu nimeni altul decît cu cel pe care îl vei fi ales tu... Și, Mario, răspunde-mi, tu m-ai ales pe mine ?

— Da, pe tine, te-am ales, îmi ești atît de drag. Multă vreme nu mi-am dat seama...

— Mario, sînt fericit ! Tu... paloșul...

— Pînă acum nu știam că mă iubești, credeam că te joci, ca să petreci...

— Dar cum de n-ai înțeles ? Nu simțeai cum mă frămînt ? Nebuneam lîngă tine... N-ai grijă. Cel care ar îndrăzni să rîvnească la tine, nu va mai avea zile.

— Pentru mine e prea tîrziu... mai bine fugim.

— Mai bine îi învinge în luptă. Dar, bine ! fugim dacă vrei tu... fugim.

Și vorbele erau însoțite de sărutări fierbinți. Îmbărbătată de cuvintele auzite, i se astîmpărase durerea lăuntrică, dar în brațele lui fu cuprinsă de un alt zbucium. Co-

siţele i se deznodară, gura, cu buzele uşor răsfrînte, era deschisă ca o poamă despicată, inima i se zbătea repede în piept şi, toată, fremăta pînă în adînc. Costea îi copleşi faţa cu sărutări. Ameţiţi, lunecară pe iarba moale şi fără împotrivire ea se lăsă stăpînită de strînsoarea lui, precum floarea de dogoarea soarelui.

La căpătîi veghea paloşul înfipt în pămînt. Deasupra, ramul codrului se clătina uşor, însoţind suspinele lor cu freamăt de frunze.

Îndelung rămaseră îmbrăţişaţi, neîndurîndu-se să se despartă. Cea dintîi Maria se ridică şi privi lung la Costea. Avusese dreptate tatăl ei să-i spună în ajun... să se teamă...

— Acum... mărturiseşte-mi de ce n-ai venit aseară, iubitul meu.

— Din pricina paloşului, uită-te bine, e scula tatălui meu.

— A lui Snagu ? E cu neputinţă.

— Nu, nu a lui Snagu... a tatălui meu !

— Atunci cum ? Dar n-am văzut paloş în mîna oamenilor de rînd.

— Tatăl meu n-a fost om de rînd. E o taină, Mario, o poveste pe care eu însumi n-am înţeles-o bine, dar a cărei mărturie este paloşul.

— Grăieşte, te ascult.

— Vezi, Mario, că eu sînt atît de fericit, că nu mai ştiu... cum să-ţi povestesc... mă uit la tine... la paloş... mi s-au zăpăcit minţile... mai lasă-mă să te sărut... Eşti frumoasă... atît de frumoasă... Ce fericit sînt... Mario !

— Te iubesc ! Şi tu eşti mîndru ca un fecior de împărat ! Dar spune-mi...

— Aseară plecase mama pînă în sat. Îmi dăduse să păstrez nişte bani de argint, ce-i căpătase de la negustorii în trecere spre munte, care ne cumpăraseră tot peştele afumat. Zicea mama să-i păstrez, să-i ascund, să-i avem pentru vremuri de nevoie. Să fac în aşa chip, să nu afle nimeni, nici Caplea, că n-are îndeajunsă minte. Erau arginţi mulţi şi nu-i puteam ascunde oriunde.

— Dar paloşul ?

— Paloşul... ai să pricepi. În livadă n-aveam cum să mă duc, că se ţinea frăţine-meu de mine şi m-am socotit că tot în cuprinsul colibei să-i pun ; era mai sigur şi la îndemînă şi a fost voia lui Dumnezeu să aleg locul din faţa

vetrei, ca fiind mai umblat, mai bătătorit ; am început să dau cu o ţepuşă, să fac gaură, cînd iată că vîrful lemnului se izbeşte de ceva tare şi nu mai vrea să intre. Fără folos am ciocănit şi socoteam că piatră nu putea să fie. Mi s-a părut ciudat. Am scormonit pînă a ieşit la iveală mînerul paloşului. Strălucea criţa în ascunzătoarea ei, de parcă era argint lămurit. Cînd am scos scula de oţel, i-am văzut straja pusă de-a curmeziş, dîndu-i chipul Sfintei Cruci. Am fost atît de năucit că, banii, am uitat de ei.

— Ce minune ! Al cui să fi fost paloşul ? Cine să-l fi îngropat tocmai în coliba ta ?

— Adastă şi ai să înţelegi ! Ieşisem în prag, să-l văd mai bine ; tăişul lucea în soare. Nu mă săturam să-l privesc, cînd iată că se înapoiază mama, mă vede, se uită la paloş şi trage un ţipăt. Pe urmă a început să geamă. Se făcuse galbenă la faţă, rezemată de stîlpul uşii. Îmi era să nu cadă jos. Am aşezat-o pe scăunel. Cînd şi-a mai venit în fire, mi-a trecut mîna pe cap, să mă dezmierde şi a început să vorbească rar, cu glas stins ; de-abia o înţelegeam.

„Aşa a fost orînduit să fie ! Ţie, fiul lui, ţi-a fost hărăzit să-l găseşti. E voinţa Domnului. Acum e paloşul tău.“ Şi văzînd cum stam neînţelegător, îmi spuse de mai multe ori : mai desluşit : „Copilul meu... greu îmi vine să grăiesc. Ai vîrsta înţelepciunii... află dar că nu eşti fiul lui Snagu, deşi îţi sînt mamă. Tatăl tău... altul... un crijac... Simon din Dăbîca cel astrucat lîngă altar, sub lespedea cu cruce săpată. Tu care ştii a buchisi şi slove din cestelalte, citeşte scrisoarea de pe piatră, îi vei desluşi numele. A venit Simon tocmai din ţara lui ca să propovăduiască legea cea catolică în aceste părţi şi a păcătuit şi prin voia Domnului a pristăvit de lovitură cruntă. Alt să ştii, n-ai nevoie. Paloşul era al lui, acum e al tău. Singur tu, fiul crijaculuí, ai îngăduinţă să-l atingi.“ Mama tăcu şi pe faţă începură să-i curgă şiroaie de lacrămi. Zadarnic am întrebat să-mi spună cum l-a cunoscut pe acel crijac, dar ea n-a voit să răspundă ; într-un tîrziu a adăugat numai : „Fiule, sînt taine care nu se pot dezvălui, mai bine să rămînă îngropate cu cei morţi. Despre tatăl tău mai află că era nalt, chipeş, frumos la faţă, cu plete de aur ca ale tale ; de nu i-ar fi fost firea atît de iute, poate că nu-l pedepsea Dumnezeu. Iar cel ce l-a răpus, n-a avut zile, îndată a plătit fapta lui. Du-te, fiule, şi roagă-te pe mormîntul tatălui tău, aşa cum te-am învăţat cînd erai copil. Ruga ta l-ar ajuta.

Cere Domnului îndurare, căci sufletul său plînge şi cere izbăvire." Şi am căutat să aflu de-i făcuse vreun rău, dar ea, tot plîngînd, mi-a răspuns : „Nu... nici un rău... Ia paloşul, du-l la altar să ţi-l sfinţească preacuviosul Antiohie. Împlineşti optsprezece ani ; cîndva tot ţi-l dădeam. Paloşul este singura moştenire ce o ai de la tatăl tău şi pletele tale bălaie." Mario, atît am aflat. Înţelegi de ce n-am venit aseară ? M-am dus cu spada la mormîntul crijacului, al tatălui meu, şi m-am rugat cum m-a învăţat mama, pentru sufletul lui, şi am aşezat spada peste lespede, să se bucure mortul în lumea lui, c-o simte aproape. Şi-ţi mărturisesc, nu m-oi crede, în biserica luminată doar de candela din dreptul Maicii Domnului, era tăcére desăvîrşită, dar poate a fost numai o părere... am auzit deslușit un zvon, am auzit ca un suspin ieşit din pămînt, un oftat de uşurare al celui ce zăcea acolo în raclă. Se bucura pentru ruga ce o înălţasem Domnului ; mă crezi, Mario ? Şi m-a cuprins deodată o liniște desăvîrşită, ca o lumină. Am căzut în genunchi şi au început să-mi curgă lacrimi, dar nu de durere... Mario, Mario, dar tu de ce plîngi ? De ce ?

— Plîng, de plînsetul tău de aseară, plîng de fericire. Aşa vreau să mă rog şi eu pe mormîntul crijacului. Crezi că paloşul lui, paloşul tău va putea... să ne ajute ?...

— Prin semnul lui vom fi uniţi, el ne va apăra.

— Costea... acum că ştii că eşti fiul unui crijac, al unui cavaler... poate că fata lui Tîncabă să nu-ţi mai fie potrivită...

— Mario, cum poţi avea asemenea gînduri ?

Şi cuprins de focul dragostei, o luă în braţe, copleşind-o cu sărutări.

XV O ÎNTÎLNIRE

Se frămîntau apele. În jos, la furcituri, unde balta e mai adîncă, valurile se rupeau în stropi mărunţi şi se domoleau spre margini, la adăpostul malului. Acolo, trestia aplecîndu-se îşi fîlfîia moţurile întunecate, ca flamurile unei oşti de lăncieri.

Sus un vultur da roată, căutîndu-şi prada. Un stol de ciori îl urmăreau croncănind ; păsările negre se repezeau,

dar nu îndrăzneau să se apropie. Stăpînul văzduhului nu le lua în seamă.

Spre apus o margine de nor se scutura, cernindu-şi stropii prin sită nevăzută. Erau nori trecători, goniţi de vînt.

Cel vultur se depărtă, urmat de ciori, pînă-l înghiţi zarea.

Lucind în bătaia soarelui, codrul cu frunzişul roşu părea zid de aramă străjuind în jurul bălţii. Cîte o frunză zbura o vreme prin văzduh, apoi, căzînd pe apă, frămîntată de valuri, se afunda.

Braţul înmănuşat se ridică peste cap şi slobozi cureluşa ce ţinea piciorul şoimului. Cioeul sclipi în soare. Pasărea bătînd din aripi se înălţă, zbură împotriva vîntului şi plutind, dădu ocoale să deslueascâ peştele din baltă. Încreţitura valurilor nu îngăduia ochiului să-şi găsească prada şi pasărea, rotindu-se, se înălţă tot mai sus. O slobozise Costea, măcar că o ştiuse neputincioasă să vîneze şi o îndemna fluierînd să rămînă în văzduh : voia s-o zărească Maria, să-i fie temei că el o aşteaptă în tufărişul dinapoia rateşului.

Pentru Maria însă era greu să se îndepărteze. Din ziua învoielii cu cneazul, i se năzărise lui Tîncabă că flăcăul prea des îi călca pragul casei. Nu-i plăcea să-l vadă tot dînd tîrcoale pe lîngă fată. Intrase la grijă, mai cu seamă de cînd îl zărise sărutînd-o pe furiş. Suduise bătrînul, ameninţase cu ciomagul, dar de teamă să nu-i fugă, după pilda soră-si, îşi stăpîni supărarea. Porunci băiatului să nu mai vină decît o dată la trei zile, iar pe viitor, marfa o va lua el în primire. O vreme, porunca îi fu îndeplinită.

Dar cu venirea ploilor de toamnă, i se umflară încheieturile de la picioare, i se înţepeni spatele şi mai tare îl scutură cea tuse seacă. Ades gemea de dureri ; fără folos baba Didona îi dădu buruieni de leac şi nevoit fu s-o lase pe Maria să le facă pe toate în locul lui ; numai din prag o urmărea, cînd se ducea la vale, la iaz, să ia peştele în primire.

— Bagă-ţi minţile în cap, Mario ! Vezi că te-am dat după cneaz,. hem... hem... Să nu mă faci... hem... hem... altcum...

Nu sfîrşea vorba şi tusea îl împiedeca să rostească mai departe.

— Nu te mai supăra, tată, vezi că-ţi face rău.

Şi cearta se domolea.

Cum venise vremea să plece Marin cneazul la stînă, s-aducă oile pentru iernat, trimisese vorbă în ajun că va să vină să-şi ia rămas bun. Dăduse întîlnire unor negustori de peste Dunăre. Dorea cu acest prilej să mai vadă fata.

Tîncabă tuşi.

— Hem... hem... azi vine cneazul, hem... vezi de te găteşte.

— Vine cneazul ?... Bine, tată.

— Ce te turburi ?

— Mă turbur ! Apoi, cum să nu mă turbur ! E doar sotul ce mi l-ai hărăzit.

— Bine, bine, dă-i poruncă lui Pintea să pregătească la cuhnă cele de cuviinţă şi tu scoate din eleşteu o plătică şi ceva roşioară, să fie de-ajuns şi pentru negustori. Sînt în drum spre Argeş şi fac tocmeală cu Marin.

Cînd să meargă Maria la iaz, ridică ochii şi zări şoimul rotindu-se pe cer. Tot fuga aduse peştele şi, grăbită, porunci lui Pintea ce avea de făcut. Repede urcă în camera ei, să-şi pună cămaşa cusută cu lînică roşie, să fie frumoasă ca pentru... cneaz. Apoi gătită şi fără de ştirea lui Tîncabă, se îndreptă spre locul hotărît. Nu era departe de drumul ce venea din sat. Alerga. Deodată, i se păru că aude strigăte şi gîlceavă. Speriată, se opri să asculte. Cunoscu glasul cneazului.

Îndreptîndu-se spre rateş, Marin Hîrtop, cu gîndul la fată, se clătina domol pe spinarea buiestraşului, cînd, ieşind la luminiş, roibul ciuli urechile. Auzise zgomot ciudat. Cneazul îl zări pe Costea aşezat pe o buturugă, cîntînd la fluier, cîntînd uşor ca pentru sufletul lui.

Şi de astă dată îl întîlnea pe flăcău ! Ce tot căuta în preajma rateşului ? Ostrovul era departe. De cum îl văzuse i se vărsase fierea de ciudă. Îşi aminti că trecuse vreme destulă de cînd îi poruncise să aducă o căprioară. Ajuns în dreptul lui, opri calul şi începu să-l certe.

Costea nu răspunse, cîntă mai departe. Cneazul se întărîtă. Suduind, îl învinui că nu se ţinuse de cuvînt, nu-i îndeplinise porunca. Îi ceruse măcar o ciozvîrtă, aşa cum adusese lui Tîncabă şi nu se învrednicise.

Vorbele bătrînului picau grele, aspre. Costea deodată se mînie. Sări în picioare şi zise :

— Dau ce se cuvine mînăstirii, iar partea mea o dau cui îmi place. N-am avut drum prin sat. Nu te mai răsti

la mine, eşti cneaz la tine, la Turbaţi, nu eşti stăpîn peste mine, peste cei din Ostrov.

— Cîine spurcat ! Ai îndrăzneala să mi te împotriveşti, să mă-nveţi care îmi este dreptul ? D-abia începe să-ţi crească tuleiul pe obraz, neisprăvitule. Îţi poruncesc ca de Sfîntul Dumitru să-mi aduci o căprioară, ai înţeles ? Că de nu...

— Porunceşte la argaţii tăi, mistreţ bătrîn.

Cneazul se făcu stacojiu la faţă şi cu barba zburlită, repezì calul, ridică nuiaua şi izbi flăcăul peste cap.

— Fiu de scroafă, fecior de lele, să nu mai...

Dar Marin n-avu vreme să ridice a doua oară mîna că, sărind ca jderul. Costea îl cuprinse de mijloc, îl trase de pe cal şi îl trînti jos, de răsună pămîntul ; ca o răgace, rămase omul, ameţit, pe spate. Flăcăul, trăgîndu-şi paloşul, îi propti vîrful în beregată.

— Să nu mişti că te ucid ! Ţi-oi tăia limba spurcată, vier bătrîn, să nu te mai aud grohăind...

Acum că-l trîntise la pămînt, că-l vedea neputincios, ca prin farmec îi trecu mînia. Îndepărtîndu-şi paloşul, începu a rîde.

— Hai ! moşneagule, scoală-te, vezi-ţi de treabă, numai învaţă să-ţi măsori cuvintele...

— Nemernicule, ai avut noroc că m-ai nimerit fără baltag, altcum îţi despicam ţeasta. Te-oi mai întîlni... de vrei să te scutesc de pedeapsă, în genunchi să vii să-mi ceri iertare, ai înţeles... în genunchi. O să mi te aducă legat, să te judec.

— Tu să mă judeci ? Judecă pe-ai tăi. Cine să mă lege? Care să îndrăznească ? Du-te... suie-te pe cal. Ai nevoie de ajutor ! Te dor mădularele ? Du-te acasă, că boţit şi înnoroiat cum eşti, nu îi putea merge unde aveai gînd, hai, du-te, ha, ha, ha.

Maria, ascunsă după copac, nu îndrăznea să se arate. Era fericită că se stăpînise Costea şi sînge nu cursese. Groază avusese să nu-l omoare pe cneaz, dar acum o cuprinse altă teamă, se gîndea la răzbunarea lui Hîrtop. Sta ascunsă să n-o afle bătrînul, s-ar fi supărat de moarte să fi fost văzut.

Cneazul se depărtă bodogănind.

Merse cît merse, nu ajunse departe şi după obiceiul lui i se potoli mînia. Începu a rîde. Rîdea de el însuşi, de păţanie. Avusese zile ! Îl scutise Dumnezeu de moarte. Învăţătură de minte să nu mai plece fără baltag, fără însoţitor.

Ce îndrăzneală nemaiauzită ! Se schimbaseră vremurile. Un flăcău ! Mai ieri un copil ! Purta paloș ! Cum de era îngăduit ca un oarecare să poartă spadă ? Va vorbi la mînăstire să-l pedepsească... Spurcăciunea avea dreptate. Puterea lui nu se întindea și peste Ostrov. Ar fi dat argaților poruncă să-l snopească, dar știa că va avea supărare cu monahii. Mîine, pe nemîncate, iar va lua drumul rateșului, de astă dată va veni însoțit și cu baltag.

Așa se întîmplă în acea zi ca Marin Hîrtop să nu ajungă la rateș.

După plecarea lui, Costea rămase locului, privind în urma călărețului. Iar se încruntă. Se întreba cum de se putuse stăpîni, cum de nu-l omorîse. Avusese vîrful palașului în beregata lui și-i scutise viața, măcar că îi era dușman de moarte. Acum îi părea rău. Niciodată nu va mai întîlni asemenea prilej. Ca să-și schimbe gîndul, începu să cînte din fluier.

Pe la spate, Maria ușurel se apropie și-l cuprinse în brațe.

— Costea, te-am văzut, bine îmi pare că nu l-ai ucis. Mult te mai iubesc.

— Tu, Maria ? ai venit ? ai văzut ? Știi, puteam să-l omor, dar o putere mi-a oprit brațul, Mario...

— Costea, dragul meu. Ce bine ai făcut ! Altcum ai fi fost ucigaș. Era fără apărare, fără baltag... un bătrîn...

— Da, ai dreptate, era fără apărare... Voi căta alt prilej, cînd va avea sculă în mînă, să poată da și el.

— Nu, Costea, nu căta pricină. Nu vreau să omori. La nevoie vom fugi și numai dacă ne va urmări, numai atunci, ca să ne apărăm...

— Mario, tu ești peste măsură de bună, de blîndă, de frumoasă, atît de frumoasă, atît de dulce...

Costea deodată o cuprinse de subțiori, o ridică de la pămînt cu brațele întinse, o aduse cu fața alături de obrazul lui, se uită în ochii ei, o sărută și apoi, ca pe un copil, o duse alergînd în desișul pădurii ; pentru el era atît de mărunță, atît de ușoară. Maria amuți, înecată de fericire. Numai cînd și cînd i se auzea cîte un suspin...

Soarele ajunse aproape de jumătate cale. Pierise și norul de ploaie, se domoliseră valurile. Șoimul prinsese cîțiva pești, cărora le dăduse drumul în luntre. Dar, nedumerit de nepăsarea stăpînului, zbură spre Ostrov.

Cînd Maria se mai dezmorți, își netezi părul, îl sărută încă o dată și fugi spre rateș, să nu prindă de veste tatăl ei. I se bătea inima de fericire și de teamă.

Tîncabă o aștepta în prag.

— Unde ai fost ?

— Pînă la baltă, să mă îmbăiez, să mă fac frumoasă, pentru oaspetele de cinste, după porunca ta. Mi-am pus fota neagră, cea încrețită.

— N-îi lua urmele Sofichii. Te omor ! Vino, fată, vino, va să sosească cneazul dintr-o clipă într-alta. Nici tîrgoveții n-or întîrzia. He... He...

Spre seară sosiră și negustorii, trei vlahi de peste Dunăre, din Haem. Povestiră cum se întîlniseră nu departe cu o slugă a cneazului, un flăcău dibaci ce cînta din flaut atît de frumos că se opriseră să-l asculte. El le spusese că Marin Hîrtop cneazul îl trimisese dinadins să ducă vorbă negustorilor că nu va veni în astă-sară. Pînă atunci, ca să le treacă de urît și să nu piardă răbdarea, cneazul îi ruga frumos să se ospăteze pe socoteala lui.

Oricum, oricine ar fi plătit, bucuros le dădu Tîncabă băutură cît le poftiseră gîtlejurile, de se veseliră tîrgoveții toată noaptea.

A doua zi, Marin cneazul, cu baltagul la cingătoare, semn al puterii lui și însoțit de o slugă, luă drumul ratețului. Socotea că-l vor fi așteptînd negustorii, măcar că nu le trimisese vorbă. El venea mai mult de dragul fetei. Chiar de nu-i va găsi, nu era bai. Urmînd să plece pe timp mai îndelungat, peste Dunăre, la Marea cea mare, să tocmească locuri de suhat pentru iernatul oilor, cugeta să facă nunta mai din vreme decît hotărîse cu Tîncabă, să nu-l apuce postul Crăciunului, altcum ar fi nevoit să amîne pînă după sărbători și nu mai avea răbdare.

Ades îl urmărea amintirea Mariei. Își închipuia trupul gingaș, sînii mărunți care ridicau vîrfuind pînza subțire. Nu mai avea răgaz să aștepte. Prea avea poftă să-i sărute gura, să-i frămînte trupul. Și buzele le avea roșii ca zmeura, așa de frumoase că păreau să fie trase din condeiul lui Antiohie starețul.

Mergînd prin pădure, își aminti și de flăcăul din ajun, de îndrăzneala lui. Se va duce la mînăstire să se plîngă. De cînd își atîrnase paloș la cingătoare, pierduse, minții. Nimeni nu putuse afla unde găsise scula. Umbla vorba prin sat că nu era copil de olah, de-al lui Snagu, ci mai curînd

de neamul celor streini, veniţi să dureze mînăstirea. Şi gîndea Mărin în cuget, că altcum un olah de rînd n-ar fi avut atîta îndrăzneală, că după vorba : „ce naşte din găină, scormone pămîntul", sămînţa de crijac paloş mînuieşte. Numai puţin să fi apăsat şi-i zbura viaţa. De ar fi fost copilul lui Snagu, nu-s-ar fi putut stăpîni, l-ar fi străpuns. Ochii lui albaştri, părul bălai... preţa îl deosebeau de flăcăii din sat. Nici că se amesteca cu ceilalţi, doar pe Grigore... îl avea ca pe un cîine credincios. Vremea toată sta la mînăstire, să facă treaba călugărilor. Tot de la ei să fi prins meşteşugul războiului. Păcat că feciorul lui nu-i semăna. Un muieratic, un pierde-vară, măcar că era fecior de cneaz... Sau poate... şi vechea bănuială îi trecu iar prin minte. Îl ciupi de inimă asemănarea cu Picu... dar mai bine să nu ştie !...

Cînd ajunse la rateş, gazda şi negustorii îl primiră cu cinstea cuvenită, numai că de atîta băutură li se împleticea limba în gură. Tîncabă în şoaptă îl încredinţă că-i împlinise porunca. În aşteptarea lui, ospătaseră tîrgoveţii după plac. Băuseră cu toţii pînă dimineaţă. Băuseră pe socoteala lui.

Marin tresări, clipi dintr-un ochi.

— Ce vorbă ? Ce socoteală ? Ce poruncă ?

— Vorba ce-ai trimis-o, hem, hem... că nu vii decît astăzi şi să te aştepte negustorii şi să bea cît le-o fi pofta, să le treacă de urît. Eşti tare înţelept, hem. Te-ai socotit să-i înşeli mai uşor. Ei beţi şi tu treaz, hem, hem. Da, da, îţi scoţi pîrleala... şi cîştigul cu vîrf... te-am priceput... le-am dat după voie.

— Cine a îndrăznit să spună asemenea nerozie ?

— Grăiţi voi, cinstiţi negustori, că nu mă crede. Au întîlnit dumnealor un flăcău, care dezmierda codrul din fluier, hem. Zicea că l-ai trimis tu. Purta cel fluierar spun tîrgoveţii un paloş. Hei, hei, aşa sînt slugile alese de cneaz.

— Paloş... zici paloş... da, eu l-am trimis.

Marin Hîrtop înţelese că era Costea cel cu pricina, doar el singur avea paloş, numai el putea să fie atît de îndrăzneţ şi sîngele îi năvăli în obraz. Se întrecuse flăcăul cu gluma. Nici măcar nu se putea plînge, nu putea destăinui păţania din ajun.

— Bine, Tîncabă, bine, am să... înseamnă pe răboj, om socoti la urmă.

Deodată i se muie privirea. O zărise pe Maria ieşind prin chepengul beciului, aducînd un ulcior de vin. Cu ochii la fată uită de supărare.

Maria, gătită cu vîlnicul încreţit ce-i foşnea în jur, cu cosiţele pe umeri, cu cămaşa cu altiţă roşie, era mîndră ca o jupîniţă, din cele de neam, cum mai văzuse Marin o dată, cînd fusese în Cetatea de scaun. Inima lui Hîrtop săltă de bucurie la gîndul că atîta frumuseţe curînd va fi a lui.

Fata, trecînd, se aplecă uşor şi puse ulciorul pe masă. N-avea plăcere să-l vadă pe Marin şi un val de roşeaţă îi îmbujoră faţa.

— Frumoasă mai eşti... ca ruptă din soare, se aprinde jarul din inima-oricui te vede. Ptiu, să nu te deochi !

— Nu mai rîde, bade Marin, ştii bine că nu-i adevărat.

— Voi, cinstiţi tîrgoveţi, spuneţi dacă-i minciună ? E mîndră... să bem o stacană în cinstea ei, să trăiască. Hai, beţi fraţilor.

— Trăiască badea Marin... Cneazul... că e om darnic... Trăiască Maria, că tare-i mîndră !

Tot închinînd, tot cinstind, negustorilor şi cneazului li se urcase vinul la cap. Nici Tîncabă nu se lăsa mai prejos, că doar era pe socoteala ginerelui şi însemna pe răboj ulcioarele, mai cîte unul, mai cîte două. Cu toţii înşirau vorbe fără rost. Tîncabă, de la o vreme, aţipi ; negustorii cîntau cît îi ţinea gura, beţi turtă. Chiar de nu se lăsase noaptea, începură cîte unul a picoti, atît munciseră din ajun să mănînce şi să bea. Doar Marin, venit în urmă, se ţinea tare.

Către seară, Maria intră în odaie. Cneazul, la vederea ei, trezit din amorţeală, se sculă în picioare. I se aprinse o flacără ciudată în ochi. Cînd trecu fata, o apucă de mijloc şi căută să-i sărute gura, dar ea se zbătu, încercînd să-l depărteze, să scape.

Faţa roşie, pofticioasă a cneazului se aplecă peste gura ei şi Maria simţi suflarea lui caldă cu miros de vin. O mînă o cerceta la piept.

Ea, îngrozită, ţipă din toate puterile. Cei de la masă rîdeau, îndemnîndu-l cu glume necuviincioase.

— Nu te lăsa... Haî... hai... arată ce ai putut la tinereţe... pune-o pe masă...

Tîncabă, deşi dezmorţit puţin, se prefăcea că doarme...

Tocmai atunci, ...să fi fost din întîmplare, Costea intră pe uşă. Îi sună paloşul de-dușumea. În mînă ţinea o pulpă de mistreţ, grea de părea să fie un buzdugan. Merse drept la cneaz.

— Ţi-am adus, iată ţi-am adus vînat, după dorinţă. Ţine pulpa asta de porc, apuc-o. Vezi ! Cade ! Ţi-o dau în dar, numai cînd îi mînca, vezi să nu ţi se oprească în gît... Măria ! Vino cîntăreşte peştele... n-am vreme de aşăstat...

Cneazul, uluit, dădu drumul fetei şi căscînd ochii, privi la Costea. Îi păruse că-i o iazmă ; fără de vrere întinse mîna şi apucă cea pulpă de mistreţ.

Maria slobodă, fugi. În urmă îl auzi pe Costea urînd la toţi seară bună. Cneazul, în sfîrşit, se dezmetici.

— Pintea, Pintea, pune pulpa la cuptor, s-o mîncăm, fraţilor. Treburile le-om lăsa pe mai tîrziu.

Tîncabă, în colţul lui, părea că se trezeşte. De astă dată se bucură de venirea flăcăului ; descurcase treaba, altcum... cine ştie...

XVI. TATARII

În cel an de la Christos 1241, se lăsase iarnă grea. Nu pomeniseră bătrînii ger mai cumplit. Pînă afund îngheţaseră apele. Zăpada se aşternuse pe întreaga fire şi de atîta nemişcare, de atîta tăcere, părea că îngheţase şi văzduhul. Nu se auzea călcătură de om, necum ciripit de pasăre ; doar cînd şi cînd urletul haitei sau pe înnoptate croncănitul ciorilor trecînd stol pe cerul plumburiu.

Gorunii stăteau încărcaţi de promoroacă ca de o roadă nouă. Ceaţa din ajun se risipise şi razele dimineţii desprindeau de pe ramuri pufuri albe ce cădeau molatic, pătînd zăpada cu umbre albastre. Jos, împotriva soarelui, sclipeau stelele de gheaţă.

Străjuind marginea, trunchiurile negre ale copacilor hotărniceau ţărmul, altcum nu s-ar fi cunoscut balta. Pîrtii înguste legau Ostrovul de mal.

Pornise Costea prin pădure, cu paloşul la cingătoare, cu arcul şi tolba plină de săgeţi. Purta pe cap căciulă şi şubă miţoasă pe spinare. De duminică, cu ajutorul lui Caplea, pusese momeli la cîrlige în copcile făcute dinadins, să răsufle peştele. Spărsese pojghiţa prinsă peste

noapte. Era dornic să mănînce carne proaspătă. Şi Neagăi i se urîse cu atîta afumătură.

Mergea repede de-a lungul stufului, să dibuiască vreo jivină bună de mîncare sau măcar una pentru blană. De atîta frig, se ascunseseră fiarele în vizuinile lor. Numai cîte un lup răzleţ, cu pîntecul alb, se încumetase noaptea pînă în preajma colibelor, nădăjduind să găsească vreo vită nepăzită, vreo oaie în afară de ocol. Şi haita pătrundea pînă în sat, sugrumînd mulţime de oi. Bucuros ar fi săgetat Costea vreunul să-l jupească, dar fiara şireată pierea o dată cu întunericul. Astăzi, fiind zi cu soare, cum nu se mai văzuse de mult, se muiase gerul şi socotea că vor ieşi din ascunzători vieţuitoarele codrului. Fără vrere, se îndreptă spre rateşul lui Tîncabă. Gîndul lui era la Maria ; de trei zile n-o văzuse şi atuncea de-abia îi putuse grăi. Ea alerga dintr-o parte într-alta, copleşită de treburi. Tîncabă nu mai era de nici un ajutor. Din toamnă, bătrînul mai mult zăcea : durerile nu-i mai dădeau răgaz. Întorcîndu-se o dată pe vreme ceţoasă, se simţise fără putere, i se păruse că se surpase ceva în coşul pieptului ; tuşea din adînc. Şi de data aceasta fără de folos venise baba Didona să-l descînte. Zicea, să fie piază rea zvîrlită de Iele, cum s-o fi întîmplat să le întîlnească prin pădure. Şi toamna fusese umedă. Zadarnic îi fierbea Maria buruieni, din cele date de vrăjitoare. Cînd era mai rău, îl proptea în perine, să nu se şubrezească într-o parte şi afuma odaia cu cetină de molid şi cu boabe de ienupăr, din părţile muntelui. De n-ar fi fost decît bătrînul ! Dar mai erau şi oaspeţii. Pintea, la cuhnă, abia prididea şi, cum îl lăsase Dumnezeu tăcut din fire, pentru oaspeţi nu era de nici un ajutor. Maria singură avea de grijă să le dea băutura, să le pregătească pentru noptat, să le cumpere marfa, să facă tocmelile. Era nevoită să le împlinească pe toate. Bătrînul mai mult sta lungit, suduind şi certînd pe care cum apuca.

O dată cu căderea zăpezii celei mari, pentru Maria se mai împuţină treaba. Fiecare rămînea bucuros la casa lui.

Trecu Boboteaza. Se cutremură Maria ştiind că se apropie ziua nunţii. Pînă acum i se împlinise vrerea, se amînase peţitoria cneazului. În toamnă, fusese de lipsă să însoţească Marin Hîrtop turmele de iernat, iar tocmai de sărbători, cînd gîndea să i se împlinească dorinţa, fusese chemat la stînă, să orînduiască cele de trebuinţă.

pentru fătatul oilor și toate se amînaseră pentru mai tîrziu. Și așa Maria nu-l mai văzuse pe cneaz, decît o dată. Binecuvîntate treburile stînei ! Măcar că n-o peţise după datină, cu strigători și cimpoieri, la toţi din sat le era de știință că Maria va fi a lui.

Nici Costea nu avea răgaz. Socotea fel și chip cum să desfacă el caierul soartei. De cumva cneazul nu-și va schimba gîndul, nevoit era s-o fure pe Maria în ajun de nuntă. Sorocul era hotărît înaintea Postului cel Mare. Se vor ascunde în părţile muntelui și numai după ce se va fi liniștit vrajba, se vor înapoia. Pregătise de toate : sanie, scule și de ale mîncării, să nu ducă lipsă. Calul îl avea odihnit în grajd. În urmă le destăinuise pe toate mamei lui, s-o ferească de spaimă cînd va fugi.

Tot mergînd, își aminti Costea de cei călăreţi care cu trei zile înainte se abătuseră la rateșul lui Tîncabă. Vorbise cu ei ; aflase veşti năprasnice. Erau monahi catolici, din părţile Episcopiei Cumanilor, alungaţi de urgie. Și înainte, prin zvonuri, aflase de năvala tătarilor. Chiar de sărbătorile Crăciunului, tot neamul cuman trecuse pe sub deal, îndreptîndu-se spre soare-apune. Mergea vorba cum căpetenia lor cerșea adăpost pe pămîntul regesc. Făgăduia, lepădîndu-se de păgînătate, să boteze întreg poporul său în credinţa cea catolicească, numai să-i fie îngăduit să rămînă sub ocrotirea rigăi Bela, căci prea puţini din ei, numai cei de pe sub munte, din părţile Putnei, se făcuseră mai dinainte creștini. Veneau din depărtatul răsărit, de dincolo de Nipru, de unde-i urnise puhoiul tătarilor. Zadarnic cu ani înainte încercase hanul să lupte, să li se împotrivească ; și el și tovarășii lui moscoviţi, kievani, novgorodieni, susdalieni fuseseră înfrînţi, zdrobiţi. De atunci începuse pribegia neamului cuman, de care Costea aflase încă de pe cînd era copil. Acum întreg norodul hanului, gonit din urmă de tătari, fugea spre apus.

La mînăstire, ajunsese numai zvon : Ostrovul era în afara drumurilor. Nici o oaste, nici cea tătărască măcar, nu s-ar încumeta să pătrundă prin întunecimea codrului, peste apa bălţii.

Cei călugări povestiseră grozăvii despre tătari și era minune cum izbutiseră să fugă din măcelul mînăstirii. Ca dintr-un făcut, scăpaseră doar cîţiva, parcă tocmai să poată spune și altora despre urgia ce o văzuseră, să ducă

vestea, să înfioare lumea. Fugarilor le era degrabă să plece. Ziceau că năboiul venea din urmă, aproape.

Pe Costea îl muncea gîndul că, de vor veni tătarii — măcar că nu-i venea să creadă — n-ar putea s-o apere pe Maria, el fiind la Ostrov. Şi bucuria ce o avusese de a se fi amînat nunta cu cneazul pînă în Făurar, nu ajungea să-l mîngîie de neputinţa să-i fie de ajutor la nevoie. Se vor ascunde în pădure şi în vreun chip se vor descurca.

În faţa lui, prin zăpada căzută în ajun, zări două adînciturî şi alte două maî lunguieţe în urmă, aşezate pieziş, labele iepurelui. Uitînd de toate, se luă după urme, se depărtă de drum. De la o vreme, se ivi o altă urmă, mai adîncă, maî mare ; laba lupului călcînd peste cele ale iepurelui. Urechiatul fugea greu prin zăpada moale. Costea pornise după iepure, dar nici pielea lupului nu era de lepădat. Acum piciorul omului călca peste toate urmele vînatului şi ale fiarei. Costea alerga. Deodată în poieniţă zări umbra întunecată a gădinii, care izbuti să-şi prindă prada şi o sfîşia. Flăcăul se opri. Săgeata fluieră, se înfipse în pieptul lupului, care fără geamăt căzu într-o parte. Iepurele încă viu, cu pîntecele sfîşiat se zbătea prin zăpadă. Costea bucuros era să fi cîştigat în afară de carne de mîncare şi blana fiarei. Îndată scoase cuţitul de la brîu şi tăie pielea în jurul labelor, de-a lungul pîntecelui, în jurul gîtului şi, agăţînd trupul moale de un crăcan de arin, începu să tragă blana. Jupuise mai jumătate, cînd se opri, rămase nemişcat. Auzise în depărtare un urlet, un răget ca de fiară şi totuşi era glas de om.

Cu urechea aţintită, căută să deslușească pricina. Larma venea dinspre apă. O luă într-acolo, căţînd totodată să se apropie de rateş. Alerga. Cînd ajunse la marginea bălţii, se opri. Rămase năuc. Ieşind din pădure, trecînd pe gheaţă, năvălea în goană o ceată de călăreţi. Erau mulţi. Nu-i fusese dat să vadă asemenea fiinţe. Omul îmblănit şi calul păros nu se deosebeau, făceau tot un trup. Păreau scornituri din iad.

De-abia li se zărea faţa hîdă, cu nasul turtit sub acoperămîntul sprîncenelor, ochi parcă n-aveau. După spusa călugărilor, gîndi să fie tătarii. Numai ei puteau fi cu o înfăţişare atît de fioroasă.

Cei mai mulţi goneau chiuind spre Ostrovul mînăstirii. Numai cîţiva, ca la vreo zece, se desprinseră din mulţime şi se îndreptară pe gheaţă în susul bălţii.

La început, Costea privi uluit, uitînd de toate, dar îndată ce-şi dădu seama că parte din tătari se îndreptau tocmai spre rateş, nu mai stătu în cumpănă şi întorcîndu-şi toate puterile, o luă la fugă de-a dreptul prin pădure, să scurteze cotitura bălţii, pe unde alergau călăreţii. Socoti că de nu-l vor împiedeca nămeţii, va sosi în acelaşi timp cu ei şi atunci... măcar că era singur împotriva atîtora, va încerca s-o scape şi de va fi să pice... Socotea să fie vreo zece cu suliţi, cu săbii, cu arcuri şi blănurile erau pavăză bună împotriva loviturilor. Dar el n-avea alt gînd decît să ajungă la vreme.

După cotitura cea mare, trecură tătarii peste şovar mai puţin întărît ; caii, simţind gheaţa şubredă, încetiniră trapul, temători să nu se afunde. Astfel ajunse flăcăul aproape o dată cu ei. Tocmai vreo patru-cinci descălecau în dreptul casei, iar ceilalţi urmau calea mai departe în susul apei. Pesemne răcnetele fuseseră auzite şi poarta era zăvorîtă. Trei duşmani descălecară, unul rămase la cai. Topoarele izbiră în obloanul de stejar. Încercară să pună foc acoperişului, dar fiind tréstia cu zăpadă şi cu turţuri, nu izbutiră. Poarta căzu sfărîmată într-o parte. Tîncabă în prag îşi repezi barda, spintecă pe primul care intra, dar îndată şi el fu străpuns de suliţi. Dinăuntru se auzi ţipătul de groază al Marîei. Costea socoti că rău ar face de s-ar băga în învălmăşeală, căci ar omorî-o. Se furişă pe zăpada moale pînă la paznicul cailor, ce privea spre casă şi, repezîndu-şi paloşul, îl spintecă în două, cum se despică buturuga. Omul se prăbuşi fără să icnească, ţinînd dîrlogii în mînă. Ceilalţi tătari nu prinseseră de veste. Apucînd pe Maria, o traseră cu sila afară, măcar că încerca să li se împotrivească. Costea cu greu se stăpîni să nu se avînte şi-i lăsă să iasă cu toţii din casă. Atunci încordă arcul, slobozi săgeata. Chitise pe unul tocmai între ochi. Vîrful ieşi prin ceafă şi se înfipse în stîlpul casei, de rămase tătarul pironit de perete. Încă o săgeată şuieră, dar trimeasă prea din grabă, nimeri un altul în umăr, fără să-l doboare, blana înmuind puterea săgeţii. Maria, zărindu-şi iubitul, ţipă de bucurie şi mai vîrtos se smuci din mîna tătarului. Costea se avîntă şi ajunse în faţa lui tocmai cînd îşi ridica sabia scurtă să

ucidă fata. Paloşul primi lovitura şi o făcu să alunece într-o parte. Nemaiavînd cum s-o apere pe Maria şi fiindu-i teamă să nu o rănească, dete drumul paloşului şi se năpusti peste tătarul rănit. Îl trînti la pămînt, cercînd să-l sugrume. Deşi rănit, tătarul era mai tare şi avea şi sabia, pe care era gata s-o repeadă. De nu şi-ar fi dat seama Maria, l-ar fi nimerit pe Costea, dar ea se aruncă peste braţul păgînului şi îşi înfipse dinţii în mîna lui. De durere, omul slobozi scula. Costea, zărind mai într-o parte sabia pe care o scăpase tătarul, o apucă şi înfipse fierul în beregata sălbatecului.

Lupta se sfîrşise, Costea sculîndu-se, rămase uimit, neîncrezător, privind la atîta sînge, la atîtea trupuri căzute : ale tătarilor, al lui Tîncabă. Mai încolo Pintea rănit se ridică în cot gemînd :

— M-au înjunghiat păgînii... Liii, rău mă doare... mi-e sete... duceţi-mă pînă-n pădure... să mor acolo...

— N-ai teamă, Maria te va îngriji.

— Nu, nu, fugiţi cît mai e vreme. Vezi de Maria.

— Nu te lăsăm, te luăm cu noi...

— Lăsaţi-mă, se vor întoarce tătarii ce au luat-o în susul apei.

Socotea şi Costea că puteau sosi dintr-o clipă într-alta. Nu era vreme de pierdut. O ajută pe Maria să facă legătura la piciorul lui moş Pintea, să-i astîmpere sîngele. Fără a zăbovi, îl duseră pînă la luntrea prinsă în gheaţă şi acoperită cu stuf, îl ascunseră înăuntrul ei. Îi lăsară şi de mîncare, să aibă la nevoie. Costea făgădui să vină peste noapte să-l vadă. Apoi, alese un cal pag, încălecă şi o puse pe Maria în faţă, pe grîabăn. Luă şi căpeţelele de la ceilalţi trei şi o porni spre pădure. Nu merse mult şi calul se opri, se opinti şi începu să necheze. Pesemne simţise apropierea celorlalţi tătari. Măcar că era Costea meşter să stăpînească armăsarii, zadarnic încercă să-l împingă : nici cele iepe mulgătoare tătărăşti nu-i dădură ascultare. Ba mai mult, trăgeau înapoi, să se întoarcă, nevrînd să ştie de porunca noului stăpîn. Atunci, îndată slobozi caii şi luînd-o pe fată de subţiori, îi dete drumul jos, iar el sări alături. Socotea că tătarii, găsind pe cei ucişi, vor ţine urmele prin zăpadă şi călare, repede îi vor ajunge. Altă scăpare nu era decît să lupte, să-i prindă fără de veste. Pe Maria o ascunse într-o scorbură, iar el luă drumul către rateş. Cînd zări acoperişul printre copaci, tocmai

soseau tătarii. Descălecară mirați, priviră la tovarășii morți și mai cu seamă la cel țintuit cu săgeata în frunte. Caii se adunară grămadă și nechezară, frecîndu-și botu-rile unul de altul.

Pădurea și zăpada îngăduiră lui Costea să se apropie fără să fie văzut, fără să fie auzit. Cînd ajunse la o azvîrlitură de piatră, își pregăti săgeata și trase. Mai întîi ținti asupra celui care, rămas călare, ar fi putut să-l urmărească. Îl doborî, străpungîndu-i pieptul. Îndată mai încordă arcul și săgeata se înfipse în brațul unui tătar. O nouă săgeată, ultima, izbi tocmai pe cel care încălica, țintuind coapsa de pîntecele calului. Îndurerat, dobitocul o porni nebunește, cu tătarul atîrnat într-o parte, tîrîn-du-l peste buturugi. Cel ce fusese numai rănit, se năpusti cu sabia ridicată, dar Costea avu timp să-și scoată paloșul și opri lovitura cu dibăcie.., Amîndoi luptau pe viață și pe moarte. Dacă puterea creștinului era mai mică, totuși el era mai sprinten, mai dibaci și îndepărta fără greș sabia păgînului, făcînd-o să alunece. Paloșul mai lung silea pe protivnic să dea înapoi. Îl încolțea spre zid și deodată vîrful se înfipse în pintecele tătarului, care căzu la pămînt. Mai icni o dată și-și dete duhul. Din spate se auzi strigăt de bucurie. Maria nu se îndurase să rămînă ascunsă în tufiș și strecurîndu-se dinapoia copacilor, se îndreptase spre locul bătăliei. Mai degrabă ar fi murit de cumva Costea nu izbutea să învingă. Cînd ajunse la luminiș și văzu isprava, alergă în brațele flăcăului. Erau scăpați, dar repede se gîndiră să se îndepărteze. Îl mai văzură o dată pe Pintea, îi lăsară — luate de la tătari — arc și săgeți, să nu fie fără apărare, iar ei, alegînd din cei mulți, nu luară decît un cal bălan, care le păru mai blînd, să-l aibă la nevoie.

Costea acum era dornic să vadă ce se întîmplase la mînăstire și la coliba lui. Se îndepărtară, ținînd pîrtia făcută de tătari de-a lungul bălții. Cînd le păru loc po-trivit să li se piardă urma, trecură prin păpuriș și se afundară în pădure. El își umpluse tolba cu săgeți tătă-rești. Prin ramul desfrunzit se vedea ridicîndu-se fum gros, care, dus de vînt, străbătea cerul de-a curmezișul. De departe se auzeau trosnind lemnele răscoapte de do-goare. Cînd Costea ajunse la marginea bălții, zări Ostrovul, o grămadă de foc ; nu deslușì nici o vietate. Acolo unde fusese mînăstirea, nu se înălțau decît flăcări și fum. Se

prăbușiseră turnurile într-o vîlvătaie de scîntei, părea că nici nu fusese cîndva mînăstire. Costea stătu nemișcat. Coliba bătrînească nu se mai vedea. Năucit, o vreme nu înțelese. De durere îi amorțiseră și mintea, și mădularele, dar cu încetul se trezi, se hotărî. Lăsînd-o pe Maria în tufiș, el trecu peste gheață în Ostrov. Din grămada de scrum unde fusese coliba, se ridica ici și colo încă puțin fum. Alături flăcările măcinau palanul mînăstirii, iar dinspre biserică se înălța nor gros și cîte o limbă de foc. Pojarul cel mare se sfîrșise. Costea se strecură prin dogoarea grămezilor de cenușă, printre grinzi pline de jar ; nici că mai cunoștea locurile. Deodată zări trupul starețului Antiohie. Îl cunoscu după rasă. Capul îi era înfipt mai încolo într-o țepușă. Găsi și trupurile celorlalți călugări ; unul rămăsese pe pridvorul în flăcări, dar ceilalți erau răspîndiți în curtea mînăstirii, străpunși de săgeți, așa cum îi ajunsese moartea. Și, în dreptul altarului, lespedea de pe mormîntul crijacului crăpase de dogoare. Cu grijă curăță cenușa de pe piatra fierbinte. Nici pe Neaga, nici pe Caplea nu-i găsi, zadarnic îi căută. Cercetă cu de-amănuntul prin cenușa colibei sale, cercetă fără să-și dea seama de ceea ce făcea, fără gînd. Desgropă cioburi de oale, cîteva cîrlige de acioaie arse, vreo două vîrfuri de săgeți. Tot ce fusese locuință, viață, pe Ostrov, toți ai lui, mama, Caplea, strațeul, monahii, șoimul, calul, vitele, păsările nimic nu mai era. În sfîrșit, ca o ușurare îl podidiră lăcrămile.

Gîndul Mariei îl trezi, îi dete noi puteri. Se înapoie alergînd peste gheață. O cuprinse în brațe : acum plîngeau amîndoi, ea rezemată pe pieptul lui. Rămăseseră singuri în codrul Vlăsiei, singuri pe lume. Doar Pintea, moșneagul rănit, le aștepta ajutorul.

Fără să mai adaste, se afundară în desișul pădurii, nu prea departe, să poată veni înapoi la nevoie. Costea găsi vechea surlă, de unde avea obiceiul să pîndească vînatul, și o înveliră cu ramuri. Puteau să facă foc fără să fie văzuți. Vor sta ascunși pînă se vor depărta tătarii. Maria plîngea la gîndul că tatăl ei rămăsese mort pe pragul casei, fără lumînare la căpătîi. Și Costea se frămînta de soarta mamei, luată pesemne în robie. Îl vor fi dus și pe Caplea, căci nu-i găsise trupul în Ostrov.

Noaptea cerul se lumină în vîltoarea ce se înălța de dincolo de baltă, dinspre Turbați. Fumul, abătîndu-se, aducea miros greu.

* * *

Hoarda se depărta spre apus, ducînd cu ea plean și norod în șteanguri. Pe drumul de zăpadă, bătut de copitele cailor, mergeau robii împinși de șfichiuirea bicelor. Printre ei se tîra Neaga la un loc cu alte femei, cu fete, cu flăcăi. Pe fața ei nu curgeau lacrimi. Obrazul vînăt de frig părea împietrit.

Cneazul Marin Hîrtop căzuse străpuns de hanger, după ce despicase doi tătari. Din curtea lui nu mai rămăsese decît gîrliciul beciului — ca o gură mare deschisă, hămesită.

Pe locul unde fusese sat, printre pereții arși ce mai fumegau, printre morți, doar Caplea se plimba cîntînd din fluier. Rîdea de toate cîte le vedea. După cotitură se opri lîngă trupul unui copil, rămas cu ochii mari, deschiși. Îi vorbi, încercă să-i facă jucăriile, dar dîndu-și seama că doarme și fiindu-i teamă să nu-l trezească, nedumerit, dădu din cap și pufni în rîs. Apoi își puse mîna peste gură, să nu-i deștepte pe cei din jur din somnul lor și ducîndu-și turma cea închipuită, fluierînd ușor, o porni spre mînăstire, spre colibă. Știa că acolo îl așteaptă Neaga cu ciorbă caldă.

XVII ÎNAPOIEREA SOFICHII

Trecuse năboiul tătarilor. În urma lor rămăsese scrum și sînge. De nu s-ar fi ascuns lumea în adîncul codrului, prea puțini ar fi scăpat cu viață și mulți ar fi fost luați în robie. Însăși firea se arătase neîndurătoare. Pe unii îi ajunsese moartea de ger și de foame.

O dată cu dezmorțirea apelor, cu înmugurirea copacilor, nemaiauzind nici un zvon, ieșeau fugarii din desișul pădurii ; temători, se înturnau la vatra satului și priveau cu deznădejde locurile unde odinioară se înălțaseră colibele lor : acum nu mai erau decît gropi și grămezi de cenușă.

Ca prin minune, izbutiseră cîţiva să fugă din jugul tătarilor : venise şi Neacşu al lui Marin Hîrtop şi Mînzu, ce i-a zis „Şchiopul", că rămăsese olog de un picior. Mai şchiopătau şi alţii. Veneau tocmai de departe. Mulţi n-au avut putere să ajungă, murind pe drum.

Cu primăvara, satul îşi înalţă iară casele. Pădurea răsuna de loviturile securei. Avea codrul lemn din belşug şi balta îndeajunsă trestie să acopere toate colibele.

Împrejurul satului, vlahii dezgărdinau buturugile, lăzuiau pădurea, setoşi să întindă moşia, s-o facă agru. Lupta omul cu codrul ca să stăpînească pămîntul. Unde nu răzbea toporul, făceau arsură. Dar lăstarii tot înaintau împotriva ogorului, iar rădăcinile se întindeau pe sub pămînt.

În sat se schimbase vechea orînduire. După moartea lui Marin Hîrtop, se adunaseră bătrînii. Mai cu ceartă, mai cu bătaie, aleseseră cneaz pe Toma Capră, ca fiind om cu stare, înţelept la vorbă şi nepripit la faptă. Va să facă dreptate în certurile mărunte şi va strînge dabila cè se cuvenea stăpînirii : datul de la stupine, goştina de la oi. De cînd cu năvala tătarilor, se legaseră vlahii din Vlăsia să trimită şi oameni de război, ca muntenii, la porunca domniei de la Argeş, să apere ţara. Socoteau că prea rămăsese moşia fără apărare şi acum, că pribegiseră cumanii, numai Voievodul Munteniei, stăpîn peste plaiuri, le putea fi de apărare. Se îndatorau moşnenii, în afară de dajdia hotărîtă, să trimeată oameni pentru oaste, după putere, călăreţi cu caii lor, cu sculele lor de război. Fiecare sat dator era să dea ajutoare, oameni, căruţe, bucate, vite. Numai cel viteaz, ales să meargă la oaste din partea satului, era scutit de dăjdii, ba şi primea de la fiecare, atît cît îi lăsa inima, ca răsplată pentru primejduirea vieţii. După cneji, ostaşii aveau întîietate, li se cuvenea cinstirea. N-aveau oprelişti. Cu ani înainte, Marin Hîrtop zadarnic cercase să silească satul la asemenea îndatoriri, cum se obişnuia în părţile muntelui şi numai după moartea lui, se socotiră că avusese cneazul dreptate şi îi ascultară sfatul.

Ca unul care se dovedise viteaz între toţi, mai priceput la călărie şi la mînuitul armelor, pe Costea îl alesese sfatul bătrînilor să plece la chemarea Voievodului. Avea cal pe socoteala satului şi un ajutor cu un murg de schimb, pe Stancu al Ghionoaiei. Dintre vlahi, singur fe-

ciorul Neagăi purta paloș. Faima vitejiei lui se răspîndise pînă departe, în satele vecine.

De la plecarea tătarilor, trecuse încă o iarnă, venise încă o vară. Uitaseră oamenii de restriște : își făcuseră la loc colibele, munceau ogoarele.

Costea rămăsese stăpîn în Ostrov. Acum Maria îi era soție. Fuseseră tocmai la Tisău să se cunune, în legea creștinească.

Îndată ce vremea îngădui, se apucă să ridice casă, după felul celor din părțile muntelui, din bîrne de gorun. O făcuse înaltă, peste beci zidit. Ferestruicele erau înguste, să nu poată pătrunde făcătorii-de-rele, iar scara se ridica la nevoie. Înălțase peste gîrlici foișor, cu stîlpi de lemn, ca să vadă pînă departe, peste apă și spre cotitura bălții.

Înfiripase și gospodărie temeinică. Avea cai, oi plecate la munte, rîmători la cotinețe, orătănii în ogradă. Făcuse și car cu roți din cele pline.

Maria pricepută era la toate. Nu începea Costea o treabă fără să-i ceară sfatul. Ziua lucra în grădină să stropească bobul, lintea și burianul cu rădăcini, se ducea în livadă să cureță pomii de uscături, de omizi ; seara, cînd întuneca, în loc să se odihnească, arunca suveica prin urzeală și iarna, la gura sobei, ascultînd vorba lui Costea, trăgea lîna din furcă de zbîrnăia fusul. Singura lor mîhnire era că nu au încă prunci și mereu se rugau Celui de Sus să le împlinească dorința. Baba Didona făgăduise Mariei că-i va da buruieni potrivite.

De ajutor era și Caplea, măcar că se născuse sărac la minte și, peste toate, rămăsese zănatec de pe urma tătarilor. Voinic și ascultător la vorba lui Costea, muncea unde era nevoie : tăia copaci, căra buturugi, ridica greutăți, că doar era fiul lui Snagu. Dar, cînd îl apuca dorul de ducă, nu mai era de nici un folos : rîdea de toate cele sau, dimpotrivă, începea să plîngă și o pornea pe mai multe zile, de nu mai știa nimeni de el. Trecea apa, se ducea în sat cîntînd din fluier.

Ca să desăvîrșească toate cele ce erau de făcut, Costea tocmea și oameni de dîrvală, altcum n-ar fi prididit. Priceput la pescuit, iscusit la vînătoare, dibaci la întinsul lațului, izbutise într-un an să agonisească mai mult ca alții în trei.

În preajma iernii vînduse cu preţ bun blăni din cele de vulpi, de lup şi peşte afumat. Mai dădu ceară de albine, miere la putină şi boştină din pădure. Ca prin minune scăpase stupina de jaf : cînd veniseră tătarii, buduroaiele se aflau sub zăpadă. În schimb, lua de la negustorii ungureni scule, acioaie, securi, cuţite, toate de folosinţă.

Pe locul mînăstirii mistuită de foc, rămăsese doar morman de cenuşă, peste care prindeau a creşte bălării. Costea curăţise lespedea crijacului, şi înainte să-şi facă acoperiş la casă, înălţă peste locul altarului şi peste mormînt învelitoare de stuf, să le apere de ploaie. Pusese şi lăturoaie, să nu le calce dobitoacele. La capătul cosoroabei, peste coamă, înfipsese cruce cioplită din lemn. În locul altarului, se mai păstra sfînta masă.

Amîntirea mînăstirii rămăsese vie pentru oameni, de-i ziceau locului „la mînăstire“ iar apei, de cînd cu moartea lui Voicu, lui Snagu, „balta mortului“. Dar mulţi obişnuiau să-i mai zică şi „apa snagului“ că era apă mare, adîncă, puternică în faptă cînd se mînia. Streinii, neştiind chiar înţelesul cuvintelor, cum că „snagă“ însemnează „putere“, îi ziceau schimonosind vorba, „Balta Snagovului“.

În susul apei, rateşul, cu toate că fusese călcat de tătari şi măcar că stăpîn nu mai avea, rămăsese întreg nevătămat. Îl păzea Pintea, argatul, care prin îngrijirile Mariei se vindecase.

Pe Tîncabă îl îngropară nu departe de apă, la loc înalt, pe gorgan şi-i puseseră cruce încrestată.

Pintea se înapoiase, dar, singur, departe de sat şi de Ostrov, îi era teamă. Noaptea închidea porţile şi fiind vremea blîndă, dormea la marginea pădurii, să nu cumva să-l prindă tătarii. Ziua îşi vedea de treabă. Costea îi aducea hrană, dar mai prindea şi el cîte un peşte la coteţe sau cîte o pasăre cu laţul. Umbla greu şi cu frigul cel mare betegise de o mînă. O dată cu toamna aduna uscătură, strîngea ghindă, făcuse căpiţă de fîn şi stoguri de rogozuri, să aibă la iarnă pentru capre şi oi. Dar treabă multă n-avea, de cînd cu năvala, mai nimeni nu trecea pe la vadul lui Tîncabă şi, de n-ar fi fost călătorii spre Tîrnova, locul ar fi rămas pustiu. Deşi mai era vin bun la pivniţă în boloboace, nimeni nu avea răgaz să facă drum dinadins să-l guste. Cei din Turbaţi şi din Grui nu prideau să-şi facă la loc colibele, să-şi adune cele de tre-

buinţă gurii, să-şi bocească morţii. Sămînţă de ajuns nu avuseseră să pună în pămînt. Se temeau ca nu cumva să se întoarne tătarii ; unii nici că se înduraseră să zvîrle lamura grîului în brazdă. Costea, dimpotrivă, rămas singur stăpîn în Ostrov, semănase fără sfială, să scoată pămîntului rod cît mai mult. Ca să-i fie de ajutor, luase o pereche de vlahi din Gruiu, care neavînd nici copii, nici neamuri, nu se învredniciseră să-şi reclădească bordeiul. Omului îi zicea Buioc, iar femeii Bucuţa. Repede se legaseră de stăpînii Ostrovului. Femeia mai mult prin casă, s-o ajute pe Maria. Omul mai prin livadă, mai prin stupină, mergea şi la rateş cu de ale gurii, cînd nu avea Costea răgaz. Maria nu se ducea acolo ; de cînd cu înmormîntarea nu mai călca pragul casei unde murise Tîncabă. Mereu îl visa plin de sînge, spintecat în piept. Nu ieşea din Ostrov, se simţea la adăpost, măcar că pe timp de îngheţ se lega mal de mal.

În sat se mai întorcea cîte unul din robia tătărască. Aducea vestea că se urneau hoardele înapoi spre răsărit, dar urmau a trece pe alte căi. Se înturnau pesemne în pustiul lor şi fiecare mulţumea Domnului că se îndurase să-i scape de o nouă urgie. Duce-s-ar în iadul de unde izvorîseră !

În amurg obişnuia Pintea să stea pe prag, să se bucure de ultima lumină a zilei. Într-o seară, auzi glasuri de peste apă. Îl cuprinse teama, dar repede se linişti, deslușind glas de femeie. De cînd cu primejdia tătarilor, nu mai obişnuiau muierile să plece la drum. Dar cugeta Pintea, ca unul păţit, că ceea ce născoceşte mintea de femeie, nu-i poate sta împotrivă nici diavolul.

— Hei ! Oameni buni... Hei !... să trecem apa.

— Sosesc...

Pintea împinse luntrea şi ajunse pe cel mal. Sub copaci fiind mai întuneric, nu desluşi chipurile celor noi veniţi. Femeia se apropie, îl cercetă mai cu dinadinsul. Omul, alături, un lungan slăbănog, părea să-i fie slugă. Ea poruncea, deşi straiele nu-i dădeau înfăţişarea de stăpînă. Fiecare îşi ducea desagii pe spinare.

— Moşule, ne e foame. Ai să ne dai ceva de îmbucat ? Apoi om odihni.

— Se-ntîmplă să fie...

— Ce vorbă „se-ntîmplă" ? Pe vremuri era belşug.

— Ţi-a mai fost drumul pe la noi ?

— Sînt mulţi ani de atunci...

— Acum de unde veniţi ?...

— Tocmai de dincolo de apa Dunării. Ia spune, stăpînul rateşului, bătrînul, unde este ?

— Colo sus pe gorgan, sub cruce. L-au ucis tătarii.

Se făcuse tăcere. Nu se auzea decît apa izbită de lopată. Ajunseră la mal. Cînd fu să intre în casă, femeia se opri şi punînd mîna pe braţul lui Pîntea, întrebă stînjenită :

— Şi pe tine te-au tăiat tătarii ? Erai în slujba lui ?

— Da. Da, eram, şi pe mine m-au lovit, de-am rămas cu beteşug la picior şi la braţ.

— Spune-mi, Maria... Maria, fata lui Tîncabă, mai trăieşte ? Ori au luat-o în robie ?

— Ea m-a tămăduit, altcum pristăveam. Trăieşte...

— Dar, cum de-a scăpat ?

— Apoi de n-ar fi fost Costea, viteazul, care să fi ucis mulţime de tătari, s-ar fi sfîrşit şi cu ea şi cu mine.

— Zici Costea ? Feciorul lui Snagu şi al Neagăi ? De unde răsare vitejia... Şi Maria unde este ?

— E în Ostrov, îi este soţie.

— Moşule, spune-mi de tata... de Tîncabă.

— Ziseşi... de tata... ? N-îi fi Sofica, cea fugită ?

— Sînt...

— Ei... fii bine venită, stăpînă, în casa ta. Te vei îndura să rămîi.

— Spune de tata.

— Află că în ultima vreme zăcea de boală grea, dar s-a apărat voinicește. A spintecat vreo doi tătari, apoi mulţimea lor l-a doborît. A luptat ca un mistreţ.

— A luptat ?

— Da, şi eu am luptat dar m-au izbit în picior, am picat ; de-ar fi avut răgaz, nu mă scuteau de moarte.

— Şi-ai rămas singur, moşule... Cum îţi spune pe nume ?

— Pintea... să-ţi fiu slugă.

— Să intrăm... Urmează-mă, Lupule... Dă-ne, moşule, de mîncare şi în urmă vom odihni. Mîine în zori oi vedea de treburi. Îţi aminteşti, Lupule, de locurile astea ? Pintea... vezi, ăsta-i omul meu. Să-i dai ascultare.

Îmbucară ceva, băură un şip de vin şi merseră fără altă vorbă să odihnească. De astă dată Pintea dormi în casă.

La trei zile veni Costea, aducînd după obicei vînat pentru bătrînul paznic.

Cînd deschise uşa, zări o femeie urcată pe o masă, cu poalele ridicate într-o parte, cu mînecile suflecate. Îndată o cunoscu, măcar că n-o văzuse de atîţia ani.

Vremea se dovedise fără putere, nu-i ştirbise frumuseţea. Pielea obrazului sta întinsă şi fragedă, iar părul bogat se-nnoda în cozi grele deasupra capului. Toată făptura ei dovedea vlaga tinereţii.

Cînd se întoarse şi-l zări pe Costea, nu l-ar fi cunoscut, de nu i-ar fi deslușit ochii albaştri şi părul auriu. Îşi aminti de copilandrul de odinioară, care tot umbla după soră-sa şi pe care ea nu-l luase în seamă. Cum sta nemişcat în uşă, se arăta mîndru, falnic.

— Tu eşti, Costea ? Te-am cunoscut după ochi. Te-ai făcut bărbat chipeş. N-a fost tocmai proastă soră-mea. Intră ! Ce stai ! Nu mă mai cunoşti ? M-am schimbat ?

— Bine ai venît, Sofico, tu nu te-ai schimbat, eşti tot aşa de frumoasă.

— Bine te-am găsit, Costeo. Eu nu te-aş fi cunoscut de te-aş fi întîlnit în altă parte.

— Bine că te-ai hotărît să vii înapoi în casa ta.

— Casa mea şi a soră-mi.

— Maria îşi are casa ei. E numai casa ta. De cînd a murit Tîncabă, n-a venit decît la mormîntul lui, să-l îngrijească, da peste prag n-a mai trecut.

— Ei, iacă, păcătoasa de mine, nici nu m-am vrednicit să mă duc la mormînt. Tot cu treabă şi cu nătărăul ăsta de om... Pintea, de ce nu mi-a amintit...

Pintea, din colţul lui, nu răspunde şi dădu din umeri.

— Dar spune, cumnate, am aflat c-ai luat-o pe Maria, nici tu n-ai copii ?

— Din păcate... nu... dar...

— Şi eu aş fi vrut să am unul, dar cu nevolnicul ăsta, pas să ai copii. Îl mai cunoşti ? E Lupul, Lupişcă măscăriciul. Lupu fără colţi. Nu-i ca toţi oamenii. Are trup de ţipar, joacă pe funie ca pasărea pe ram, suge vinul din ulcior ca pruncul ţîţa mamii şi cînd zici că tace, vorbeşte din foalele pîntecelui, însă altă treabă nu face. Hai, vorbeşte, nătărăule ! Taci ? Cu mine taci ? Pînă nu murise Mielu, el făcea pe mutul. Zi, Lupule, ţi-l aminteşti pe Costea, fratele lui Radu ?

Măscăriciul dădu din cap în semn că şi-l aminteşte, dar nu scoase nici măcar un cuvînt.

— Cumnată Sofica, ce veşti de la Radu ?

— Ştie Domnul unde-o fi... şi el învăţase să facă măscări, alerga pe funie, înghiţea şerpi, îl înlocuia pe Mielu, care dăduse ortul popii, pîn-a fugit şi el cu una din Tîrnova care, fiind de neam, s-au luat părinţii fetei să-l ucidă. Zice-se c-ar fi ajuns meşter făurar la curtea împărătească a romeilor, dar nu cred.

Sofica rămase gîndîtoare.

— De-i dam ascultare, poate aş fi fost şi eu pe la curţile împărăteşti. N-aş sta să curăţ tavanul de păianjeni, să lipesc pomosteala.

Şi întorcîndu-se către bărbatu-său :

— Ştii una, Lupule, coboară în beci şi adă un ulcior, om sărbători întoarcerea noastră.

— Lasă, Sofico, bem data viitoare cu Maria.

— Du-te, Lupule, la astă treabă te pricepi. Ce-mi văd ochii, ai paloş ? Am aflat că eşti voinic neînfricat. Singur te-ai luptat cu puhoiul de tătari. Zice-se că de-ar fi fost încă trei ca tine, se înturna hoarda. Ai nimicit mulţime de păgîni !

— Vorbe... n-a fost decît o întîmplare...

— Întîmplare o fi fost, dar fără braţ viteaz să mînuiască paloşul, nu se putea face.

— Poate voi căpăta laudă mai temeinică, de voi lupta în oastea Voievodului. Pînă atunci...

— Ne-a povestit Pintea că secerai capetele tătăreşti ca spicele în lan şi cum te-arată chipul, îl cred pe cuvînt.

— Moş Pintea prea mă laudă. Pe tătari i-am învins prin vicleşug, tocmai cînd badea Tîncabă se lupta cu ei. De n-ar fi fost bătrînul să le ţină piept... iar mulţimea... cum merge vorba !... numai vreo şapte-opt să fi fost. Plec să dau de veste Mariei. Se va bucura ! Mîine vom veni să-ţi aducem plocon de bun sosit.

— Iacă şi ulciorul. Stai ! Te-i duce mai tîrziu. Ai să vezi cum poate Lupu să dea vinul pe gît, nici nu-l auzi gîlgîind. Curge ca undelemnul. Viaţa toată ar petrece-o în beci. Şezi, Costea, bea o stacană cu noi !

— Pe mîine, cumnată, să vie şi Maria.

— Să nu faci una ca asta... bea... pentru revederea noastră şi mîine bem iar.

Trecînd mîna prin păr, Sofica își potrivi șuvițele răzlețe. Își mai netezi rochia și apoi, ușoară, sări să se așeze pe masa de stejar, lîngă ulcior. Turnă vin și pofti la băutură. Surîdea, arătîndu-și dinții albi printre buzele cărnoase ; obrajii îi erau încă rumeni de munca ce-o făcuse. Piept arul sta întins pe plinătatea sînilor tari. Piciorul îi juca fără astîmpăr, de i se vedea glezna subțire. Ochii ce îi sclipeau șăgalnic, grăiau mai mult decît ar fi putut spune limba cea din gură. Costea dădu vinul pe gît și se uită la ea, minunîndu-se de atîta frumusețe. Deodată, ametit de mireasma băuturii, de izul firesc al femeii puțin asudate, de ochii ei îmbietori, fu cuprins de teamă, de o teamă cum nu mai simțise cîndva. Puse stacana jos și fără să se mai uite înapoi, o zbughi afară, alergînd pe poteca ce duce la baltă.

Sofica ieși în prag și, văzîndu-l depărtîndu-se, îi strigă :

— Costea... Costea... întoarce-te, ce-ți este ?

Apoi, izbucni în rîs. Gîndea mirată, că unul ce nu pregeta să se lupte cu mulțimea tătarilor, nu se încumeta să-i înfrunte privirea : fugea. Păcat că era sperios, dar... îl va îmblînzi... Nici cînd nu văzuse bărbat așa falnic. Își încruntă fruntea, dar la un gînd ascuns i se lumină fața.

Rămase un timp să privească din prag... Cînd se întoarse în odaia întunecată, ulciorul era gol și Lupu dormea cu capul pe masă. Nu-i păsa... Avea încă în minte lucirea pletelor aurii... privirea ochilor albaștri.

XVIII. ROMII

Să fi fost ca la cinci ani de la plecarea tătarilor. Era în miez de vară. Fără folos treceau norii, nu-și slobozeau apele. De dogoarea cerului se despica pămîntul, deschizîndu-i gurile însetate. Sta codrul cu frunzele veștede, îngălbenite înainte de vreme, iar bălăriile se uscară. De atîta zăduf, jivinile pădurii căutau să se tragă la loc răcoros, la margine de apă. Răsuflînd repede, lupii cercau cu boturile ridicate să presimtă o adiere. Printre ierburi,

gîzele scîrțiiau ascuțit. Vitele pe bătătură, cu capetele plecate, nu mai nădăjduiau ușurare. Chiar peștii se ascundeau prin nămol, căutînd să scape de apele încropite. Izvoarele pieriseră în adîncuri și pe unde fusese odinioară smîrc, se scorojea mîlul, de rămîneau stîrvurile de broaște să se usuce la soare. Pe alocuri, scăzînd apele bălții, se legase mal de mal. Ajungeau mistreții pînă în Ostrov, stricau bucatele, scormoneau locul unde fusese vechea mînăstire.

Dar bîntuirea secetei nu venise singură. Nu era deajunsă pedeapsă. Se abătuseră și alte necazuri. În urma tătarilor, rămăsese sămînță rea : un neam de oameni ce li se zicea țigani, oacheși la piele, cu părul creț și negru ca tăciunele, deosebiți de romii lăieți, cu fața smeadă și pletoși, veniți din părțile de miazăzi. Și aceștia din urmă erau o pacoste pe capul oamenilor, pentru toate furtișagurile ce le săvîrșeau în trecerea lor. De cînd cu lipsa de pe urma secetei, mai tare își dădeau năravul pe față.

Țiganii, fugiți din robia tătărască, nu-și găseau rostul. Călăreții stepelor îi folosiseră ca bucătari, ca potcovari, dar și să le țină de urît cu jocul muierilor și cu cîntecele lor. Erau meșteri neîntrecuți să cînte cu lăute și din țambale. Cînd plecaseră tătarii înapoi spre răsărit, robii cei adunați din toate părțile lumii izbutiseră să scape, să fugă fiecare în țara lui, numai tăciunații rămăseseră fără căpătîi. Veniți de cine știe unde, nu se mai îndurau să plece. Găsiseră țară mănoasă și oameni îndurători. Unii din ei își făceau bordeie, spre deosebire de cei veniți din părțile împărăției romeilor, care trăiau pe la margini de sate, de păduri, meșteșugind fel de fel de scule, cazane de aramă bătute din ciocan, ace de acioaie, piepteni de os, linguri de lemn de tei și alte mărunțișuri, pe care le schimbau pe bucate. Acum, că se împuținaseră grînele, se apucaseră de furtișaguri. Ca vulpile, veneau tiptil pe lîngă cotețele oamenilor și le înșfăcau găinile ; ca lupii, fugeau cu cîte o oaie pe spinare, sau încercau să spargă hambarele. Dar și romii, cei lăieți, făceau prăpăd, se furișau noaptea prin ograzi, dezlegau caii și piereau fără urmă. Zadarnic alerga rumânul să dibuiască pe hoț și, chiar de l-ar fi ajuns, nu mai putea avea credință să-și fi găsit în adevăr vita lui. Romul îi măsluia.

Dar tot seceta năpăstuia mai tare. Nu cădea din cer strop de rouă. Oamenii nu-și găseau odihnă. Costea umbla

prin pădure, sta la pîndă cu gînd să încolţească vreo fiară, din cele ce-i încălcaseră holdele, îi fărîmaseră burianul cel puş dinadins de Maria. De ajuns că se făcuseră bucate puţine şi firave, mai veneau şi jivinele pădurii să le strice. Nu se mai temeau fiarele nici de săgeată, nici de suliţa omului. N-aveau gînd decît la mîncare. Mistreţii nu mai găseau ghindă, numai doar din cea fără miez şi umblau forfota peste tot. Socotea Costea că de va veni un vier din cei colţoşi, se va încerca să-l doboare cu suliţa. Dinainte se bucura să-i pună carnea la afumat, să se despăgubească de bucatele stricate, iar de va fi vreo scroafă, va căuta s-o prindă vie, fie cu laţul, fie numai s-o rănească, s-o pună la coteţ să puiască godănaci.

Cum sta Costea aşteptînd, rezemat de un copac ales dinadins cu ramurile joase, să poată la nevoie urca, pe unul din crăcani, de va veni mulţime de mistreţi, îl purtau gîndurile la Maria, la Matei. Rămăsese femeia sus în foişor, fără să poată dormi. Scîncise copilul toată seara. Poate i se va fi întors laptele mamei de atîta căldură. Tare păcat ar fi fost pristăvirea multaşteptatului fecior, primul născut. Se milostivise Domnul şi le dăruise un prunc şi îi era atît de drag. Poate se va îndura să-l scutească de rele.

De cu seară trecuse şi la mormîntul crijacului, al lui Simon ; aprinsese o lumînare, să-l îmbuneze, că de atîta vreme nu fusese pe lespedea lui să se roage şi tot răul se va fi tras, poate, dintr-o mîhnire... Dar va fi după voia Domnului.

O adiere mai răcoroasă îi mîngîie faţa. Îşi măsură îndoirea arcului, făcînd să zbîrnîie coarda, care cîntă subţire, prelung. Şi gîndul îi merse la rateş, la Sofica. Şi ea îngropase de curînd lîngă crucea lui Tîncabă, un prunc, ce-l lepădase mort. N-avusese zile. Ea da vina pe Lupu, că era slăbănog din fire, dar cleveteau gurile rele să-l fi avut mai degrabă cu un altul, fiind muiere ce uşor se da la trup de om. Îşi aminti Costea cum dintr-un început voise ea să-i prindă dragostea. Îl amăgise cu fel de fel de vorbe, zicîndu-i că e dornică să aibă batîr un prunc de la el, măscăriciul dovedindu-se nevolnic. Îndrăgea copiii. Încercase femeia să-l îmbie. Într-o zi, cînd se ştia numai cu el singură la rateş, găsi pricină de un şoarece sau gîză, care s-ar fi urcat în sus pe picioare,

ca să-şi scoată vîlnicul, să-şi descopcie cămaşa ; se arătase goală, dar el o privise fără patimă. Cum pricepuse şiretlicul, o întrebase doar dacă avea vreo nevoie şi cînd ea îi răspunsese că „da", el deschisese uşa şi strigase după ajutor, măcar de-l ştiuse pe Lupu departe. Venise Pintea.

De-abia avusese timp Sofica să-şi pună ţoalele şi suduind îl izgonise pe bătrîn, zicîndu-i că n-are treabă cu el. Fireşte că era mîndră la trup, mai mîndră ca soră-sa, dar ce folos... Ochii vioii ai Mariei nu-i avea nici o femeie în lume : oglindeau dulceaţa sufletului... Şi-apoi, îi jurase credinţă atunci pe paloş. Şi era jurămînt greu. Îi fugi gîndul la Anghelica. Şi ea încercase să-l aibă de ibovnic, dar nu izbutise ; de ciudă se măritase cu Grigore, cel mai credincios dintre prietenii lui.

Deodată i se păru că aude zgomot pe celălalt ţărm, dar nu desluşi nimic, Va fi fost o căprioară venită să se adape. Se mai auzi un zvon, o pasăre fîlfîi printre ramuri. Iar îi merse gîndul la secetă, la foamete. El va avea destule bucate să poată da şi altora, dar nu îndeajuns pentru toţi, pentru cei din Grui şi din Turbaţi. Moşnenii mai avuţi aveau ce mînca : le venea brînză de la oi, nu duceau lipsă. Dar cei mai săraci nu aveau nădejde decît în dania altora. Mulţi din cei rămaşi fără hrană cercau să se bage slugă pe mîncare. Numai romilor hoinari le plăcea mai mult furtişagul.

Trecuse jumătate de noapte şi Costea socoti că nu vor mai veni mistreţii. Zadarnic i-ar fi aşteptat. În sfîrşit simţi o adiere răcoroasă, îndeajuns să mişte frunzele. Va fi bătînd şi sus în foişor, să domolească fierbînţeala copilului. Îi era milă de Maria, care de la o vreme slăbise. Muncea peste puteri. Ar fi fost nevoie de braţe mai multe, ea se lupta cu toate ale casei, cu ţesutul, cu torsul, cu argăsitul. Şi Bucuţa era de ajutor, dar ce puteau numai două femei ? De la Caplea nu mai era nădejde, prea avea mintea şubredă. Pentru grădină se bizuia pe Buioc, deşi era cam domol din fire. Dar toate ar fi părut mai uşoare, de n-ar fi fost seceta năprasnică.

Acum degeaba mai privegheа. Se va întoarce să vadă prunculi. Cum stă să plece, i se păru că aude iar un zgomot. Vîntul să fi trecut prin ram ? Era foşnet de frunză uscată, călcată în picioare. Mistreţ să fie ? Îşi pregăti arcul şi stătu cu ochii aţintiţi, căutînd să desluşească, în lumina îndoielnică a stelelor, spre locul unde secaseră

apele. Nădăjduia să vadă umbra unui gligan, dar nu desluşi nimic. Deodată auzi vorbă omenească. Un glas poruncea în şoaptă. Era vorbă streină şi n-o înţelese. Cine să vie în miez de noapte tocmai aci, la Ostrovul pe care el singur îl stăpînea ? Pesemne, răufăcătorii foloseau scăderea apelor, să treacă nestingheriţi, vor fi nădăjduind să-l găsească adormit, fără apărare. Costea îşi făcu semnul crucii şi liniştit rămase nemişcat. Trei umbre trecură la cîţiva paşi. În întuneric el făcea totuna cu trunchiul copacului şi noii veniţi nu-l zăriră. Mai trecură doi, apoi încă vreo trei-patru. Stătu locului să le afle gîndul, să-şi dea seama cîţi erau. După vorba lor înţelese că erau ţigani, din cei scăpaţi din robia tătărască. Veneau să prade, poate chiar să ucidă. Altcum nu s-ar fi adunat atîţia. Costea înciudat, strînse mîna pe paloş, se oţeli. Ca la zece să tot fie, dar îi ştia nevolnici. Nici scule de ispravă nu aveau, doar ciomege, şi poate vreo sècure. Se vedea că nu cunoşteau locurile, se îndreptau greşit. Costea mai rămasè o clipă să se încredinţeze că nu mai veneau alţii. Lupi... scîrnavi... mai curînd vulpi flămînde, uitînd de teamă...

Cînd ţiganii ajunseră în dreptul casei, nehotărîţi se opriră. În lumina slabă a lunii, ascuns după copac, Costea îi desluşi ; îşi întinse arcul şi slobozi o săgeată, chitind pe cel ce mergea în cap. Se auzi un răcnet de durere, urmat de ţipete de groază. Prinşi fără de veste, ţiganii se înspăimîntară. A doua săgeată izbi pe un altul şi a treia străpunse încă unul. Îngroziţi, se îmbulzeau, fugeau, strigau, cu toţii, nu se dezmeticeau. Nu ştiau care încotro s-apuce. Loviturile nu veneau dinspre casă, ci de sub pădure şi era prea întuneric să desluşească oarece. Gemetele răniţilor îngrozeau pe cei rămaşi teferi. Se izbeau cu ciomegele unii pe alţii, crezînd că sînt duşmani. Costea, lăsînd arcul, se avîntă printre ei şi în lumina stelelor luciul paloşului fulgeră de mai multe ori. Totuşi, în învălmăşeală, o bîtă zburdă nevăzută, atînse pe Costea peste braţul stîng. Gemu şi el de durere, dar dreapta mai aprig mînui paloşul. Vaietele celor zdrobiţi se amestecară cu răcnetele celorlalţi. Ţiganii, uluiţi, se azvîrleau în baltă, în smîrc, cu gînd să scape de moarte, dar neştiind înota, repede se întorceau la mal, dosădiţi, cu mîinile ridicate, rugători de iertare.

Din foişor, Maria auzise răcnetele ţiganilor. Fără a pregeta, puse mîna pe suliţă, să se apere. Buioc trase scara sus, să nu poată intra duşman, iar Caplea răcnea de se părea că avea glas cît şapte. S-ar fi speriat ţiganii de aşa mulţime, chiar de nu i-ar fi izbit Costea atît de crunt. Numa Bucuţa bătrîna, care dormea afară sub copaci, intrată în învălmăşeală, nu putu urca şi o lovitură de ciomag, dată în neştire, o ucise pe loc.

Cu ajutorul lui Buioc şi al lui Caplea, Costea culese pe fiecare ţigan ce se întorcea la mal, îi legă fedeleş şi-i bagă la beci. Maria, miloasă, dete apă celor vătămaţi, măcar că erau ca fiarele.

Copilului, pesemne de acel vînt răcoros, îi trecuse fierbinţelea şi, cu toată larma, acum se odihnea. Bucuros că-i fusese pruncul mîntuit, Costea coborî la beci să vorbească robilor, să afle pricina ce-i mînase. Cu vorbă bună, că teamă le era destulă, repede izbuti să le dibuiască gîndul. Ţiganii mărturisiră ispita pe care o avuseseră să cuprindă Ostrovul, să sfîrşească cu omul cel mai de temut. Povesteau că alţii, vreo patru-cinci, cu muieri, prefăcîndu-se călători, se vor abate pe la rateş şi, după împrejurări, ori vor adăsta ajutor din afară, ori, dacă nu vor fi oaspeţi străini, ştiind că acolo mai în putere nu era decît o femeie, singuri vor desăvîrşi treaba. De cumva, întîmplător, s-ar afla străini, îi vor veseli cu cînteccle lor în aşteptarea celor ce urmau să vină de la Ostrov.

Maria, auzind vorba ţiganilor, se îngrijoră pentru soră-sa măcar că de mult aflase de purtarea ei, de felul cum încercase să-i fure bărbatul ; nu-i purta duşmănie, îi era tot dragă. Îndată l-ar fi îndemnat pe Costea să se ducă într-ajutor, dar nu se îndura la gîndul să-l trimeată singur în primejdie. După scurtă chibzuială se urcară cu toţii în şaica cea mare. Casa rămase pustie, doar cu ţiganii în beci. Îi era teamă lui Costea că ar mai putea veni şi alţii, să omoare pe cine ar mai găsi. Destulă durere aveau pentru moartea Bucuţii. Plîngea Buioc, plîngea şi Maria, ţinîndu-şi în poale pruncul adormit.

Mai era puţin pînă ce zarişlea să se moaie de lumină cînd ajunseră în dreptul rateşului. Caplea singur cu Maria se depărtă de mal, spre mijlocul apei. Costea, cu paloşul în mînă, urmat de Buioc cu securea, se apropiau tiptil de casă. De departe se auzea larmă, cîntec. Înăuntrul rateşului, la sunetul scripcilor, dănţuiau, după zgomot, părea să fie

mulțime. Nu se mai pomenise așa veselie la rateșul lui Tîncabă. Costea se îngrozi la gîndul că poate venișe prea tîrziu și, dînd buzna, trînti ușa de perete. Se opri în prag, năucit de ce desluși în lumina fumegîndă a opaițelor. Țigănci despuiate, pesemne de fierbințeala băuturii, jucau în mijlocul odăii, strigau, săreau răscrăcănîndu-se, aruncîndu-și țîțele atîrnate, cînd într-o parte, cînd în alta, după salturi. La intrarea lui, nu se opriră, nu luaseră seamă. La o parte, legat de un stîlp, Lupu cu un șomoiog de cîrpe în gură, holba ochii ; îl văzuse pe noul venit. Fața îi era sîngerată. Alături, trîntită pe masă, o văzu pe Sofica. Doi țigani o munceau, îi strîngeau pieptul cu vîrtejul, să-i afle avuțiile, ascunzătorile. Frînghiile îi pătrundea adînc în carne.

Costea, după o clipă se dezmetici, și, ca să-i bage în sperieți, răcni de se cutremurară pereții. Toți încremeniră. Capul unui țigan zbură de pe umeri, rostogolindu-se pînă sub masă și îndată paloșul se abătu și spintecă pe celălalt. Podeaua se umplu de sînge. Țigăncile îngrozite începură să urle, se trîntiră la pămînt, cerînd îndurare. Nu băgă în seamă vînzoleala lor, le lăsă în grija lui Buioc.

Încetișor, să n-o rănească, tăie legăturile Sofichii. Deodată se auzi deslușit un glas subțire, ciudat, ca de copil răgușit.

— Păzește... Vin țiganii din pivniță... Întoarce-te...

Fără a căuta să afle cine vorbise, se întoarse și văzu tocmai ieșind prin chepengul beciului, un țigan, urmat de un altul. Negriciosul, lămurindu-se repede, ridică ploșca s-o zvîrle în capul lui Costea, dar cel ce venea din urmă nevăzînd ce se petrece, șugubăț, îl îmbrînci și mai că-l făcu să cadă. Văzînd sclipirea paloșului, amîndoi rămaseră înlemniți, de putu Buioc să le lege mîinile fără nici o împotrivire.

Se auzi iar același glas pițigăiat :

— A mai rămas unul... vine !

Vorbise Lupu, măscăriciul ; și totuși gura îi era înfundată. Glasul îi izvorîse din adîncul pîntecelui.

Și pe acesta repede îl legă Buioc cu funia ce o sugrumase pe Sofica. Pe la margini, pe lîngă pereți, țigăncile se tîrau de-a bușilea, căutînd să se strecoare spre ușă, dar și acolo le aștepta Buioc cu funia și le lega una cîte una de făcu salbă.

Acum Costea tăie funia ce-l lega pe Lupu şi îi scoase şomoiogul din gură. Îl izbiseră peste faţă, spărgîndu-i dinţii, vătămîndu-i limba, pesemne de ciudă că nu vorbise, că nu-şi mărturisise averile. Măcar de nu mai putea grăi din gură, Lupu îşi spusese la vreme cuvîntul.

Sofica, uitînd de durerile ei, veni să-l ajute să-l dezlege pe Lupu. Aflînd de Maria, se duse într-acolo, s-o cheme într-ajutor.

Trei ţigani şi şapte ţigănci fură închişi în beci, dar nu acolo unde ar fi voit ei, în cel cu butiile de vin, ci alături, într-unul mai îngust, mai adînc. Cu părul lor cîrlionţat, cu ochii oacheşi, îmblînziţi de teamă, păreau nişte miei, din cei cu părul creţ aduşi de tătari. Altcum, deşi speriaţi, avînd obiceiul robiei, încercau în tot felul să îmbuneze pe noul lor stăpîn. I se tîrau la picioare.

Cel mai îndrăzneţ, mai dezlegat la limbă, Brandabura, îngenunchind cu capul la pămînt, vorbi :

— Hăulău... Săruta-ţi-aş tălpile... Măria ta... hăulău, nu ne omorîţi. Să ştie că noi ţiganii tătărăşti pierim de n-avem stăpîni, care să ne aibă în grijă. Fie-ţi milă de noi şi te vom sluji cu credinţă. Sîntem dibaci, mîncaţi-aş... Hăulău... Ce am fugit din robia tătarilor ? Rău e de noi cînd trăim pe seama noastră. Foametea nè-a răzbit, ne-a luat minţile ! Bătrînii ştiau ce fac, au urmat hoarda.

— Năpîrcă... ce încredere pot avea în lifte ca voi ?

— Ai îndurare, stăpîne, fii milostiv. Sîntem voinici şi buni de muncă. Cînd vei fi întristat, te vom veseli, îţi vom cînta din scripcă. Femeile noastre vor dănţui, vor juca din geamparale şi fetele la sălaş sînt destule ; bucuroase îşi vor da floarea fecioriei cum se cuvine stăpînului ; vor împuia neam mult, să-ţi prisosească robii şi averea. Hăulău... îndură-te.

— Răspunde, cine a zdrobit gura lui Lupu ? Răspunde, ţigane !

— Pe acela l-ai răpus, stăpîne. Iată-l jos cu capul tăiat. Să spună şi jupîneasa dacă nu-i adevărat. Femeile noastre sînt dibace, rana lui de la gură o vor tămădui. Ia... Branica, Branica. Tu eşti cea mai înţeleaptă dintre noi. Arată ce poţi... Ai avut dreptate, mai bine ascultam de tine, Brânica.

Afară se făcuşe ziuă. Costea privi spre cer, dar soarele nu se vedea dinapoia norilor. În depărtare se auzi tunînd. Vîntul începuse să sufle de cu noapte. Acum se porni mai

tare, îndoind ramurile, unduind valurile pe lac. O răcoreală veni dinspre miazănoapte. Picături grele căzură pe pămîntul însetat. Şi oamenii şi vitele stăteau cu faţa la cer. Aşteptau să vină mila Domnului.

Numai Lupu n-avu parte să se bucure de ploaie. Cu toate îngrijirile Mariei, cu toate leacurile pregătite de Branica, limba se umflă atît, de nu mai putu răsufla. Poate să fi avut înăuntrul lui şi alte vătămături ascunse şi omul, fără să mai poată vorbi nici măcar din foale, după trei zile pristăvi.

Îl boci Sofica, cum se cuvine, îşi smulse părul, se izbi cu pumnii în cap, de era mai mare minune. Şi Pintea, care tocmai se înapoia cu marfă de la munte, îl plînse ca pe un stăpîn ; se dovedise omul blînd din fire şi împăciuitor cu toţi.

Îi făcură ceî de la rateş înmormîntare mîndră, cu preot adus din părţile Tîrgşorului, îi puseră ort în podul palmei, să plătească vămile văzduhului şi îi aruncară cocoş negru peste mormînt, după datini. Groapa era alături de a lui Tîncabă şi-i puseră la căpătîi cruce cioplită în două ape. Şi ca să nu fie Tîncabă mai prejos, îi făcură şi lui cruce nouă, mai înaltă, de era mai mare dragul trecătorilor, cînd o zăreau de departe, ca un semn sus pe gorgan. De atunci a rămas zicala locului „la crucea lui Tîncabă", de s-a făcut apoi, cu vremea sucitura vorbei „la Tîncăbeşti" unde-i vadul apei.

XIX. LA ÎMBLĂTIT

Mai avea soarele cale de o suliţă să apună. Răsuna hudiţa de cîntece, de chiote şi de loviturile îmblăciului, ce bufnea fără încetare pe bătătură. Fusese an bogat şi fiecare se bucura de belşugul pe care-l dăduse Domnul, în mila lui.

Tocmai din capul satului, Costea venea cu carul mergînd alături de Maria, ţinînd-o de mînă. Dinapoi păşea Buioc. Toţi trei purtau furci pe spinare. În dreptul casei olarului, carul se opri. Pesemne cunoştea calul obiceiul stăpînului. Costea strigă :

— Grigore, hei Grigore ! Vin să te văd la faţă.

Meşterul întîrzie o clipă, pînă ieşi din ogradă, purtînd o ploscuţă plină cu mied spumos, din cel făcut cu mierea de albine. Drag îi era lui Grigore de stăpînul ostrovului, că erau tot de o vîrstă şi se jucaseră împreună din vremea copilăriei.

— Frate Costeo, ia mai stai ! Bea puţin să prinzi puteri. Vei fi obosit tot ridicînd în furcă atîta amar de bucate.

— Da, e al patrulea car astăzi.

— Toţi au avut belşug..., dar, îmi aduc aminte, puţin a lipsit să nu rămînă pămîntul gol-goluţ. De n-ar fi fost să urneşti lumea din sat să bată din tingiri şi din pavăze, s-ar fi lăsat norul de lăcuste tocmai peste holdele noastre şi se alegea praful de bucate.

— Eh ! Tot oamenii au făcut treaba, eu doar am dat cu gura.

— Ba de nu erai tu, ştii bine...

— Frate Grigore, aş avea nevoie de nişte străchini şi de vreo patru oale pentru fiertură, din cele mai măricele. Ţi-oi da grăunţe pe măsura lor... Mîine vin oamenii la îmblătit şi mă tem că n-oi avea îndeajuns. Apoi seara fac şi praznicul pentru seceră.

— Vin să te ajut, aşa se cade să mergem unii la alţii ; cît despre oale, azi am desfăcut cuptorul, sînt călduţe încă. Ţi-oi da străchini înflorate cu humă şi ulcele împiestriţate şi trase cu pieptenul, numa să ostenească Maria să aleagă după placul ei.

Se duse femeia la grămadă şi le luă la rînd. De unele nu se îndura, că erau frumoase, de altele, că sunau limpede. Le-ar fi luat pe toate. Le izbea uşurel cu degetul, le apropia de ureche să le deslușească sunetul şi-i surîdeau ochii, ca la auzul unor chemări. Era atît de bucuroasă ! Buioc le duse la căruţă, le puse între snopi, iar oalele mai mari le agăţă de ţepuşe.

— Douăzeci şi două de străchini şi cinci oale ţi-am luat, bade Grigore...

— Să le stăpîneşti sănătoasă şi să spargi multe altele.

— Mîine, cînd vei veni, ţi le-oi împle ochi cu grăunţe după obicei, să-ţi fie plată. Adu-ţi desagii.

Şi carul porni mai departe.

Grigore se întoarse în ogradă şi sfîrşi de încărcat cuptorul cu oale crude. Era călduţ, taman bine, să se zbicească lutul. Nu izbuti să-l umple pînă-n gură ; n-avea

îndeajuns oale. Tocmai cînd sfîrşi, auzi lătrat de cîine, chiote, larmă neobişnuită. Merse pînă la poartă, dar nu zări nimic, şi iar intră în casă. Anghelica întindea pînza peste covată, să dospească aluatul.

— Am plecat, nevastă, mă duc pe uliţă, să văd ce-i ; se aude larmă.

— Va fi nătîngul cel de Caplea... o poznă de-a lui.

— Pregăteşte ciorba. După ce-oi mînca, am de gînd să dau foc la cuptor. Vezi să fie jar. Mă duc.

— Duce-te-ai şi nu te-ai mai întoarce ! îngînă Anghelica încet, să nu o audă.

D-abia se depărtă Grigore, că de după colţul casei, tiptil, călcînd pe vîrful picioarelor, se ivi Neacşu. Privea cînd într-o parte, cînd într-alta. Încredinţat că olarul se depărtase, mulţumit îşi răsuci mustaţa subţire. Tot pîndind plecarea meşterului, pierduse răbdarea.

De la o vreme, flăcăul se ţinea de capul Anghelichii, dar ea, mîndră nu se lăsa amăgită de vorba lui. Îi era Anghelica pe plac, deosebită în felul ei, mărunţică, cu capul plecat cînd într-o parte, cînd într-alta, privind piezişş, gîngaşă, dar împlinită, numai bună de ţinut în braţe.

— Seară bună, Anghelico ! Frumoasă te arăţi, aşa cum te luminează focul din vatră.

— Ptiu ! Ce m-ai speriat... De unde răsărişi, diavole ?

— Ia de unde... De după colţ.

— N-ai fărîmă de minte... Fugi ! Te-o găsi Grigore, te omoară... Du-te !

— Anghelico, eşti singură... Să-ţi ţin de urît. Bine că a plecat urîciosul... cu mine vei petrece mai...

— N-am nevoie, lasă-mă ! Am treabă... Nu pune mîna !

— Tare mîndră mai eşti... Numai că te văd şi-mi vine apa în gură...

— Ia mîna de pe mine !... Parcă nu ştiu cine-mi eşti... Spurcatule !... Iar mai făcuşi una beacănă.

— Eu ? Ce vorbe... Anghelico, pe tine cînd te-a plămădit Dumnezeu, bun lut a mai avut la îndemînă şi multă ostenceală şi-a mai dat...

— De unde le tot scornoşti ? Numai de gură eşti bun ! Lasă-mă ! Scoate, mîna, lasă-mi cămaşa ! Nu vezi că am treabă ? O să te mînjeşti... Ce-ai făcut Niculiţii ?... Ruşine să-ţi fie ! Ai s-o păţeşti... O fată aşa de cuminte... a venit plînsă... numai tu...

— Eu ? O fi fost altul de vină. Ce-s numai eu în sat ?

— Mi-a spus că ai ademenit-o la pescuit, i-ai făgăduit că ai să-i dai fel de fel de peşti, că ai să-i prinzi cu furca în apă şi i-ai înşirat cîte în lună şi în soare, că ai să aprinzi făclie la piscul luntrii. Şi ea proastă s-a înşrezut. Măcar de a adus-o pe Ileana, să nu fie singură, tu, păcătosule, ai venit cu Ion al lui Mînzu Şchiopul, s-o ţină pe Ileana şi ai plecat numai cu Niculiţa, ai dus-o pe celălalt mal, în hăţiş... pînă în dimineaţă... i-ai făcut ce i-ai făcut... Nerușinatule. Vezi că le-am aflat pe toate ? Apoi, a aşteptat-o taică-su... Dar pe astea tu nu le ştii... şi i-a dat o mamă de bătaie, de am auzit-o jeluindu-se pînă a tăcut fără putere, mai să moară. Dădea bătrînul cu hăţurile cele de piele, de-a învineţit-o toată... Nu mă săruta, ticălosule ! Lasă-mă... Nu, nu... te-o prinde Grigore... şi de mîna lui nu scapi. Fugi, drace !... Cum îndrăzneşti să mai vii... Du-te ! Vezi că se întoarce...

— N-ai grijă, e tocmai în capul satului, a venit un ursar. Anghelico, ascultă-mă, la noapte, cînd Grigore o să doarmă, şi o să doarmă greu, că-i obosit, te aştept în stupină. Mă-nţelegi ?

Cum sta Anghelica plecată să cureţe nişte rădăcină de buruiană pentru fiertură, Neacşu o prinse de piept. Îi erau sînii mărunţi abia îi umpleau palmele. Avea femeia şi un miros uşor de sudoare, de i se umplură nările şi mai tare i se aprinse dorinţa. Anghelica, de necaz de cele întîmplate cu Niculiţa, îl stropi peste faţă, îi dădu cu rădăcina de buruiană în cap, dar Neacşu nu luă seama şi ţinînd-o strîns de la spate, o sărută pe ceafă, pe sub ureche, iar mîinile îi umblau forfota, de i se muiau femeii puterile.

— Lasă-mă... la-lasă-mă... Eşti un... Nu vreau...

De afară se auzi strigînd :

— Anghelico... Anghelico... vin de vezi ursul, hai, vino, hai lasă toate... Anghelico... n-auzi ?

— Da... da... Vin... îndată...

La glasul lui Grigore, năucită de spaimă, femeia simţea că i se lipise limba în gură. Neacşu, măcar că era obişnuit cu asemenea întîmplări, ştiindu-l pe Grigore iute de fire şi grijuliu de femeia lui, dintr-o săritură se tupilă dinapoia uşii, care sta deschisă. Subţire cum era, taman bine încăpu. Grigore, urcînd treapta, se opri în prag şi privi în odaie. I se păru ceva în neregulă, n-ar fi

știut să spună ce ; poate ochii Anghelicăi, poate vîlnicul tras într-o parte, sau cămașa... Repede ieși de zăvorî poarta. Gardul era înalt, cu strașină de spini, ca să-i păzească oalele și stupina, de nu putea nimeni sări peste el. Gîndea că, de va fi vreun ibovnic în preajma locului, îl prinsese în capcană. N-avea unde să se ascundă. Amar de el ! Dar nu-l socotise pe Neacșu ; se strecurase afară și se pitise după cuptorul cel de oale, pe cînd el trăgea zăvorul și-l proptea să nu se mai poată desface.

Grigore intră iar în casă, privi cu de-amănuntul, ridică țoalele, cercetă sub pat, dete într-o parte putina, ba se uită și înăuntru. Nu era nimeni.

— Anghelico... a fost careva pe aici ! Ce te uiți așa la mine ? Parcă ai vedea o stafie... răspunde !

Grigore, înalt, spătos, cu părul ca tăciunele, o privea amenințător :

— Răspunde fă, n-auzi !

— Nu bărbate... a fost doar un cîine, a dat tîrcoale prin ogradă, a speriat orătăniile...

Anghelica mai tare se aplecă peste vatră, să nu i se vadă dogoarea feței.

— Cîine zici, cîine ? Va fi fost scîrba ceea de Neacșu. N-oi pune mîna pe el !...

Deodată, cuprins de o grijă, omul se avîntă afară, spre cotețul găinilor. Și lui tot de acolo i se păruse că aude piuit.

Neacșu, simțindu-i apropierea și văzînd deschisă gura cea mare de peste cuptor, gura pe unde se încarcă oalele, se strecură înăuntru, se făcu ghem într-o parte. Simți sub picioare cum se sfarmă ulcioarele. Se spărgea lutul fără zgomot, fiind pămînt crud. De frică, Neacșu își ținu răsuflarea.

Grigore, după ce cotrobăi prin cotețe, se înapoiă în casă.

— Anghelico... Mă duc să orînduiesc cuptorul, să fac foc să se zvînte oalele, apoi oi merge să prind niște hulubi, să-i dau lui Costea, să nu mă duc mîine cu mîna goală.

Grigore, oprindu-se în dreptul cuptorului, își aminti de ursar. Mult i-ar fi plăcut să mai vadă dihania, dar treaba înainte de toate. Va să facă puțin foc, să nu se răcească cuptorul peste noapte. Alături avea lemne pregătite. Așeză peste gura cuptorului un fund de chiup,

lăsă loc să treacă fumul ; apoi împinse vreascurile subțiri în gura vetrei și strigă :

— Anghelico, adu jarul, auzi Anghelico ?

— Aduc îndată...

Larma din sat se apropia. În sfîrșit, veni Anghelica cu o cioată plină de jar. Olarul o aruncă peste surcele, apoi, nerăbdător, o apucă pe Anghelica de braț și după ce deszăvorî portița, ieșiră pe uliță.

Haita copiilor alerga în jurul dihanici. Ursul, cu belciugul de nas, juca la capătul lanțului ce-l ținea un țigan înalt și pletos. În vreme ce-l îmboldea cu ciomagul, omul bătea cu o mînă în daira, îndemnîndu-l să joace. Ursul mormăia nemulțumit, dar de voie, de nevoie sărea la poruncă. Avea blana jerpelită, cînd sta în picioare, întrecea cu căpățîna lui pe toți cei din jur. Doar Grigore, cu umerii lui largi, i s-ar fi putut măsura. Anghelica, prinsă de un gînd, îi șopti că se duce pînă în casă, să aducă de mîncare fiarei și, fără să mai aștepte răspuns, își făcu loc prin mulțime. Stătu femeia ce stătu, pesemne nu găsise ce ar fi vrut și în sfîrșit, cînd se înapoie, bucuroasă zvîrli ursului o bucată de mălai. Dihania se bătu peste piept în semn de mulțumire și jucă mai voioasă. Degetele iuți ale țiganului loveau în daira, făcînd să-i sune zăngănitoarele după mișcarea mîinii. Erau minune să vezi cum bătea măsura cu labele lui groase, cînd pe un picior, cînd pe amîndouă.

Înserase. Oamenilor nu le mai era gîndul la îmblătit ; lăsaseră totul, se ațineau cu mic, cu mare după dihania păroasă.

Dinspre apus mai venea încă puțină lumină. Pe cerul trandafiriu, umbra neagră a ursului părea mai fioroasă. Rîdeau fetele, le înghionteau flăcăii, strigau copiii asmuțind fiara. Deodată matahala se opri din joc și supărată se îndreptă spre locul unde era mulțimea mai bulucită. Femeile țipară, oamenii puseră mîna la cingătoare să scoată cuțitele, dar țiganul cu chip frumos rîse pe sub mustață și, sucind puțin din lanț, opri pe loc dihania. În învălmășeală, Stanca lui Cîrpător se nimeri să cadă în brațele lui Picu și apoi să lunece în cele ale lui Pîrvu. Se înghesuiră și cei doi feciori ai lui Bahnă, să le vină în ajutor fetelor lui Răstoacă, de le era mai greu surorilor să scape din mîinile flăcăilor, ca de urs. Măcar că dihania se oprise, țipau femeile mai vîrtos.

Romul își umpluse desaga și fiara, plictisită de atîta joc, mormăia supărată. Țiganul, mulțumind în limba lui, trase de lanț și se depărtă. Trînti desaga pe spinarea ursului, care, urmîndu-l în patru labe, își clătină șalele. Alergau după el copiii în cîrd, dîndu-se de-a berbeleaca, chiuind, bătînd din palme, pînă ajunseră la marginea satului.

Adus de vînt, se răspîndi miros de friptură, de lînă arsă. Fiecare adulmecă cu plăcere, amintindu-și de masă și se sparse adunarea. Grigore gîndi să vadă de cuptor, să prindă porumbeii la cuibar. Mai privi o dată în urma ursului. Făgăduise țiganului un ulcior cînd va mai trece, de se minunară unii, că darnic nu era din fire.

Înapoindu-se în curte, o văzu pe Anghelica aruncînd vreascuri peste foc. Oricum, vrednică femeie... Cu Neacșu va fi fost numai o părere, nu-l zărise...

— Domolește focul că mi se fărîmă oalele, de-abia erau zbicite.

— N-ai grijă, îs numai nuiele de salcie și am astupat gura să nu tragă.

Grigore, rezemînd scărița de foișorul hulubilor, cercetă fiecare cuib, pînă scoase doi pui grași, cărora nu li se împliniseră penele, nu-și luaseră încă zborul. Și iar adulmecă un miros de lînă arsă. Ciudat... Va fi intrat un sobol sau vreo cîrtiță în gura cuptorului.

De atîta treabă se culcară tîrziu. Pe Grigore iar îl apucă pofta de trupul Anghelichii. Prea bine știa că femeia nu-l iubește, dar tocmai dintr-aceea o dorea și mai tare. În fiecare noapte o chinuia frămîntînd-o în palmele lui grele, în mîinile obișnuite să plămădească lutul. Și în astă seară oftă din greu femeia, dar gîndindu-se la Neacșu, îi veni să rîdă și neputîndu-se stăpîni, izbucni, sughiță. Deși îl știa muieratic, îi era mai potrivit, subțire la trup, cu mustăcioara lui unsă cu seu, decît namila ceea de bărbat, care semăna mai mult a urs decît a om.

— Zi muiere... N-a fost Neacșu la tine ? Zi... Te-am mai prins... Ții minte... Cînd cu Chirțoiul. Voiai să-i fii soață... Zi, afurisito, și pe Neacșu îl îndrăgești ?

— Da... Da... Mi-e drag... Nu mă strînge... mă doare... lasă-mă...

Era trecut de miezul nopții cînd adormiră.

A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, Grigore, frecîndu-se la ochi, merse la cuptor, îl înfundă cu lemne de salcie să ardă repede, să roşească oalele. Anghelica, din prag, îl privea zîmbind.

— Al naibii şobol... Tot mai pute... Cum de s-o fi băgat în cuptor ?

După ce iuţi focul, porniră spre ostrov. Şi în ajun fusese Anghelica la seceră, să dea o mînă de ajutor lui Costea şi azi îl va vedea la îmblătit.

Îşi amintea femeia de vremurile cînd aducea lapte la mînăstire şi-i fura băieţandrul cîte o sărutare. Erau copii, pe atunci... Poate Costea nu-şi mai aducea aminte, dar ea nu uitase.

În Ostrov se lucra de zor. În faţa şurii, ţiganii lui Brandabura făceau arie de îmblătit, curăţau iarba, să rămînă pămîntul neted. Ţigăncile stropeau cu apă din cofă, să se astîmpere praful, să se bătătorească locul.

Pe rînd soseau luntrile : veneau cei din sat să facă clacă, şi cîte doi şi cîte trei, cu gîndul la treabă, dar şi la praznicul de seara. Dintîi veni Grigore cu Anghelica lui, apoi Chirţoiul, dulgherul, cu Rada şi Niculiţa lui Torbată, cea păţită ; veni şi Ilcana lui Tîrcă, crăiasa secerişului. La o vreme se auziră ţipete dinspre păpuriş : se răsturnase luntrea lui Stîlpu, cu Gheorghe şi Petre şi cu Ion al lui Mîrzu. Şchiopul, pesemne de cît hîrjoneau pe Stanca ; asta se juca cu mai mulţi flăcăi deodată. Mai tîrziu sosi şi Sofica, cu doi ţigani de ajutor ; lăsase grija rateşului pe seama lui Pintea. Sosiră şi Pîrvu, roşcovanul, nepotul lui Toma Capră şi Picu, vărul lui Neacşu, de-o seamă cu el şi tot numai cu gîndul la muierile altora, de s-ar fi zis că-s fraţi. Veniră în urmă fetele lui Răstoacă, însoţite, după cum era firesc, de feciorii lui Bahnă. La urmă de tot ajunse şi baba Didona, cea meşteriţă în descîntece, ghicitoarea satului.

Cu toţii veniseră să-l ajute pe stăpînul Ostrovului dar avea fiecare şi cîte un gînd ascuns : care să întîlnească pe iubita lui, care să se încredinţeze că ibovnicul n-o uitase, care să se joace de-a dragostea cu cîte un bărbat, care să petreacă, care să clevetească, care cum era alde baba Didona, numai pentru mîncare.

La cuhnă, Maria, ajutată de Anghelica şi de Sofica, pregătea mălaiul, învîrteau făcăleţul în ceaunul cel mare ; turnaseră şi lapte peste păsatul de mei, să fie

mai gustos. La arie, flăcăii voinici mînuiau îmblăciul, izbind spicele. Fetele adunau grăunţele de sub paie şi le dădeau la ciur. Snopii scuturaţi în capul furcilor lăsau să curgă boabele. Ţigăncile măturau bătătura, fetele vînturau pleava, cerneau neghina. Costea fugea de la unul la altul, zvîrlea snopii din stog, prindea tîrîşul să se tragă paiele într-o parte şi Brandabura cu ţiganii le adunau paiele şi le ridicu cu furcile să facă şiră.

Era cald. Soarele dogorea. Flăcăii lucrau numai în nădragi. Pe spinarea fetelor se lipeau cămăşile şi ieşea din ele un miros puţin acru, ce asmuţea poftele oamenilor. Stanca, plecată cu cofa după apă, nu se mai înapoiase. Se nimerise să fie în acea parte Petru, şi cofa, deşi fusese plină, se răsturnase. Rădiţa lui Răstoacă porni ca să aducă apă. Trecînd prin livadă, văzu o pereche tăvălindu-se pe iarbă şi pufni în rîs. Repede ridică cofa de jos şi o tuli devale s-o umple. I-ar fi plăcut să i-o răstoarne şi ei Pîrvu, dar, parcă înadins, în astă seară el mai mult de soră-sa Joiţa se ţinea.

De la o vreme, Anghelica începu să se neliniştească. Neacşu nu venise încă. Să i se fi întîmplat ceva ? Mai într-o parte, Ileana, crăiasa secerişului, privea piezîş spre Ion a lui Mînzu Şchiopul ; ar fi vrut să-i vorbească, să-i amintească de făgăduiala de acum cîteva zile, dar nu găsea clipa priincioasă. Şi Soficăi, la cuhnă, măcar că mîinile-i nu-i stăteau locului, îi fugea gîndul la Toma Capră. Nici el nu venise, era aşteptat să sosească la praznic.

Răsuna Ostrovul de strigăte, de rîsete. Toţi dădeau zor să sfîrşească de istov pînă în seară. Stăpînul tocmise trei arii, să aibă fiecare unde lucra, că era lume destulă. Glumind, îndemnînd pe cei lăsători, domolind zîzaniile, dînd cu furca unde era nevoie, Costea, fugind de la unul la altul, avea grijă de toate.

Mărunţi, încurcînd treaba, strecurîndu-se printre picioarele muncitorilor, agăţîndu-se de zăvelcile muierilor, Matei şi Mălin ai lui Costea îşi găseau de treabă, se tăvăleau în grămada boabelor, se urcau pe tîrîşul paielor la şiră. Fără folos îi izgonea Maria, plecau într-o parte şi veneau prin alta. Femeia nu-şi vedea capul de atîtea şi, peste toate; pentru întîiaşi dată simţise fătul mişcînd în pîntec.

Către seară, cînd era să se sfîrşească îmblătitul, Maria aduse o gustare şi cîte o măsură de vin, să mai prindă clăcaşii putere.

— Cum de n-a venit Neacşu ? E nelipsit cînd sînt fete multe. Şi astăzi au fost destule, zise Costea rîzînd.

— Va fi avînd vreo ibovnică rămasă singură în sat.

— L-a cam pîrlit focul... zise Picu.

— Pîrlit ? sări de colo Grigore, tocmai cînd ridica îmblăciul.

— I-a luat foc şura şi a căzut cu capul în jăratec, s-a împiedicat. Dar... vorbeşti de lup şi lupu-i colea.

— Niculiţo... îţi vine ibovnicul, şopti Ileana peste umăr. Se zvoneşte că a fost să te peţească, d-aia o fi întîrziat.

— Mi-a făgăduit să nu mă facă de ruşine.

— Hei, Neacşule, cine ţi-a pîrlit sprîncenele şi ţi-a scurtat mustăţile ?

— Ia, mi s-a aprins şura şi m-am împiedicat de o cioată. Era tot satul plecat după ursar, n-a fost nimeni să m-ajute. De nu izbuteam să sting focul, se aprindea şi casa.

— S-a aninat focul de mustaţa păcătosului.

— Vin de gustă o stacană. Bine că n-a fost decît atît, zise Costea.

— Ba mi-am prăjit opincile şi cioarecii.

— Ţi-or face ibovnicele altele mai frumoase.

Grigore, măcar că greu la trup, se credea ager la minte şi gîndi : Nu cumva... mirosul de pîrlit... să fi venit tocmai de la cioarecii şi de la mustaţa lui Neacşu, de la focul şurii... ? Ciudat să-i fi ajuns mirosul pînă în ograda lui, în preajma cuptorului. Şi neîncrezător se uită la Anghelica, apoi la sprîncenele spîne ale lui Neacşu.

— Fraţilor, vine şi Toma Capră, iacă vine să-ţi guste vinul, Costeo. Auziţi, să vă spun una, înainte să vină cneazul, m-aţi crede, nu m-aţi crede. M-am cuminţit. Niculiţo, a fost naşul Toma să te peţească la badea Tortabă, la tat-tu, Niculiţooo... ai să-mi fii mireasă.

— Neacşule !... se auzi strigătul de bucurie al Niculiţii, care deodată, izbucnind în plîns, se avîntă în braţele flăcăului.

Grigore alături o auzi pe Anghelica oftînd din adînc şi uitîndu-se la ea, o văzu cum, deşi rumenă din fire, se face galbenă ca ceara.

— Ce veste bună, strigă Maria, îmi pare bine pentru Niculiţa. Vezi, Neacşule, numai de te-ai face om rînduit

— Binecuvîntată să-ţi fie fapta, zise bătrînul Buioc

— Tocmai bine, a venit şi cneazul Toma, aduc de băutură. La praznicul de seceriş l-om sărbători şi pe noul mire.

— Cinstită gazdă şi oameni buni, am să vă dau o veste. Mi s-a cuminţit finul. Azi am peţit-o pe Niculiţa S-a învoit şi badea Tortabă. Vino, Neacşule, vin, Niculiţo, să vă îmbrăţişez, să vă obrocesc.

— Trăiască, trăiască, strigară fetele şi flăcăii.

Cu astă vorbă, mai toţi se lăsară de lucru. Numai ici şi colo cîte un îmblăci mai izbea în snopi.

— Îţi voi fi vătăşel, strigă Picu, dînd din palme. Îţi voi purta toiagul cu batiste, şi flăcăul se anină de gîtul lui Neacşu.

Toma Capră se îndreptă către Ileana.

— Tu, aleasa secerişului, frumoasa frumoaselor, îngăduie celui mai bătrîn flăcău să te îmbrăţişeze şi nu fugi chiar de adevărat, că nu te-oi putea prinde.

— Hei !... Hei... n-ai gust prost, zise rîzînd Sofica.

— Unde-ţi este cununa de spice, lamura grîului ? De ce nu ţi-o porţi ? Pînă mîine eşti crăiasă !

— Oi fi crăiasă, dar ce folos... Mi-am agăţat cununa în ram.

— Ia uitaţi-vă la Grigore, meşterul de oale ; e meşter şi la mînuitul îmblăciului.

Snopii, aşezaţi roată, cu spicele îndreptate către mijlocul ariei, îi izbea Grigore de-a rîndul, mlădiindu-şi trupul, aducînd hădăragul pe lîngă cap, de plesnea cînd într-o parte, cînd într-alta. Căpătîiul îmblăciului, de lemn de corn prins cu o curea, se răsucea de nici nu-l zăreai cînd izbea. Vedeai doar boabele sărind în bătătură, săltînd snopii ca berbecii. Şi cum se învîrtea Grigore, aşa deodată, ca din greşeală, îi scăpă îmblăciul din mînă şi-l plesni pe Neacşu peste spinare.

— Văleu... văleu... m-a omorît... m-a omorît...

— L-am scăpat, bată-l să-l bată...

Neacşu, frecîndu-se pe umăr, strîmba gura de durere

— Lasă, finule, că îţi trece pînă la nuntă.

Rîdea şi Niculiţa, rîdeau şi ceilalţi. Numai Anghelca îşi dăduse seama că lui Grigore nu-i scăpase scula fără

voie. Își aminti cu teamă de oalele din cuptor, pe care le zărise sfărîmate. Acolo rămăsese și căciula lui Neacșu.

Boabele se înălțau grămezi. Paiele, aduse cu tîrîșul în stoguri, le ridicau țiganii în sus pe șiră. Utlimul snop fusese îmblătit.

Începu și praznicul. Se întinse masă lungă, îngustă, făcută din trunchiuri despicate, cu partea cea oablă în sus, peste care așeză Maria străchini, linguri și pită de grîu. Ulcioarele cu vin le adusese Costea de la beci. Bătrîna Branica și Rafira cărau burdufuri cu brînză, oale cu ciorbă, talgere cu fiertură de pește și proțap cu friptură de berbec, împănată cu boabe de ienupăr. Fiecare se întindea în mîncări, rupea cîte o ciozvîrtă și, ca să alunece îmbucătura, mai vîrtos dădea vinul pe gît.

Dar nu se sfîrșise bine masa, că iată trei codane, Stanca, Bădița și o vecină a lor, se sculară și ținîndu-se de mînă, începură să joace. Îndată flăcăii lăsară stacanele cu vin, se apucară de braț și întinseră horă. Trei pași mărunți într-o parte și apoi doi dimpotrivă, bătuți mai tute. Învîrteau jocul pe arie. Se avîntau flăcăii, se aplecau, se lăsau pe vine, săreau chiuind și fetele, săltînd ușor, răspundeau cu rîsete. Țimbalul și fluierul le țineau măsura. Se iuțeau flăcăii, își împleteau pașii în mișcări meșteșugite. Răsuna pămîntul sub bătaia călcîielor, molcom foșnea paiul tîrît de picioarele fetelor. Răsuflarea se făcea scurtă, chiotele mai aprige, bufnea pămîntul, răsunau cobzele.

Hora se învîrtea. La mijloc sta Ileana, crăiasa secerișului. Pe cap îi puseseră cununa de spice. Îi venea să plîngă. Nu se hotăra să aleagă flăcăul. L-ar fi dorit pe unul, dar nu îndrăznea. Deodată, Ion al lui Mînzu, desprinzîndu-se din horă, o apucă de braț și o învîrti în loc. Fața Ilenei se lumină. Pe aria de alături, cei mai vîrstnici întinseseră și ei horă. Dintr-un început se prinse Sofica de brațul lui Toma. Porniră picioarele cneazului, amintindu-și de tinerețe. Și Anghelica intră în joc, cu gînd să dea mîna lui Costea, care, nerăbdător, o apucase pe Maria de umăr ; măcar că era domoală din pricina pîntecului ei, se învîrtea și ea mai-mai ca celelalte.

Tîrziu, după asfințit, cînd se înapoiară șirarii, cerînd să li se dea mîncare, se sparse hora. Mai întîi plecă Toma cneazul, care se nimeri să se urce în aceeași luntre cu Sofica. Plecă și Neacșu însoțind-o pe Niculița, apoi Ileana,

crăiasa secerișului, cu Ion al lui Mînzu și nici Stana nu se duse singură, o însoțiră vreo doi-trei flăcăi. Plecară toți și vreme îndelungată se auziră rîsete și cîntece. Apa oglindea făcliile aprinse în piscul luntrilor. Cel mai meșter dintre feciorii lui Bahnă încercă să prindă pește cu ostia, furcă de oțel, din cele cu doi craci. O înfigea iute ca trăsnetul și scotea cîte o știucă, cîte un crap, după cum nimerea. Cînd se întîmpla să scoată furca goală, rîdeau cei din jur.

În ostrov rămăseseră Costea și Maria, privind după luntre. Stăteau pe butucul de sub nuc, să se odihnească după o zi de trudă.

— Culcați îs băieții ?

— Dorm. A avut grijă Branica. Azi chiar nu-mi mai vedeam capul.

— A fost an mănos. Bobul e plin. Bun grîu...

— Bun, Costeo... ai să poți să-ți împlinești gîndul... îți mai iei un cal.

— Da... să-l am de arătură... Știi una, Mario ? Îmi vine să mai fac un bordei pentru oameni ; îl voi tocmi pe Chirțoiu, că-i meșter bun.

— Tu numai cu gîndul să clădești... Mi-e cald. E zăpușeală, să mergem sus în foișor...

Urcară scara și se așezară pe laviță, rezemați umăr de umăr. Stăteau plecați peste parmalîc, pivind luciul bălții. Nu departe, se vedea o lumină. Era făclia de pe luntrea Sofichii. Îl deslușiră pe Toma cneazul, care și el încerca să prindă pește cu ostia. Pesemne cneazul hotărîse calea, se depărta de sat în susul apei, către rateș. Pe Maria o prinse rîsul, ghicise gîndul Sofichii. Costea pufni și el și, strîngînd-o la piept, o sărută. O vreme tăcură, apoi ea, punîndu-și capul pe pieptul lui, zise :

— Dacă va fi băiat, cum îl botezăm ?

— Vreau să fie o fată, să-ți semene.

— Dar pe ea cum...

— O să-i zicem... Mâââ... Maria... Mioara...

— Mioara... da, Mioara.

Tăcură. Luna se ridică peste copaci, o lună plină, puțin trandafirie. Frunzele fremătară. O adiere venită dinspre baltă trecu ca o mîngîiere peste fețele lor.

Se împlinise sorocul să fie ales alt cneaz. Destoinic fusese Toma Capră, cu prisosinţă îşi făcuse îndatorirea, dar acum era bucuros să scape de apăsarea grijilor. Adesea avusese de înfrînt cerbicia oamenilor cu mintea scurtă, ce nu-şi aduceau de bunăvoie dabilele către stăpînire. De cînd cu tătarii, trecuse satul sub oblăduire domnească, dar unii, neavînd prilej să-i simtă puterea, prea îndepărtată, îşi închipuiau că nu mai aveau nevoie de ascultare. Moşnenii, măcar de aveau ocinile cîştigate din curătura pădurii, fiecare după puterea lui, tot pe loc domnesc îşi aveau pămîntul. Codrul fusese al mînăstirii şi acum era al Voievodului. Schimbaseră doar stăpînul. Şi vlahii, cei veniţi o dată cu crijecii, îşi schimbară numele, zicîndu-şi acum români, după pilda bătrînilor din Gruiu, spre deosebire de numele de vlahi, ce li-l dădeau străinii din părţile de dincolo de Dunăre.

Mult se muncise Toma Capră cu strîngerea dabilelor. Fără folos ameninţa cu urgie cerească, le amintea de pojarul tătarilor. Se încerca să-i deslușească acum numai ajutorul domnesc, oastea Voievodului (de la Argeș), i-ar putea adăposti de primejdiile cele mari. Cînd nu putea să învingă împotrivirea lor, îl chema pe Costea, ca fiind unul mai dibaci la vorbă care ştia să-i înduplece, izbutind să adune găleţile şi datul ce se cuvenea domniei. Se codeau oamenii, că uitaseră de nevoie şi de urgie.

Scutit de dăjdii era cneazul, fiind mai-marele satului, şi Costea, ca unul ce-şi va primejdui viaţa cînd va fi să plece la bătălie. La amîndoi le dădeau oamenii măsură de ovăz pentru cal şi plocon la sărbători, după cum îl lăsa pe fiecare inima.

De cînd cu vorba alegerii unui nou cneaz, rîvneau mulţi să ajungă mai mare peste sat. Jinduia şi Neacşu la această cinstire, ca unul ce se credea fiul lui Marin Hîrtop, dar gurile rele ziceau că-l făcuse mumă-sa cu tatăl lui Picu.

Neacşu, prin iscusinţa lui, scăpase de robie tătărască şi, ajungînd ginerele lui Tortabă moşneagul, se credea om de frunte, în stare să cîrmuiască soarta altora. Măcar de adusese nevastă în casă, tînără şi frumoasă, el tot după muierile altora alerga : din fire era preacurvar şi din

această pricină nu-l iubeau oamenii. Numai amintirea lui tătîne-său, mort ca un viteaz, îndupleca inimile unora să-i ţie parte.

Lumea nu-şi găsea astîmpăr, umbla forfota. Se certau bărbaţii, cleveteau femeile. Unii gîndeau să-l aleagă jude pe Tîrcă, fiind vrednic şi om cu stare ; alţii erau de părere să rămînă Capră, că se dovedise înţelept şi bun la suflet. Cîţiva, rubedeniile, îl voiau pe Neacşu, cu gînd ca prin mîna lui să ducă ei treburile satului.

În primăvara acelui an se întîmplă să vină om străin, de peste Dunăre, un meşter făurar. Se aşezase la marginea dinspre pădure a satului şi, după ce îşi înălţase colibă. se apucase de lucru. Făcea scule de tot felul. Era dibaci la foc şi ciocan şi din mîna lui ieşea criţa în fel şi chip. Se răspîndise vestea în satele vecine, pînă la Ţigănie, în sus spre Tîrgşor şi la Gruiu, pe Ialomiţa, de venea fieşcare cu cîte o bucată de fier să-i tocmească sculă dintr-un darab ce nu-l mai putea folosi. vreun coif spart, sau bardă frîntă. El le prefăcea în ce nu gîndeşti, în securi, mîndre şi tăioase sau în lacăt greu, de ferecat hambare, de se mirau oamenii. Zicea că-l cheamă Brăducea.

Şi Neacşu tot la făurar se gîndea. Îi rămăsese de la tatăl său un baltag şi vreo două securi sparte şi gîndi Neacşu că, după pilda lui Costea, rău nu i-ar sta să-şi atîrne paloş la cingătoare, îi va fi de folos să se aleagă cneaz. Într-aceea se duse cu criţa la meşterul Brăducea. poruncindu-i să-i facă spadă lungă. Atunci o văzu pe Teodora, soţia făurarului, femeie peste măsură de ghizdavă, cu părul roşcat, de credeai că-i para focului şi de vîlvătaia lui i se aprinse inima lui Neacşu.

Pe cînd Brăducea, meşterul, cu ajutorul lui Săiban făurea scule, pe de lături stăteau oamenii să-i privească. Şi Neacşu se nimerea să fie tot pe-acolo, dar nu cerceta la făurar cum răsucea fierul, ci muieratic cum era din fire. măcar că avea femeia lui, numai la Teodora se uita, iar meşterul, deşi nu privea în lături, le vedea pe toate şi dintr-aceea bătea mai cu înţeles pe nicovală. Alături, despuiat pînă la brîu, Săiban mînuia barosul. Cînd obosea, răsufla adînc, se oprea cu picioarele depărtate, îşi trecea braţul înnegrit peste frunte să-şi şteargă stropii ce-i curgeau în ochi. Stupind în palmă, apuca iar barosul, îl ridica să-l repeadă de sus pe fierul înroşit. Uneori îi pă-

rea lui Neacșu că-l îndreaptă împotriva lui și fără de vrere sărea într-o parte. Rîdeau oamenii, rîdea Teodora.

Meșterul ținea bucata înroșită cu cleștele și bătea cu putere să întindă fierul. Cădea barosul cutremurînd pămîntul și pînă să-l ridice și să izbească iar, suna ciocanul de trei ori limpede, să-i măsoare timpul. După voia mîinii se sucea criția cînd într-o parte, cînd într-alta și alături ciocanul, săltînd, ținea hangul pe nicovală. Îndată ce nu mai suna chemarea ciocanului, se oprea barosul și Brăducea băga fierul în jar. Săiban apuca foiul prins în pămînt, îi trăgea gura, desfăcîndu-i baierile și repede turtea burduful să sufle, să iuțească focul. Și tot bătînd și tot suflînd, ieșea scula gata făurită.

Povestea acel Brăducea, că se oprise aci în Turbați din întîmplare, el mergînd la Argeș, la Curtea Voievodului, unde voia să dovedească meșteșugul lui. Acolo va să facă scule mai alese decît cele plugărești. Totuși, într-o vară se făcuse om de sat, repede aflase rostul la toate. Era înalt, lat în spate, și întunecat la chip. Socoteau unii, poate în glumă, că va fi semănînd cu fratele lui Costea, Radu, cel fugit cu măscăricii, dar rana albă ce-i brăzda fața din frunte peste ochi și peste nas, îi schimbase înfățișarea și, chiar de ar fi fost fiul lui Voicu, nimeni nu l-ar fi putut cunoaște. De rostit, din gură nu obișnuia, fiind tăcut din fire. Mai multe vorbea ciocanul decît limbă lui.

Altcum nici femeia nu știa limba țării și se înțelegeau cu vorbă grecească, din cea a romeilor. Brăducea răspundea cînd îl întreba, că o dobîndise prin părțile Bizanțului, dar repede schimba vorba.

Dacă el avea chip însemnat, muierea cu părul roșu era ciudată. Pe nimic nu punea mîna, pînă n-o îmboldea făurarul. Purta haine scumpe și chiar de erau învechite și zdrențăroase se mîndrea cu ele. Erau din cele ce obișnuiesc în părțile împărăției cu izvoade cusute în fir, dulame și rochii lucrate în aur și mătase cum n-au mai pomenit cnejii, necum moșnenii. Teodora povestea cui sta s-o asculte — și în sat femei dornice să clevetească erau destule — că era de neam mare, că fugise de la părinți de dragul lui Brăducea. Mai spunea și altele, pe care, fiindu-i limba mai mult străină, nu le înțelegea lumea. De o auzea făurarul, se mînia grozav, suduia și o gonea cu gîrbaciul. Ea, de necaz, îl amenința că va mărturisi toate cele, dar în iuțeala vorbii, o sucea pe limba ei și nimeni nu mai

pricepea. Doar cîte unii ghiceau că ar fi fost faptă cruntă de omor. Apoi femeia se căia și întorcea vorba.

Stăteau oamenii la sfat în bătătura făurarului, cumpănind socotelile pentru alegerea cneazului. O clipă se opreau să privească cum sar scînteile de pe nicovală.

Brăducea le auzea pe toate, le însemna pe răbojul minții și mîna meșterului lucra mai departe ; numai cînd bătea fierul pentru Neacșu îi era în silă, făcea lucru de mîntuială. Poate socotea că spada o va folosi un braț nevolnic și dintr-aceea poate nu călise miezul fierului să-i dea tărie, de rămăsese scula doar să aibă chip de palos, să-i fie de fudulie. Nici fierul nu era de soi, fiind ars în inima lui. Neacșu n-avea grabă : se amăgea cu făgăduielile pe care le deslușea în ochii Teodorei.

Cînd paloșul fu gata, se mîndrea Neacșu, de nu-l mai încăpeau locul și, oriunde se ducea, chiar de ar fi fost la săpat cu hîrletul sau la tăiatul lemnului în pădure, se arăta tot cu el atîrnat la cingătoare. Din neobișnuință, se împiedica piciorul în fier, de i se întîmplă să cadă. Prin sat, ca vulpea la cotețe, da tîrcoale pe la casele mocanilor cînd afla vreo femeie singură. Pesemne, de atîta lungime de fier, ușor se lua la ceartă cu oamenii, scoțîndu-și paloșul pentru toate nimicurile, amenințînd mai mult spre a se grozăvi. Mulți prinseseră ciudă și bucuroși l-ar fi ciomăgit, de n-ar fi fost rubedoniile lui să-l apere.

La vreme de ploaie, sub aplecătoarea fierarului se adunau oamenii și stăteau vorbind de toate cele, cu ochii ațintiți în spuză. Fiecare aducea cîte o bucată de criță, numai bună de lepădat, în dorința să-i făurească Brăducea ceva din nou. Nu sfîrșea făurarul cu o treabă, că începea alta, dar el lua aminte la vorbele lor.

O dată cu ploile, începură să coboare mocanii spre pășunile de iarnă. Înainte de a porni cu turmele mai departe, cei din Turbați rămîneau o vreme în sat, să-și vadă neamurile. Alegerea era nevoie să se facă pînă la plecarea lor. Întru aceasta, Toma Capră hotărî să se țină adunare în prima zi după Sf. Dumitru.

Mai erau trei zile pînă atunci. Mai des se ciondăneau oamenii cu vorbe. Fiecare voia să îndemne pe altul, să-l ademenească de partea lui.

— Hei, bade Cîrpătoru, însorită să-ți fie ziua !

— Ești șugubăț, mînzule : nu vezi că plouă ? Spune, nu te-ai mai lăsat de părerea cu badea Tîrcă ?

— De-ar ajunge după dorința ta, Neacșu să fie cneaz, urît te-ai căi. De cînd cu spada lui, caută pricină la toți.

— De-ar fi trăit Marin, tătîne-su, l-ar fi făcut cneaz și fără voia oamenilor. El fusese ales în atîtea rînduri. Avea cnejia pe viață, putea s-o lase moștenire.

— Moștenire ? De-ar fi trăit, tocmai el s-ar fi împotrivit. Ce-ți dai cu părere tu, bade Răstoacă ?

— Neacșu nu-i seamănă ; toată destoinicia numai la femei. Și ție, Cărpătorule, nu-ți pare că de la o vreme se ține după muierea ta ?

— N-are decît ! Slută cum e, nu-mi vine a crede. Mai curînd după Stanca, sau după vecina dinspre pădure.

— De Teodora zici ?

— Chiar, fîrtate. Dar strașnic plouă !

Ajunși toți trei la adăpost, în coliba meșterului făurar, găsiră pe cîțiva care se uscau la foc și urmară vorba mai departe despre cei volnici să fie cneji.

— Ce te-a apucat, Brăducea, să-i faci lu' Neacșu sculă de omor ? Dacă se întîmplă din greșeală să făptuiască ?

— N-ai grijă, în mîna lui scula nu-i primejdioasă. Criția pe care mi-a dat-o nu era de făurit paloș și fierul nu s-a făcut oțel, măcar de-a trecut prin foc. E fier moale, sculă fără vlagă, chiar de-ar fi în mîini mai destoinice.

— Îl poartă la cingătoare, să semene cu de-alde Costea.

— Cu deosebire că el o știe folosi împotriva cui se cuvine.

— Dar ce e cu acest Costea ? zise Brăducea. Nu vă pot deslușI gîndul. După lauda ce i-o dați, pare să fie un viteaz, care a luptat cu paloșul împotriva tătarilor, care stăpînește caii, precum nici unul dintre voi și a făcut fel de fel de isprăvi. Dacă ar fi să dau crezare la cîte le povestiți...

— Ba, așa e !

— Nu e decît adevăr.

— Atunci e însemnat în frunte. Cînd aveți o pricină mai grea, îl chemați, îi cere ajutor însuși Toma Capră, și azi cînd e vorbă să alegeți cneaz, vă gîndiți la unul ca alde Neacșu și stați să-i cumpăniți faptele.

Nu-și aduceau oamenii aminte să fi glăsuit Brăducea vorbă atît de lungă.

Se făcu tăcere. Stăteau gură-cască. Nu se dumireau cum de nu le trecuse prin minte lucru atît de firesc.

— Aşa e, se auziră cîteva glasuri.

— Are dreptate !

— Da, tot el pe vremea secetei ne-a scutit de răzmeriţa robilor tătăreşti ; singur a izbutit să-i pună în obezi. Le-a luat obiceiul furtişagului şi ne-a scăpat de mare pagubă.

— Dar gîndiţi-vă numai la lupii din ceastă iarnă, cînd nu prideam să scăpăm oile de colţii fiarelor ; haita ne-ar fi luat şi copiii din ogradă. Tot el le-a dat de hac.

— Noi, cu gîndul la Toma şi Tortabă şi la netotul cel de Neacşu, uitam de cel mai vrednic. Cînd cu sărăcia, după secetă am trimis la domnie jalbă de iertarea dăjdiei ; tot el a ticluit cartea cea cu slovă.

— V-aţi obişnuit să vă sară într-ajutor, la o nevoie alergaţi la el, iar acum, cînd e să-i daţi cinstirea cuvenită, l-aţi uitat.

— Ai nimerit-o, Brăducea, chiar azi am fost peste apă să-l văd. L-am întrebat pe cine să alegem cneaz, şi uitător de sine, mi-a vorbit de Toma, ca unul cu mintea întreagă.

— Neacşu s-ar fi cerut pe el însuşi.

— Duminecă, fraţilor, ne adunăm pe bătătura cneazului şi acolo vom face strigarea cum ne va cere inima. Vii şi tu, Brăducea ?

— Eu ? Altă treabă n-am ? Azi aici, mîine-s departe ; ce-mi pasă mie de cneazul voştru.

În dumineca sorocită, era cer luminos, măcar că după ploaia din ajun se mai tîrau ceţuri peste apă. Soarele cu blîndeţe încălzea pămîntul. Din capătul uliţii veneau săteni şi se opreau în dreptul ulucilor lui Toma Capră, cîte trei, cîte patru, grămădindu-se. Cei vîrstnici grăiau în şoaptă, iar flăcăii în gura mare. Numai cît se adunară mai mulţi şi intrară în ogradă. Printre cei dintîi se înfipse Neacşu al lui Hîrtop. Încredinţat era ca pînă la amiazi are să ajungă mai mare peste sat. Deşi nu s-ar fi încumetat să încalece pe un armăsar de bătălie, din fire simţindu-se mai bine pe spinarea lată şi domoală a măgarului, pusese pinteni la o zgarbură să zăngăne cînd izbea paloşul ce-i atîrna într-o parte. Îmbrăcase bunda scurtă, cusută cu linică roşie, ce o avea de la tătîne-su şi pe cap pusese cuşmă din cele albe, miţoase, să se deosebească de ceilalţi, ca unul ce va ajunge cneaz.

Aşteptau oamenii în bătătură. Toma Capră, cu baltagul în mînă, semn al cnejiei, ieşi în foişorul de peste beci şi de acolo vorbi oamenilor.

— Domnul Cel de Sus să vă dea zi rodnică şi bună.

— Buuunăăă ! răspunseră oamenii.

— El să vă ajute şi să vă lămurească minţile. Cumpăniţi cum va fi mai bine şi alegeţi un nou cneaz. Cît despre mine, să nu vă mai gîndiţi ; am desăvîrşit ce mi-a fost dat după puteri şi cît m-a tăiat capul. Mi-e dorinţa să vie altul la rînd, să mai pot vedea de treburile mele, nu numai de nevoile altora... Moş Cîrstea, tu ca cel mai bătrîn dintre noi toţi, moşnean care ai apucat alte vremuri, dinaintea venirii noastre, a olahilor, tu care ştii datinile, rosteşte numele celor care sînt volnici şi totodată vrednici să fie aleşi.

— Ai dreptate, Toma, am apucat alte vremuri şi mai bune şi mai rele. Mi-aduc aminte de pe cînd eram flăcău, ba chiar dinainte, fiind copilandru, a trecut pe la noi, Caloianul cu vlahii lui din Haem, să se adăposteacă de pizma Împăratului, aci în Vlăsia. Mai tîrziu am fost cu oastea cumanilor tocmai în preajma Dîrstorului, să luptăm cu craiul romeilor, pe care cu ruşine l-am izgonit. Am apucat de am văzut cînd a bîntuit boala cea grea, ce-i zice, vărsatul negru. Şi apoi... Dacă v-aş povesti pe toate cîte le-am văzut cu ochii mei... Dar nu e vreme astăzi. Zicea cneazul Toma să-i strig pe nume pe cei bucuroşi să ajungă cneji. La toţi le-ar plăcea, dar vrednici nu-s decît puţini. Să se ştie. În capul tuturor îl numesc pe Toma Capră, ca unul ce a dovedit înţelepciune şi dreptate în trebile satului. Numai poate de i s-a urît şi n-ar mai vrea să-şi bată capul.

— Mi s-a urît, Moş Cîrstea. Nu mai dovedesc cu atîtea scornituri între voi, cu atîta cicală. Dar zi mai departe.

— Apoi firește, Neacşu are întîietate, ca unul ce este feciorul lui Marin Hîrtop, de prea cinstită amintire... Dumnezeu să-l ierte. Apoi la rînd vine Badea Tîrcă, şi el este moşnean din părţile acestea, om cu stare şi priceput la multe. Poate îl veţi găsi prea bătrîn, că e aproape de o seamă cu mine. Altul nu văd, dornici vor fi mulţi...

— Nimeni alt ?

Din mulţime se auzi glasul lui Grigore :

— Dar pe Costea l-ai uitat ?

— Da, pe Costea, pe Costea, adăugară alţii.

— Nu e vorbă ! Vrednic om, dar mie unul nu mi-a zis că ar dori să fie cneaz. Şi am părerea că, nefiind din sat, ci din ostrovul mînăstirii, nu e potrivit să-l alegem.

— Ostrovul, de cînd nu mai e mînăstire, îl stăpîneşte numai el. E de ai noştri, zise dulgherul.

— Ostrovul e departe şi n-ar putea fi la tot ceasul printre noi. Apoi, e bălai... parc-ar fi străin.

— Cum vine vorba ? Străin... după ce a făcut toate ce le-a făcut cu tătarii, cu ţiganii, cu lupii, cu lăcustele...

— Ce e drept, vrednic om.

— Ştie a deslui buchiile cărţii, zise Moş Dincă.

— Asta n-ar fi nimic, dar mînuieşte paloşul ca nici unul. Cînd l-au văzut tătarii, le părea că Sînt' Dumitru le-a ieşit în cale.

— Cum rămîne cu Neacşu ? întrebă Tortabă, ca unul care era socrul lui, măcar că n-avea să se fălească de aşa ginere.

— Să ne fie cneaz, ziseră cîţiva ; şi el poartă paloş.

— Nu e vrednic. Are paloş, dar nu ştie a-l folosi.

— De-l alegeţi, va să vă fure muierile. Şi aşa de-ajuns aleargă după ele.

— Tacă-ţi gura, Ioane, că nu ţi-o fi furat-o pe a ta.

— Tocmai de aia, nătărăule, că a mea nu e slută ca a ta.

— Nătărău eşti tu... Lua-te-ar dracu în furca lui !

— Cînd ţi-oi da una...

— Hai, hai, nu vă luaţi...

— Iată, vine Costea ! strigă Toma Capră zărindu-l pe uliţă. Vrea să zică, Moş Cîrstea, nesocotindu-mă pe mine şi dacă luăm de bună dorinţa oamenilor, trei sînt, din care să alegeţi cneaz. Cei ce-l vor pe Neacşu, să se rînduiască colea, la stînga, lîngă grajd ; cei cu Badea Tîrcă, la mijloc, în fund lîngă piatra cea mare, că e loc de cinste ; iar cei ce îl vor pe Costea să se adune sub nuc. Apoi vom face numărătoarea. S-a înţeles ? Şi unde or fi mai mulţi...

— Priceput !

— Ştim !

— Bine ai venit, Costea !

— Domnul să fie cu voi ! Bine te-am găsit, Bade Toma !

— Treci sub nuc.

Fiecare vorbea. Unii, ca la petrecere, rîdeau, alţii, încruntaţi, stăteau gata să se încaiere.

— Haideţi, mă !

— Venit-aţi cu toţii ?

— Toţi !

— Care o lipsi, paguba lui !

— Dar unde e Brăducea, făurarul ?

— A zis că n-o să vină.

Se fărămiţă adunarea. Încercară cîţiva să îndemne pe ultimii veniţi de partea lor. Se strigau pe nume, după porecle, se ademeneau din vorbă cu făgăduieli măreţe, ba chiar, pe cîte unul mai slab de înger, îl apucau de mînă să-l ducă unde nu-i era voia. Cei mai iuţi din fire, se aprindeau, suduiau ; vreo trei-patru, apucaseră să se îmbrîncească. Se făcu larmă grozavă. Măcar că era oprit să vie careva cu ciomag, mai ieşea cîte un vîrf de băţ pe sub zeghe. Socoti Toma din foişor că de astă dată nu se va sfîrşi treaba fără încăierare, fără de capete sîngerate, prea clocoteau patimile.

În faţa gîrliciului, sub foişor, se adunară prietenii cneazului ; printre ei se afla şi Costea. Venise cu cîţiva să-şi arate părerea de rău că vechiul cneaz nu se învoise să mai fie ales. În fundul curţii, la Tîrcă, lîngă pietroiul cel mare se adunară vreo patru-cinci, iar în dreptul grajdului, la Neacşu, să tot fi fost vreo doisprezece, numărîndu-l şi pe el, care striga cît îl ţinea gura să adune oamenii, făgăduindu-le cît în lună, cît în soare. Lîngă nuc se strînsese puzderie. Moşnenii şi rumânii se înghesuiau de nu mai încăpeau sub umbra lui. Toma socoti că nu mai era nevoie de numărătoare şi de sus, mulţumit, mîngîindu-şi barba, strigă :

— Ales cneaz este Costea.

— Trăiască Costea !

— Trăiască ! strigară toţi şi cei ai lui Tîrcă şi cei ai lui Toma şi chiar cîţiva de ai lui Neacşu. Toţi merseră în întîmpinarea lui, cu semne de bucurie.

Supărat că nu i s-a împlinit visul, îmbujorat la faţă, suduind, Neacşu se da de ceasul morţii. I se luase ceea ce socotea că este dreptul lui. Rîdeau oamenii, să-i facă în necaz. Peste măsură de mînios, pusese mîna pe paloş şi, avîntîndu-se înspre mijlocul bătăturii, către Costea, strigă :

— Gălbejitură spurcată, fecior de lele ! Tocmai tu să fii cneaz peste noi ? Nicicînd n-oi vedea una ca asta ! Vin să te tai !

Apucă paloşul cu două mîini şi-l ridică sus ca pe o secure. Mai sprinten decît şi-ar fi putut închipui, Costea sări de o parte şi lovitura căzu în gol şi se înfipse în pămînt. Neacşu blestemă, dar pînă să ridice scula, Costea îşi repezi paloşul, dar nu împotriva omului, ci împotriva fierului. Îl izbi mai jos de strajă, îl reteză scurt, de rămase Neacşu doar cu un crîmpei de paloş. Iubitul femeilor, trezit din mînie, se făcu galben la faţă. Îşi dete seama că-i venise ceasul morţii. Sta privind nedumerit, cînd la bucata cea de jos, cînd la cioata ce-i rămăsese în mînă.

— Neacşule, n-am să te nimicesc, dar drept e să-ţi tai urechea... să fii însemnat.

Şi dintr-o sucitură uşoară a paloşului îi crestă puţin urechea stîngă, aşa cum se crestează oile sau porcii ca să se cunoască din turmă.

— Taie-l, taie-l, strigă Grigore.

— Costea, trăiască Costea, trăiască cneazul, urlă mulţimea.

Şi cîţiva apucîndu-l, îl purtară pe sus, peste umeri, strigînd de bucurie.

Împotriva obiceiului, de astă dată nu fusese nici moarte, nici capete sparte, doar cîteva picături de sînge curgeau din urechea lui Neacşu. Afară de el, toţi erau bucuroşi, chiar Tortabă, socrul lui Neacşu, se învoise în sufletul lui.

În mijlocul ogrăzii, fără rost sta înfipt un crîmpei de spadă.

De pe prispă, Toma privea, zîmbind cu mulţumire.

*

* *

Către seară, Neacşu, legat la cap, se duse să ceară socoteală celui ce-i făurise paloşul. Cînd ajunse la căsuţa din marginea satului, nu găsi pe nimeni. Coliba era părăsită. Neacşu se aşeză pe o cioată şi începu să plîngă de necaz... poate şi din părere de rău pentru plecarea Teodorei.

În astă-noapte, Costea rămase în sat, la serbare. Se întinsese masă mare în ogradă la badea Toma. Veselia era desăvîrşită.

În ostrov, Maria, aflînd prin vestitor că soţul ei fusese ales cneaz, începu să plîngă, dar nu de bucurie, ci

de jale. Măcar că i se făcuse mare cinste, părea că din acea clipă se sfîrşise cu fericirea. Costea nu va mai fi numai al ei, va fi al satului, va fi al tuturor.

XXI. NEAGA

După arşiţa zilei, se lăsase răcoare. O adiere venită dinspre apă, dinspre smîrcuri, scornea duhniri de putregai, îmbinate cu miros de flori de izmă. Liniştea părea desăvîrşită. Amuţise ciripitul păsărilor ; dar cîte o jivină foşnea prin tufiş, cîte un şarpe îşi freca solzii de ierburile uscate. Printre copaci arar se auzea fîlfîitul molcom al unei bufniţe ce sălta din ram în ram.

Nu răsărise luna. Din cer picau stele, alunecau prin văzduh. Izvorau din întuneric, stăteau o clipă nemişcate şi, avîntîndu-se, cădeau ispitite de vraja pămîntului, pierind înainte să ajungă, lăsînd în urmă o dîră de foc. Mai adîncă se făcea noaptea, dar îndată altele ţîşneau din întuneric. Îngemănate, se repezeau, luminau tăria, se stingeau şi pentru ochii orbiţi, crugul cerului rămînea şi mai întunecat.

Pe şleaul codrului se tîra o bătrînă. Mergea privind la ploaia de stele — la nălucirea lor. Ştia că atunci cînd o stea pică de sus, din cer, un suflet se stinge, un om moare pe pămînt. Gînduri chinuitoare o purtau acasă la cei ce vor mai fi trăind, la feciorii ei, la Radu, la Caplea şi la Costea, cel mai drag. Se perindau amintiri, se aprindeau ca stelele din cer. Răscolită de închipuiri, începu o rugă mută. Rostea în gînd : „Facă Domnul Atotputernicul, facă să ajung, să-i găsesc în viaţă, să-i îmbrăţişez măcar o dată. Şi dacă va fi voia Domnului, apoi să mor.“ Altcum viaţa nu-i mai era de folos. Luptase din răsputeri împotriva morţii, trăise numai să ajungă, să-i poată îmbrăţişa. Voise să mai trăiască încă o zi, să mai trăiască încă alta... pînă să ajungă la capătul drumului. Şoptea încetişor : „Îndură-te, Doamne Isuse, ai milă, îngăduie să răscumpăr viaţa lor cu preţul vieţii mele, să-i găsesc pe toţi, mîna Ta, Doamne, să-i fi ocrotit de rele.“

Fiecare pas era un chin. Apăsarea piciorului pe pămînt o săgeta pînă în adîncul mădularelor. Tocise cîteva rînduri

de oameni și acum mergea legată la picioare cu coajă de mesteacăn. Tălpile îi sîngerau. Ţurloaiele i se învineţiseră de atîtea căzături, cămaşa îi era zdrenţe. Deşi istovită, nu se oprea, mergea mereu. De ar fi stat locului n-ar mai fi putut să se scoale. I s-ar fi înţepenit picioarele. Mergea mereu, se ştia aproape ; ar fi voit să fugă, dar nu avea puteri, nu avea decît teamă, teamă să n-ajungă, să nu mai afle pe ai ei, să nu-l găsească pe Costea... să nu mai găsească mormîntul crijacului, al lui Simon, să se mai roage o dată pe lespedea cu slove săpate.

Mergea, măcar că era noapte ; cunoştea codrul, stejarii care în tinereţe îi şoptiseră cîntecul lor, uneori mînia, alteori durerea.

Nu purta desagă. În fiecare mînă ţinea cîte un toiag, să-şi rezeme trupul, să uşureze apăsarea piciorului. Pe faţa zbîrcită, uscată de vînturi, numai ochii negri se aprindeau luminoşi. Aveau scînteieri ciudate cînd privea la cîte o stea căzătoare. Stelele cerului, vieţile oamenilor... şi ele picau de sus, picau mereu...

Calea fusese lungă, nesfîrşită. Răbdase foame, răbdase durere, numai să ajungă. O duceau gîndurile înapoi. Acum că se ştia aproape, îşi amintea iureşul tătarilor pe caii lor sălbateci, trecînd peste gheaţă pînă în Ostrov ; nimic nu li se împotrivise. Apoi măcelul, capul cuviosului Antiohie purtat în ţepuşă în lumina flăcărilor care mistuiau biserica. Ea încercase să se ascundă în livadă ; o găsiseră, o prinseseră şi, legată, izbită, împinsă în turma robilor, mînată dinapoi, mersese zile şi iar zile. Îşi amintea biciul, frigul şi foamea. Mîncarea, doar cîte o fărîmă de mălai de mei zvîrlită de departe de cîte un călăreţ, asupra căreia se năpusteau înfometaţi, iar tătarul îi împingea cu lovituri de le zdrobea spinările... Hoarda trecuse munţi, trecuse ape şi în urmă ajunsese la Cetatea Budei, înconjurată cu palanuri mari de lemn. Tătarii făcuseră mare măcel. Acolo îndurase multe. Dar Domnul nu se miluise s-o cheme la El. La plecarea tătarilor înapoi spre răsărit, rămăsese în robie ungurească. De atunci trecuseră ani... Prea bătrînă să mai aibă preţuire, stăpînii o izgoniseră. Cuprinsă de noi nădejdi, luase calea întoarcerii. Erau zece ani de cînd pîrjoliseră tătarii coliba din ostrovul bălţii. Zece ani ! Uneori îi părea că fusese abia ieri ! Nu ştia drumul, dar se lăsase mînată de o călăuză lăuntrică, ce-i arăta calea — poate numai ocrotirea Maicii Domnului, Maica îndură-

toare... Trecuse prin cetăți pline de norod, se oprise în sate, se ascunsese prin locuri pustii. Străbătuse păduri de cetini, pe ale căror frunze uscate îi luneca piciorul. Luntrile o purtaseră peste ape și pierduse calea pe întinsul cîmpiei, rătăcise prin codri, urcase munți, coborîse văi, cerșise în preajma caselor și mînată de bicluirea dorului, străbătuse întinsul pămîntului. Mergea.... mergea și acum... mergea mereu.

Stelele nu mai picau. O dîră albă se întindea spre răsărit. Ciocîrlia se avînta spre cer. Deslușî un zgomot ce-i păru bine cunoscut. Îi veni să se oprească, să-l asculte. Era orăcăitul broaștelor, cîntecul lacului. Îl auzise zile și nopți, timp de o viață întreagă. Broaștele bălții îi cîntau de bun sosit. Copacii prieteni așterneau covor de frunze, să-i scutească piciorul. Își uită durerea, iuți pasul. Pădurea se lumina, se răreau ghindarii. Cîte unul, singuratic, își întindea ramurile noduroase pînă peste baltă. Apa sclipea printre trestii. O apă lată, cu valuri mărunte, unduind la suflarea vîntului dimineții. Ostrovul era dincolo, mai departe, nu ieșise chiar în dreptul lui. În lumina zorilor căută să deslușească mînăstirea, dar nu o văzu. Își aminti că flăcările mistuiseră totul.

Și gîndul îi fugi repede la lespedea de pe mormîntul lui Simon. Scăpat-a piatra neatinsă de urgie ? Și Costea... mai vedea-va pe Costea ? Vru să pășească înainte, dar apa o împiedica. Acum, în ultima clipă, nu-și va putea împlini dorința. Apă dușmană ! I se punea stavilă ei și nu se împotrivise tătarilor, li se făcuse punte de gheață. Apă haină ! Ea desăvîrșise moartea lui Simon. Tot nemiloasa baltă înghițise pe Voicu, înghițise pe Snagu ! Nesătula baltă înghițea mereu, balta înecaților, peste care pluteau nuferii, sufletele ce se ridicau din fund, să mai prindă lumina. Apa acum îi era potrivnică, apa îi oprise mersul. „Fie-ți milă, apă, îndură-te !“

Neaga se rezemă de un copac. Nu trebuia să se așeze. Prinse o ramură din cele care înaintau peste baltă. Făcu un pas, mai făcu unul. Răcoarea îi ușură durerea din picioare. Intră pînă în genunchi. Privea spre ostrov. Îndărătul lui se aprindea cerul, răsărea soarele, nădejdile, lumina... Acolo va fi Costea...

Să fi fost soarele ca la două suliți cînd mai multe luntrii se apropiară de Ostrov. Toma Capră aștepta să coboare

pe o scîndură prinsă în taraci, să nu se năməloească picioarele oaspeţilor. Veneau în urmă şi în alte ciobace, cu lăutari cîntînd din cimpoaie şi din alăute. Cneazul Costea şi Maria, în straie de sărbătoare, aşteptau cu masă întinsă, să primească peţitorii. Roteau bucătarii peste groapa cu jar un cerb întreg, cu coarnele legate pe spate. Butiile stăteau desfundate, să li se guste vinul.

Trecuseră cinci ani şi mai bine de cînd rămăsese Sofica văduană, măcar că Lupu nu-i fusese decît ibovnic. Acum se aţineau mai cu dinadinsul bărbaţii. Mulţi ar fi vrut s-o îndrăgească. Trupeşă, frumoasă cum era, putea amăgi cu ochii ei negri pe oricine, numai ea să fi dorit. Se întîmplă să-i fie pe plac Toma. El era om falnic, voinic şi i se potrivea. De mult stăruia să-i fie soaţă şi acum se învoiseră să facă nuntă.

De dimineaţă veniseră, după datină, peţitorii lui Toma s-o ceară pe Sofica. Urma s-o ceară lui Costea, neaflîndu-se alte rude mai apropiate. El singur putea încuviinţa legiuita cununie. Peţirea şi nunta erau prilej de ospeţe şi în acest an de belşug voiau să folosească împrejurarea. În urmă sosiră şi prietenii ginerelui, flăcăi mai bătrîiori îmbrăcaţi care mai de care mai frumos, în straie mocăneşti, cu şube puse pe umeri numai de fudulie, că doar era luna lui Cuptor.

Starostele peţitorului striga din ciobaca lui, să-i dea fata pentru al său împărat. Şi vorbele îi erau însoţite de cîntecele fluierului şi al cimpoiului. Costea de pe mal răspundea scurt că nu se învoieşte, că n-a aflat de vreo fată de împărat ; să plece peţitorii în alte părţi ale lumii.

De sus din foişor, Sofica, îmbrăcată cu iia de sărbătoare, cu vîlnic negru rotat, privea bucuroasă la Toma Capră. Deşi era trecut de povîrnişul vieţii, Sofica îl avea drag, fiind om chipeş.

Cimpoierii porniră să cînte şi starostele striga cît îl ţinea gura. Dar nici de astă dată Costea nu se învoi. În sfîrşit, îndurîndu-se de jalea peţitorilor, porunci să fie adusă acea fată de împărat pe care o căutau. Veni o ţigancă neagră şi hîdă, o hîrcă bătrînă, îmbrăcată numai în zdrenţe. Rîzînd, întrebă Costea dacă pe aceasta o căutau. Chiuind şi ţipînd răspunseră flăcăii că se va fi înşelat stăpînul. Şi iar începu cimpoierul a cînta şi peţitorii a striga. Costea, miluindu-se, aduse din casă o altă ţigancă,

ceva mai tinerică, dar slută și răpănoasă. Peţitorii iar strigară că nu pe aceasta o voiau.

În sfîrșit, Costea, la a treia strigare, el însuși, ducîndu-se în casă, o luă pe Sofica de mînă, și o înfăţișă lui Toma Capră.

— Asta să fie fata de împărat ce căutaţi ?

— Asta-i, asta-i, să ne-o dai pentru mîndrul nostru crai.

— Să v-o dau, să nu v-o dau ?

Peţitorii, dîndu-se jos din luntri, întinseră ploștile, puseră pe cea mai mare la picioarele lui Costea și cînd acesta o ridică, cu strigăte de bucurie închină în cinstea mirelui și a miresii.

Începu ospăţul. Masa era întinsă la marginea apei, la umbra copacilor, să fie răcoare. Cîntau lăutarii, scîrţîiau scripcarii, suflau cimpoierii. Costea și Maria, gazde grijulii, orînduiau toate, împărţeau friptura, porunceau argaţilor. Ulcioarele pline treceau din mînă în mînă și încă nu se adusese vinul cel bun.

Cu toată veselia celor din jur, Costea singur între toţi nu se bucura. Îi era bunăvoia stingherită. Nici băutura nu-i priia. Deși pe faţă se arăta cu zîmbet, să nu-și întristeze oaspeţii, îl muncea un gînd. Visase în astă-noapte pe maică-sa, pe Neaga, de părea că e aievea. O vedea, dar nu era nici moartă, nici vie. Sta dreaptă, fără glas. Doar mîinile și le întindea. Privea la el, se ruga s-o mîntuie și el nu înţelegea ce primejdie o amenință, cum să-i vie în ajutor. Se deșteptase și, urmărit de vedenia pe care o avusese, nu mai putuse adormi. Se urcase în foișor și privise cerul brăzdat de stele căzătoare. Mult stătuse să caute deslușirea visului. De mult va fi moartă și totuși în astă-noapte o simţea atît de aproape. Dacă nu s-ar fi stăpînit, ar fi plecat s-o caute, măcar de nu știa unde. Spre dimineaţă aţipi și o visă iar pe Neaga, dar de astă dată era moartă pe patul lui. În zori îl trezi Maria. De îndată îl luase vîrtejul pregătirilor. Poruncise bucătarilor și argaţilor, adusese boloboacele, gustase vinul, orînduise masa, lăsînd-o pe Maria să vadă de îmbrăcămintea Sofichii. În învălmășeală uitase de Neaga.

Veniseră oaspeţii, se așezaseră la masă, vorbeau, rîdeau, dar Costea se simţea singur în mulţimea lor. Gîndul îi fugea în altă parte. Îl urmărea visul din astă-noapte. Cum sta la masă privind în zare spre celălalt mal, zări o ramură

ce se întindea peste baltă, de care atîrna ceva neînțeles, pînă jos în apă ; era prea departe să-l deslușească.

Sta laoltă cu prietenii lui, dar era străin de cîte se petreceau în jur. Maria luase seama și privirile i se făcură mai cercetătoare. Căuta să înțeleagă, dar nu îndrăznea să-l întrebe. Numai în șoaptă îi spuse că era vremea să închine în cinstea oaspeților. Costea uitase. Ca trezit, stătu o clipă să-și adune gîndurile, ridică plosca și o închină, către mire.

— Bade Toma, ridic plosca în cinstea ta, ca unul ce ești vrednic s-o iei pe Sofica. Să-ți dea Domnul viață lungă și fericită. Mila lui să-ți dăruiască prunci după dorință, să-ți fie cîrje la bătrînețe. Înțelept, tîrziu te-ai hotărît să-ți iei soție, dar ți-ai ales-o frumoasă și vrednică. Iar tu, Sofico, te-ai dovedit să fii nu numai femeie ghizdavă, dar și deșteaptă, alegîndu-l pe Toma ca soț. Trăiască Toma. Trăiască Sofica.

— Trăiască. Trăiască ani lungi și fericiți.

— Tăcere, să vorbească Toma.

— Trăiască !

— Frate Costeo... n-am darul să grăiesc cu meșteșug. Tu ai fost învățat de călugări să buchisești slovă, să mînuiești sabia, să struneștî calul. Eu ți-oi spune cît mă taie capul. Sînt fericit că o iau pe Sofica și sînt mîndru să-ți fiu cumnat. Dintre toți... pe tine te prețuiesc mai mult și toți cei de aici te au în mare cinste. Închin în cinstea ta, Costeo, ca fiind cel mai vrednic dintre noi.

Trăiască cneazul Costea. Trăiască !

În vreme ce se închinau și se ospătau cu fel de fel de bunătăți, din friptura cea de cerb, din hălcile de mistreț, din pește umplut cu mirodenii, din poamele coapte cu miere, din tot felul de dulciuri pregătite cu făină de grîu, Costea iar rămăsese pe gînduri. Nu privea la cei din jurul mesei, cum rupeau bucățile de carne să le mănînce, cum își turnau din ulcioarele miedul pe gît, cum se prelingea vinul cel roș pe bărbi, pe haine, cum se ștergeau pe prosopul întins între tipsii ; nu privea decît în zare, unde mai deosebea ramura ce o văzuse odinioară.

Un argat se strecură, șoptindu-i la ureche.

— Stăpîne... peste apă... plutește o cioată... dar nu e cioată, poate-i om, are și o năframă... nu se zbate... acolo... vezi... vine parcă într-acoace... lunecă pe apă...

— Da, da văd... fugi și pregătește luntrea. Rămîi, Mario... ai grijă de oaspeți...

Cei de la masă nu-și dădură seama că plecase gazda. Aveau ce bea, aveau ce înfuleca. Numai unul zise : „Ce l-a apucat ?“ și uitîndu-se în urma lui, începu să rîdă. Și Toma n-o privea decît pe Sofica ; parcă o vedea întîiași dată, atît era de frumoasă.

Pe mal sub copac, ținîndu-se de o ramură, Neaga luneca încet în clisa moale. Picioarele i se afundau. Nu le mai simțea. De ar fi vrut să se urnească, i-ar fi fost cu neputință. Răcoarea apei îi alinase durerile, dar îi înțepenise genunchii. Nu-i mai putea îndoi, să-și tragă picioarele din mîl, să urce înapoi pe mal. Sta atîrnată de ramura cea lungă, aplecată peste apă. Ajungînd mai spre capătul ei, lemnul se îndoi mai tare.

Cu privirile căuta dincolo spre insulă. Lacrămi îi curgeau pe obraz. Se schimbase înfățișarea Ostrovului. Turnul mînăstirii nu mai era. În locul unde fusese coliba lui Voicu, a lui Snagu, văzu casă puternică, cu foișor și apărată de palanuri de părea cetate.

Frigul o cuprinse din ce în ce. De la brîu în jos parcă nu mai era trupul ei.

De mult se făcuse ziuă. Acum vedea cum în Ostrov mergea lumea forfota. Vîntul aducea dintr-acolo miros de carne friptă. Se auzea larmă, rîsete, cîntece. Prin mulțime, văzînd plete aurii lucind în soare, i se păru că deslușește pe Costea. Ar fi vrut să strige de bucurie, dar nu putu scoate decît un geamăt. Nimeni nu-l auzi. Prea era departe Ostrovul să-i poată deslușì pe ceilalți, dar își închipui că printre cei de acolo va fi Radu, Caplea și, pesemne, copiii lor. Numai șuvițele de aur ale lui Costea, lucind cînd și cînd, o făceau să se cutremure.

Trecu vreme. Veniră luntrile, sosiră oaspeții, se auziră sunete de cimpoaie, strigăte de larmă. Dar ea din ochi nu urmărea decît sclipirea cea de aur.

Neaga încearcă să miște. Îi fu cu neputință să urce la mal. Va merge spre adînc, spre Ostrov. Într-acolo nu avea nevoie să-și îndoaie genunchii. Coborînd spre fund, simțea cum se face mai ușoară. Mai încercă să strige, dar glasul îi era înăbușit în piept. Desfăcu basmaua, o prinse de toiag și o ridică în sus. Poate o va zări careva. Dar pînă atunci va merge înainte, va coborî să fie mai aproape. Va

merge pe fund și poate, poate... îi va fi dat să meargă peste ape... Cu voia Domnului... dar tot trupul îi era prea încărcat de păcate... altcum, ca Petre, ar fi plutit. Va încerca... trebuia să ajungă... să-l îmbrățișeze... chiar moartea s-o ajungă... numai să fie astrucată în ostrov, alături de Simon... aproape de ai ei.

Era lesne de coborît. Apa se înălța. Neaga se simți mai ușoară, înainta foarte încet, mai mult luneca. Apa ajunse la brîu, apoi la piept, ajunse la gît, la gură, dar ea nu se opri. Cînd gata să se afunde, răsuflă adînc și merse înainte. Dar deodată picioarele nu se mai sprijiniră pe fund... Trupul se răsturnă și se culcă pe spate. Plutea țeapănă, nemișcată. Doar gura și nasul rămase afară. Răsuflă adînc și se afundă iară. Dar capul îi ieși iar la fața apei. Neaga nu mai simțea decît o bucurie nemărginită. Zărea prin ceața apei, aproape, pletele galbene ale lui Simon, ale lui Costea, dar nu era decît soarele sus pe cer, un soare ce o îmbrățișa.

Cînd Neaga se trezi, își dădu seama că este întinsă pe un crivat acoperit cu o pînză albă. În odaie era aproape întuneric. O lumină slabă se răspîndea de la candela din dreptul icoanei Maicii Domnului. Mișcă brațul și întîlni capul lui Costea. Îi trecu degetele prin șuvițele de păr. Cunoscîndu-l, simți, în suflet o desăvîrșire. I se împlinise visul.

— Costeo...

— Eu sînt, mamă.

— Copilul meu, vino mai aproape. De-abia te mai văd. Mi-s ochii împăienjeniți. Măcar să te simt...

— Mamă !

— Unde-i Radu, unde-i Caplea ?

— Radu nu s-a întors, iar Caplea, iacă-l, e aici. Apropie-te, frate.

— Costea, dragul meu. V-am găsit ! Acu pot să mor !

— Mamă, măicuță, liniștește-te, ai să trăiești.

— Nu, m-am legat, m-am legat să plec.

— Cum, mamă, unde ?

— Lasă, Costea. E mai bine așa.

— Ce e mamă, ce ai ? zise Costea, cuprinzînd-o cu brațul. Dar Neaga închise ochii, adormită parcă. Costea o rezemă de perne și ascultă șoapta ce de-abia trecea prin buzele uscate.

— Doamne, mulțumescu-ți că mi-ai dăruit această clipă. Maică Prea Curată, îndură-te și ia-mă de mînă... și du-mă așa cum m-ai călăuzit pînă aici. Nu mă părăsi, nu mă lăsa singură pe... poteca morții, pe drumul lung ce-l mai am de... străbătut. Ține-mă să nu mă cufund, ajută-mă să trec peste apa cea mare. Trimite luntrea... ta... să mă... culeagă, Maică, să mă ducă peste Hău.

După o vreme i se auzi suflarea lină și ațipi. Trezită deodată, întrebă :

— Dar tu, Costea, ai copii, ai soție ? Adă să-i văd, să-i...

— Vino, Mărie, îmbrățișează pe mama ; iată și copiii, iată-l pe Matei, pe Mălin, Mioara. Maria...

O bucurie străbătu prin ochii Neagăi, privind-o pe Maria.

— Te cunosc, da, parcă te cunosc. Ești fata cea cuminte a lui Tincabă. Binecuvîntată să fii de Domnul !

Neaga făcu semn lui Costea, care îngenunchiă alături. Vorba venea șuierînd :

— Copii dragi, m-au lăsat puterile, mi s-a răcit trupul... frigul mă cuprinde... mi-a ajuns la pîntec... se urcă la piept... ca apa bălții, se urcă mereu... Costea, dragul meu... pe tine te-au învățat călugării. Cîntă-mi cîntecul pentru moarte... Dar Costea înainte... spune-mi... lespedea crijacului... a lui Simon... a scutit-o focul ?... Se mai vede ?... Bine... bine... cînd mă vei pune în pămînt, să nu fie departe... să fie sub streașină... să pice apa pe mine... să-mi fie pedeapsă pentru păcatele mele... Tot voi fi alături de voi... Maică Prea Curată, milostivește-te de mine... Costea... cîntă... cîntați cu toții... simt cum frigul se urcă... îmi îngheață inima... cîntați... Maică Prea Curată, ai milă...

XXII. MISTREȚII

Costea mergea încet, urmînd șleaul viteler. Se înapoia acasă. În răcoarea serii, la umbra copacilor, mai simțea oboseala. În sat se iscase zavistie din pricina unor noatine cărora le pierduseră bacii socoteala. Se amesteca seră turmele și semne nu mai aveau, fiind spălate de ploi.

Cu greu izbutise să facă împăcăciune. În urmă, avusese alte necazuri, pentru strîngerea dabilei, pentru brînza oilor. Încercaseră să-l înşele de-alde Picu. Se prefăcuse, cînd să dea partea lui de goştină, că greşeşte la numărătoare. Dar nu era numai atît... îl munceau şi alte griji. Gîndul îl purta la Maria. De la o vreme tînjea femeia şi zicea baba Didona că ar fi lingoare. De cînd cu moartea Bucuţei, nu mai răzbea cu treburile casei. Destul se istovea cu grija copiilor, a cuhnei, a mulsorii, a ţesutului şi nu le mai putea împlini pe toate. Măcar că Branica ţiganca mai ajuta, nu-şi vedea capul. Nici pe Buioc, căruia îl slăbiseră puterile, nu-l mai ascultau ţiganii. Şi toate se duceau de rîpă : el, cneazul, tot pe drumuri era acum şi casa singură, fără stăpîn. Pas să vezi de ale tale, cînd te cheamă oamenii pentru toate nimicurile.

De cum se ascunsese soarele dinapoia zării, se strecură pe sub frunziş, venind dinspre apă, o adiere răcoritoare. Îl cuprinsese pe Costea, dorinţa să mai zăbovească, să se uşureze de zăduful zilei, să-şi schimbe gîndurile.

Cînd trecu pe lîngă pîrîiaş, care curgea de la Poiana Izvoarelor, însetat, Costea se culcă la pămînt şi sorbi apa limpede. O vreme rămase nehotărît şi îmbiat de alte gînduri, se abătu din drum. De mult nu mai fusese prin Poiana Fermecată ; părea că-l stăpînea o teamă : de cîte ori se întîmpla să treacă în apropiere, îl urmăriseră visuri ciudate, închipuiri păgîne. Se simţi turburat, deşi nu-i mai ieşiseră Ielele înainte. Mergea într-acolo mînat de o chemare, de o aducere-aminte, de chipul Salomiei, nu de cel zugrăvit, ci de unul aievea.

Ajungînd la iaz, se opri mirat că nu mai vede nuferi plutind, ca altă dată ; nu mai erau decît rogozuri din cele cu rădăcini ce le plac rîmătorilor, rămurică subţire şi şovar cu foaia lată ; peste apă numai lintiţă din cea pe care o mănîncă broaştele. Din fund se ridica pădurea verde a brădetului, care, unduind, dădea adîncului nălucirea unor braţe ce se întind să prindă.

Cuprins de amintiri, de doruri nelămurite, Costea se aşeză pe o buturugă şi privi la cer. Deşi era în amurg, zări stelele printre păreţii înalţi ai plutelor, care se înălţau ca ghizdurile unui puţ.

Simţi lipsa unor chipuri din cele văzute nu de mult, cînd fusese la Argeş, la Cetatea de Scaun a Domniei. Acolo îi fu dat să vadă lume multă, lume aleasă. Îl

cunoscuse pe Voievod, om lipsit de trufie şi prietenos din fire. De cînd cu jocurile de turnir, îl luase în deosebită cinste, poftindu-l chiar să rămînă în oastea cea mică şi-l făcuse, pentru vrednicia lui, mai mare peste o ceată. Ca să se deosebească de gloată, pusese la căciulă pană de cucoş.

Mult îi fusese drag de Voievod şi se bucurase de apropierea lui, dar parcă mai mult îi plăcuseră doamna şi jupîniţele. Mîndre se arătau în dulamele lor, cusute cu fir şi cu mărgăritare pe dimioară scumpă, adusă din alte ţări şi doamna, tînără şi frumoasă mergea în ciuboţele roşii, iar jupînesele în cizmuliţe galbene, de n-ai fi zis că-s de piele, atît erau de subţiri. Apoi dacă hainele erau frumoase — asemenea nicicînd nu văzuse — mai pe plac îi erau chipurile. Dar peste toate, îi plăcuse o jupîniţă mîndră, cu pieliţa obrazului albă şi cu buzele rumene ca cireşele date în copt ; îi lăsa gura apă numai la gîndul lor. Ochii jupîniţei Năstaca, fata vornicelului de Curte, îl cutremuraseră, cînd se nimeri ca să se uite la ei. Şi ades se uitase. Poate să fi fost numai o părere, dar şi jupîniţa, cînd îi era cu putinţă, tot la el privea.

După jocul de turnir, unde izbutise cu dibăcie să întreacă pe toţi, întinsese cluceria masă mare, pe iarbă, afară din Cetate. Îşi amintea cum jupînesele îi aduseseră bunătăţi de ale gurii şi băuturi. Toate erau frumoase, dar mai îmbietori îi păruseră ochii jupîniţei Năstaca. La sfîrşit, cînd pornise hora, se-ntîmplase să fie tocmai alături. Cînd ea se rezema de mîna lui şi-l privea pe sub gene, i se păruse că se învîrteşte pămîntul sub el.

În cea primăvară, se stîrnise veste de război. Cei hotărîţi pentru oaste plecară împreună cu el la locurile de adunare. La cnejie rămăsese să ducă treburile mai departe Tortabă moşneanul. Mergea zvonul că Voievodul avea neînţelegere cu craiul unguresc pentru Ţara Almaşului cea de peste munţi. Ajunsese oştirea cu steagurile ei dincolo de cheile Oltului, dar, spre bucuria tuturor, nici n-apucaseră să lupte şi aflară că ajunseseră mai-marii la împăcare. Făcură cu toţii cale întoarsă în Argeş. Înainte de slobozirea ei, stătu să veselească pentru izbîndă, după îngăduirea domnului.

Dar fericirea e trecătoare ; s-a destrămat oastea, care încotro a trebuit să plece la locurile de obîrşie. Prea scurtă i se păruse vremea. La întoarcere, avusese bucuria

să revadă pe Maria și pe copii, că mult îi mai erau dragi ; dar chipul jupîniței Năstaca, cu ochii sclipitorí și boiul subțire, nu-i da pace.

Cu gîndul ajurea, de-abia mai dibuia treaba, de-abia mai deslușea ce avea de făcut. În ostrov și în sat, numai necazuri.

În astă-seară, aci în poiană, chipul jupîniței mai tare îl ispitea. Se închega amintirea ei ca o nălucire, cînd aproape, cînd departe. Năstaca avea asemănare cu Salomia, stăpîna Ielelor. Îl muncea dorul, îl rodeau și alte gînduri. Frumoasă cum era, nu îi vor fi dat pace peținitorii. În inimă simțea ca o înțepătură, măcar că de, știa bine că fata nu putea fi a lui, dar n-ar fi vrut să fie nici a altuia.

Ar fi tot stat să-și amintească de ochii cei ca murele ai jupîniței, de făptura, de trupul ei gingaș. Și totuși, simțea o greutate că avea așa gînd de păcat în suflet. Era un făcut : de cîte ori venea în Poiana Izvoarelor, îi treceau prin minte numai chipuri de femeie, al Salomiei, ale Ielelor și pe vremuri chiar al Anghelichii, chipuri care îl răscoliseră... și acum cel al Năstacăi îl muncea cu patimă.

Dar n-avu parte să viseze mult și auzi un zgomot cîudat, un grohăit de rîmător.

Uitînd de toate, se ridică binișor și, deși lumina era îndoielnică, deslușì peste iaz, printre buruienile înalte colții albi ai unui mistreț. Se uită mai bine și văzu că în jur mișunau godănaci ; era o scroafă însoțită de purcei, pe care-i chema să nu se depărteze ; să nu s-afunde prea adînc în apă. Costea își pusese în gînd s-o ucidă, apoi să-i prindă purceii. N-avea arcul cu care s-o poată săgeta, dar socoti că-i va fi de-ajuns paloșul. Îl scoase din teacă și binișor se strecură ocolind iazul să ajungă dinapoia fiarei. Să tot fi fost la zece pași, cînd scroafa, simțindu-l, se întoarce și grohăind amenințător, își aplecă capul în pămînt gata să izbească. Costea nu se opri, voia să ajungă cît mai aproape. Mistreața, pe neașteptate, își luă vînt și cu cea mai mare iuțeală se repezi spre om. Nu putuse bănui că o matahală atît de mare avea atîta agerime, încît de abia avu vreme să sară în lături, să scape de colții scroafei, dar totuși, izbuti să-i dea o lovitură. Repezi paloșul dinapoia scroafei, de o atinse la picior. Dar tăietura era prea puțin adîncă, numai de-ajuns s-o îndîrjească. Pînă să se oprească din avîntul ei, să se întoarne iarăși, avu vreme omul să treacă dindărătul unui copac. Fiara, grohăind

fioros, se repezi. De astă dată paloşul reteză vîna de la piciorul de dinapoi şi scroafa căzu jos. Abia acum îi venea bine lui Costea să se apropie, s-o înjunghie. Godănacii se strînseseră în jurul mamei lor, guiţînd speriaţi.

Nu făcuse trei paşi, pregătindu-se să-i reteze beregata cînd auzi grohăituri mai puternice, dintr-o parte. În lumina îndoielnică a serii, desluşi cum dinapoia pădurii venea în goană turma mistreţilor. Simţise pesemne chemarea scroafei şi în goană veneau acum cu toţii, într-ajutor. Lui Costea i-ar fi fost cu neputinţă să se împotrivească iureşului. N-avu vreme să înjunghie scroafa şi fără a mai sta la cumpănă, alese copacul cel mai apropiat, un arin nu prea gros, ce avea ramurile joase. Apucîndu-l de un crăcan, se urcă pînă la furcitura lemnului. Deocamdată era la adăpost. Fiarele se opriră la piciorul copacului, izbind în trunchi să-l răstoarne. Loviturile erau atît de puternice, că se cutremura lemnul. Grohăind, rîmau pămîntul, scormoneau pe sub rădăcini şi alţii stăteau cu rîtul în sus, gata să-l prindă, de va pica. Dar Costea era fără grijă. Nu vor izbuti să dezrădăcineze ei copacul.

Se ridicase pe cer o jumătate de lună şi, aşa ciuntită, răspîndea deajunsă lumină să se poată desluşi împrejur. Dinspre iaz, auzea gemetele scroafei, care intrase în apă să-şi astîmpere durerea. Godănacii alergau roată, guiţînd neliniştiţi. La picioarele arinului, mişunau fiarele, nu-şi găseau astîmpăr, dădeau cu rîtul, grohăiau.

Ajunsese luna tocmai sus, dar mistreţii nici gînd nu aveau să plece. Unul, mai îndîrjit, izbea fără încetare cu colţii în trunchi şi-l tăia ca din bardă. Sfîşia, rupea lemnul. Făcuse şanţ adînc şi ceilalţi, pricepîndu-i gîndul, se îmbulzeau pe rînd, izbind fiecare în acelaşi fel, despicînd aşchii după aşchii de se cutremura copacul. Cînd se auzea un geamăt al scroafei, mistreţii mai tare se mîniau, mai dîrz loveau.

Trecuse de miezul nopţii şi, socotea Costea, că de vor stărui fiarele pînă în zori, se va subţia trunchiul şi vor izbuti să doboare copacul.

O clipă îi veni în gînd că Ielele se vor fi preschimbat în mistreţi, voiau să-i răpească viaţa. Dar era cu neputinţă. Ielele, frumoase, mai uşor îl puteau amăgi cu chipul lor de femeie, cu chipul Salomiei, al...

Într-un tîrziu, hotărî să facă o încercare. Se agăţă de crăcanul cel mai de jos al copacului şi, aplecîndu-se, îşi

repezi paloşul să atingă spinarea unui porc, dar lovitura n-avu destulă putere ; vîrful izbi coama şi fierul alunecă pe platoşa păroasă. Ţinîndu-se cu o mînă, prins cu picioarele în jurul copacului, se lăsă mai jos, atîrnat în gol şi iar repezi paloşul, izbutind de astă dată să încresteze ceafa unuia, tocmai de ajuns ca să-l îndîrjească mai tare. Mai atinse încă pe un altul, fără folos. Loviturile rămîneau neputincioase, oprite de părul gros al fiarelor. Nu mai putea rămîne atîrnat, simţea că-i amorţeşte braţul. Deabia se mai ridică. Nu fusese îndeajuns de vrednic. De-ar fi ţinut paloşul mîna tatălui său, crijacul, el, poate ar fi răzbit împotriva turmei... Simon... prea puţin, în vremea din urmă, îi îngrijise mormîntul. Necazurile, fără vrere îl depărtaseră de cele sufleteşti şi dorinţele pătimaşe, chipul Năstacăi, nu-i dădeau răgaz, puseseră stăpînire pe el. Era muncit ca de o căinţă, dar nu se îndura să lepede patima.

Privind la lună, ca să-i treacă de urît, începu să cînte. Înghină cuvintele ştiute de altădată, un psalm învăţat de la cuviosul Antiohie. Îşi aminti frînturi, nu-l ştia tot, dar se potrivea cu gîndurile lui lăuntrice.

De-abia acum pătrundea deplinul înţeles al psalmului şi o linişte îl cuprinse, o linişte cum de mult nu mai simţise. Nu-i mai păsa de mistreţii de jos, de chipul ispititor al Năstacăi, de zvîrcolirile lumii ce-l înconjura, de năluca Salomiei. Ştia, de bună seamă, că nu putea fugi, orice-ar face şi că voia Domnului se va împlini.

Iar începu să cînte.

Din depărtare se auzi lătratul dulăilor de vînătoare. Răsună şi cornul de os, ca o vestire. Costea fluieră cu degetele puse cruce în gură. Fiarele, la picioarele trunchiului, neliniştite, începură să izbească iar în lemn. Cîţiva se depărtară, voind parcă să facă paza dinspre partea de unde se auzea zgomotul. Strigătele oamenilor, lătratul cîinilor se apropiară mai tare. Deodată dulăii năvăliră în poiană, repezindu-se asupra mistreţilor. Pe cei dintîi îi spintecară fiarele. Într-o clipă fură zvîrliţi, călcaţi în picioare, sfîrtecaţi. Cîinii, prinzînd teamă, dădeau roată mai de departe, aruncîndu-li-se cînd şi cînd pe spinare. Porcii se mişcau cu repeziciune, dădeau lovituri, se învîrteau, dar totuşi, neputîndu-şi suci gîtul, cu greu se apărau. Deodată năvăliră în poiană oamenii cu suliţi, cu securi, cu arcuri. În capul tuturor, mînînd ceata, alerga Tortabă ;

din urmă veneau călare Maria și Matei. Mistreții înfruntară noii veniți și se năpustiră într-un iureș, strivind totul în cale, spintecînd cîinii, răsturnînd oameni. Vînătorii se deteră după copaci și pe cînd trecea puhoiul, repeziră fușteile.[1] Bîzîind ca tăunii, zburau săgețile, se prindeau de spinări, rămînînd atîrnate. Mulți mistreți căzură străpunși. Costea sări jos și mînuindu-și paloșul, încrestă adînc pîntecul unui porc, cel mai mare, stăpînul turmei. Vierul o apucă prin desișul pădurii, lăsînd urmă de sînge iar ceilalți se luară după el. Vînătorii și haita de cîini, mînați de Tortabă, se depărtară în adîncul pădurii. Singuri, Maria și Costea rămaseră în poiană. Matei plecase și el după mistreți.

— Costea, dragul meu... cum de nu te-au sfîșiat fiarele ?

— Așa a fost voia Domnului. Dar pe tine cine te-a vestit ?

— Te-am așteptat aseară pînă tîrziu și dacă am văzut că trece de miez de noapte, am luat pe Matei și pe Buioc și cu ei am trecut apa, să aflăm ce ți s-a întîmplat, gîndind să ajungem în sat. Umblam ascultînd prin noapte, doar vom deslușI vreun semn de la tine. În dreptul potecii ce se lasă spre poiană, am auzit o larmă. Cînd am ajuns mai aproape, am deslușit grohăitul mistreților. Și deodată auzirăm cîntecul tău. Tăcuseră fiarele. Eram neputincioși să gonim turma mistreților și repede am alergat în sat să-l deșteptăm pe badea Tortabă, să-ți venim într-ajutor. Îndată el a trezit oamenii, sunînd din corn, a slobozit cîinii și am pornit-o cu toții.

— Mario, Domnul te-a trimis într-ajutorul meu. Vezi trunchiul, mai jumătate l-au retezat. Încă puțin și dovedeau să mă doboare.

— Dar ce căutai în Poiana Izvoarelor ? E în afară de calea ta ; te-au fugărit mistreții, sau te-ai luat după iazmă, în lumina cea de lună...

— Chiar, Măria, chiar... După o nălucire, o iazmă care a pierit. Dar unde-i Matei ?

— Matei s-a luat după vînători. Să plecăm de aci : mi-e teamă de apa asta verde... vezi colo, s-a uscat iarba, a rămas locul gol, nu călca !... în roata unde au jucat horă Ielele... Frumoasele... Vină...

---

[1] Un fel de sulițe (n.a.).

XXIII. SE ROȘESC APELE

Trecuse nămiezi. Soarele dintr-o parte revărsa lumină aurie, lungind umbrele copacilor. Pe șleaul din capătul satului se înălța o pulbere ușoară, scornită de copitele unui măgăruș și de o droaie de copii ce se ațineau după el. Dinaintea dobitocului mergea un om cu capul plecat, prăfuit, în zdrențe. În urma lui, o femeie încă tînără se ținea într-o parte pe spinarea măgarului. Se deslușeau sub broboadă șuvițe de păr, care la soare se aprindeau ca flăcările.

Drumeții nu intrară în sat ; ocoliră ogrăzile de la margine, pînă ajunseră la coliba pe care o făcuse Brăducea. De cînd plecase făurarul, rămăsese părăsită. Tot pe atunci, se pierduse și Neacșu. Răsufla satul, avînd un netrebnic mai puțin, măcar că mai era unul care îi semăna, Picu și care cerca să-i împlinească locul. O vreme, unele muieri fără căpătîi umblaseră să-l găsească. Plînsese Niculița o lună, jelise un an și apoi i se uscaseră ochii. Chiar de îl dorea, nu arăta.

Bahnea, la o vreme, povestise să-l fi zărit la Tîrgșor, cerșind la ușile oamenilor, însoțit fiind de o femeie. Se făcuse meșter cîntăreț. Li se da pomană pentru desfătarea ce o aduceau. El cînta din țiteră, ea numai din gură. Nu degeaba învățase el să mîngîie coardele cu buricul degetului. Și glasul îl avea plăcut, cu el fermeca femeile.

Acum ajunsese la loc de odihnă, găsind afară din sat coliba cea părăsită. Cu toate că acoperișul era desfundat tot mai bine ca sub cerul liber, gîndi Neacșu. Nu cerca să se ducă la casa părintească. Știa că de acolo îl va izgoni Tortabă. Dar nu aflase că după plecarea lui, socru-su o desfăcuse bucăți, bucăți și o mutase la el în ogradă. În bătătura lui Hîrtop rămăsese locul ca în palmă. Trebuia s-o adăpostească pe Teodora și prea mult amar îndurase ca să-i mai pese de vorbele altora. Își amintea de vremurile bune cînd, fudul cu paloș la cingătoare, se plimba pe ulița satului. Azi nici nu îndrăznea să se arate. Uneori îl apuca dorul s-o părăsească pe cea care îl stăpînea, dar era numai gînd trecător. Îl ținea femeia în adîncul mărunțaielor și el nu crîcnea. Uitase de vremurile cînd nu se afla muiere cu care să nu-și încerce norocul. Acum n-avea ochi decît pentru ea, pentru Teodora.

Fugiseră împreună de la Argeș, de acolo trecuseră munții, tot cîntînd. Colindaseră pînă departe și după mai bine de un an se întoarseră înapoi, de unde plecaseră. Cîntaseră pe orice vreme, pe cer senin, pe vreme de ploaie și măcar de le înghețа limba în gură, cîntau. Teodora îi ținea isonul. Avea un glas aspru, puțin răgușit, care plăcea bărbaților, ca vinul acrișor, care pișcă la limbă, dar care la urmă lasă dulce mireasmă.

Neacșu visase tot drumul la satul din marginea pădurii, la baltă, la casa tătîne-su, la belșugul de altădată. Îl podidiră lacrimile văzînd coperișul cel bătrînesc mutat în curtea lui Tortabă. Peste toate, răi ca mușteleе, copiii se învîrteau în jurul lui, rîdeau, îl batjocoreau. Era nevoit să-i gonească cu nuiaua, altcum ar fi năvălit în colibă. Ca să-i mai astîmpere, le cînta o doină din cele cu păstori și cu mioare. Și apoi le spunea povești cu vitejiile Zmeului Negru și cu fata lui Verde Împărat.

Și așa, venind azi să asculte, venind mîine să se joace pe bătătură, trăgeau cu urechea la cîte o poveste, dar mai mult la cîntece. Aduceau unii dintre ei, după cum se nimerea, cîte o bucată de mălai, un pește sărat sau niscaiva brînză. O vreme i se păru lui Neacșu că se însenînează viața. Începu să lucreze, să taie niște rogozuri pentru foc, snopi de trestie pentru acoperiș și făcu o brumă de gospodărie. Se minuna satul că-l vede pe Neacșu stînd locului și muncind. Dar el nu trecea pe uliță și numai ocolea casele oamenilor să ajungă fie la baltă după pescuit, fie de-a dreptul la pădure să culeagă ierburi și ciuperci.

Teodora se făcuse mai frumoasă ca altădată. Pesemne înflorea de al doilea foc al dragostei. Sta numai în casă și se orînduia la cuhnă, iar de veneau copiii să-i asculte, ieșeau amîndoi în prag și le cîntau din țiteră, sau din ocarină, iar ea ținea isonul. Uneori se nimerea și Caplea să vină cu droaia de copii ; el cînta din flaut.

De la o vreme, în toamnă, începu Neacșu, temător, să se arate pe uliță, dar oamenii se prefăceau că nici nu-l văd și rîdeau între ei. Odată îl întîlni Tortabă, socru-său, care, cunoscîndu-l, ridică ciomagul să dea ; de-abia izbuti Neacșu să fugă din fața lui. Niculița, nemaiputînd răbda rușinea, îi trimisese vorbă prin baba Didona să se înapoieze, că-l va primi în casa ei ca soț legiuit, numai s-o gonească pe femeia cea streină. Ba chiar merse ea la

colibă, dar Teodora o întîmpină cu vorbe de ocară, stupi după ea, îmbrîncind-o.

Neacşu nu răspunse la chemările Niculiţii. Pe vremuri îi plăcuse mîncarea din ieslele altora, dar acum, parcă era vrăjit.

Vorbea satul că-l fermecase femeia roşcovănă. Anghelica, întîlnindu-l într-o seară, încercase să-l ademenească cu şoapte, cu ochiri galeşe dar nu izbutise. O clipă numai i se aprinseră privirile, numai o clipă şi apoi se stinseseră, parcă n-o mai cunoştea. Şi trecuse mai departe. Fără îndoială îl legase Teodora prin farmece. Pieriseră şi amintirile. Se făcuse ursuz, singuratic.

De se întîmpla să treacă oamenii prin faţa colibei, spre pădure, aruncau cîte o vorbă. Unii ar fi avut multe de spus. Îndurase nu numai cuvintele lui de ocară, ba şi altele, chiar de nu erau încredinţaţi de necinstirea femeilor lor.

— Te-ai făcut pustnic, curvarule ?

— Hei, Neacşule, ţi-a fiert meşterul Brăducea paloşul la loc ?

— Te-ai făcut cneaz peste... copaci ?

— S-o lepădat făurarul de femeia lui şi ai cules-o tu din drum !

— Te-a robit vrăjitoarea cu părul roşu.

— Femeia dracului. S-a aprins focul iadului pe cap.

Cu cît erau mai mulţi, cu atît vorbeau mai tare, să-i audă Neacşu, dar el nu răspundea. Trecu şi Costea o dată călare să-şi dea seama de ce se întîmplă. Şi-l strigă din casă. Îl întrebă dacă avea vreo nevoie, vreun păs. Îl vestea că are să plătească despăgubire pentru părăsirea de soţie. Dar Neacşu care nu răspunsese la vorbele de ocară ale oamenilor, se întărîtă şi, ieşindu-şi din fire, sudui. Costea, dînd din umeri, merse mai departe. Numai Teodora se uitase la el, îl poftise în casă. Îi plăcuse chipul lui Costea. Deslușise o asemănare, ceva în privire, care îi amintea... dar poate era numai o părere...

Măcar de venise toamna şi timpul era schimbător, copiii tot se aciuiau pe bătătura lui Neacşu şi abia cînd se înnopta se înturnau acasă. Învăţaseră să cînte cu toţii. S-ar fi făcut unii meşteri cîntăreţi. Să colinde, să plece de acasă, să vadă ce e dincolo de pădure.

De la o vreme lipsea cîte unul. Ziceau ceilalţi că zăceau pe acasă cu fierbinţeală, de ieşea focul iadului prin piele. Muri dintîi băiatul Anghelicăi şi al lui Grigore olarul, apoi cel al Stancăi, de era din flori. Mai trecu o vreme. Se îmbolnăvi fata cea mai mică a lui Tortabă, sora Niculiţii şi tocmai cînd era să iasă la horă, se prăpădi. Alerga baba Didona de la unul la altul, fără să dea de capăt bolii. Îi cuprindea pe copii ca un foc, un pojar, şi după cîteva zile deodată se răceau, vineţeau şi rămînea numai trupul lor fără suflare. Cum se tîmplă, că murcau numai din cei care mişunau la marginea pădurii, la coliba lui Neacşu. Mai erau alţii, care, fie din ce pricină, nu se duseseră. Parcă era un făcut, numai din cei mai iubitori de cîntări. Se mărise cimitirul, de ziceau cîrtitorii că era mai rău ca pe vremea turbării. Azi îl vedeai pe copil sănătos şi ca mîine era mort.

Zicea baba Didona cînd se ducea la cîte o înmormîntare, unde se adunau femeile, să fie blestem de la diavol, afară ori de vreun deochi aruncat de o femeie fără copii, dornică să aibă prunci pe cealaltă lume. O vrăjitoare. Ştiut era că spurcatul, stăpînul iadului, dă putere muierilor ce i se închină.

Murise şi Măriuca, o nepoată a lui Tîrcă. Se adunaseră femeile, rudele, vecinele în jurul gropii şi şoşoteau unele la urechile altora, se jeluiau că nu se mai oprea urgia. Baba Didona umbla ca bondarul de la una la alta.

— Care să fie ?...

— Una care n-are prunc. Care să fie ?

— Una care să n-aibă milă.

— Străină să fie.

— Am înţeles, zise Niculiţa... femeia cu părul roş...

— Teodora lui Neacşu...

— Mi-a omorît copilul, zise Anghelica.

— Şi pe al meu, ţipă Stanca, şi pe al meu. Îl ademenea în faţa colibei să-i cînte, să-i descînte. E vrăjitoare !

— Vrăjitoare ! I-a dat Ruxandrei ceapă de lalea să-şi lapede fătul.

— Numai să omoare copiii, chiar din pîntec, numai să omoare.

— Afurisita ! Vrăjitoarea ! Văzut-o-a careva să-şi facă semnul crucii cînd fulgeră sau tună ? O păgînă !

— Însemnată de Ucigă-l toaca, cu părul roş. Ne ademeneşte copiii. Le-a aruncat piază rea.

— Și al meu zace. E mai mult mort. L-am afumat cu pelin, i-am dat frunză de frasin.
— Pune-i spînz în ureche.
— Vrăjitoarea ne omoară copiii.
— Mi-a furat bărbatul.
— Mi-a deochiat fata.
— Blestemata, a adus moartea cu ea. S-o izgonim !
— Să ne dea copiii.
— Să-mi dea bărbatul înapoi !
— Să moară vrăjitoarea !
— Moarte ! Moarte !

Femeile porniră de la cimitir strigînd, ridicînd brațele spre cer, despletindu-și părul și se îndreptară spre capătul uliței, la coliba Teodorei.

Țipetele lor stîrneau pe cele ce mai erau prin ogrăzi. Lătrau cîinii, ieșeau bărbații în porți, iar muierile care se mai aflau în case, lăsau făcălețul și o porneau să-și dea seama ce se întîmplă. Se mai înhăita și cîte un gură-cască. Veni și Caplea. Bătrînii rămîneau pe bătătură, surîdeau cu sfială. Văzuseră multe. Cu vîrsta aflaseră că, dacă intră zavistia între femei, nici Cel de Sus nu le poate opri ; priveau în urma lor, se cruceau și apoi își vedeau de treabă.

Cînd mulțimea femeilor ajunse la marginea pădurii, în dreptul colibei, părea să fie o haită de lupoaice. Se asmuțeau unele pe altele, țipau, urlau, unele plîngeau, își smulgeau bróboadele, părul.

Teodora se odihnea în casă, iar Neacșu picotea pe bătătură sub copac, la umbră. Larma îl trezi. Sări în picioare. Femeile se repeziră asupra lui. Una îl apucă de cămașă, alta de păr, alta îl zgîrie pe față. Neacșu crezu că-i sosise ceasul morții, dar deodată prinsoarea slăbi, auzi un urlet care ieșea din toate gurile și dintr-o smucitură scăpă, fugind cît îl țineau picioarele în desișul pădurii. Cîteva femei se țineau după el ; printre ele, plîngînd, Niculița.

Teodora auzise răcnetele, țipătul de groază al lui Neacșu ; buimăcită ieși în prag. Femeile, cînd o văzură, rămaseră o clipă nedumerite ; îl scăpară pe Neacșu, și mai fioroase se repeziră asupra ei. Teodora, cu părul roșcat, cu ochii verzi mari, speriați, rămase dreaptă, frumoasă.

— Vrăjitoarea, zgripțuroaica ! Ne-ai omorît copiii ! Piei în iad !

Țipau toate. Fiecare voia s-o apuce. Se îmbrînceau între ele, înghesuindu-se care mai de care să-i smulgă părul, să rupă o bucățică de carne. Zina o mușca de piept, Stanca o sfîșia cu unghiile.

Grecoaica, proptită din toate părțile, rămăsese în picioare. Țipa prelung bolborosind în limba ei. În sfîrșit, împinsă, se prăbuși și peste ea căzură și altele, împiedicîndu-se. Baba Didona striga :

— La baltă, la baltă, să i se stingă focul iadului din păr, s-o spele apele !

— La apă, la apă, urla mulțimea.

Care de care, încercînd s-o apuce, o călca cu picioarele. Din fața însîngerată nu mai ieși nici un țipăt. Femeile, luînd-o de păr, trăgînd de picioare, smucind de mădulare, ducînd-o pe sus, din mînă în mînă, luară calea bălții. Erau mînjite de sînge, îmbătate de mirosul lui. Cîteva mergeau cîntînd : vestitoarele ; în urmă, grămadă, ducînd trupul moale, în nesimțire, venea puhoiul. Vreo două-trei, mergeau pe de lături, jeluind ; bocitoarele. La mal se opriră. O clipă stătură nedumerite. Se făcu tăcere. Zina lui Bahnă strigă :

— S-o cununăm cu Voicu, cu Snagu.

— La apă, la apă !

Și ducînd-o pe brațe, pe umeri, intrară în baltă și făcură vînt trupului.

— Să i se stingă focul !

Trupul se afundă. Femeile, parcă trezite, încetară să strige. Unele din ele apucară să se spele de sînge pe mîini, pe față. Altele își potriviră părul, cămășile sfîșiate, fotele desprinse.

În locul unde pierise trupul Teodorei se înroși apa... Apoi se înroși toată balta în lumina soarelui apune. Sîngera și cerul.

Femeile rămaseră mute. Parcă fără să înțeleagă de unde se iscase atîta sînge. Una cîte una, în tăcere, pline de obidă, se îndreptară către sat.

În seara aceea și în cele următoare, copiii nu-l mai găsiră pe Neacșu, nici pe Teodora. Povesteau cei mai mari cum se făcuse femeia cea cu părul roșcat rusalcă, o zînă care amăgea pe luntrași. Molima parcă își muiase puterile. Se revărsa pojarul pe fața pruncilor, dar fierbințeala îi

aprindea şi îndată se domolea. Nici la cimitir nu se mai aşterneau copiii, iar baba Didona, rînjind, umbla din casă în casă şi şoptea la urechea muierilor :

— V-am spus, roşcovana îi vrăjise !

XXIV. NĂFRAMA

Se răspîndise zvon de cotropire. Fugari de peste munţi povesteau pîrjolul pe care-l făceau tătarii. Sosind la vreme ajutor de la craiul unguresc, păgînii nu răzbiseră să ia cetăţile şi, măcar că nu fuseseră învinşi, se depărtaseră. Cu fălnică grabă trecuseră înapoi munţii, de li se părea creştinilor că fugeau de frica lor. Însă căpeteniile hoardei plănuiau, după obiceiul lor plin de vicleşug, să se întoarne pe neaşteptate iarăşi, ca să zdrobească totul, să facă plean de robi şi de bucate.

Dincoace de munţi, la Argeş, din porunca Voievodului, sunase bucium de război. Oamenii de la cîmpie şi de pe plaiuri porneau la locurile de adunare, ştiute de fiecare, prin văi sau la furciturile apelor.

Încă nu aflase Voievodul de unde va veni năboiul tătarilor dar, de bună seamă, vor încerca să înşele privigherea celor de peste munţi. Bătrînii socoteau că păgînii vor face calea schimbată, revărsîndu-se prin părţile şesului, pe sub dealuri, cu gînd să treacă împotriva craiului unguresc tocmai dinapoia oastei lui, prin părţile Oltului, sau mai departe prin zănoagele Severinului.

Sosiră şi iscoadele, aducînd vestea că se strînsese hordia tătărască prin părţile de sus ale Siretului şi o pornise încetişor pe firul văii, spre miazăzi. Pe urma lor rămînea pămîntul sterp.

La auzul acestui prăpăd, hotărîse Voievodul, ca unul ce avea răspunderea ţărilor de la munte, pînă la apa cea mare a Dunării, să pornească cît de repede oastea, gloata şi călărimea, să iasă în întîmpinarea duşmanului. Nu era vreme de aşteptat.

Ajutoarele ce le făgăduise contele Herman al Cibinului nu sosiseră. Că saşilor mai bine le plăcea să lupte la adăpostul zidurilor, decît la loc deschis, pe cînd vlahii, neavînd cetăţi, obişnuiau să dea piept cu duşmanul,

folosind cu dibăcie ascunzişurile pădurilor, strîmtorile muntelui, capcanele smîrcurilor unde, chiar puţini la număr, dar cu vitejie, se puteau măsura cu duşmanii.

Fiind adunată mulţime îndeajunsă, poruncise Voievodul să se facă în acea zi sfeştanie. Dorea ca înainte de a porni, să vadă oastea orînduită pe cete, pe steaguri, fiecare cu căpetenia sa. Cu acest prilej va deslusi pe chipul oamenilor putinţa de izbîndă. Rostind şi o vorbă potrivită de nădejde, îşi va însuşi sufletele lor.

Pe tăpşan, în livada din sus de cetate, fără rînduială se întinsese sălaş, corturi de toate mărimile, de toate culorile, care de pînză unsă cu smoală, care de piele de vită dubită cu păr cu tot, care făcute din papură împletită, ţuguiate ca buduroaiele de albine. Cei mai puţin vrednici făcuseră adăposturi cu frunzare, să-i apere numai de roua nopţii. Mai în jos, să nu spurce apele, erau adunate carele de proviant. Sub coviltirul lor de rogojini, păreau case umblătoare. Le orînduise clucerul de oaste, roată, cu oiştile în afară, să folosească de ţarc pentru vite şi de loc întărit. Le aşezase astfel, chiar în lipsa primejdiei, numai să se deprindă oamenii.

Dincolo de primul rînd de şanţuri, lîngă cetate, străjuia oastea cea mică, alcătuită din călărime.

Trecuseră trei zile de la prima buciumare şi tot mai soseau zăbavnici. Unii în căruţe, alţii pe jos, după putinţă, aducînd cu ei sculele lor de război. Numai vitejii călări veniseră toţi la timp. Se aduna oastea în sus de Cetate, pe Rîul Doamnei. Se pregăteau ostaşii, se orînduiau pîlcurile, se închegau steagurile.

Era forfotă mare printre corturi, din poiană pînă sub pădure. Nu se dovedeau cu lucrul : unii să aducă mîncarea de la căruţele cu proviant, alţii să mîie vitele la adăpat, să împletească cozile cailor, să le lustruiască părul, dar cei mai mulţi trebăluiau la umbra copacilor, frecau oţelele, scoteau rugina de pe coifuri, ascuţeau fiarele pe vreo piatră de tocilă sau se duceau la făurar ca să subţieze din foc buza prea groasă a unei săbii. Un dubălar întindea pielea scorţoasă pe cîte o ramă de lemn, împănînd-o pe dedesubt, să facă scut. Alţii îşi curăţau straiele, îşi schimbau cămăşile, îşi scuturau iţarii. În sfîrşit, unii, mai grijulii, se lăsau bărbieriţi de cîte o mînă meşteră. Se auzeau strigăte, cîntece, sudueli. Porniţi din tot cuprinsul ţării, se adunaseră aci în poiană, cei coboriţi din piscul

munților laolaltă cu cei ieșiți din adîncul codrului sau din cîmpie. La toți le era vorba aceeași și același gînd îi lega pe toți. Veniseră dinadins să-și apere moșiile.

Într-o parte, făcuse Stancu, feciorul Ghionoaiei, cort din piei de cerb. El avea grijă de cneazul Costea, de toate ale lui, de cai și de lucruri. Avea pe samă cele două iepe de război, dar de două zile de cînd căpătase cneazul armăsarul de la domnie, nu mai avea pace, numai de el vedea : punea șaua pe spinarea lui Nour, să-i potrivească chinga, să-i lustruiască scările de acioaie. Era o mîndrie de șa luată pradă de la tătari. Cu ajutorul scărilor subțiri și ușoare, sălta în trap de nu obosea nici calul, nici omul. În acea zi, în tîrgul din jos de cetate, umbla lumea forfotă pe uliți. Se îndreptau tîrgoveții îmbrăcați în straie de sărbătoare, în sus spre tăpșan, fiecare doritor fiind să vadă oastea cînd va trece, înainte de plecare, prin fața Voievodului. Din gură în gură se dusese vestea că se va face orînduita sfeștanie, iar, la pornire, armășeii vor împlini lipsurile ce s-ar ivi printre luptători.

La început, cînd se răspîndise știrea cu năvala tătarilor, cuprinși fuseseră tîrgoveții de frigurile bejeniei și de n-ar fi fost pîrcălabul să urce în turn să facă strigare, încredințînd mulțimea să n-aibă a se teme, cu toții ar fi fugit. Vestise pîrcălabul că porunca era dată să se adune oastea chiar în cetatea Argeșului, că tătarii, erau încă departe și că fuseseră izgoniți din Țara celor Șapte Turnuri.

Și jupîneasa Năstaca avea poruncă de la clucer, soțul ei, cît de curînd să plece într-o anumită ascunzătoare, dar nu se îndurase să se depărteze ; aștepta să vadă adunîndu-se oastea și numai de va fi nevoie va însoți pe doamne. Jupîneasa avea casa așezată într-o parte, aproape de pădure, o clădire albă, înaltă și cu foișor, crescută ca o floare sub copaci. Pereții erau de lemn, peste temelii de piatră. De sus din foișor, avea jupîneasa vedere spre piața tîrgului și le putea afla pe toate. De acolo auzise vestea cu tătarii și buciumul de război. Îl văzuse pe clucerul Vinea, soțul ei, încălecînd, însoțit de ispravnici, și plecînd în grabă, să strîngă bucate din părțile ținutului, să le aducă la locuri dinainte hotărîte. Rămăsese jupîneasa singură.

De cînd se aduna oastea, ea sta să privească din foișor, în jos spre piață, sau în sus spre tăpșan, unde se ridicau

noile corturi. Își amintea cît de bine petrecuse cu-cîțiva ani înainte. Și atunci fusese zvon de război și totul se sfîrșise în serbări și în jocuri de turnir. De astă dată, nădăjduia că va mai veni viteazul ce-i fusese drag. Îi păstra o neștearsă aducere-aminte în inima ei. Pe atunci era încă fericită, nemăritată. Dar Costea era numai un viteaz de rînd, prea mărunt ca să-i fie soț ; poate nici nu va fi fost flăcău, n-avusese cum să-l întrebe. Acum totul se schimbase nu după voia ei, ci după voia părinților. Era soția lui Vinea. În sfîrșit, a treia zi după ce sunase buciumul de război, îl văzuse pe Costea. Sosise printre cei dintîi. Îndată îl cunoscuse. Sta lîngă porțile Cetății, așteptînd să treacă mărimile sau poate... își închipuia... în nădejdea s-o vadă. Tare se mai veselise în inima ei, dar pe față nimic nu arătase ; voia să-și dea seama dacă venise dinadins pentru ea sau era acolo numai dintr-o întîmplare.

Era ultima zi, se pregăteau toți de plecare.

Costea, nerăbdător, aștepta călare la furcitura drumurilor să vină viteții din ceata lui, să-i cerceteze cu de-amănuntul, cum se cuvenea înainte să-i vadă Voievodul. Juca armăsarul, bătea din copite și spumega zăbala. Cum sta așa, visînd, cu fața luminată de ochii ca albăstrelele, cu mustața gălbioară, pe umăr cu o zeghe ușoară, cusută cu găitan și cu paloșul atîrnat într-o parte, părea a fi un Făt-Frumos. Văzîndu-l, jupînițele cele mîndre nu se sfiau să-i arunce o privire, iar femeile cîte o vorbă meșteșugită, adusă cum e cîrligul undiței. Dar Costea, din șa, nici că le auzea. Gîndul îi fugea înapoi, cînd la porțile Cetății o întîlnise pe Jupînița Năstaca și de atunci nu era clipă să nu-i fie mintea la ea.

De cum o zărise, nu-și putuse ascunde bucuria, dar numai o clipă. Jupînița trecuse aproape, mai să-l atingă și fără o vorbă luase drumul pe ulița din sus.

Nour bătea din copite, se răsucea pe loc, dar Costea îl struni, tot cu gîndul la Năstaca. Își amintea cum se depărtase părînd să nu-l fi cunoscut. De ciudă îi venise ameteală, îi tremuraseră picioarele. Iar i se înfățișase chipul Salomiei, cea din copilărie, dar mai mlădioasă, mai subțire, cu ochii mai mari, trași puțin spre tîmple. Îi trecuse prin minte că se va fi măritat. O urmărise. O privise din spate și i se păruse că pasul era ușor, ca al unei ciute. Cînd ajunsese în dreptul casei, deschizînd portița se oprise în prag și privind înapoi îi surîse cu înțeles.

Strigase la fata din casă că se duce în pădure dinapoia grădinii. Ajunsă la adăpost de vederi, îl chemă pe nume, nu se mai sfiise. În acea clipă el uită de tot necazul şi, căzîndu-i la picioare, îi sărută mîinile. Privirile ei grăiau mai mult decît ar fi îngăduit vorba. Atunci el, fără să mai adaste, îi mărturisi dragostea. Îi spuse cît era de fericit de războiul care îi îngădui s-o vadă. Ea îi povesti apoi cu amănuntul cum, fără voia ei, părinţii o măritaseră cu Voinea, clucerul. Ochii negri se aprinseseră ca jăratecul şi apoi se muiaseră într-o boare de lacrămi.

Se întîlniseră şi a doua zi ; se întîlniseră dimineaţa, după-amiaza, seara. Uitase de toate, de război, de Voinea, de Maria.

La îndemnul Năstachii, îl poftise doamna să prînzească la Curte. Voievodul, măcar că trecuseră ani de atunci, îndată îl cunoscuse. Mulţumit era să-l aibă în oaste. Îl orîndui să fie căpetenia unei cete de viteji şi porunci să i se dea cal din herghelia domnească, ca semn de întărire la Jupînie ; că după datină, darul de cal face boierul.

Costea era mîndru de înălţarea lui în treptele stăpînirii, dar totodată se frămînta ştiind că se apropia clipa despărţirii. Nici calul n-avea astîmpăr, necheza.

În sfîrşit, veni şi ceata vitejilor. Costea îi cercetă cît trecură prin faţa lui. Toate le găsi în bună rînduială. Sculele erau curate, fiarele bine ascuţite. Către amiazi ceata se înapoiă la corturi. Costea nu mai avea răbdare. Dădu armăsarul lui Stancu şi el, aproape fugind, se îndreptă spre casa jupîniţei. Astăzi, pentru ultima dată, va s-o mai vadă. Ca şi în celelalte zile, ea îl aştepta în păduricea din spatele casei, sub copacul cel cu ramurile joase, care îşi întindea frunzişul în lături pînă aproape de pămînt. Acolo, ocrotiţi de vedere, se simţeau ca într-un cuib. Erau îndeajuns de aproape de uliţă, să afle la nevoie ce se întîmplă şi totodată la adăpost, să nu fie nici zăriţi şi nici auziţi.

Ca de obicei Costea îngenunchiă şi-i sărută mîna. Era frumoasă ca o icoană, mult mai frumoasă decît Salomia, decît stăpîna Ielelor din Poiana Izvoarelor.

— Năstaca, stăpîna mea. Plîng la gîndul despărţirii. Te-am văzut prea puţin. Voi duce dorul ochilor tăi. Voi rămîne cu tine pînă va suna adunarea. Plecăm la amiazi, după sfeştanie.

— Să-ţi povestesc : a zis aseară Voievodul Seneslau că te va lua în apropierea lui. Doreşte să fii în sfatul de război. Pe cîte am înţeles de la doamna, are de gînd să te pună căpetenie peste un steag de viteji, după ce veţi pleca. Dragul meu, te-am văzut dibaci cînd ai strunit armăsarul cel domnesc. Dinadins ţi l-au ales pe Nour, alt nimeni nu l-ar fi putut încăleca. Erai întocmai ca Sfîntul Gheorghe. Voia Nour să te răstoarne, dar nu izbutea să te clintească din şa. Auzeam cum se minunau toţi. Păreai un zburător.

— Lasă zburătorii, lasă caii, Năstaca, şi îngăduie-mi acum, înainte să fie prea tîrziu, îngăduie să te îmbrăţişez, să iau cu mine amintirea buzelor tale. Sînt ani de cînd visez la gura ta, la ochii tăi.

— E cu neputinţă, Costea. Nu ne-a fost dat să fim uniţi. Ar fi păcat, nu mă face să cad în ispită. Păcat e chiar cînd mă doreşti. Şi tu... nu uita că ai o soţie... o soţie pe care o iubeşti ştii bine... şi eu îl am pe Voinea... dar mărturisesc, nu-l iubesc... Numai tu îmi eşti drag...

— Poate că nu ne vom mai vedea, Năstaca, dacă mă vor ucide tătarii...

— Nu, nu. Am credinţa că ai să fii învingător, ai să te întorci cu prăzi bogate, cai, scule de război, blănuri scumpe. Mie ai să-mi aduci cea mai frumoasă podoabă... ochii tăi... nu... nu... nu mă strînge aşa Costea... ameţesc... lasă-mă ; nu e bine... ai milă...

Nemaiputîndu-se stăpîni, braţele o strînseră, o încinseră, gura lui îi prinse buzele. Deodată simţi un gust de fragă. Buzele ei aveau mireasma fragilor culese în umbra pădurii.

Lui Costea i se păru că înăuntrul pieptului i se cutremură temeliile vieţii.

Cimpoierii sunară vestind adunarea. Chimvalele băteau mereu, tot mai tare. Îmbrăţişarea se desprinse, gurile se depărtară, mîinile căzură neputincioase de-a lungul trupurilor. Ei rămaseră fără suflare. Costea trebui să se stăpînească, şi, fără să se uite înapoi, fugi în sus spre tăpşan, unde îl aşteptau vitejii. Năstaca, cu ochii înlăcrimaţi îl urmări pînă nu-l mai văzu. Atunci o podidi plînsul, o cuprinseră părerile de rău... prea i se împotrivise. Poate că păcatul n-ar fi fost atît de mare !...

Cînd ajunse Costea aproape de cort, îi ieşi înainte Stancu, vestindu-l că în lipsa lui i se aduseseră daruri. Mai întîi venise făurarul de la curte, unul Brăducea ; zicea

că fusese cîndva în sat la Turbați. Îi adusese dar, ca să-i fie întru apărare, coif de oțel subțire, ușor, bătut cu flori de aur. Apoi mai primise o teltie albă, lucrată pe margini toată cu lînică roșie ; mai fusese adusă, din partea unei jupînese al cărui nume slujnica îi tăinuise, o năframă roșie. Spunea femeia că se făcuse roșie de cît îi sîngerase inima stăpînei, la gîndul despărțirii. Veniseră cei cu daruri tocmai de dimineață, îndată după plecarea lui. Pe năframă sta cusut în fir de aur la colțuri, cîte o literă : N.S.T.C., iar la mijloc, prima literă din Az-buche. Năframa o legă Costea de umărul stîng, să-i fie aproape de inimă și o lăsă să-i atîrne în vînt. Îi va fi cu noroc.

După slujba ce se făcu în poiană, Voievodul de Argeș veni călare, însoțit de sfetnicul curții. Cu toții se opriră într-o latură și la un semn, în sunetul surlelor și al chimvalelor, începu oastea să treacă prin fața lui. Mergeau cete-cete, spre șleaul domnesc ce coboară de-a lungul apei. În cap veneau vitejii, călări, cu flamurile lor, orînduiți în rînduri de cîte 3, de cîte 4. Erau mîndri și țineau capetele sus. În urmă trecu pedestrimea, sulițarii, strigînd numele Voievodului și pe al Sfîntului Dumitru. Apoi veniră arcașii și prăștierii în pas greoi. Fiecare steag, fiecare jupă [1] își avea cimpoierii și fluierarii. Mai în urmă venea gloata cu scule, cum se nimerea, care cu securi, care cu coase, care cu ghioage. La aceștia le împărțeau armășeii să le împlinească lipsurile, cîte o suliță, ori cîte o sabie mai de nădejde.

Dinaintea unei jupe de viteji trecu Costea călare pe armăsarul cel negru. Cînd ajunse în dreptul Voievodului, închină paloșul, dar zărind-o pe Năstaca, uită să-l mai ridice. Era o Năstacă deosebită, necunoscută, o stană de piatră. Ea îl privi cu ochii mari, atît de mari, încît nu mai deslușì decît prăpastia ce se deschidea înăuntrul lor. Oastea venind în urmă, îl împiedică să zăbovească. Calul nu se opri. În cîntecul surlelor și al cimpoaielor săltă mai departe. Costea nu mai vedea nici pe Voievod, nu vedea nici ostașii, nici calea, ci numai ochii mari ai Năstacăi, cu tot adîncul lor, și simți deodată în gură un gust de fragă.

Tîrziu se dezmetici. Puse paloșul în teacă. Din urmă Stancu zise :

[1] Grupul de luptă al unui jupîn (n.a.).

— Păcat că nu a fost stăpîna, jupîneasa Maria ; s-ar fi bucurat să te vadă, călare pe Nour, în capul jupei.

Prinsă de umăr, năframa roşie, cu litere de aur, fîlfîia în vînt. Pînă departe o urmări jupîneasa Năstaca, dar i se înecă vederea de atîtea lacrămi. Le şterse pe furiş şi cu ochii rugători se întoarse către doamna. Numai ea îi ştia taina inimii. Dar şi ochii doamnei erau înlăcrămaţi. În goana roibului plecase Voievodul Seneslau cu viteji lui, plecase să scape Ţara, să învingă.

XXV. RĂZMERIŢA

În acel an dăduse Domnul ploaie îndeajuns şi la vreme. Spice grele îndoiau paiul. Se încărcaseră pomii de roade, iar în poieni, în lunci, vitele nu dovedeau să mănînce iarbă. Cosaşii lăsau în urmă pale de fîn mirositoare. Asudau sub arşiţă secerătorii, tăind firul meiului. Îl puneau jos în mănunchiuri, iar din urmă femeile, cu legăturile muiate, prindeau snopii. De atîta belşug erau nevoiţi oamenii să mai sape cîte o groapă, să cuprindă grînele toate. Fusese orz cît nu mai văzuseră. Socoteau că vor avea hrană destulă şi peste anul ce va să vină. Şi dobitoacele înţelegătoare zburdau mai voioase. Lîna crescuse lungă, subţire pe spinările ţurcanelor. Vacile, de atîta suhat, dădeau lapte mai gras şi mînjii cu picioarele subţiri, şubrede, priveau miraţi în jur, şi porneau în fugă după iepe. Viţeii bălani izbeau cu botul în ugerele vacilor să ţîşnească mai uşor mustul laptelui alb.

În livada cea din Ostrov, puseseră argaţii proptele sub pomi să nu se rupă ramurile de atîta poame. Atîrnau merele vărateca rumenite într-o parte, nepătate de nici o gîză. Sub copaci, stupii erau plini de miere şi roiseră o dată, unii chiar de două ori. Nici buduroaiele nu fuseseră de ajuns să le adăpostească pe toate.

La atîtea bucate se cuvenea şi muncă multă. Din zori pînă în seară nimeni nu se oprea, fără doar să bea ori să înghită cîte un boţ de mălai. Bucuroşi erau oamenii de bogăţia holdelor, de belşug, dar întunecată le era inima că plecase oastea şi nu ştiau de va birui puhoiul tătarilor. Cu teamă aşteptau veştile. Mulţi ar fi fugit să se ascundă

în tainițele codrilor, dar nu se îndurau să-și lase rodul muncii. În afară de călărețiii datorați Voievodului, mai plecaseră cinci pedestrași cu sculele lor de război. De va fi voia domnului nădăjduiau să învingă, altcum numai cenușă s-ar alege de tot belșugul și amar de viețile oamenilor. Din porunca lui Tortabă, cneazul al doilea, se trimiseseră la locul de adunare două care pline cu proviant. Ajunsese vestea că se urnise oastea de la Argeș.

În Ostrov, de ziua Adormirii Maicii Domnului, către seară, sta Maria în foișor să privească prin ogradă. În acea zi de sărbătoare, oamenii nu lucrau ; care din argați erau plecați la scăldătoare, care stau lungiți la umbra stejarilor ; alții jucau arșice pe bătătură. Femeile cu copii se adăpostiseră sub aplecătoarea magaziei, să se răcorească de arșița zilei. Singură stăpîna nu avea odihnă. Se istovea cu grijile mai mult decît dacă s-ar fi obosit cu munca. Cu toate că se cădea să se desfete de ziua numelui ei, dimpotrivă, o muncea un gînd care nu-i da răgaz.

Privea peste pălimarul prispei, printre stîlpii meșteșugit încrestați. Privea la toate, la curtea umbrită, înconjurată cu gard înalt de nuiele, împletite, cu strașină de mărăcini și mai într-o parte, la șopronul cu coperiș de trestie, la casa oamenilor, a argaților. Peste căsuță, într-un colț, era cuibul berzelor. Una își adusese capul înapoi, lipindu-l de spinare, cu ciocul îndreptat spre cer și începuse să bată repede, cu un sunet de giamparale, într-un anumit fel, de părea că vorbește soației. Își aplecă capul înainte, nu stătu mult și-și îndreptă ciocul spre cer și iar începu să bată. Soața îi răspunse în același chip, țăcănind ca toaca de lemn. Ar fi vrut Maria să le deslușească graiul.

Bărzoiul își arcui picioarele subțiri, întinse aripile și vîslind se avîntă în sus, spre cer. Dădu roată peste casă și a doua barză se înălță și ea. Se ridicau tot mai sus pînă se făcură nevăzute. De obicei, seara ele rămîneau pe la cuiburi, și nu le era vreme de plecare. De ce să se depărteze tocmai la apus de soare ? Maria sta cu inima îndoită, era semn, un semn pe care nu-l putea deslușI. Și gîndul iar îi fugi departe în munți, la Curțile Voievodului de Argeș, unde plecase Costea. I se părea nesfîrșit timpul de cînd o pornise, urmat de Stancu, să-și facă datoria față de sat, de țară și de Voievod ; nu se împliniseră nici zece zile și îi părea vremea mult mai lungă. Venise vestea că

luaseră oştile drumul spre cîmpiă ce-i zicea Bărăgan. Ar fi vrut să-l însoţeacsă pe Costea. Îl trecuse prin minte să îmbrace nădragi şi zeghe bărbătească, ca să plece cu el. Dar la urmă nu se îndurase de copii. După douăzeci de ani de trai laolaltă, orice despărţire i se părea peste măsură de grea. Apoi o cutremura şi gîndul primejdiilor ce le avea de înfruntat, răni, poate chiar moarte. Mai plecase el acum cîţiva ani, dar atunci nu se lăsase cu război, nu fusese vărsare de sînge. Şi totuşi de atunci... se schimbase ceva. Adesea era abătut, cu gîndul departe. Se purta aspru cu copiii, cu slugile. Grija toată era la cnejie, la cai, la cîmp. Cînd se întorcea seara, obosit, de-abia vorbea, nici că se mai uita la careva. Firește, femeie tînără nu mai era şi poate la Argeş, vederea mărimilor să-i fi întunecat inima. Poate că în semuirea celor de acolo o va fi găsind proastă, va fi văzut chipuri mai gingaşe... Acum ar fi vrut să fie lîngă el, să-l apere de primejdii. Vederea bucatelor ce se adunau în hambare nu-i alina zbuciumul şi ar fi avut dreptul să se bucure : gropile erau pline de grîne, putinile cu miere, de la prima strînsoare, se orînduiau în beciuri. Numai una îi abătea gîndurile şi lucra fără istov, să nu simtă, să nu cugete.

Deşi se sărbătoarea ziua numelui ei, pe Maria n-o răbdase inima să nu puie mîna cînd pe una, cînd pe alta. Pe ţigani, măcar de erau necredincioşi, îi lăsase fără de muncă. Ograda rămăsese neorînduită şi ea singură, cu Branica, făcuseră treaba pentru toţi. Se rugase de Sfînta Născătoare s-o ierte de păcate, să-i liniştească inima.

Către seară, obosită, simţi o alinare. Se îndurase Maica Domnului. Totuşi, privind la cuibul gol, la păsările plecate înainte de vreme, iar o apucau gîndurile. Berzele nu-şi părăseau cuibul decît la vreme de primejdie. Ce semn vor fi deslușit ? Să fie oare pentru cel ce se află departe ? Sau era pentru cei de aici ?

Deodată uşa se deschise şi pătrunseră cu larmă mare în foişor, băieţii. Fruntea Mariei se descreţi. Îi privi pe fiecare. Matei, cel mai mare, iute de fire, puţin uscăţiv, semăna cu Tîncabă. Avea nasul mare, părul negru, numai ochii îi erau albaştri şi uneori la supărare, se întunecau, se făceau aproape negri. În schimb mezinul era asemenea

lui Costea, avea părul auriu și era scump la vorbă. Deși mai mic, avea cugetarea înțeleaptă.

Mălin se urcă pe genunchii mumei sale, iar Matei, mai dornic de scule de război, se duse să desprindă arcul din perete, arcul tatălui său. Încercă să-l încovoaie.

— Mamă, spune-mamă, cînd vine tata ? Povestește-mi cum a făcut atunci cu tătarii... cum de i-a răpus pe toți ? Și acum o să facă la fel ?

— Ți-am mai spus-o de atîtea ori, ai uitat ?

— Nu, dar îmi place să mai aud.

— Mamă, uită-te, am putut să întind coarda, ai văzut ? Tata a spus că dacă oi putea să-l întind, mi-l dă. Îl voi lua mîine la vînătoare, îmi iau și cîinii ! Privește, vezi, cum îl încordez ?

— Ești voinic ! O să se bucure tata cînd te va vedea.

Mălin însă nu se sinchisea de arc și, cu capul în poalele mamei lui, îi ceru :

— Povestește mamă, povestește-mi de pe vremea cînd Dumnezeu umbla pe pămînt și de pe vremea cînd crijacul cel viteaz a întîlnit zgripțoroiul cu șapte capete... și de zîna apelor.

— Să vă povestesc dragii mei, așezați-vă aici. Dar unde-i Mioara ?

— A rămas în livadie, așteaptă să răsară luna. Zice să-și vadă prietenii... Auzi prostie ! Priștenii din lună...

— Să nu rîdeți. Și eu, cînd eram copil, aveam prieteni ciudați ; nu-i știa nimeni, numai eu îi cunoșteam. A fost pe atunci o zînă mică, ce sta ascunsă într-o scorbură de copac. Cînd înnopta, pe vreme cu lună, ca în astă-seară, ieșea din ascunziș, se scălda în apa sclipitoare a lacului, se juca prin iarba înaltă și se pierdea prin tufăriș, ca să răsară iar în altă parte. Se apropia mai s-o ating, dar n-am izbutit niciodată s-o mîngîi, fugea. Sălta ușor, își rotea poalele peste ierburi, plutind, fără să le strivească. Apoi se oprea în fața mea și pe neașteptate mă întreba : „Ce-ți dorește sufletul ? Cere-mi ce vrei, repede, și-ți îndeplinesc... numai nu cumva să-ți fie dorința nesăbuită" și eu rămîneam năucă, nu răspundeam. Spiridușa pornea iar, se învîrtea, sălta în jurul meu pînă se topea în umbră. N-aveam nici o dorință anume, îmi ajungea s-o văd. I-am cerut odată s-o îmbrățișez...a rîs... s-a depărtat și mi-a strigat „Cu neputință". Uneori îi mai vedeam veștmîntul alb lucind într-o rază de lună. Îi auzeam rîsul. Cînd m-am

făcut mai mare, ca voi, zadarnic am mai căutat-o, n-am mai văzut-o. Mă rugam de sălcii s-o slobozească din ascunzișul lor. Nu i-am mai auzit glasul și a trecut vreme... am uitat de ea... Ca în astă-seară m-aș duce s-o caut... să-i cer... ceea ce n-am știut să cer atunci. Poate Mioara ar găsi-o mai ușor. Pentru mine nu va mai veni. Prea am dat-o uitării, nu-mi va mai răspunde. Și dacă i-aș cere să-mi împlinească dorința... ar zice că-i cer ceva nesăbuit, ar fugi rîzînd... Poate Mioara...

Matei se așezase cu picioarele cruciș pe dușumea și privea la mamă-sa în timp ce Mălin, închizînd ochii, adormise. Maria îi trecu mîna prin șuvițele de păr... același păr ușor, moale...

Se lăsase întunericul. Doar luna roșie se ridicase peste copaci. Nu se auzeau decît greierii scîrțiind, ca după o zi călduroasă .Departe, în sat, lătrau cîinii.

De la scară se auzi un zgomot de pași urcînd în foișor. Branica se opri în prag, nehotărîtă. Dar la un semn al Mariei se apropiă șoptind :

— Stăpînă, aș vrea să-ți spun... am aflat ceva...

— Vorbește, Branica, vorbește mai tare, nu te aud, ce este ?

— Am lăsat-o pe Mioara în livadă ca să vin...

— Ce face Mioara ?

— N-ai grijă, se uită la lună. Stă cu Caplea, care îi cîntă din fluier. Dar sînt altele. După-amiaz m-am dus la scăldătoare. Mă despuiasem dinapoia unui tufiș, cînd am auzit vorba lui Brandabura venind într-acolo. Nu era singur, îl urma Carabulea și încă unul, pe care nu l-am cunoscut. Era și unul de la jupîneasa Sofica, robul surorii tale. Și vorbeau între ei în limba noastră. Iar eu fiind fără cămașă, am rămas ascunsă.

— Ce mare lucru, Branica ?

— Stăpînă, fără de vrere am auzit multe. Nemernicii cugetă să vină peste noapte, să puie foc la magazie, și te vor pîndi cînd vei ieși în ogradă, să te răpuie. Apoi vor să dea foc la casă, să omoare copiii. Au gînd să vină după miez de noapte, cînd e somnul mai greu. Iată ce am aflat, stăpînă. Mai spuneau multe : cum vor pleca cu lucrurile stăpînului, cum pe mine mă vor omorî, cum îl vor ucide pe Buioc... Vorbeau și de tătari... Acum, cu mintea ta luminată, vezi ce-i bine de făcut. Ei sînt cinci și pot avea

ajutor și de muierile lor. Noi numai niște femei cu trei copii și un moșneag și cu Caplea neputincios.

Maria tăcu. Nu scoase nici o vorbă. Gîndul îi era la plecarea berzelor. Păsările simțiseră primejdia. Ea singură nu se putea împotrivi. Costea era departe, iar Caplea nu era de nici un ajutor. Va urma pilda berzelor. N-avea alt de făcut.

— Stăpînă, să ne închidem în casă, să nu ieșim cînd vor da foc la magazie. Nu vor putea sparge ușa. De ar fi un bărbat să tragă cu arcul... Dar Buioc...

— Eu pot să trag cu arcul, zise Matei.

— Mulțumesc Branica. Vom face altfel. Ia-o pe Mioara din livadă și împreună cu Matei și cu Caplea treceți apa. Tu ia-ți arcul, săgețile și jungherul din perete. Măcar că e întuneric, ascunde-le sub haină, să nu ți le vadă. Umblați ca și cînd nimic n-ar fi, dar cu luare-aminte, vîsliți ușor, să nu se audă ; ai grijă Matei, nu vorbi, stăpînește-te, nu te lua la ceartă cu nimeni, ori ce ar fi. Eu rămîn cu Mălin... voi veni mai tîrziu.

— Mamă, n-ai grijă, o iau pe Mioara în seama mea.

— Ce bine că stau cu tine mamă, zise Mălin, am să te apăr...

— Îl voi lua pe Buioc și vom urma aceeași cale... mai tîrziu. Tu, Mălin, rămîi în foișor, privește afară și de ți se pare ceva neobișnuit, dă-mi de veste. Du-te, Branica. Vezi să nu afle Caplea înainte să fiți pe celălalt mal...

— Plec, stăpînă.

— Ai grijă de copii, ca de ai tăi. Pe urmă du-te de-a dreptul în sat la Tortabă, el ține locul cneazului ; vestește-l să strîngă oamenii, să vină degrabă, să împiedice pe Brandabura să-și îndeplinească fapta. Păgînul ! Ei cred că vor veni tătarii...

Branica, urmată de Matei, coborî spre livadă s-o afle pe Mioara. O strigă în gura mare s-o audă toți, cum obișnuia seara.

Maria rămasă singură, se oțeli, spuse o rugăciune în gînd. Mai întîi trecu prin cămări, își luă ceva lucruri, făcu o legătură și coborî în beci. Acolo va să ascundă ce avea mai de preț, loc știut numai de ea, la adăpost de foc și de hoți.

Cînd veni vremea, ieși din casă, însoțită de Mălin, numai cu o legăturică în mînă. În prag îl întîlni pe Bran-

dabura, care părea că păzește locul. În ultimul timp, nemaisimțind mîna stăpînului, se făcuse îndrăzneț. Cum mărturisise însuși dintr-un început, țiganii aveau nevoie de stăpîn, să-i strunească, n-avea teamă de femeie. Maria trecu pe lîngă el și cu glas rar, apăsat, îi porunci :

— Branda, du-te în camera noastră și adă-mi pătura cea mare. Așterne-o sub nuc. O să mă întind acolo e-mai răcoare.

Țiganul, mormăind, se supuse. Era obișnuit să asculte de poruncă și nu voia să dea pe față răzvrătirea lui înainte de vreme. Știa că Matei și cu Mioara erau încă afară, prin ostrov. Vor veni cu toții și îi va închide în capcană.

Fără grabă, țiganul urcă scările. Nu era timp de pierdut. Mergînd ca în plimbare Maria și copilul trecură pe la coliba lui Buioc și cu glasul liniștit îi porunci să vină. Omul o urmă supus. Vorba stăpînei era poruncă ce o asculta cu drag. Coborîră la mal și luară luntrea cea mai ușoară, Maria desprinse și celelalte luntri, de le trase în larg, să nu le mai poată folosi țiganii.

Vîsleau încet, fără zgomot de-a lungul stufului, pînă ajunseră dincolo. Ea cunoștea pădurea, potecile. Va merge în întîmpinarea oamenilor. Poate că va fi ajuns Branica. Îi era degrabă să vină cu ajutoare, să împiedice înfăptuirea.

Brandabura întinse pătura sub copac și apoi aștepta. Timpul trecea. În mintea lui pătrunse o îndoială. De obicei stăpîna nu-l trimetea să facă lucruri măruhte. Ar fi chemat una din femei, pe Branica. Și apoi mai deslușise ceva în glasul ei... un sunet aspru, neobișnuit. De ce nu se întorcea ? O văzuse îndreptîndu-se spre locul unde erau luntrile. Ciudat să se fi dus tocmai într-acolo... Îi luă urma. Cînd ajunse la mal, o văzu departe, vîslind. Îi veni să strige, să se repeadă să se arunce în apă, dar nu știa să înoate. Alte luntri nu mai erau : fusese înșelat.

Mînios, îngrijorat, se întoarse să caute pe ceilalți țigani, să vadă unde se află Matei, unde e Mioara și năpîrca ceea de Branica. De Matei, deși era copil, îi era totuși teamă. Avea fire de stăpîn... Aflaseră oare ceva ? Dar cum să afle ?

Își găsi ortacii de rele dormind sub șopron. Îi deșteptă și le spuse repede toate cele văzute. Țiganii începură să-l caute pe Matei, dar nici pe el, nici pe Caplea, și nici pe Branica nu-i putură afla.

Fără zăbavă, urmați de muierile lor, intrară în casă, erau grăbiți să sfîrșească. Răscoliră, nădăjduind să găsească lucruri de preț, giuvaere, pfenigi de Frisac sau din cei ai romeilor, subțiri, cu chipul lui Christos, așa cum purta stăpîna la gît. Scotociră peste tot, dar nu găsiră mai nimic, doar cîteva scule mărunte : cuțite, ace. Femeile scoaseră dintr-o ladă cîteva cămăși lucrate la mîneci și poale, strîmte, așa cum le aveau romeii. Țigăncile le îmbrăcaseră, dar repede se iscă ceartă, fiecare voind s-o aibă pe a celeilalte, părîndu-i-se mai frumoasă. Se traseră de păr, sfîșiară cămășile. Învrăjbiți că nu găsesc nimic, țiganii răsturnară toate cele din casă, deteră foc, apoi, luînd femeile, împingîndu-le, trăgîndu-le cu de-a sila, sparseră cu securile ușa de stejar a beciului. Măcar vor gusta vinul. Dădură cep la butia cea mare. La început se mulțumiră să umple stacanele la șipotul care curgea, dar tot înghițind cîte o dușcă, tot gustînd, nu se îndurară să piardă așa bunătate. Țigăncile beau și ele, dar parcă cuprinse de o presimțire, își îndemnau bărbații să plece, le era teamă de focul care se auzea scăpărînd. Brandabura, ca unul ce băuse mai mult, suduind, le izbi cu dosul palmei peste față. Tot gusta pe nerăsuflate vinul negru, vinul alb. Începură și femeile să bea vîrtos. Cu încetul le păru la toți că intraseră în rai, în raiul țiganilor.

Sus, peste ei, ardea casa, ardea trestia de pe acoperiș, ardea foișorul. Ce le păsa. Cînd va fi vremea, se vor avînta afară. Așa belșug nu mai pomeniseră. Adusese stăpînul butii de departe, tocmai din Dealul Mare, de peste Tîrgșor. Curgeau șuvoaiele de vin pe gîtlej, țîșneau din spărtura doagei de-a dreptul în gurile lor, curgeau și pe de lături. Se împingeau unii pe alții, se înghesuiau să ajungă mai în apropierea șuvoiului. Brandabura, nerăbdător, mai dădu cu toporul, să aibă de unde bea fiecare. Carabulea se urcă peste boloboc și, aplecat peste vrană, sorbea de-a dreptul, cu capul în jos. Vinul tot curgea, scădea dinăuntrul butoiului. Carabulea, să nu-i ducă lipsă, se aplecă mai tare, tot mai tare, pînă ce alunecă.

Casa ardea. Pocnea lemnul de dogoare, scăpărau scîntei, se prăvălea cîte o grindă. În beci pătrundea mirosul de fum, un miros acru, care strîngea de gît. Țiganilor nu le păsa, își limpezeau gîtlejurile cu vin bun. Afară, flăcările se înălțau roșii, întunecînd stelele, luminînd tot Ostrovul.

O grindă de la gîrlici, plină de jar, se prăbuşi zvîrlind scîntei şi se rostogoli pe trepte. O clipă ţiganii se dezmeticiră. Fumul se făcuse gros. Nu mai era chip de răsuflat. Brandabura vru să iasă şi repezindu-se pe scări, se împiedică de o altă grindă care luneca pe trepte. Căzu jos. Aerul se făcu fierbinte. Femeile începură să urle. Ceilalţi ţigani, peste măsură de beţi, nu-şi dădeau seama de primejdie. Unul se apucase de gît, îşi încleştase mîna în beregată, nemaiputînd răsufla. Brandabura încercă să se ridice, dar căzu cu faţa peste grinda plină de jar. O femeie mai sprintenă izbuti să sară, să urce scara, să iasă afară, dar trecînd printre flăcări îi luă părul foc, se aprinse cămaşa pe ea. Ardea ca o faclă. Poate de tăria vinului se aprinse mai tare. Înnebunită, alergă pînă la baltă. Se zvîrli în apă să-şi stingă dogoarea.

În zori, Maria cu oamenii din sat ajunseră înapoi la mal. Ostrovul era luminat de flăcări. Îşi aminti de pîrjolul tătarilor, dar de astă dată ardea casa ei, îi ardeau amintirile, trecutul. Privi neputincioasă pînă tîrziu la prăpădul focului. Nici nu vru să treacă dincolo în Ostrov.

Prin cenuşa arzătoare, din care mai ieşea fum, oamenii scormoniră, cercetară, dar găsiră numai blide sparte, cîrpaci întărit. În beci, înecaţi în vin, răscopţi, fierţi, zăceau cîţiva ţigani.

— Costea ! Unde eşti Costea ? Îl luă pe Mălin şi-l strînse la piept. În inimă simţi că se rup proptelele vieţii.

Sus, pe cer, berzele dădeau ocoale ; îşi căutau alt cuib.

XXVI. BĂTĂLIA

În cea dimineaţă a lunii lui Cuptor, văleatul 1261, oastea aştepta la o margine de pădure, gata să pornească întru întîmpinarea duşmanului.

Cercetaşii aduseseră vestea că mulţimea tătarilor se urnise spre apa Mostiştei.

Soarele dogorea. În zariştе tremura văzduhul, tulburînd vederea. Tocmai la capătul cîmpiei se înălţă un nor de praf : se apropia hoarda.

În tabăra muntenilor sunau chimvalele de război. La un semn, călăreţii săriră în şei, şi, aplecaţi pe oblîncuri, înfipseră pintenii în pîntecele cailor. Şi de altă parte se înalţă praful scornit de copite. În capul oastei gonea Preda, marele armaş. Coiful lucea în soare, iar safica albă îi atîrna pe umeri, să-l cunoască ai lui. Înapoi, mai răsfiraţi, veneau vitejii cu steagurile lor. Zadarnic căutau ostaşii să-l vadă pe Voievod, nu-l aflară. Nedumeriţi erau vitejii, ca tocmai el să fie lipsă, la vreme de grea cumpănă. Se îndoiau unii în mintea lor. Mergea vorba că o parte din oaste rămăsese în urmă.

Din capătul cîmpiei veneau tătarii, însoţiţi fiind de slugile lor, cumanii. Sagan, nepot bun al marelui Batu, îi adusese de departe, de pe Volga. El rămăsese cu o ceată să privească de sus de pe gorgan. Vedea cum se avînta ordia neînfricată. Dimpotrivă, zărea venind valahii, cei ce-şi ziceau munteni. Se bucură. Îi ştia, singuri, fără de ajutoare. Îi măsură din ochi. Deşi se arătau puţini la număr, socotea că lupta nu va fi tocmai uşoară. El însuşi, hanul, nu va intra în învălmăşeală decît la nevoie. Degetele cu unghii lungi mîngîiară barba. Surîzînd pe sub mustăţi, socoti că va zdrobi pe Voievod, care îndrăznea să i se împotrivească. Nimicise cerbicia altora, mai de seamă şi nu venise tocmai din părţile Volgii să se împiedice aci, la mijlocul drumului. De altfel, primise ştire cum că Farcaş, cneazul de peste Olt, potrivit făgăduinţei, la porunca lui se urnise şi dînsul să lupte împotriva Voievodului de Argeş, astfel că acesta era nevoit să-şi împartă oastea. N-avea grijă. Cu alţii ar fi folosit şi viclenia, dar de astă dată nu va fi nevoie, va izbi de-a dreptul, să-i spulbere de istov, să le treacă orice gînd de împotrivire. Trimisese, cu zile înainte, oameni de încredere să oblicească oastea valahilor şi iscoadele se înapoiaseră cu bine, afară de două, pe care le aştepta să vină din clipă în clipă. Spuneau că duşmanul îşi bulucise oştile dincolo de albia unui pîrîu, dar că oastea lor era mică şi nu se arăta bucuroasă de luptă. Socotea Sagan să înalţe, cu tigvele valahilor, gorgan, să ia aminte urmaşii, să nu se mai încumete să se măsoare cu fiii stepei. După izbîndă, va îngădui hoardei să se reverse în tot cuprinsul ţării. Era belşug de ajuns : femei frumoase şi bucate multe.

Dar hanul nu ţinuse socoteală de iscusinţa muntenilor. Nici că luase aminte la lipsa iscoadelor. Îşi închipuia să fie numai o întîrziere.

La adăpostul pădurii, dincolo de albia smîrcoasă a Mostiştei, ostaşii Voievodului aşteptau ascunşi, nemişcaţi. Smoliţi fiind pe de-a-ntregul, nici paloş, nici suliţă, nici coif nu lucea. Să fi fost ca la trei steaguri, cu flamurile lor, floarea vitejilor. Pe sub tufişuri, alături de călăreţii descălecaţi, stăteau pe brînci pedestraşii cu coasele, purtînd în mîini frunzare de stejar. Straiele şi feţele mînjite cu noroi, arătau tot una cu pămîntul. Li se vedea numai albul ochilor. Erau nerăbdători să intre în luptă, ruşinaţi să fi rămas departe de bătălie. Doar cîte unul, uitînd de poruncă, se ridica în cot, să privească spre cîmpie, la cei ce dădeau iureşul. Singur dintre toţi, Seneslau Voievodul sta în şa, să vadă mai departe. Şi calul lui părea să fie altul : un cal de lut, din care crescuseră ramuri, verzitură ; doar copitele frămîntau pămîntul. Nemişcată stătea oastea, nu se deslușea ce să fie. Oamenii păreau rădăcini, trunchiuri, lăstari. Voievodul, de cum zări mantia albă a lui Preda şi steagurile ce veneau în urmă, îndreptîndu-se spre vadul dinainte cunoscut, fu cuprins de nerăbdare. Calul, simţindu-i neliniştea, bătu din copite. Seneslau scrîşni din dinţi. Îl văzu pe armaş cu călăreţii trecînd apa şi năpustindu-se asupra hoardei. Aşa puţini cum erau, care cu suliţele, care cu paloşele, luptau aprig, dar, ca bulgărul de ceară, aşa se topeau în vîlvătaia bătăliei. Picau trei-patru dintre tătari, dar se prăbuşea şi cîte unul de-ai armaşului şi de astă parte erau puţini. Vodă, privind se cutremură. Cum sta călare, se aplecă într-o parte şi rosti încet către cel care sta alături.

— Ce prăpăd ! Mi se frînge inima, Costeo. Dar îmi pare că a prins vicleşugul născocit de tine. Momeala cu armaşul izbuteşte. Îl va aduce pe Sagan la locul potrivit. Priveşte, a coborît şi hanul de pe movila lui. De-abia aşteaptă să facă ai noştri cale întoarsă, să treacă smîrcul. Uite colo... uite... vezi cum i-a năpădit ? A venit vremea... Hai, Costeo... să pornim !...

— Nu, Măria Ta, încă puţină zăbavă, să treacă gîrla şi apoi... Norocul nostru a fost că am prins iscoadele tătăreşti. Au crezut că-i numai pădure şi n-a putut afla Sagan de steagurile noastre, nu se păzeşte din această parte.

— El crede că ne este împărţită oastea, aşa după cum am lăsat să se răspîndească zvonul. Chiar de s-ar îndrepta

Farcaș spre cetatea de scaun în ajutorul pîrcălabului vă-ni-va oastea contelui de Cibin.

— Trimis-a Măria Ta vorbă să plece femeile și copiii din cetate să caute adăpost în munți... Doamna... Jupînesele ? Ar fi păcat mare...

— N-ai grijă. Am poruncit... Dar ce zici, Costeo, să pornim ?

— Trimit înainte gloata cosașilor de-a lungul apei, pe sub sălcii. Noi călăreții să mai zăbovim puțin.

Costea își scoase din sîn năframa roșie ; o agăță de umăr. Pe cap își potrivi coiful ascuțit, ca al saracinilor, numai că acesta avea cruce de aur pe fruntier. Apoi atinse paloșul ; se gîndi să fie vrednic de crijacul Simon.

Pădurea se puse în mișcare. Rădăcinile prinseră viață, copacii cu frunzare se urneau din loc, porneau, dădeau glas.

Acolo, pe cîmpie, lupta era cruntă, însuși armașul, după ce tăiase cîteva capete păgîne, copleșit din toate părțile, întoarse calul și fugi înapoi spre smîrc. Ciudat numai că părea să fie punte sub apă, de nici copitele nu se infundau. Cei care rămăseseră alergau, cercînd fiecare să găsească vadul. Dar se întîmpla să mai rătăcească urma și să se afunde. Muntenii fugeau, urmăriți fiind de tătari, care își strigau cîntecul de izbîndă. Cum îi ajungeau pe creștini, îi tăiaiu, îi spintecau fără cruțare. Se repezeau tătarii într-un iureș năpraznic. Venea și Sagan însoțit de ai lui, sunînd din surle, și izbind cu paloșele pe scuturi, să facă larmă, să bage groază. Nici cei cîțiva luptători mai îndîrjiți ce se opinteau încă la marginea apei, nu-i putură încetini mersul. Intrînd în baltă, măcar că li se înfundau caii pînă la burtă și nu se mai puteau urni, veneau alții și iar alții, pînă ce treceau peste ei. Veneau ca smoala topită, ce se revarsă din cazan. La o vreme se împotmoli și Sagan, dar izbuti să se urnească din nămol. Muntenii, cunoscînd dinainte vadurile, nu-și pierduseră cumpătul, cei mai mulți ajungînd de cea parte gata iar de luptă.

Armașul se opri. Își suci calul cu fața spre vale. Privi surîzînd cum se zbat tătarii să iasă din mlaștină și strigă cît îl ținea puterea : „Doamne ajută !".

O trîmbiță de argint, céa a Voievodului, răsună limpede tocmai în spatele tătarilor și din cea parte se ivi oastea ieșită din pădure. Flamurile Țării purtate de stegari fîlfîiau, plesnite de vînt. Venea în goană Voievodul pe ar-

măsarul lui smolit de humă. Alerga înaintea tuturor. Costea cu vitejii goneau mai într-o parte. De-a lungul apei, gloata cu lănci, cu coase, se răspîndea prin zăvoi, picînd în spatele dușmanului. Păgînii, împotmoliți, văzînd ca o nălucire grosul oastei lui Seneslau ieșind pe neașteptate, înțeleseră că erau prinși în capcană. Cei mai mulți stătură la îndoială, se spăimîntară. Însuși Sagan, hanul, șovăi. Să-l dovedească pe armaș, ori să se întoarcă împotriva noilor veniți, să-și apere spatele și carele cu proviant. N-avea alt de făcut, după socoteala lui, decît să treacă smîrcul, tot înainte, împotriva celui mai slab, cel care fusese pe jumătate înfrînt. Calul hanului cel dintîi prinse picior, se încordă, își lungi gîtul și începu să-și tragă copitele din nămol. Costea socoti că dacă nu-l ajunge acum, îl va scăpa. Hotărît, dete drumul la dîrlogi, se prinse de oblînc și proptindu-se în mîini, își aduse genunchii în șa, și apoi se înălță în picioare. Nour, parcă îngreunat, se afundă mai mult, dar și el prinse pămînt sub copită, astfel că putu, opintindu-se, să se apropie de cel pe care îl urmărea. Deodată Costea, arcuindu-se, își făcu vînt, sări și înfipse paloșul în spinarea tătarului. Oțelul rămase acolo. Din greu icni hanul și îndată își dete sufletul. Alunecînd din șa într-o parte, se afundă în apă. Roibul fără povară sui la mal și cu scările bălăbănind în lături, o luă razna peste cîmp. Costea căzuse și el. Înota să ajungă la țărm, unde îl aștepta Nour.

Cînd fu la mal, se întoarse și văzu plutind straja paloșului, al cărui vîrf rămăsese înfipt în trupul hanului. Acesta se dase la fund, dar nu tocmai adînc, proptit pe niște buruieni. Cînd tătarii văzură lucind în soare semnul crucii, semn nefiresc plutind pe fața apelor, se îngroziră. Semnul dovedea izbînda creștinilor. Tătarii fugeau, mulți își zvîrleau armele, sau se lăsau prinși.

Costea intră iarăși în baltă, își smulse paloșul, și-l sărută la încrucișarea străjii.

Se orîndui gloata muntenilor de-a lungul smîrcului, cei cu arcurile și cei cu coasele, să-i aștepte pe tătarii care se zbăteau în mlaștină și nu știau încotro s-apuce.

Preda armașul trecuse înapoi vadul cu toate cetele lui, și se îndrepta spre căruțele cu proviant. Acolo se aflau legați robii adunați din toate părțile lumii ; olahi de dincolo de Păduri, sclavoni, bolohoveni, brodnici din părțile Siretului, numai tineret, fete și flăcăi, luați cu de-a sila.

Încercară paznicii tătari să le ia viaţa înainte să fie sloboziţi, dar nu avură vreme. Însuşi Seneslau cu vitejii lui veni să-i copleşească. Ce mai rămăsese din hoardă fugeau care încotro, dar suliţele şi săgeţile muntenilor îi prindeau de pe urmă. Încercară călăreţii ordiei, cei ce ieşiseră din smîrc, să se adune, să facă spărtură, să scape de strînsoare, dar fără folos ; îi încolţi gloata cu securile, cu coasele, retezînd picioarele cailor.

Pînă în seară istovise Costea tăind şi spintecînd, obosi şi armăsarul de atîta goană. Făcură măcel mare, de se adunară vulturii, simţind ospăţ pregătit. Şi pe sus venea stolul lung al corbilor, de umpluse cerul şi se întreba fiecare de unde izvorîse aşa mulţime.

Oastea lui Seneslau se aduna. Tătarii, legaţi, împiedecaţi de picioare, dădeau ajutor, strîngeau trupurile ostaşilor căzuţi pe cîmpie, săpau gropile. Un preot făcu slujbă, mai întîi de mulţumită către Domnul cel de Sus, care se îndurase să izbăvească Ţara de primejdie şi apoi către Sfîntul Gheorghe, ocrotitorul oştilor. În afară făcu slujbă morţilor şi cîntă prohodul.

Se bucurară cu toţii de mulţimea robilor, de belşugul ce îl găsiseră în căruţe, dar mai cu seamă se veseleau în sufletele lor că scăpase Ţara de pîrjol.

Voievodul trimisese spre Argeş să ducă vestea şi de acolo solie mai departe la Cibin, către riga Bela, care tocmai se afla cu oastea în părţile de peste munţi. Nădăjduia că mulţumită marelui ajutor ce îl dăduse creştinităţii, să nu mai aibă supărare pentru stăpînirile lui din Ţara Făgăraşului. Şi totodată cerea îngăduinţa să-l izgonească pe vicleanul Farcaş din ţara lui de dincolo de Olt, să-l pedepsească, ca pe unul ce căzuse la învoială cu păgînul. Întru aceasta plecaseră doi sfetnici, cei mai învăţaţi, pricepuţi în vorbă latinească, din cea care se grăia la curtea rigăi.

Costea, apropiindu-se de Voievod, smerit îl rugă să-i îngăduie ca, în drumul lui de întoarcere, să se abată pe la Ostrovul din Snagov, să hodinească două-trei zile, în timp ce oastea îşi va urma calea pe sub dealuri, pînă în Lovişte.

Voievodul bucuros se învoi, nu era mare ocol şi viteazului i se cuvenea această cinste, doar izbîndise după sfatul lui. Îl va lăsa pe armaşul Preda să îndrepte oastea de-a lungul Ialomiţei şi Argeşului, să-l afle pe Olt. De acolo va porni împotriva lui Farcaş.

Aştepta numai învoirea rigăi.

Slugile întinseră pe iarbă masă îndestulată. Cei mari şi cei mici stăteau laolaltă; numai căpeteniile, stegarii, şi jupînii încălecară pe obloanele de la căruţe. Fiecare bea în voie din boloboacele tătărăşti. Toate erau din belşug.

Seneslau Voievodul ridica cupa de argint în cinstea lui Costea şi, sculîndu-se, îl îmbrăţişă faţă de toată oastea, ca pe un frate. Cinstea era deosebită. Îi rîdeau ochii Voievodului şi barba aurie îi fremăta de mulţumire. Costea puse un genunchi în pămînt şi-i sărută mîna. Peste toate Voievodul îi făcu dar cupa de argint din care băuse şi în semn de înălţare la treapta de mare stegar, îi întări stăpînirea pe moşie şi codru, atît cît va putea cuprinde din Vlăsia, prin părţile Snagovului, călare, cale de o zi, din zori pînă în asfinţit. Îndată puse să se facă uric domnesc, cu pecetia inelului său. De atîta bucurie, Costea nici că mai simţea tăietura de la braţ. Vraciul domnesc îi făcu legătură cu leacuri.

După ce odihniră peste noapte în corturile lor, pe mînecate, urmaţi numai de cîţiva mai apropiaţi ai Voievodului, luară calea în sus pe valea Ialomiţei. Costea se gîndi la bucuria ce o va avea Maria şi copiii pentru isprăvile lui, dar mai cu seamă pentru cinstea ce le-o făcea Voievodul abătîndu-se din cale. Totuşi gîndul lui era la Argeş. Cînd Voievodul pornise solie la Cetatea de Scaun, trimisese şi el carte scrisă jupînesei Năstaca, să-i vestească izbînda. Nu-i pomeni de năframa însîngerată.

A doua zi, să fi fost ca la două suliţi să apună soarele, cînd ajunseră în dreptul Gruiului, lăsară Ialomiţa pe mînă dreaptă şi o luară prin pădure, să ajungă la balta Snagovului. Socotea Costea să sune din corn cînd va fi pe mal, ca să vie luntrile. După ce va odihni, vor merge la vînătoare, că erau jivine destule în codrul Vlăsiei.

Nu apusese soarele cînd ajunseră la baltă. Lumină era încă destulă. Ceata se opri pe mal şi privi spre Ostrov. Costea, nedumerit, se încruntă, se frecă la ochi, privi în jur : poate se înşela. Pe Ostrov toate erau la locul lor, fără doar de casa lui. Nu mai zări nici foişor, nici coperişul cel de trestie solzit, cu coamă în două caturi, nu mai zări nici zidurile date cu var. Simţi în inimă un junghi şi rămase nemişcat, năucit. Voievodul Seneslau îl privi întrebător.

— Ce se întîmplă, frăţioare, ce-ţi este ?

— Măria Ta, să-mi fie cu iertăciune... nu înțeleg... sau înțeleg prea bine... iată... în locul unde mi-a fost casa, unde ar trebui să fie casa, nu mai văd nimic. Doar o movilită. Toate cele acarete, magazii, odăi, au rămas neschimbate... numai casa... și nu e nălucire. Cer iertare Măriei Tale. Nu deslușesc ce poate fi...

Costea duse cornul la gură și suflă prelung. Mai suflă o dată. De pe celălalt mal se desprinse o luntre. Venea Buioc, vîslind binișor, potrivit cu puterile lui. De cum fu de-ajuns de aproape, Costea îi strigă :

— Buioc, bade Buioc, ce-i cu Maria ? unde-s copii ?

Omul ridică mîna în semn de liniștire și apoi arătă spre Turbați, strigînd :

— Sînt înșiși, sînt bine, au scăpat sănătoși.

Cînd moșneagul ajunse la mal, povesti în fața tuturor cele întîmplate. Depănă de-a fir a păr răzmerița țiganilor și felul în care bărbătoasa jupînească, stăpîna lui, scăpase copiii. Răsuflă jupîn Costea ușurat. Casă, cu voia Domnului, va face alta. Bine că-i scăpaseră copiii și soața.

— Nu-i de folos să stăm locului, Măria Ta. Veți odihni în sat. Tare rău îmi pare că nu pot să dau cuvenita cinste Măriei Tale. Aveam și un vin care mi-ar fi plăcut să-l guști.

— Stăpîne, vin mai este. Din pivniță au scăpat trei poloboace, poate de afumătură, și vinul s-a făcut parcă mai bun. Din butoaiele din care au băut țiganii, s-a scurs vinul și a înecat butiile care au scăpat.

— Să purcedem, Măria Ta, vom gusta vinu în astă-seară. Veți fi găzduiți în casa ce o am în sat.

Voievodul și Tuhomir, fiul lui, ziseră vorbe de mîngîiere și apoi cu toții, în trapul cailor, ocoliră balta și ajunseră în sat. Buioc spusese că Maria se afla în casele fostului cneaz, care se mutase în rateșul lui Tîncabă.

Cum sta zăcînd pe crivat fără putere, Maria auzi ropot de cai și de glasuri de oameni. Sări din loc, uitînd de boală și ieși în întîmpinarea noilor veniți. Cînd ajunse pe prispă și îl văzu pe Costea intrînd în ogradă, i se clătinară stîlpii inimii și nevoită fu să se reazeme de pălimar. Ar fi vrut să îngenuncheze, să mulțumească lui Dumnezeu, dar nu avu putere. Voievodul și însoțitorii lui rămaseră călări privind. Costea, ajuns în dreptul scărilor, sări din șa, urcă și o cuprinse pe Maria în brațe. Capul ei se

lăsă într-o parte. Se făcuse galbenă ca ceara de prea mare bucurie. Nu rosti decît o vorbă : „Costea“ ...Veniră şi copiii Matei, Mălin şi Mioara şi, văzînd-o pe mama lor cum sta pierdută cu ochii închişi ca moartă, o ridicară binişor şi o întinseră pe laviţă. Apoi Matei, la o vorbă a lui tătîne-su, ştiind datina, alergă luă pîine şi sare, un ulcior de vin şi ieşi în întîmpinarea Voievodului, în semn de bun venit.

Cînd Maria îşi mai veni în fire, se sculă, se duse către Voievod cerîndu-i iertare şi îi sărută mîna. Apoi, parcă înzdrăvenită, porcese să pregătească cele de trebuinţă. Ajutată de Branica şi de femeile din casă, îndată orînduiră toate ca să găzduiască cu cinste pe stăpînul Ţării. În odaia cea mare pentru oaspeţi, întinseră lăicere şi atîrnară scoarţă mîndră de-a lungul peretelui. Le aşeză pe toate cît mai potrivit pentru odihnă.

Vestea venirii Voievodului şi a cneazului Costea se răspîndi în sat. Alergau oamenii să-l vadă, fiind cinste nemaivăzută să se afle printre ei faţă atît de luminată. Bucur a fu şi mai mare cînd auziră de înfrîngerea tătarilor şi de înălţarea cneazului pe treptele cîrmuirii. Era dreapta răsplată a vitejiei. Avuseseră teamă să nu ajungă păgînii pînă în sat, să-i ia în robie. La lumina focului aprins pe bătătură, fiind noapte răcoroasă, povesteau scutierii de isprăvile căpitanului de steag, care amăgise pe duşman, ducîndu-l la pieire şi cum tot el singur izbutise să răpună pe Sagan, hanul tătarilor.

De bucurie, aducea fiecare ce avea mai bun la casa lui : cîte o ciozvîrtă de berbec, cîte un peşte proaspăt, cîte o pasăre grasă, şi, cei mai neputincioşi, vreun burdufior de brînză ori un fagure de miere. Buioc cu ajutoarele lui sosi într-un tîrziu, aducînd ploşti din cele mari, pline cu vin vechi. Mai purtaseră în traiste şi în coşuri poame şi borcane cu fel de fel de rogoade prinse în miere. Se minunară oaspeţii de astă dibăcie. Meşteşugul dulciurilor îl învăţase Sofica cînd fusese prin ţara romeilor, în oraşul lui Constantin-Craiul. De la ea îl ştia Maria. Dar vinul era mai bun ca toate. Parcă de dogoarea focului mai tare se învechise şi căpătase mireasmă deosebită.

Într-un tîrziu, cînd petrecerea era în toi, veni şi Toma Capră cu Sofica lui. Şi el aducea bunătăţi, fel de fel. Amîndoi se închinară, iar pe stegarul mare, cumnatul lor, îl îmbrăţişară cu mîndrie.

O zi și o noapte benchetuiră veselind, bînd și mîncînd. Povestea fiecare isprăvi înfăptuite sau închipuite. Cei bătrîni, cu mai multe se lăudau.

Costea avea grijă să nu ducă nimeni lipsă. Branica îi da ajutor, că Maria, după ce izbutise să orînduiască cele de cuviință pentru oaspeți, șubrezită, nu mai avusese putere să se țină în picioare. Rămăsese nemișcată în jilț. Căpătase beteșug de cînd cu răzmerița, în pieptul ei se surpase ceva. O piatră grea, străină, o apăsa mereu și cînd tușea, se ivea pe buze o spumă trandafirie.

— Să n-ai grijă, m-am zdruncinat de bucurie că te-ai întors, o să-mi treacă. Vezi, Costea, cînd a fost cu țiganii... în noaptea ceea am șezut nemișcată să mă uit cum arde casa... m-a udat roua... am înghețat toată. Eu eram sloi și acolo ardea casa noastră.

— Lasă, Mario, vom clădi alta mai frumoasă, temeliile sînt încă bune și lemn e destul în pădure, lasă, Mario.

— Oricît, nu va mai fi cum a fost.

— Mario... ce păcat de boala ta acum cu venirea Voievodului. Mîine plecăm cu luntrile pe baltă să vînăm cerbi. Dorește Voievodul să aducă blănuri pentru doamna. Vom merge în jos unde au făcut cerbii zăgaz. Mă duc să pregătesc...

— Mai rămîi, Costea. De-abia te-am văzut.

— Vin mai tîrziu. Mă așteaptă luntrașii.

Stătură oaspeții pînă veni veste că trece în sus armașul pe Ialomița ; dar de bine ce petrecuse, hotărî Voievodul să mai rămînă o vreme. Vor ajunge oastea din urmă.

Ultima zi, cînd se înapoiară de la vînătoare aducînd mistreți străpunși cu sulița, aștepta la curte crainic de la Argeș. Mult se bucură Voievodul de cele ce află. Chiar înainte de luptă, riga încuviințase să se dea țara lui Farcaș celui ce va izbuti să învingă. Seneslau, în bucuria lui, împărți daruri la oameni să-i păstreze amintirea. Abătu din cale două care din cele luate de la tătari și dărui, după cum se potrivea, postavuri făcute de sași, vase de aramă, scule de argint cu nestemate, iar jupînesei Maria îi dădu o dulamă cu blană, lucrată toată în fir ; Sofica primi un pieptar de mătase, din cele făcute în depărtatul răsărit, cum purtau tătarii, tot cusut cu peruzele pe mătase galbenă.

După atîta bună plăcere și ospățuri, veni și ceasul plecării. Voievodul îl sfătui pe Costea să rămînă locului, să-și vadă de soție și de toate cele de nevoie, să-și ridice casa

la loc. Dar el nu se îndură să se despartă de vitejii cu care războiul împotriva lui Farcaș, cel care îndrăznise să pustiiască Țara pînă în apropiere de Cetatea de Scaun, nevoind-o pe doamna și pe jupînese să fugă în munți. Se cutremurase Costea la gîndul primejdiilor pe care le-ar fi putut îndura jupîneasa. Năstaca. Îl încercase dorul. Și brațul se vindecase. Urma sîngelui nu se mai vedea decît pe năframă.

Căpitanul de steag hotărî să-l însoțească pe Voievod să-l ajute mai departe cu paloșul lui. Seneslau nu se împotrivi, mărturisindu-i că i-ar fi fost greu să se lipsească de un asemenea viteaz. Pentru multa lui osteneală și pentru pagube, îi făgădui Voievodul că, îndată ce va sfîrși cu Farcaș, îi va trimite meșteri pietrari și dulgheri să-i ridice casă mai mîndră decît fusese. Costea ceru încuviințare ca, totodată, să vie și Matei, să-i însoțească, ca să învețe meșteșugul războiului, așa cum se cuvine unui viteaz. Să fie scutier în „oastea cea mică" a Voievodului.

Plîngea Maria în inima ei, și, cînd era de față cu ceilalți, de-i scăpa cîte o lacrimă, repede o ștergea să nu se vadă. Plîngea pentru cele prea multe măriri ale lui Costea, de la cnejie la jupan, iară de la jupînie la căpitan de steag și pe ce se înălța, pe atît se depărta. Plîngea Maria și de noua plecare, de noile primejdii, că-l simțise mai înstrăinat, că-l văzuse atît de puțin. Și acum, fără milă, îl lua pe Matei. Cine știe cînd îi va mai vedea ?

În prima zi de toamnă începuse să burnițeze ; frunzele, purtate de vînt, zburau pe sus.

În fața casei încălecă Voievodul, încălecară și sfetnicii ; o porniră cu toții în trap ușor. Costea rămase în urmă să-și îmbrățișeze soața și copiii. Acum, că nu mai erau alții de față, Maria nu-și mai stăpîni plînsul. Avea presimțire că n-o să-l mai vadă. Se rugă Domnului să nu fie din pricina morții lui. Pe cînd îl îmbrățișa, Matei, alături nerăbdător, zise :

— Tată, hai tată, s-a depărtat Voievodul, îi pierdem urma...

Încălecară și ei. Ieșind pe poartă, băiatul nu-și întoarse privirea către mamă-sa. Căta numai înainte.

Curgeau lacrămi una după alta, pe obrazul Mariei. Cînd ultimul călăreț se făcu nevăzut după cotitură, căzu în genunchi, fără de putere, încredințată fiind că-l văzuse pentru ultima oară.

Din cea parte a satului, se auzi sunet de fluier. Venea Caplea, ducîndu-şi din urmă turma oilor închipuite. La sosirea Voievodului fugise, se ascunsese în Ostrov, nu voise să i se înfăţişeze. Acum se bucura şi de plecarea stăpînului, a lui Costea.

XXVII. CARTE DE LA ARGEŞ

După Lăsata-Secului, de Ovidenie, cînd dezlegat e tot omul să mănînce peşte, se întîmplă vreme vîntoasă, cu lapoviţă şi crugul cerului sta întunecat foarte.

Pe sub pădure, ocolind balta, cu capetele plecate împotriva vîntului, alergau trei călăreţi. Rătăcind drumul, nimeriseră la rateşul, ce-i zice al lui Tîncabă, măcar de i se schimbase stăpînul. După ce ospătară, îi îndreptă Toma Capră spre sat, la Turbaţi.

Aspru sufla vîntul, năpustindu-se asupra oamenilor, mai să-i răstoarne ; se bulucea pe sub zeghii, ridica sumanele, se strecura pe sub pieptare, de amorţea suflarea. Deşi aveau căciuli din cele cu blană cîrlionţată şi încălţăminte înaltă, iar pe spinări şube miţoase, îi pătrunsese frigul şi ploaia. Cînd intrară în sat, nu întîlniră ţipenie de om. Sta fiecare la adăpost, cum se cuvenea, să huzurească pe urma trudei de vară. Chiar de auzeau larmă sau tropot de cai, nu se urneau de la gura sobei. Nici cîinii nu părăseau pragul casei, să latre după obicei. Doar Caplea, deschiotorat la cojoc, umbla fără no mă pe uliţa mare, cîntînd din fluier ca pe timp de vară, fără să ţină seama de ploaie şi de vînt. Striga la niscaiva dulăi, născociţi în mintea lui, îndemnîndu-i să bată latura, să adune oile, suduia cătînd după vreo mioară, ce o credea pripăşită prin vecini.

De cînd cu boala jupînesei Maria, îşi făcea de cap, nu mai da pe acasă şi dormea pe sub vreo şură sau în coteţe laolaltă cu orătăniile. Degeaba avea aşternut rînduit la casa lui frăţîni-su, nu-l folosea. Numai iarna, de-l răzbea foamea, se întorcea în sat, mai venea pe acasă. Îi era silă să dea ochii cu ai lui. Mai bine să fie de rîsul oamenilor, decît să rabde ocara celor din casă. Singură Mioara îl înţelegea, amîndoi cătau la stele, la prietenii din lună. De ea n-avea teamă şi fără împotrivire îi da ascultare.

Se minunară călăreţii văzînd cum merge păstorul fără oi cîntînd din fluier să ţină ison vîntului. Pricepînd că este unul sărac cu duhul, într-o doară îl întrebară de casa cneazului, dar spre mirarea lor omul păru că se deşteaptă, le făcu semn să-l urmeze şi, zbughind-o, sări prin bălţi, fără să ţie seama unde calcă. Ajunşi la curte, le ieşiră înainte slugile care. aflînd că veneau călăreţi aducători de veşti de la Cetatea Argeşului, îndată deschiseră porţile şi cu mare cinste îi primiră.

Descălecară străinii şi urcară pe prispă. Aşteptară să-i întîmpine stăpîna, să-i poată înmîna cartea ce o aduseseră dar statură întristaţi foarte aflînd că jupîneasa zăcea. Le povesti Branica cum, după plecarea stăpînului, de atîta întristare, fusese cuprinsă de lingoare. Babele însă ziceau că mai curînd îi vor fi zvîrlit Ielele vreun deochi, vreo năpastă. Prea o scutura tusea de i se roşeau buzele cu o boare de sînge şi faţa mai galbenă i se arăta. Descîntaseră babele, oblojiseră slugile, aduseseră vraci s-o afume cu buruieni şi păr de fată înecată în noapte fără lună, îi dăduseră să mănînce şi piele de şopîrlă, din celé fără coadă, dar nimica nu adusese folos. Gîndea Maria că mai degrabă i-ar fi priit un duhovnic s-o grijească pentru dezlegarea sufletului de trup.

Presimţise că pe Costea nu-l va mai vedea. Se mîngîie la gîndul că ea cea dintîi va părăsi astă lume şi se bucura : de dincolo mai uşor îl va ocroti.

Auzind larmă, Maria întrebă slugile şi află cum sosiseră călăreţii cu veste de la Argeş. Jupîneasa se cutremură. Cu toată opreliştea vracilor, încercă să se ridice, dar neizbutind singură, porunci să fie ajutată şi purtată de subţiori. Femeile o îmbrăcară, îi rînduiră părul şi-i trecură inel la deget, apoi binişor o aşezară în jilţ, rezemîndu-i căpul în perne. Cînd toate fură rînduite, porunci să se deschidă uşile.

Noroiţi, aşa cum erau de la drum, intrară străinii ; argatul lor rămase afară. Cel dintîi era om cu barbă firavă, înalt, uscăţiv şi, deşi nu se putea cunoaşte după haină, se înţelegea din vorbă că e faţă bisericească. Al doilea, mai tînăr, mărunt de statură, cu mustaţa neagră, era, după semnul de pe umăr, purtător al flamurei domneşti.

Cuviosul, cel cu barbă firavă, ridicînd mîna, făcu semnul crucii şi binecuvîntă pe jupîneasă, în timp ce stegarul plecîndu-se rosti cuvinte ce se cuveneau soaţei stăpînului.

— Binecuvîntează-mă, Prea Sfînte, binecuvîntează-mă, iar Domnia Ta, cinstite stegar, bine venit să fii printre noi. Poruncit-am să se pregătească toate cele de nevoie pentru haine curate, hrană şi odihnă. Veţi fi obosit după atîta cale. Vă cer iertare că nu vă pot da cinstea cuvenită din pricina slăbiciunii mele.

Stegarul cel dintîi răspunse :

— Preafericiţi sîntem, jupîneasă Mario, că am ajuns în casa spătarului şi că-i putem împlini porunca. Trimisu-ţi-a carte cu slove de mîna lui, să-ţi fie mîngîiere, că adus-am veste mai puţin îmbucurătoare. Deşi învingător, spătarul, rănit în bătălie, este nevoit să mai rămînă vreme îndelungată în Cetatea de Scaun. Cînd va trece iarna şi s-o desprimăvăra, are credinţă că va veni înapoi în casa lui. Dar cartea îţi va spune mai desluşit. Iat-o. Vom aştepta pînă vei binevoi s-o buchiseşti.

— Cinstiţi crainici... ochii îmi sînt păienjeniţi, nu mai pot desluşi slovele, nici obişnuinţă nu mai am... dacă... Preacuviosul...

— Pahomie, îmi zice, întru iertarea păcatelor.

— Preacuvioase, milostiveşte-te de mine, ostenindu-te... vei fi învăţat buche destulă.

— Îţi voi împlini dorinţa. Ştiut este că spătarul nostru, soţul Domniei Tale, este meşter în ale slovei. La început stă scris :

„Să se ştie, această carte am scris-o eu Costea, spătarul, a doua zi după Lăsata-Secului, în Cetatea de Scaun a luminatului Voievod Seneslau, stăpînitorul Ţării de la Argeş, pentru Maria, jupîneasa mea".

— Iar înăuntru, tot cu slove latineşti, citesc :

„Mario, măcar de-mi este mai uşor a mînui paloşul decît scula cea de scris, neputîndu-ţi vorbi, îţi trimit carte. Află dar, că după bătălie, căpătînd izbîndă, m-am întors la Argeş. Cu toată nevrednicia mea, prin marea îndurare a Domnului şi bunătatea Voievodului, înălţatu-m-a spătar peste oastea cea mică. Dar mai află că singur paloşului cinstea cuvenindu-i-se, întunecatu-mi-s-a bucuria de rana de la picior, pricinuită de săgeată înveninată care mi-a luat putinţa de a mă urni. Întru aceea m-am hotărît, pentru ca să-mi aducă veşti de la tine şi toate cele ce le voi cere mai

la vale, să-ţi trimet pe cei doi mai vrednici ortaci ai mei : cuviosul Pahomie, ostaş al Domnului, este unul care, ridicînd Sfînta Cruce în faţa păgînului, poate să-i oprească năvala, sau, aplecînd-o cu milă spre cei însîngeraţi are putinţa să le aducă uşurare. Iar însoţitorul lui, Stroici, stegarul flamurii Voievodului, este acela carele a retezat capete multe la bătălia de pe Vadul Oltului şi care mi-a venit în ajutor în lupta cu Farcaş, pe cînd, rănit fiind, căutăm să smulg săgeata din coapsă. M-a izbăvit de moarte.

Rogu-te prin ei să-mi dai leacuri din cele ce ştii a face, spre a mă tămădui cît mai grabnic. Am dorinţă să mi-l trimiţi pe Mălin, ca să-l fac fustaş la curte. Cum e vremea geroasă, ai grijă să dai blănuri destule. Am lipsă de zeghea mare miţoasă. Pune într-o legătură pieile de cerbi, cele vînate de mine, să le am de dar pentru doamna, care m-a îngrijit şi să împart la jupînese ; iar, pentru Voievod, pune de-a başca cuşma cea de mieluşel alb, ce am luat-o de la hanul tătărăsc, să-i fie mîndrie în vălmăşală. Pentru mîngîierea ta află că Matei e sănătos şi că toţi îl îndrăgesc. L-a făcut doamna purtător de pavăză şi se încearcă la toate cele ce sînt de nevoie unui viteaz, spre a fi de ajutor Voievodului şi doamnei.

Fii încredinţată, jupînească, că izvorul tuturor bucuriilor este bunul Dumnezeu, în care să ai neclintită încredere. El mă va mîntui în ziua de apoi de multele mele păcate. Binecuvîntată să fii. Lăsîndu-te în paza Lui, te îmbrăţişez frumos."

Cu această vorbă, se opri călugărul. Răsuflă adînc apoi, uitîndu-se în josul cărţii, adaose :

— A pus spătarul pecetea inelului său, să se cunoască „Paloşul înfipt în spinarea unui mistreţ", paloşul cu straja în cruce arată cum credinţa stăpîneşte puterea şi cum sufletul este de-a pururi deasupra trupului... dar, jupînească, ce-ţi este ?... să chem slugile ?

Pe obrazul Mariei curgeau lacrămi. Faţa îi era ca de ceară, ochii îi stăteau închişi. În sfîrşit, încordîndu-şi voinţa, grăi :

— N-am nimic, n-aveţi grijă... o clipă de slăbiciune... spuneţi-mi, a suferit mult ?... cine îl îngrijeşte ?...

— La început însăşi doamna şi apoi nepoata ei, jupîneasa Năstaca. Jupînesele au venit să-i ţie de urît, i-au adus bunătăţi de tot felul, să-i treacă de fierbinţeli. Cînd s-a învineţise rana, pus-a doamna oblojeală cu balsamuri, d-

îndată a stăvilit răul. Pentru el chemat-au vraci din Cibin, de i-au făcut legătură cu coajă de arin și unsori și l-au ținut nemișcat, să-și facă osul fiertura și carnea lipitură. Dar el, spătarul, mai multă încredere are în leacurile pe care le faci tu. Noi am venit pentru ca să-i împlinim dorința, să-ți dăm liniște și încredere și să-l ducem pe fiul tău pînă la Argeș.

— Voi pleca cu el, mă voi duce să-l îngrijesc pe Costea. Am învățat să fac balsam, să pun oblojeli. Mîine veți odihni... apoi vom pleca,... nu voi avea pace pînă n-ajung.

— Jupînească Marie, nu te arăți zdravănă la trup, ba chiar îmi dau cu părerea că ești mai obrăjduită decît stăpînul nostru. Rămîi locului. Spătarul ți-a cerut cele ce îi erau de nevoie. Cînd se va îndrepta va lua drumul întoarcerii. Prea ți-e sănătatea șubredă să te pui la drum.

—Șubredă ? Eu șubredă ? M-au zdruncinat veștile și dorul, acum sînt în stare... Voi pleca.

Ca să dovedească spusele, se ridică în picioare. Stătu o clipă și i se muiară încheieturile. Neputincioasă, căzu în jilț. Oftă și începu să plîngă.

— Slăbită cum ești, nu poți merge la Argeș, jupînească, nu-ți îngăduie trupul.

— Voi pleca. Purcedeți fără mine. Singură voi veni, îl voi îngriji.

— Vei face cum îți este voia, jupînească... ești stăpînă... Dar te va dobori oboseala, frigul...

— Ascultă sfatul nostru, nu pleca — drumul e greu... dar... ne vom supune voinței tale. Spătarul a poruncit să-ți facem voia.

— Bine, voi mai rămîne să mă întremez. O să pregătesc leacurile. După sfînta duminecă vom porni.

A treia zi era ger, fulguia ușor. Sania cu doi cai cetlăiași trase în fața casei. Pe jupînească o urcară slugile și se rezimă în perine să nu o zdruncine. Mălin sta alături, n-avea răbdare să ajungă mai repede la Curte.

Cuviosul Pahomie și Stroici încălecară. În prag, plîngea Mioara, care ar fi dorit să plece și ea. Rămînea în seama lui Tortabă. Bătrînul Buioc și Branica cercau s-o mîngîie, dar pe din ascuns își ștergeau lacrămile : știau bine că stăpîna nu se va mai întoarce. Singur Caplea se bucura că nu va mai avea cine să-l dojenească. O va lua pe Mioara să-i arate casa aricilor din pădure, o va învăța să prindă sticleți, să cînte din fluier...

XXVIII. JUPÎNEASA NĂSTACA

Ningea molcom, cu fulgi mari ce pluteau nehotărîţi în lumina îndoielnică a nopţii. Zăpada se aşternea groasă pe uliţe, pe acoperişuri, ca o învelitoare de dimie albă. Ţinea cald pămîntului şi înăuntrul caselor.

În catul de sus al odăilor pentru straie, deşi trecut de miez de noapte, Costea nu izbutea să odihnească. Îl frămîntau gîndurile. Ca să-şi domolească zbuciumul lăuntric, se sculă binişor şi rezemîndu-se de perete, se trase pînă la vatră, unde pîlpîia o flacără domoală. Fumul se înălţa prin hornul deschis, cu policioară pe margini. Aplecîndu-se, apucă din grămadă o buturugă şi o zvîrli peste jar. Scîntei se împrăştiară pînă departe pe duşumea, fumegară puţin şi se stinseră. Un miros de brad cuprinse odaia. Jupîneasa Năstaca strivise în uleiul candelei boabe de ienupăr care, arzînd, răspîndeau mireasmă. Opaiţul cu două feştile atîrna de tavan, iar focul lumina colţul dinspre crivat : ungherele rămîneau întunecate.

Înainte să se aşeze pe scăunaşul de lîngă vatră, Costea desprinse paloşul atîrnat în perete, îl trase din teacă şi aplecîndu-l peste flacără, îl privi. Cercetă tăişul, iscodind îndeaproape luciul fierului. Deodată se încruntă. Desluşise cum pe alocuri, pe faţa oţelului, se ivise o ceaţă care îi întuneca lucirea şi, într-o parte, sub strajă, zări cîteva pete roşietice. Ţinea paloşul cu vîrful spre vatră şi privea pe sub pleoape. Dintr-o atingere uşoară a degetelor lungi îi mîngîiă tăişul, să-i simtă firul. Cînd dovedea vreo asprime, se apleca mai tare, îl cerceta îndeaproape, nedumerit. Niciodată nu avusese paloşul atîtea pete, chiar de stătuse prin ploaie. După bătălii, ştergîndu-i sîngele, rămînea scula sclipitoare, aşa curată cum o scosese întîia oară din pămînt. Să fie semn ? Semn al nevredniciei lui ? De neînţeles era ca tocmai la adăpostul casei să i se întineze strălucirea, să i se tulbure faţa. Costea luă gresia şi trase piatra pe oţel, să-i cureţe faţa, să-i scoată asprimile tăişului. Dar în timp ce freca, gîndul era aiurea. Năstaca şi în astă-seară venise să-i aducă de mîncare. Ca de obicei, îi făcuse legătura la picior, măcar că nu mai avea nevoie. Îl oblojea să creadă lumea că nu e vindecat, că nevoit e să stea încă la Argeş. Era dorniţa lui, după planul ei. Cu zile înainte se lipise osul, se închisese rana. Noaptea, cînd nu-l vedea nimeni,

meni, se ridica și călcînd binișor, umbla prin odaie, ajutîndu-se de o cîrjă, fiindu-i mădularele încă șubrede.

Dacă mîinile și oblojelile jupînesei Năstaca se dovediseră de folos, vindecîndu-i piciorul, dimpotrivă, ochii ei, gura ei făcuseră rană mai adîncă.

Îl munceau dorințe pe care cu greu le putea stpîni, mai cu seamă de cînd se simțea slobod să meargă.

Se căia să fi trimis pe cuviosul Pahomie la Snagov, să-i ceară leacuri de care nu mai avea nevoie. Voise doar să-i vestească izbînda și înălțarea lui la spătărie, dar mai cu seamă să-i ceară pe Mălin, ca să-l învețe și pe acesta la meșteșugul războiului.

Cînd fusese adus rănit la Argeș, aflase că în afară de pîrcălabul Preda și de vitejii lui, numai doamna cu cîteva jupînese rămăseseră în cetate. Norodul fugise în susul rîului, să poată trece peste munți. Doamna cu ajutoarele ei, mai puțin temătoare, avînd încredere în izbîndă, îngrijea de răniți. Jupîneasa Năstaca îl luase în casa ei, împreună cu alții. Soțul ei, slugerul Voinea, era plecat să strîngă prăzile de peste Olt. Bucuroasă că se înapoiase Costea, măcar că era beteag, ea unelti să facă în casa ei adăpost pentru răniți, să-l poată avea mai aproape. Doamna nu se împotrivi, ba fiindu-i nepoată, o ajută să-și împlinească dorința. De-ajuns îi era să găzduiască atîția viteji vătămați în bătălie. Năstaca îl adăpostise într-o cameră la catul de sus, al odăilor, ce le folosea la păstratul straielor și bucatelor.

În acea seară, cum sta frecînd paloșul să-i treacă norul ce-i întuneca luciul, tot gîndind la jupîneasă, mai nestăvilite năvăliră dorințele, întunecîndu-i vederea. Nerăbdător, rezemă spada de perete și rămase cu privirile în foc. Chipul ei juca în lumina flăcărilor. Îi făgăduise jupîneasa, cu glas stins că la miez de noapte, cînd vor dormi slugile, se va urca la el. Totodată îl făcuse să jure pe straja paloșului, că alt decît s-o sărute, nu se va încumeta și el, supunîndu-se, jurase cum i se ceruse, măcar știind în inima lui că de va avea prilej, își va călca cuvîntul. Și-o închipuia în brațe, caldă, mlădioasă arcuindu-se într-o ultimă împotrivire — și ar simți gustul cel de fragă al buzelor ei.

Pe ulița dinspre biserică, auzi caraula vestind miez de noapte și liniște în cetate. Auzind ora, i se frămîntă gîndul, simțind că trece vremea și că poate jupîneasa, temătoare, se va fi răsgîndit. Poate îi va fi ghicit nestăpînita dorință.

De afară nu mai venea nici un zgomot. Căzuse zăpadă și zgomotele erau vătuite. Îi fugi gîndul la Maria, la frămîn-

tarea ei cînd va fi aflat de rana lui. Şi pe ea o iubea, dar altfel, o iubire domoală, o dragoste care îşi revărsase cîndva dogoarea. Jarul se stinsese sub cenuşa vremii. Dar el era cuprins acuma de o vîlvătaie ce se aprinsese ca cetina de brad. Năstaca ! Numai de-i rostea numele în minte şi sîngele se avînta mai iute, bătînd pereţii tîmplelor ca ciocănelele toacei. Ştia că face păcat, dar nu se putea stăpîni. Visa la buzele ei, cireşe pietroase, la ochii ei negri traşi în părţi, mai frumoşi ca cei ai Salomiei, la pieptul ei mărunt şi tare, la coapsele lungi. Şi deodată îl cuprinse ciuda că astă frumuseţe nu era a lui. Acelaşi necaz ca atunci cînd în Poiana Izvoarelor fugărise zadarnic pe stăpîna Ielelor. Dar jupînesei Năstaca îi săruţase gura, îi simţise gustul de fragă şi purta caldă amintire sînului rotund, cînd se vîrfuise în mînă sub pînza subţire. Şi ochii îi avea rîzători, uneori şăgalnici. Dar în această seară visa mai mult la trupul ei, la pîntecele alb ce va fi avînd luciri de scoici de umbre de prună în pîrgă. De necaz, Costea apucă paloşul ca să spulbere nălucirea sau s-o învieze aievea ; izbi în jar, dărîmă cioturile aprinse, răspîndindu-le pînă în mijlocul odăii. Scînteile fumegară o vreme. Apoi, cu părere de rău, rezemă iarăşi paloşul de perete.

Era mult trecut peste miez de noapte. Voi să se ducă la fereastră, să desfacă oblonul, să-l pătrundă gerul, să-i domolească fierbinţeala lăuntrică. În aceeaşi clipă auzi paşi molcomi ce urcau, făcînd să trosnească treptele. Rămase locului. Inima începu să-i bată mai iute. Iar simţi zvîcneli în gît, în tîmple. Ar fi vrut să sară, să-i iasă înainte, s-o cuprindă, s-o ridice în braţe, s-o topească în dogoarea care îl mistuia şi totuşi rămase nemişcat. Să fi fost pasul ei, sau careva străin ? Nu trebuia să ştie nimeni că era în stare să umble. De l-ar afla vindecat, s-ar nărui visul ? Nu mai auzi nici un zgomot. De ar fi Năstaca ! Poate fusese numai o născocire a minţii. Scrîşni din dinţi, se ridică, se duse la uşă şi o deschise. Năstaca era pe prag. Sta nemişcată în hainele albe, care îi cădeau drept pînă jos. Ochii îi erau deschişi mari, speriaţi, mai întunecaţi parcă în faţa ei străvezie.

Venise !

Fără să mai adaste, ca şi cînd n-ar fi fost vătămat, o cuprinse şi o ridică de la pămînt, precum şoimul îşi apucă prada. Năstaca, aproape în neştire, rămase moale, închise

ochii. Brațele lui îi încingeau trupul, de părea că i-l face tot unul cu al lui.

Caraula mai trecu o dată. Un cocoș cîntă undeva într-o curte. În odaie flacăra din vatră se stingese. Fitilele opaițelor fumegau ușor.

— Năstaca... aș vrea să fii numai a mea.

— Costea... te iubesc atît de mult. Te iubesc și îți mărturisesc, spre rușinea mea... că nu-mi pare rău... sunt o păcătoasă. Cînd am venit, m-am încrezut în tine, m-am încrezut în vorba ta.

— Năstaca... iubita mea, numai a mea...

— Voi fi a ta, numai a ta, a nimănui altuia.

— Iubito, nu mă satur. Ochii tăi au acum o dulceață ce nu o cunoșteam.

— Înainte mă apăram, luptam ; acum...

— Ești mai frumoasă... neînchipuit de dragă.

— Mai e puțin să crape de zi. Costea, trebuie să plec. O să vin să-ți aduc mîncare la amiazi.

— Și la noapte vii iar...

— Vin... nu m-aș mai duce !

— Ceasurile îmi vor fi nesfîrșite. Voi visa la tine, la ochii tăi, la dulceața ta. Ce am să fac cînd se va afla că m-am vindecat ?

— Nu vreau să mă gîndesc, acum sînt fericită. Mă cutremur la gîndul că ne-am putea despărți. Nicicînd n-am visat că îmbrățișarea poate fi ca o desăvîrșire... Pe soțul meu... știi bine... nu-l iubesc... nu l-am iubit niciodată... Acum mă duc... voi veni... să-ți fac oblojelile.

— Rămîi să te mai îmbrățișez Năstaca, să păstrez încă pe buzele mele gustul gurii tale.

— Lasă-mă, mi-e teamă, prea sunt fericită, mă cutremur... e vina mea, nu trebuia să te ascult. De ce ai jurat ? Nu trebuia. Și poate, poate că păcatul e al meu... deși nu te crezusem... tot am venit, îl iau asupră-mi. Ți-am fost o ispită...

— Știi bine că, pentru ca să te înduplec, aș fi făcut orce. Am jurat, altcum nu veneai.

— Poate, ...chiar puțin a lipsit să nu vin... dacă nu mi-ar fi fost milă de așteptarea ta.

Cum stăteau alături, îmbrățișați, deodată răsună cuprinsul odăii. Paloșul se prăbușise, izbind vatra. Sună oțelul prelung, ca o mustrare. Costea rămase nemișcat. Simți cum i se pune un nod în gît și așteptă pînă tăcu glasul fie-

rului. Năstaca se apropie și mai tare și își ascunse capul în pieptul lui.

— Mă tem... să fie un semn...

— Nu-i nimica; cînd te-am auzit venind pe scară, am uitat să pun paloșul în teacă, l-am rezemat de zid. Mă duc să-l ridic... se va fi mîniat de uitare...

Năstaca, neliniștită, se ridică și ea, își potrivi părul greu și se duse pînă la fereastră. În tăcerea nopții îi păru că aude departe un zgomot de zurgălăi. Erau clopoțeii unei sănii ce se apropja. Deslușì tropotul cailor, îi auzi oprindu-se în dreptul porții. Speriată se întoarse și se uită la Costea.

— Ai auzit ? E Voinea ! Cunosc sunetul clopoțeilor, îl știu prea bine. Ce mă fac ? Nu mă va găsi în camera mea. Și de aici nu pot să ies.

— Se auziră deslușit clopoțeii după cum îi scuturau caii nerăbdători să intre în grajd.

Costea apucă paloșul pe care tocmai îl pusese în teacă. Nu scoase nici o vorbă și rămase cu urechile ațintite, întunecat la față. Năstaca, plîngînd, se apropie de el, îl cuprinse în brațe, se lipi de trupul lui.

— Iubitul meu, scapă-mă, ajută-mă, nu mai pot ajunge la mine, e prea tîrziu, ne omoară pe amîndoi... am auzit pași pe scară... vine, vine într-acoace... nu înțeleg... cum de știe...

— Liniștește-te, Năstaca, sunt lîngă tine.

— Apără-te, Costea, altfel te omoară. De mă omoară pe mine, nu-i nimic, nu mi-e teamă, nu-mi pasă ; apără-te tu...

Pașii se deslușiră greoi. Năstaca, îngrozită, se desprinse și încet se depărtă spre colțul odăii, spre colțul cel mai întunecat.

Liniștit, Costea sta gata de luptă. Urmărind zgomotul de afară, își dete seama că Voinea mai avea de urcat cîteva trepte.

— Vino să te mai sărut o dată...

— Apără-te, dacă izbutești, voi fi numai a ta.

Pașii se opriră în dreptul ușii. Jupîneasa, în straiele lungi, sta rezemată de perete și părea o arătare albă ce se desprindea din fundul zidului înnegrit.

O mînă izbi canatul și fără să aștepte răspuns, împinse ușa care se deschise mare.

Ca o fulgerare, Costea ridică paloşul, dar mişcarea se opri scurt. În faţa lui se afla cuviosul Pahomie, care privea nedumerit, cînd la paloş, cînd spre colţul luminat de rochia albă a jupînesei Năstaca. Apoi, uitîndu-se în ochii lui Costea, zise :

— Jupîne spătar, Dumnezeu s-a milostivit să nu faci omor zadarnic. Pune-ţi paloşul în teacă. Mă bucur că te găsesc zdravăn şi pe picioare, dar... pregăteşte-te... să-mi fie cu iertare... te aşteaptă o mare încercare... în sanie... aicea, jos... trupul jupînesei Maria.

— Maria, cum Maria, cum trupul ? Vorbeşte odată, Pahomie.

— Credincioasa ta jupînească a voit cu tot dinadinsul să vină pînă la Argeş, să te îngrijească şi nici pe Mălin nu s-a îndurat să-l lase doar cu noi la drum. De n-am fi luat-o cu noi, ar fi venit singură în urma noastră. Au lăsat-o puterile. În drum către tine s-a stins...

— S-a stins ! îngînă Costea.

— Poate că era vătămată în adîncul ei... Aseară, înainte de popas, am întrebat-o cum îi este. N-am primit răspuns. Credeam să fi adormit, dar dormea somnul de veci. Cînd am oprit la moşia lui Voinea, mi-am dat seama că e moartă.

— Pahomie, zici moartă.. eşti...

— Nu şi-a dat seama că moare. În ultima zi se făcuse doar mai nerăbdătoare, îi era degrabă să ajungă. Pe Mălin l-am lăsat la curţile jupînului Voinea, căruia i-am cerut o sanie cu cai proaspeţi, să venim fără oprire pînă în Argeş. Jupîn Stroici a rămas cu Mălin, vor veni peste zi.

Jupîneasa Năstaca, ieşind din umbră, se apropie.

— Să-mi fie cu iertare preacuvioase, l-ai văzut pe soţul meu, l-ai văzut ?

— Da, jupînească, tocmai sosise în ajun. Urma să se puie la drum spre Argeş. Jupînească, rogu-te să pregăteşti cele de trebuinţă ca să găzduim trupul jupînesei Maria. La nevoie poate va fi bine aici, în odaie.

— Maria aici ? Nu !

— Îţi trimit lumînări să le aprinzi pentru veghe. Spune-mi ce mai e nevoie.

— O slugă de ajutor, să aducem pe jupîneasa Maria.

— Aici, nu !

— Plec, jupîne spătare, să orînduiesc camera cea mare.

— Jupîneasa Maria a fost sfîntă femeie. Inima ei era blîndă şi viteză. Îşi va găsi loc la dreapta Domnului.

— Cobor. Voi pregăti cele de cuviinţă.

— Cobor şi eu. Îmi vei da o slugă să mă ajute să ducem pe jupîneasa Maria unde ne vei arăta, zise cuviosul Pahomie.

— Vin şi eu, Pahomie.

— Rămîi, spătare. Nu poţi coborî treptele. Voi trimite slugile să te ajute.

— Nici o clipă nu mai stau. Vreau s-o văd ! Aşteaptă-mă, ajută-mă, Pahomie, să cobor. O vom duce la biserică, aici e cu neputinţă. Dă-mi paloşul, Năstaca... jupîneasă Năstaca.

— Poftim paloşul, jupîn spătare... Să te ajut ?

Nu veni răspuns. Nu se auzi decît zgomotul paloşului izbind treptele, ca un toiag.

Soarele sta ascuns dinapoia dealurilor, dar lumina cea dintîi a zorilor se răspîndea uşor, nefirească. Cît priveai cu ochii, totul era alb. Casele păreau turtite sub acoperişul de zăpadă care le ascundea şi fiecare stîlp de gard îşi avea căciuliţa de nea aplecată într-o parte.

Pe drumul ce duce în sus de-a lungul apei, călcînd la pas, scuturîndu-şi capetele cu clopoţei, făceau caii pîrtie în zăpada neumblată. În urma săniei acoperită cu zăbranic negru, mergeau doi inşi cu capetele plecate, iar vizitiul păşea alături de cai. Spătarul nu spunea o vorbă. Din ochi nu izvorau lacrămi. Ceva mai înapoi venea Pahomie, îmbrăcat în straie negre cu camifalcă pe cap.

În mintea lui Costea se perindau clipele trecutului, clipe uitate. Maria ! O vedea venind în întîmpinarea lui cînd sosea cu luntrea la rateşul lui Tîncabă, cînd li se împleteau degetele apucînd vietăţile apei, degetele ei calde şi-i vedea surîsul de fecioară. Retrăia vînătorile cu şoimul, plimbările în amurg, dar mai cu seamă serile cînd, împreună, stăteau în foişor sau la gura sobei să povestească şi să-şi spună grijile. Apoi ispita, mereu ispita care îl urmărise din copilărie : chipul Salomiei celei zugrăvite de mîna stareţului lui Antiohie, stăpîna ielelor şi, de la o vreme, ispita năprasnică, Năstaca, pentru care îşi călcase jurămîntul. Toată viaţa numai ispite... Luptase şi fusese înfrînt. Cruntă îi fusese pedeapsa. Maria cea fără de prihană, căldura vieţii, şi dimpotrivă Salomia, Năstaca, flăcări mistuitoare.

Sania se opri. Biserica Domnească, clădită din grinzi rotunde, se înălța printre chiliile mînăstirii. Cuviosul Pahomie bătu în poartă. Un călugăr îi deschise. Înăuntrul bisericii ardeau lumînări, se slujea de utrenie. Fără nici un cuvînt, călugării apucară trupul și îl puseră pe o raclă, îl duseră înlăuntrul clădirii. Unul dintre ei începu să bată toaca. Ciocănelele izbeau rar, crița răsuna prelung să amintească celor din viață că pe fiecare îl așteaptă aceeași soartă. Cei ce aud să se roage pentru sufletul ce plecase în veșnicie.

Pahomie trase vălul de pe capul Mariei. Fața i se arătă liniștită, întinerită parcă de un zîmbet. Poate știa că prin moartea ei îl va aduce pe Costea pe calea cea dreaptă. Era fericită, nu va fi prea tîrziu.

XXIX. LUPII

Cu greu luneca sania, măcar de se muiase viscolul. Piepții goneau mijlocașii, făcînd pîrtie, scormonind zăpada, o spulberau pe de lături. Troienele stăteau proptă în botul săniei. Pe întinderea albă rămînea urmă răscolită și dîrele lucioase, făcute de tălpice, se prelungeau la nesfîrșit, fără să se unească.

Șleaul din față nu se deslușea. Doar ici și colo trunchiurile groase ale copacilor, semne de hotar, îndrumau pe călători.

Nori încărcați de zăpadă atîrnau aproape de pămînt. Ciorile în stoluri lungi, unduind ca văluri negre bătute de vînt, se deșirau pe cenușiul bolții și piereau în zare. Cînd trecea sania pe lîngă o margine de pădure, corbii, luîndu-și zborul, se înălțau croncănind sălbatec, se roteau pe sus pînă se depărta primejdia și, odată liniștiți, se așezau ciorchine grele, îndoind ramul. Cîte o cioară jucăușă rămînea în cer și apoi, parcă trăsnită, luneca într-o parte pînă aproape de pămînt, dar înainte ca să izbească, sucindu-se, își lua zborul.

Caii suflau, sforăiau. Boturile frămîntînd zăpada, lăsau să cadă bale. Din trupurile încălzite se ridica abur, care prefăcîndu-se în chiciură, atîrna de coamă, de fiece smoc

de păr. Pe unde frecau curelele pieptarului se adunase spumă albă.

În sanie, trei oameni stăteau tăcuți, însoțind un coșciug învelit cu zăbranic. Trupul Mariei era așezat în sicriu, cu picioarele înainte. De-a dreapta și de-a stînga făceau strajă spătarul Costea și cuviosul Pahomie. În față, vizitiul mîna caii, făcînd să răsune harapnicul. Ca să n-adoarmă de atîta frig, mai arunca cîte o vorbă, chiar de știa că rămîne fără răspuns.

Se apropiau de Vlăsia. Socotea Stănciu că, de vor putea ține caii în trap întins, vor ajunge mult înainte de mijlocul nopții. Dar de la o vreme își pierduse nădejdea.

— Stăpîne, s-a muiat Bălșica, iapa cea din dreapta.

— Zici, Stanciule ?

— S-a muiat Bălșica. Om face bine să oprim s-o schimb cu cetleiașul cel din dreapta, să mai odihnim caii.

— Faci, Stanciule, cum crezi că e mai bine, zise cuviosul.

— Cînd ajungem la loc adăpostit, sub pădure, oprim. Le-oi da ovăz și, dacă îngăduiți, îmbuc și eu ceva.

— Bine, Stanciule, fă cum te taie capul.

— Hei, stăpîne, cînd am pornit din Turbați cu jupîneasa Maria, nu credeam să mă înapoiez cu ea în coșciug. O știam sleită de puteri, dar vezi, ea la gîndul să te vadă, jupîne spătar, uitase de boală, de lingoare și tot îndemnîndu-se părea că se înzdrăvenește. La drum era voioasă... Drace !... A poticnit Năruja, șchioapătă ; oprim cît de curînd, i-a căzut potcoava, s-o fi atins cu piciorul dinapoi. Drace !

— Nu mai sudui, Stanciule.

— Dreptate, preacuvioase, dreptate.

— Zici că a căzut ? întreabă Costea.

— Am potcoavă de prisos, mă pricep s-o pun, să ajungem numai pînă la curte. De tînăr am învățat de la tătari să nu plec la drum fără de cele trebuincioase. La ei, fiecare călăreț are cal de schimb și potcoave și le bate la rece. Caii lor au copite cît strachina de mari și le folosesc ca lopeți, să scoată de sub zăpadă iarba uscată. Așa se hrănesc caii lor pe unde ai noștri ar muri de foame. Și le e părul...

— Lasă poveștile, Stanciule, vezi că se cuvine tăcere cînd e un mort în sanie.

— Am uitat, preacuvioase, bat-o s-o bată de limbă, am uitat, sînt un păcătos, mă ia gura pe dinainte. Să mă ierte

Dumnezeu și iartă-mă și tu preacuvioase. Una-i gura și alta inima. Era jupîneasa noastră o femeie... Dumnezeu s-o ierte... o femeie...

Și dete din harapnic de atinse cu sfichiul fața zăpezii, lăsînd însemnare, după voia lui, numai rotogoale.

— Chitesc, stăpîne, cu harapnicul, de-ți desprind nuca din ram. Am o dibăcie... Dă, da, nu se cade să vorbesc... Am înțeles preacuvioase, tac... Iac-aici începe Vlăsia, o să ținem de-a lungul Ialomiței șleaul pe sub pădure. Dar cum vă spuneam, au tătarii niște cai... Ai zice că au blană de urs pe spinare și le-a dat Dumnezeul lor, crăpa-r-ar fierea în ei, copite să calce pe zăpadă, să nu se afunde. Nu te supăra cuvioase, că și supărarea e păcat...

Vorbea Stanciu de unul singur, dar nici spătarul, nici cuviosul nu-l ascultau. Costea sta nemișcat în fundul săniei. Părea că gerul îi cuprinsese trupul, dar în suflet se roteau vîrteje. Îl purta gîndul la întîmplările din urmă, la bătălia de pe Vadul Oltului, cînd paloșul fusese neputincios. Nu izbutise să-l doboare pe Farcaș, ba dimpotrivă, puțin lipsise să nu fie omorît. Nu-l mai ocrotise Domnul. Oare din pricina păcatului de trufie, cînd îl înălțase Voievodul spătar al doilea, sau era pentru iubirea lui nelegiuită ? De la o vreme păcătuise cu multe : nu-și mai amintise de Dumnezeu, de credință, de biserică, uitase și de soție, călcase jurămîntul și Domnul, în mila lui, îi dăduse prevestiri, răzmerița țiganilor, boala Mariei și apoi rana de la picior, dojană cerească, să-l aducă pe calea cea dreaptă, dar el, dimpotrivă, mai tare se afundase în patima lui. De două ori călcase jurămîntul, și față de Maria, și față de Năstaca. De astă dată, cerul îl pedepsise năprasnic. Îi cruțase viața, în schimb îi smulsese jumătate din el, partea cea mai bună. Acum își da seama cît de mult o iubise, își cîntărea nemernicia. Dragostea ei era asemenea pîinii celei de toate zilele, pe care n-o știi prețui decît atunci cînd îi duci lipsa. Și nebunia din inima lui, patima pentru Năstaca, îl potopise. Ea întruchipase ispitele unei vieți nebănuite. Năstaca n-avea vină, cum n-are vină mărul din pom, că-i arătos și dulce. De cînd venise Pahomic, nu se mai uitase la ea. Doar îi mai auzea glasul speriat... „Apără-te, scapă-mă !“ atunci ar fi izbit chiar fără îndemnul ei de ar fi fost Voinea. Dar venise Maria, venise să-l oprească, să-l scape de păcat. Și de astă dată, de departe îl împiedecase să ucidă, ca atunci cu cneazul Hîrtop. Ră-

măsese Voinea la moşia lui. Murise Maria, să-l apere de osîndă. Dar ce vină avea Năstaca ?...

Acum iar îl muncea gîndul Năstachii, de care nu izbutea să se lapede, măcar că alături zăcea Maria moartă. Zadarnic se încerca să-i găsească cusur, zadarnic se străduia să se gîndească la Maria, la Maria tuturor bucuriilor, părtaşa durerilor, Maria care îl izbăvise de atîtea ori. I se arăta chipul Năstachii, cu gura ei întredeschisă, cu buzele ispititoare, cu ochii care se aprindeau de patimi. Îi vedea nările cum fremătau de dorinţi, îşi amintea de căldura trupului din care de-abia gustase.

Costea tresări, deşteptîndu-se din vis. Privi în jur la întinsul zăpezii, la stolul ciorilor ce se deşira izvorînd din depărtata zare, plutind la nesfîrşit deasupra, părînd că-l urmăresc. Socoti că va ninge iar. Îl cuprinse deznădejdea, pierduse totul, pierduse pe Maria, pierduse şi pe Năstaca. Lacrămi fierbinţi îi curgeau pe obraz, se ura pe el însuşi pentru gîndurile ce-l frămîntau. Simţea buzele Năstacăi pe gură şi trupul Mariei sta alături, înţepenit de ger.

Şi o mai vedea pe Năstaca păşind alături de doamna în biserică. Veniseră să aprindă lumînări pentru sufletul Mariei. Stătuse mult în genunchi să se roage, apoi se depărtase. Nu se uitase la el. În zadar a doua zi, fără vrere, cercetase norodul care sta să privească cum pornea coşciugul în sanie. Într-o parte deslusise pe doamna, pe Voievod care îl însoţise pînă la ieşirea din cetate. Se ruşina de nădejdea ce o avusese s-o mai zărească o dată pe Năstaca.

Şi acum, cu toate că ar fi trebuit să aibă gura plină de cenuşă, să-i simtă amărăciunea, îşi amintea de gustul buzelor ei. Încercă să-şi şteargă mustaţa, gura : fără folos scuipă... îi tot venea mireasma cea de fragă.

Cînd ajunse la marginea pădurii, sania se opri. Stanciu scoase din chichiţă traistele cu ovăz, le agăţă de după urechile cailor, scoase şi de ale mîncării pentru stăpîni şi pentru el. Fără grabă dezlegă murgul cetlăiaş şi-l puse la oişte, în locul iepii. Costea şi Pahomie se deteră jos din sanie. Îşi băturâ braţele peste umeri, să şi le dezmorţească.

— Se lăsa întuneric. Cînd vei fi gata, pornim, zise cuviosul.

— Pornim. Mai e cale pînă la Turbaţi. Vom ţine pe sub pădure, pe ceastă parte a apei. Mai bine se deslueşte şleaul.

— Ce părere ai, spătare Costea ? N-ar fi mai nimerit să trecem Ialomița ?

— Să facă Stanciu cum crede. Vom ajunge tîrziu, dar tot vom ajunge. Va fi lună plină.

— Să nu fie cu bănat... Mi-aș da părerea, ca unul mai bătrîn, să tragem într-o curte de oameni. Satele sînt de această parte a văii. Vor odihni caii și pe mînecate om purcede. Iar dacă nu vă este în voie, vom goni tot așa și poate om ajunge... poate n-om ajunge... Numai să nu ne iasă fiarele în cale.

O porniră. Se îngîna ziua cu noaptea. Pe zăpadă, cînd e lună plină, cît de înnorat ar fi cerul, se revarsă lumină pe întinderea albă. Sania urma firul văii. Aci se iveau ochiuri de apă scăpate de sub prinsoarea gheții. Zăpada, pe alocuri, făcea punte și sub copite suna a gol. Trunchiurile copacilor păreau mai negre, desprinzîndu-se pe întinderea albă. Nu se auzea alt zgomot, fără doar fîșîitul tălpicelor, suflarea cailor și ropotul copitelor strivind zăpada.

Amuțise și Stanciu. Cînd și cînd trosnea din bici. Alergau caii mînați de dorul grajdului, sau poate de vreo teamă, pe care numai ei o deslușeau. Ciuleau urechile cînd într-o parte, cînd într-alta și vreo doi nechezară sforăind, scuturînd capetele de părea că ar fi simțit o duhnire neplăcută. De harapnic nu mai era nevoie, că sirepii fugeau fără alt îndemn. Proptit în genunchi în apărătoarea din față a săniei, Stanciu, cu hățurile în mînă, cerca să-și stăpînească murgii.

— Nu e bine, stăpîne. Au adulmecat miros de jivină părousă. Priviți înapoi, poate veți desluși ceva.

— Nimic nu se vede. Dacă o fi vreo fiară, am ac de cojocul ei. Are spătarul paloș și tolbele cu săgeți sunt pline.

— Bine ziceam ! Iată-i, stăpîne. Nu vin din spate, ci dintr-o parte. Vîntul le-a împins mirosul într-acoace, de l-au simțit caii...

— Lupii !

— Ține caii să nu obosească, că n-or alerga mai iute decît lupii.

— Greu să-i stăpînesc. Numai de nu s-ar rupe hamul, nici paloșul nu ne-ar putea mîntui.

Ieșind din desișul pădurii, lupii fugeau de-a lungul apei pe celălalt mal. Zăpăiau ciinește, se îndemnau să se adune. Era haită mare.

Costea și cuviosul Pahomie se ridicară în picioare. Își încordară arcurile, își puse săgețile la îndemînă. Costea trase spada din teacă, se uită la straja paloșului și sărută semnul Sfintei Cruci. Nu-i era teamă de moarte. Bucuros ar fi fost să piară, dar nu putea să se împace cu gîndul că trupul Mariei ar putea să cadă pradă haitei. Îl va apăra. După dorința ei, va fi astrucată în Ostrov. Mai sărută o dată paloșul : acum era gata de luptă. Stanciu, adunîndu-se de umeri, scînci înăbușit. Cuviosul Pahomie, alături, glăsuia o rugăciune. Făcu semnul crucii și binecuvîntă pe cei din jurul lui. Vizitiul ținea hățurile mai strîns, să nu poticnească vreun cal și privea cu coada ochiului într-o parte, la haita care alerga peste gheață, luînd urma săniei. Era mulțime de nu se putea număra.

Fugeau roibii spulberînd zăpada, cu coamele în vînt, cu capetele ridicate, îndoite înapoi, sau lăsate în piept, sub apăsarea zăbalei. Stanciu știa că de se vor arunca lupii în pieptul cailor, nu-i va mai putea apăra, se vor opri încîlcindu-se în hamuri. Și atunci...

— Săgetează, stăpîne, pe cel care s-ar încumeta să ne întreacă, să iasă dinaintea cailor ; le-ar sări înainte, să îi prindă de grumaz. Săgetați numai la nevoie...

Deoparte și de alta, la cîțiva pași, fugeau lupii cu limbile atîrnate. Alergau în salturi prin zăpada înaltă, zvîcneau din șale la fiecare săritură, înaintau mai greu decît roibii, înfruntîndu-se în omătul moale. Mulțimea lor ținea urma săniei. Cîte unul mai voinic, în salturi lungi, se avînta înaintea celoralți, îi întreceа și ajungea pe lăturile cailor. Dar atunci, harapnicul destins dintr-o smucitură trosnea răsucindu-se după gîtul fiarei, sau se prindea de cîte o labă, de se da lupul de-a berbeleacul prin zăpadă și rămînea înapoi, urlînd de mînie.

Alergau cetlăiașii călcînd pieziș, înfoind șalele în afară să poată izbi mai ușor din copite. Lupii se apropiau tot mai mult, unii gata să sară în sanie. Atunci paloșul, cu o strălucire albastră, izbea fiara în cap, în bot, de rămînea locului însîngerată. O clipă haita se oprea, se aduna în jurul trupului, îl adulmeca, lingea sîngele cald și repede porneau să cîștige vremea pierdută. Din mulțime doar trei-patru rămîneau să înfulece din pîntecele moale al celui căzut.

Celor ce se încercau să întreacă sania, să iasă înaintea cailor, cîte o săgeată li se înfigea în coaste, rămînînd atîr-

nată pînă se prăbuşea fiara. Costea socotea îngrijorat că dintru început avuseseră ca la patruzeci de săgeţi şi acum nu mai rămăseseră decît puţine, iar lupii erau încă mulţi. E drept că de cîte ori pica o fiară, se rupeau cîţiva din mulţime şi haita se împuţina. Îndîrjiţi, înfometaţi, simţind miros de carne caldă, se apropiau. Cetlăiaşii zvîrlind din copite, zdrobeau falca vreunui lup ce se apropiase mai tare. Biciul lui Stanciu nu pridideа. Izbea în mulţime şi, de se întîmpla ca o fiară mai iute de picior să scape în faţa cailor, cădea străpunsă de săgeată.

Tot gonind, sirepii străbătuseră cale lungă. Noaptea era străvezie. Părea că lumina izvorăşte din zăpadă. Şi haita lupilor se deşira neagră pe întinsul alb. Ici şi colo se aprindeau luminiţele verzi ale ochilor ca licuricii, a două cîte două. Pe de lături, umbrele fiarelor se întindeau, arcuindu-se în salturi, dar şi ele se făceau tot mai rare.

De la o vreme, se rărise haita, obosiseră fiarele. Nici roibii nu erau mai odihniţi, dar grosimea zăpezii mai puţin le sta lor împotrivă ca lupilor, care se înfundau pînă la piept. Tot picînd, tot rămînînd în urmă să-şi mănînce tovarăşii, se împuţinaseră fiarele, dar şi săgeţile erau pe sfîrşite. Strigă Costea :

— Mai am două săgeţi.

Stanciu, prinzînd încredere, simţind parcă deznădejdea fiarelor, răspunse întorcîndu-şi capul :

— Mai sunt săgeţi sub scaun, în chichiţă. Am de toate la drum. N-or fi ele cumpănite şi împănate ca ale jupînului spătar, dar tot sunt bune pentru o piele de lup. Mă ridic să le puteţi lua.

Lupii, parcă înţelegînd ce-i aşteaptă, se răzleţiră. Numai vreo doi încercară să se prindă de sanie, dar paloşul le reteză avîntul. Unii, dorind să-şi astîmpere foamea cu stîrvurile celor căzuţi, se opreau, privind totuşi cu părere de rău în urma săniei şi, împinşi de lihnirea pîntecului, făceau calea întoarsă, să mai găsească vreun ciolan de ros.

Urletul lupilor se auzea tot mai slab. Parte din ei ţineau încă urma, în nădejdea că se va opri sania cîndva. Sirepii, înfricoşaţi, păstrînd în nări mirosul fiarelor păroase, simţindu-le apropierea, înfierbîntaţi de îndemnurile lui Stanciu, goneau spulberînd zăpada. Se înălţa pulberea ei ca un nor subţire albăstrui.

Luna, deşi ascunsă, cuprindea firea. Lumina ei venea de sus, izvora de jos răsfrîntă şi lucrurile nu mai aveau

umbră. Se arăta, cînd norii se destrămau, plină, rotundă, făcînd să sclipească zăpada.

Cînd şi cînd mai venea din urmă urletul haitei. La o vreme nu se mai auzi. Se făcu liniște. Nici caii nu mai sforăiau, nu mai adulmecau mirosul fiarelor. Costea, în picioare, cu brațele rezemate de straja paloşului, mulțumi bunului Dumnezeu că şi astă dată îl ajutase: nici săgeţile, nici paloşul nu dăduseră greş.

Sufletul i se limpezi. Se liniştise însăşi firea din jur. Izvora lumină din sufletul lui, o lumină nefirească, ca aceea pe care o răsfrîngea zăpada. Şi sufletul îi fusese urmărit de haita patimilor. Acum ştie... Învinsese, îl ajutase Domnul... Maria va ajunge în Ostrov.

În taina nopţii, sania luneca fîşiind uşor.

Lupii, răzleţiţi, rodeau stîrvuri. Îşi arătau colţii unul altuia, sfîşiau pe cei răniţi, lingeau zăpada grea de sînge...

XXX. OLĂCARUL

Se făcuse întuneric. Toma Capră aruncă o mînă de surcele pe foc, nu că i-ar fi fost frig, ci să facă mai multă lumină. Îi era urît în odaia cea mare a rateşului. Toate i se păreau mai întunecate în astă-seară. Drumeţii nu cercetau vadul, nici că venise vremea să treacă mocanii cu turmele pe calea muntelui sau negustorii cu marfă spre Dunăre: de-abia se topiseră nămeţii. La umbra copacilor mai rămînea cîte un petec de zăpadă întinată. Fără de mare nevoie nimeni nu pornea la drum. Puţinii călăreţi care trecuseră în ultima vreme, de la Crăiia Tîrnovei, cu solie către Voievodul de Argeş. Duceau în desagii şeilor carte în sul pecetluit şi, făr' de ei, nimeni nu-i va fi ştiut cuprinsul şi nu voiau să-l destăinuie. Cercase Sofica în fel şi chip să le afle taina, nu izbutise. Olăcarii grăbiţi, avînd poruncă să nu întîrzie, îmbucau de-a-ncălare şi fără să adaste, după ce treceau vadul, dădeau pinteni cailor.

Doar ultimul se oprise, nu de plăcere, ci de nevoie, că i se spetise calul la drum. Singur acestuia îi dezlegase muierea baierile gurii. De astă dată avusese Sofica mai mult noroc. Omul, un vlah din părţile Haemului, se

rugase de un cal, făgăduind să dea cît i se va cere, numai să purceadă fără întîrziere mai departe. Şi Sofica, meşteră la vorbă, pînă să se înapoieze Toma, plecat după roibul din livadie, trăsese pe vlah de limbă şi aflase multe.

Nemaistăpînindu-şi gura, mărturisise vlahul năpasta ce se abătuse peste Ţara Tîrnovei. Era trimis chiar de la curţile Crăiei şi povestea cum în cetate, o dată cu dezgheţul începuse să bîntuie molimă năpraznică, adusă de oşti înapoiate din părţile Tesalonicului. Moartea izbea fără osebire şi fără cruţare pe oricine. Fugea lumea care încotro. El însuşi văzuse prăbuşindu-se pe uliţi oameni în putere, ca loviţi de trăsnet. Cădeau fără o vorbă şi pristăveau. Alţii, dimpotrivă, zăceau îndelung, li se usca limba în gură, se făcea scoarţă, neagră şi li se învineţea buzele. Dar la cei mai mulţi le ieşea la subţiori gîlma care, plesnind, lăsa să curgă zamă. Aceştia îndelung chinuiţi, mai greu treceau în ceea lume.

Şi hrana o puneau în gură fără folos, li se zgîrceau măruntaiele, le zvîcneau mădularele, se zvîrcoleau şi apoi rămîneau întinşi, fără vlagă, pînă la moarte. Blestem dumnezeiesc. Unii, de teamă, îşi pierdeau minţile. Porneau care încotro, să se ascundă, peste cîmp, prin păduri. Dăduse poruncă stăpînirea ca nimeni să n-aibă voie să vorbească de molimă. Fiecare avea îndatorirea să-şi urmeze treburile după rînduială. Omul nu afla de cele întîmplate la vecini, că numai noaptea veneau căruţele să încarce leşurile, să le zvîrle în afară de oraş. Duhnea văzduhul de mirosul lor. Nici el, olăcarul, n-avea îngăduinţă să glăsuiască despre cele văzute şi de l-ar afla că descleştase gura, amar de el. Dar nu mai putea răbda. Trebuia să vorbească. Se jură Sofica că nu va spune nimănui, nici măcar soţului ei, necum altora.

Îndată ce plecase femeia în întîmpinarea lui Toma, olăcarul, rămas singur, se desfăcu la piept să cerceteze dacă mai zărea petele cele întunecate. Se linişti, pielea pieptului îi era curată.

Olăcarul se învoi să rămînă peste noapte. Cu Toma repede ajunsese la înţeles pentru cal şi spuse că va trece negreşit pe drumul înapoierii.

Plecase olăcarul fără să aibă ştiinţă că purta în trup sămînţa morţii, a ciumii. Nu i-a fost dat să ajungă. Singur calul, cu şaua alunecată într-o parte, se înapoiase la rateş.

Gura Sofichii, gură de femeie, nu era pecetluită şi de-abia plecase olăcarul că mărturisi bărbatului cîte le

aflase. Se îngrijoră omul. Înţelese Toma că răul se prinde de la om şi cum stătuse frăţeşte să bea adălmaşul cu olăcarul, era cuprins de teamă, mai cu seamă acum în urmă de cînd cu venirea calului, dovedind că murise olăcarul. De la o vreme avea ameţeli, slăbiciuni în mădulare. Dar încercă să nu se gîndească.

Şi în astă seară îi păreau toate întunecate şi afară, şi în suflet. Mai zvîrli o mînă de nuiele, să facă lumină.

Sofica veni în sfîrşit cu hîrdăul de la mulsoare şi, văzîndu-l cum sta mîhnit, crezu să fie din altă pricină.

— Ei bărbate, iar eşti amărît... Împacă-te. Aşa a fost să fie de la Dumnezeu... Ştii bine, nu e vina mea, nici a ta. N-am avut parte de Mărioara noastră. Hai de mă ajută să pun cheagul. Cînd sînt oaspeţi, îţi ţin de urît. Acum, cu primăvara, or să vină.

— Nu e asta.

— Parcă nu te ştiu ? Lasă că o să dea Dumnezeu o fată după pofta inimii tale. Hai, vino... dar ce ai ?

— Nimic, ce să fie ? Mi-e capul greu. Nu mi-a priit mîncarea la prînz. Aş bea un vin, să-mi mai încălzesc mădularele. Parcă deodată m-a cuprins o răceală.

— Ştiu eu ce te doare... te apucă gîndurile... Şi pe mine mă rod uneori noaptea... dar cu treabă, mai uit. Tu eşti om bun şi nu-mi mărturiseşti.

— În astă-seară nu mă simt în apele mele.

Cînd se sculă să apuce hîrdăul, auziră de afară tropot de cal ce se apropia.

Sofica ieşi în prag şi striga lui Pintea să deschidă porţile. Nu era chiar întuneric, dar pe sub copaci de-abia se zărea călăreţul. După felul cum îşi mîna calul, Sofica ghici că-i Costea. De la moartea Mariei, numai o dată îl văzuseră, în astă iarnă, cînd astrucaseră pe Caplea şi atunci de-abia îi putuse vorbi, să afle de felul cum pierise zănatecul, înghiţit de apa bălţii. Costea spusese doar cîteva cuvinte. Din vorba altora, aflase că se apucase spătarul să înalţe în Ostrov biserică şi că nu avea gînd de înapoiere la Argeş. Zice-se că ceruse Voievodului să-l scutească pentru un timp de cinstea spătăriei.

Prin întuneric, Sofica rămăsese în prag să-l aştepte. Altul ca el nu se mai afla în lume, doar umblase şi văzuse multe. Deşi pe Toma Capră îl îndrăgea, păstra în inimă amintirea unor dorinţi neîmplinite, care încă o neliniştea. Cînd îl vedea pe neaşteptate, simţea ca o înţepătură în inimă şi o clipă i se oprea suflarea.

Şi de astă dată simţi cum îi zvîcneşte inima, dar nu mai avea vîrsta tinereţii şi patimile se liniştiseră.

— Costea... Mă bucur că te văd. Nădăjduiesc că venirea ta să fie numai de bine.

— Dumnezeu să fie cu tine, vin şi eu cînd am răgaz. De astă dată numai de bine, atît cît se poate...

— Intră numai... Pintea, ia calul, dă-i ovăz ca unui armăsar spătăresc.

— Lasă gluma, cumnată Sofica. Nu-mi arde de spătărie şi Nour, armăsarul, a rămas la Argeş.

— Merge vestea că te-ai apucat să înalţi biserică... poftește.

— Dar badea Toma să fie plecat ?

— Pune laptele la închegat. Bucuros va fi să te vadă.

Falnic i se înfăţişă Costea. Înalt, purtînd plete aurii, cu mantia lungă fără mîneci şi cu paloşul atîrnat într-o parte. Cînd îl vedea, obişnuită fiind cu oamenii de rînd, măcar că era mîndră, se simţea măruntă. Şi vorba lui măsurată o stăpînea.

— Sofico, pe vremuri aduceam la rateş vînat şi peşte. În astă-seară am venit cu o pulpă de mistreţ. S-o ia Pintea din desaga de la şa şi s-o pregătească cum va şti mai bine. În astă-seară sînt oaspetele vostru.

Toma, auzindu-i glasul, îi ieşi înainte.

— Bine ai venit, Costea, îţi duceam dorul. Deşi Ostrovul nu e departe, nu m-am învrednicit să ajung pînă la tine. Ce te aduce ?

— Să te văd, să vorbim. Poate ce-oi spune să vă fie pe plac.

— Şezi jos, frate Costeo. Pentru mine eşti ca un frate, un frate mai mic în vîrstă... dar mai mare... în vrednicie.

— Lasă lauda deşartă, sînt ca toţi oamenii. Numai învăţătura monahilor şi paloşul m-au ajutat.

— Cum îţi este sănătatea ?

— Slavă Domnului... Acum că am început să clădesc biserica, doresc s-o văd sfîrşită. Tu, cu sănătatea ?

— Nu prea bună. În ultimele zile şi astăzi mai cu seamă parcă aş avea pietre în cap. Sofico, ai grijă de masă, adu vin, ştii tu de care. Orînduieşte... ca pentru spătarul Voievodului.

— Fie spătăria la Argeş. În Ostrov lucrez cu palmele la biserică. Tare m-aş lăsa de măriri, să mă fac schivnic.

— Tu, monah ?

— Da, monah. Dar, frate Toma, mai întîi să ne așezăm la masă. Aștept pe Sofica, să audă cele ce am de zis.

— Sofico ! Sofico ! Vină să auzi ce are de spus spătarul. Bine că ai adus ulciorul de vin, să nu se usuce limbile.

— Băutura s-o luăm la vremea ei. Ascultă, cumnato, și dați-vă cu părerea. Am nevoie de ajutorul vostru.

— Ajutorul nostru ?

— Frate Toma, tu m-ai einstit cu acest nume și tu, cumnată Sofico, știți bine că în afară de copii și de voi, alte rude nu mai am. S-au dus toți pe rînd : Maria, Dumnezeu s-o ierte, că multe am păcătuit față de ea ; Neaga, mama mea, de care nu m-am bucurat îndeajuns și Caplea, zănatecul cel din urmă. De Radu nu mai știu nimic.

— Dumnezeu să-i ierte !

— Și băieții îmi sînt plecați la Argeș. Chiar de aș fi acolo, tot nu i-aș vedea. Cel mai vîrstnic este în oastea mică a domnului, iar Mălin e la pîrcălăbie, pe lîngă doamna, învață obiceiurile de la Curte. Mi-a rămas doar Mioara. Pentru ea am venit să mă sfătuiesc cu voi. Eu nu mă simt în stare să-i port de grijă. Pînă se va mărita, are nevoie de o mînă de femeie. Nici Caplea nu mai este să-i țină de urît. E tot singură.

Costea nu sfîrși vorba și Sofica, sărind de la locul ei, îmbujorată la față, dădu din palme.

— Mioara... Dă-ne-o în grijă, Costea. Îi sînt mătușă, îmi este dragă. Pentru mine și pentru Toma ar fi o mîngîiere. Sîntem singuri. Ce zici, bărbate ?

— Zic că ar fi bine. Tinerețea ei ne-ar înfrăgezi inimile... Vezi, frate Costeo, nu ne-a fost dat să ne trăiască copilul. Pesemne pedeapsă de sus pentru multele mele păcate... și poate pentru cele ale Sofichii... le-o fi știind ea pe ale ei. Dacă ne-o lași pe Mioara...

— Asta mi-e dorința. Lucrînd la înălțarea bisericii, nu pot să văd de ea. Fata la Turbați, eu în Ostrov...

— Dacă te-ai apucat să clădești, ai dreptate... Dă-ne-o, Costea. Ce gînd ai cu biserica ?

— M-am încumetat s-o înalţ spre iertarea păcatelor mele. Doresc să fie adăpost celor morţi şi dacă se va îndura Cel de Sus... după sfatul cuviosului Pahomie, o voi face mînăstire, întocmai cum s-au ostenit crijecii. Dar nu o voi clădi cetate, cu turnuri sau metereze. Singura întăritură fi-va altarul, apele şi codrul. Voia Domnului e îndeajunsă pavăză împotriva duşmanilor.

— Măreţe gînduri ! Dar monahi de unde vei aduce ?

— Vor veni, n-ai grijă... dar... dar de ce n-aş spune... unul aş fi eu, aş rămîne acolo, în Ostrov, călugăr, să-mi ispăşesc păcatele. Cuviosul Pahomie va fi stareţ.

— Cum e cu putinţă ? Tu, spătarul, viteazul, nu te gîndeşti, poate vor mai veni tătarii, vor primejdui Ţara... Apoi tu va trebui să-ţi găseşti soţie. Doar nu vei rămîne mereu văduv. Eşti încă om în putere. Se vor afla destule să te îndrăgească. Dumnezeu s-o ierte pe soru-mea, dar ea de acolo, de sus, te-ar binecuvînta. Băieţii sînt mari. Mioarei îi purtăm noi grijă... Faci bine să înalţi biserică, fie şi mînăstire ; nu strică să-ţi răscumperi păcatele ce îi fi zicînd că le ai, dar... monah... să te faci monah... nu ai cugetat bine...

— Cumnată, grăieşti fără socoteală. De-abia trecut-a anul de cînd am astrucat-o pe Maria, soră-ta, şi îmi vorbeşti...

— Nu te supăra, am grăit pentru mai tîrziu. Spătar şi monah nu se potrivesc.

— Lasă omul la gîndul lui, nevastă. Pînă una alta, să bem o stacană, să aducă friptura. Sărbătorim în astăseară vestea cu Mioara. Mîine pînă în prînz, să fie cu toate lucruşoarele ei aici în rateş. Îmi va fi o fiică dragă. Dumnezeu să-ţi răsplătească bunul gînd ce l-ai avut ! Ea ne va fi lumina singurătăţii noastre. Poate mai tîrziu, cînd îi va veni soroc, o vom duce la Argeş.

Stătură pînă în toiul nopţii. Tîrziu se duse fiecare la odaia lui. Toma, măcar de simţea cum se clatină bolovanii în cap, era prea bucuros să aibă în sfîrşit o copilă după dorinţă.

Costea nu aşteptă să se facă ziuă. Pe mînecate puse şaua pe murg şi o porni spre casă, să dea poruncă pentru Mioara. Socotea în suflet că, ostoit din această parte, va putea să se călugărească.

XXXI. ÎN OGLINDA APEI

Trecură zile, trecură ani, iar veni primăvara. De atita soare se topise zăpada. Jos, pe sub frunzele putrede, mijeau viorele, aprinzînd ici şi colo luminiţe albastre. Vlaga urca în trunchiuri, se avînta pînă la capătul ramurilor, furcind vîrfurile, spărgînd mugurii, dînd viaţă nouă întregii firi. Sălciile de la marginea bălţii îşi tremurau mlădiţele subţiri, mîngîind apele. Pe alocuri, printre trestiile uscate de an, răchita se aprindea roşie. Din plutele înalte, cu frunză argintie, atîrnau ciucuri care se desprindeau şi cădeau uşor, duşi de vînt.

În ajun plouase. Printre bulgării negri ai ţarinei, grîuleţul îşi arăta colţul, iarba înverzise ; înfloriseră caişii, cireşii.

Fiecare se veselea la gîndul că, o dată cu primăvara, se vor acoperi ogoarele cu bucate, se va încărca ramul cu rogoade. Tineri şi bătrîni îşi lepădau cojoacele, iar flăcăii priveau cu jind la pieptul fetelor care, slobod, se umfla pe sub cămăşi, fremătînd la cîte o mişcare prea iute. Părea că mustul gliei urcă şi prin vinele oamenilor. Mai tare se aprindeau dorurile ţinute sub obrocul zăpezilor.

La cei mai vîrstnici izvorau din ceaţa amintirilor vechi chipuri întinerite.

În Ostrov, aşezat sub o tufă, cuviosul Chiprian privea cu luare-aminte la o chiorchină de liliac gata să înflorească. Ţinea ramura în mînă, aplecînd-o pînă în dreptul feţei, să-i simtă mireasma şi cugeta la minunile Domnului, cum le rînduise pe toate. După iarna geroasă, o rază de soare dezmorţea pămîntul, pornea să încolţească sămînţa în ogor, să crape mugurii. Puterea dumnezeiască le înnoia pe toate : din moarte izvora viaţă, copacul îşi găsea hrană din putregaiul frunzelor, iar buruiana înflorea sugînd mustul morţilor din pămînt.

Cuviosul Chiprian slobozi ramura încărcată de boboci. Îşi reaminti de altă floare, dar repede, ca să-şi curme ispita, întoarse capul şi privi spre mînăstire. Şi ea crescuse din cenuşă, întruchipată rugă către cer, acoperămînt peste morminte. Înlăuntrul ei se adăposteau lespedea crijacului, mormîntul Neagăi şi acum în urmă cel al Mariei. Pe Caplea îl astrucase afară, la umbra unui cireş. Dar mînăstirea nu crescuse din mustul pămîntului. Era rodul sufletului, avîntare de credinţă, boltă cerească [illegible] doar

pe temelie pămîntească. El, cuviosul Chiprian, o înălțase întru iertarea păcatelor și spre lauda Domnului.

Trecuseră trei ani și mai bine de cînd o astrucase pe Maria. Gîndul care îi încolțise atunci în minte era înfăptuit. El, dimpreună cu Pahomie, erau acum slujitorii mînăstirii. Cuviosul îl scosese din calea ispitelor, îl îndrumase să-și capete iar liniștea, să uite de lume, de farmecele înșelătoare. Ridicase cu îndemnul lui biserică nouă, dar n-ar fi izbutit s-o desăvîrșească atît de măreață fără ajutorul Voievodului. Seneslau îi trimisese meșteri pietrari, dulgheri, zugravi. Pentru ca să meargă toate după bună rînduială, tocmise și oameni de dîrvală din împrejurimi.

El dăruise mînăstirii jumătate din bunurile pămîntești ce le avea, Ostrovul tot și parte din Vlăsia. Copiilor le lăsase codrul și pămîntul de haznă. Pentru el păstrase numai paloșul, îl agățase în chilie de perete. Va rămîne acolo pînă la moarte, să-i folosească de cruce.

Cum sta călugărul sub liliac, adulmecînd ușoara lui mireasmă, zări ieșind pe portița mînăstirii două fețe bisericești. Eru cei dintîi ciraci, veniți în viața călugărească. Bătrînul Pintea, cel de la rateșul lui Tîncabă, uitat de Dumnezeu și de moarte, venise să-și ușureze povara ce o avea de dus pe cealaltă lume. Al doilea era bătrînul Stanciu, vizitiul, care, nemaiputînd stăpîni caii, nu se mai simțea legat de lume. Și alți monahi veniseră de la Tislău, de la Chiojd. Se călugărise și meșterul care ajutase la ridicarea mînăstirii, legat fiind de înfăptuire, nu mai voise să plece.

Cuviosul Chiprian își aminti de copii : Matei și Mălin erau purtători de scut în oastea domnească. Pe Mioara, deși în apropiere, arar o vedea, doar cînd aducea pentru mînăstire daruri de la Sofica sau cîte ceva de ale gurii pentru monahi.

Cu un an înainte, primise vești de la Argeș. Porniseră feciorii Voievodului la vînătoare de mistreți în codrul Vlăsiei și Matei, însoțindu-i, se abătuse pînă la Ostrov, să-l vadă pe tătîne-su, spătarul, care încă nu îmbrăcase haina călugărească. Adusese daruri pentru mînăstire, odoare bisericești lucrate de doamna și de jupînesele de la Curte. De la jupîneasa Năstaca adusese un patrafir cusut de mîna ei și o icoană a Maicii Domnului pictată pe lemn sfînt, de la Ierusalim. Darurile le însoțise jupîneasa

cu carte scrisă, în care mărturisea că udase cusătura cu lacrămi de pocăință. Făgăduia că va trimite și altele, dar mai cu seamă îl ruga să nu împlinească gîndul ce-l aflase cu călugăria ; să nu uite că îl așteaptă oastea. Nădăjduia că odată și odată va izbuti să vină spre a se închina la Sfînta Mînăstire din Ostrovul Snagovului.

Mult îl tulburase cartea jupînesei.

Cu acest prilej, aflase că Voinea, șubrezit de pe urma războiului, nu mai avea zile multe de trăit. Costea desluși gîndul ascuns al jupînesei, care, fără înconjur, îl sfătuia să nu se călugărească. Ca să scape de ispită, mai cu rîvnă se străduise la înălțarea mînăstirii. După sfatul lui Pahomie, plecaseră pînă la Chiojdul Mare, undé stareţul schitului îl rînduise monah după legea bisericească. Numai astfel izbuti o vreme să ostoiască patimile. Ruga și truda îi frîngeau trupul, îi limpezeau mintea.

Noaptea, întins pe laviță, fără paie, să-i fie pedeapsă trupească, nu izbutea să adoarmă. Măcinările inimii îl munceau. Îl frămîntau dorinți. Fără vrere, chiar în somn, visa la trupul gingaș al Năstachii, la gură, la ochii ei. Și cînd se deștepta, i se părea că simte gustul cel de fragă. Îndată se scula, se despuia de cămașă și așezîndu-se în dreptul paloșului prins în perete, se izbea cu biciul pe spinare pînă o făcea numai sînge. Atunci, ușurat prin usturimea pielei de durerea lăuntrică, adormea. Ca să nu se mai gîndească la Năstaca, cerca să-și amintească de Maria, dar chipurile celor două femei se îmbinau și înfățișarea Mariei se făcea tot mai ceţoasă, mai ștearsă, de n-o mai putea desprinde din negură. De cînd sfîrșise clădirile, mai tare îl furaseră gîndurile pătimașe. Și astăzi, mireasma cea de liliac, lumina dulce cernută prin tinerele frunze, toate îl îmbiau către moliciune. O dată cu primăvara, cu mirosul de liliac, chipul Năstachii învia mai aievea.

Năstaca nu avea nici o vină. O osîndise el în minte, măcar că toată greșeala era a lui. El își călcase jurămîntul, o amăgise cu vorbe mincinoase și tot el se lepădase de ea, nu voia s-o mai vadă. Măcar cea care murise era liniștită, sta de-a dreapta Domnului, dar acum gîndul se făcuse mai chinuitor pentru nedreptatea săvîrșită față de Năstaca. Îl rodeau mustrările.

Uneori îl apuca dor de-i venea să lase toate, să calce legea călugăriei, să fugă pînă la Argeș, să-i ceară iertare,

să-i mulţumească pentru darul dragostei sale, pentru însuşi păcatul ce-l săvîrşise, apoi să se întoarcă la mînăstire. Dumnezeu, în nesfîrşita lui bunătate, va înţelege, îl va ierta. Dar adesea socotea că toate erau ispite ale diavolului, care se străduia să-l mistuie ca în flăcările iadului. Pahomie, stareţul, căruia îi mărturisise gîndul, se mîniase şi îl dojenise cu asprime.

Cu cît trecea vremea, cu atît chipul Năstachii, în loc să se şteargă din minte, mai cu adevărat i se arăta şi mai tare îl cuprindea văpaia. Setea de îmbrăţişare, de gura ei, îi chinuia trupul şi gîndul. Ar fi dorit, măcar o clipă, s-o ţină în braţe. Îşi amintea de paşii de pe scară, de umbra ce se arătase în uşă, aducînd vestea năprasnică, umbra neagră a lui Pahomie...

Deodată i se păru că umbra străvezie a liliacului se întunecă, se mişcă, se face mai neagră, mai lungă decît fusese. Din spate auzi vorba stareţului.

— Frate Chiprian, să-mi fie iertat că-ţi tulbur liniştea. A venit un olăcar din partea lui Tuhomir şi a fiului tău Mălin ; omul doreşte să-ţi vorbească. Îl vei găsi la capătul din sus al Ostrovului.

— Mălin ? De ce n-a venit aici în Ostrov ?

— O fi aflat de oprelişte să nu calce străinii în Ostrov.

— Mălin este îndrituit să vină să se închine la mormîntul maicii sale.

— Firește, dar îl însoţeşte pe Tuhomir, vlăstarul domnesc.

— Mă duc, cuvioase Pahomie ; pesemne voi întîrzia, voi lipsi de la slujbă. De mult nu l-am văzut pe Mălin, se va fi schimbat.

— Du-te, dar cearcă de uită legăturile pămînteşti. Pentru fiul tău, Cerul te va ierta.

Cuprins de o presimţire nedesluşită, Costea grăbi pasul. Cînd ajunse la capătul de jos, îl găsi pe Gavrilă, caraula satului. El era olăcarul.

— Mărite spătare...

— Nu-s spătar, sînt cuviosul Chiprian ! Vorbeşte.

— Pentru mine, orice haină îi pune, tot spătar vei fi. Am luptat în oastea ta, te-am urmat şi aici, dar monah nu mă fac... Nici tu n-ai să rămîi vreme lungă călugăr. Cînd Voievodul te va chema...

— Cînd Voievodul va avea nevoie... mă voi ruga pentru izbînda lui... Spune ce ai de spus.

— Stăpîne, jupînul Mălin, feciorul Măriei Tale, îţi cere iertare că nu a venit să te aştepte la mal ; îl însoţeşte pe Tuhomir. Ar dori să-ţi sărute mîna.

— Dar unde este ?

— Te roagă smerit să te osteneşti pînă la Poiana Izvoarelor. Fiind loc ferit, au găsit de cuviinţă să întindă masă vînătorească.

— Masă vînătorească ? Acolo ?

— Da. A poruncit să vină oameni din sat să pregătească prînzul şi să aducă toate de trebuinţă, pită, băutură, frigări, că vînatul îl vor aduce mărimile lor.

— Cine mai este ?

— Măria Sa Tuhomir, cu fratele său Vlad şi alte feţe luminate. Nu i-am văzut.

— Desprinde luntrea, eşti sigur că... a vorbit de Poiana Izvoarelor ?

— Sigur, Măria Ta.

— Zi, Gavrilă, cunoscut-ai încă pe careva ?

— Măriri, vlăstare boiereşti, prea puţin i-am văzut. Luntrea se izbi de mal şi amîndoi săriră pe uscat.

— Leg ciobaca şi fug să dau vorbă la oamenii din sat, după porunca jupînului Mălin. E iute din fire, ca şi Măria Ta. Nu-i place să aştepte.

— Du-te, Gavrilă.

Caraula se îndreptă alergînd spre sat, iar cuviosul Chiprian o apucă pe potecă, bucuros la gîndul să-şi îmbrăţişeze feciorul. Era vreme lungă de cînd nu-l mai văzuse. Se va fi făcut flăcăul voinic. Îi semăna la faţă şi poate din acea pricină îi fusese atît de drag Mariei.

Mergea repede, nerăbdător să ajungă, să aibă veste de la Matei, de la... Nu mai călcase pe această potecă dinaintea războiului cu tătarii. Cum de alesese Mălin tocmai Poiana Izvoarelor ?

Auzi în depărtare sunînd cornul vînătorilor. Asmuţeau cîinii. Poate se va fi abătut vreo ciută să se adape la eleşteu şi se luaseră tinerii după ea.

Cînd ajunse în Poiana Izvoarelor, nu era nimeni, nu văzu nici o vietate. Vînătorii goneau departe, se auzeau cîinii lătrînd. Rămase cuviosul Chiprian nedumerit. Mălin îl chemase, îl făcuse să vină în grabă, pe el tătîne-său, spătarul, om vîrstnic şi nu se învrednicise să-l aştepte !

Inciudat, se rezemă de copac, privi la eleşteu, acelaşi ca în trecut. Peste puţin vor ieşi nuferii. Trestia, înălţîndu-şi smocurile, va tremura iarăşi şi pe iarbă, la lumina lunii, vor juca Ielele. Vor veni mistreţii şi căprioarele să se adape. Mai auzi cornul sunînd în depărtare.

Sus, soarele dogorea, să cîştige vremea pierdută, cum se întîmplă uneori primăvara. Nori cenuşii se adunau în zare. Un vînt cald, venit de departe, mişca frunza fragedă a copacilor. Jos, la adăpost, între trestii era linişte. Luciul apei nu se tulburase.

Cuviosul Chiprian se aşează pe un lemn putred, tocmai pe trunchiul cel ce se prăvălise peste piciorul lui Snagu. El însă nu ştia, n-avea de unde să ştie că se născuse alături şi că Neaga îi trecuse apa iazului peste faţă. Cum sta privind la luciul bălţii, ascultînd la cîntecul păsărilor, îl cuprinse o vrajă. La adăpostul pădurii, poiana înverzise mai timpuriu. Apa era atît de limpede !

Costea se apropie să privească ; în adîncul verzui, ierburile unduiau cu mişcări şerpuitoare, iar în luciul iazului vedea crugul cerului, norii fugeau. Zărea totodată fundul şi faţa apei, cerul şi pămîntul.

Peste crestele copacilor sufla vîntul. Printre ramurile abia înfrunzite şuiera subţire Băltăreţul, venit de la miazăzi.

Se auzea foşnetul trestiei, freamătul frunzelor şi o lişiţă speriată fugind în şovar. Răsuna şi codrul în depărtare. De-abia mai deslusi lătratul cîinilor. Cuviosul, în straie întunecate, aplecat peste oglinda eleşteului, îşi zări chipul. Îi păru ciudat, nu se mai văzuse de mult. Purta barbă firavă, roşcată, dar ochii îi erau neschimbaţi, doar ceva mai întunecaţi.

Aci, în Poiană, iar îl cuprinseră dorurile. Îi trecu prin minte jocul Ielelor, al Salomiei, care tot cu Năstaca o asemuia. Rămase nemişcat într-o încordare, într-o chemare a chipului de femeie, al Năstachii. Îi vedea trupul... gura... Închise ochii s-o vadă numai pe ea, să şi-o închipuie, să-i fie aproape.

Cînd îi deschise, avu o nălucire. Alături de faţa lui, în oglinda apei, se ivi un alt chip, cel drag, al ei, parcă izvorît din adîncuri, ieşit la lumină. Era aproape, lipit de obrazul lui, atît de aproape ! O iazmă să fie ? O închipuire ? Şi cum balta îşi încreţea apele, valurile jucîndu-şi oglinzile mişcătoare, chipurile se amestecară, se făcură

fotuna. Costea își întoarse capul, să se încredințeze că nu era decît nălucire.

Jupîniţa Năstaca sta aievea alături. Nu era vedenie. Îi simţi buzele fierbinţi lipindu-se de gura lui. În vine i se revărsă un rîu de foc.

— Năstaca !

— Costea !

Atît izbutiră să grăiască şi iar buzele se împreunară cu nesaţ. Pierdură suflarea.

Ca să se încredinţeze că Năstaca era alături, o apucă, o strînse în braţe, apoi o îndepărtă s-o privească. Îi simţise gustul buzelor şi toată văpaia, ce fusese închisă sub obroc, izbucni nestăpînită. Uită de legea monahiei, uită de toate. Gurile lor erau cînd de foc, cînd de gheaţă.

Soarele coborîse, cornul vînătorilor se apropia tot mai mult, veneau cîinii lătrînd, dar ei nu-i auziră. Rezemaţi de un copac, se uitau unul la altul.

— Costea al meu, Costea ! Am visat atît la această clipă. Iarăşi al meu !

— Năstaca mea !

— Costea, află, voi fi numai a ta... sînt vădană. Şi tu, fii iarăşi spătarul ţării, vino la Argeş, Voievodul te aşteaptă, te aşteaptă oastea. Vino, Costea ! Ai înălţat biserică, ai făcut mînăstirea, ţi-ai răscumpărat păcatele cele care zici că le vei fi avînd... Lasă grija mînăstirii lui Pahomie. Ţi l-am adus pe Nour. E acolo ascuns în pădure. Vino ! Vei da mînăstirii prăzile cîştigate asupra duşmanului. Ce înseamnă un monah mai puţin ? În timp ce lipsa spătarului o simte întreaga ţară. Gîndeşte-te la mine... la cei care te iubim. Vino ! Încalecă pe Nour. N-am lăsat pe nimeni să puie şaua pe spinarea lui. Să plecăm.

— Năstaca. Mi se clatină mintea. Ai uitat că sînt monah ? Am uitat şi eu !

— Nu mai eşti călugăr, ţi-am adus carte de dezlegare, uric domnesc. Părintele Atanasie al Argeşului, cel care singur are dreptul de a hirotonisi, la cererea Voievodului, a încuviinţat să te dezlege. Ştia că fără tine suferă oştirea. Are nevoie moşia, se zvoneşte că vor veni iar tătarii.

— Năstaca, are nevoie Biserica de mine.

— Costeo, zice Voievodul că are nevoie de paloşul tău, de braţul tău. Ascultă-l !

— Năstaca, are nevoie Domnul cel de Sus de slujitori, de păstori.

— Costeo, zice doamna că suferă Sfatul Ţării de lipsa ta.

— Are nevoie mînăstirea de netrebnicia mea.

— Au nevoie prietenii, are nevoie Voievodul, doamna, apoi Mălin, Matei, copiii... înduplecă-te !

— Au nevoie morţii, cei îngropaţi, care sînt singuri. Nu pot trăi decît prin rugile mele.

— Morţii sînt aproape de Dumnezeu ; ei trăiesc viaţa îngerească. Tu eşti pe pămînt, vino, Costea, vino !

— Sînt călugăr, mi-e cu neputinţă.

— Ai fost călugăr, azi eşti ostaş. Ascultă porunca Voievodului.

— Sînt legat prin jurămînt.

— Te-au dezlegat.

— Năstaca !

— Costea ! Am nevoie eu de tine, eu care nu pot trăi decît prin tine.

— Năstaca, ţi-e uşor să mă-nvingi, ai milă de mine !

— Costea, ai tu milă. Am plîns atît, m-a muncit dorul tău ! Vino, Costea, nu mai şovăi, Îndură-te ! Te iubesc.

Năstaca i se lipi de trup şi îl cuprinse într-o îmbrăţişare nestăpînită.

Lătratul cîinilor se apropiase.

— Sînt năuc, m-ai înfrînt.

— Abia acum, eşti învingător. Vei ieşi ca soarele dintr-un nor. Scoate-ţi hainele cernite.

— Mă duc să-mi iau paloşul. Ai dreptate, toate mă-ndeamnă, toate mă cheamă. Năstaca mea.

— Du-te de-ţi ia paloşul. Mălin şi feciorii Voievodului te vor sărbători, bucura-se-vor iarăşi de apropierea ta. Du-te, adu-ţi paloşul şi gîndeşte-te la mine, care te aştept. Du uricul de dezlegare, lasă-l în chilia mînăstirii şi de-l întîlneşti pe Pahomie, nu-i spune că m-ai văzut. Spune-i că te cheamă Voievodul.

— Va fi la slujbă, nu-l voi întîlni.

— Vino, vino repede. Vezi, s-a înteţit vîntul, vine furtună. Nu vom putea face ospăţul în poiană. Trebuie să căutăm un adăpost... Costea, îţi aminteşti, ziceai că aicea în Poiana Izvoarelor m-ai văzut întîi, m-ai văzut

în chipul stăpînei Ielelor, al Salomiei. Îţi aminteşti ? Visul tău s-a împlinit.

— S-a împlinit !

— Costea, dacă suflă vîntul mai tare, dacă vine furtună, unde să ne ducem ?

— Mergeţi la rateşul lui Tîncabă. Eu voi veni de-a dreptul. Năstaca mea, să te mai sărut, să port gustul buzelor tale, gustul cel de fragă.

— Costea... al meu.

— Alerg să-mi iau paloşul.

XXXII. BALTA

Se schimbase vîntul, bătea rău dinspre miazănoapte. În cer, norii se rostogoleau goniţi din urmă. Cîte o frunză se ridica în văzduh, dusă de un vîrtej.

Cuviosul Chiprian alerga năuc ; nu-şi da seama de vijelia care apleca copacii, nu simţea suflarea cea rece. Furtuna din inima lui îl împiedeca să vadă cele de afară. Numai cînd îi simţi mireasma în treacăt, deşteptat, îşi dădu socoteală de cele din jur. Se aplecă să ridice floarea, dar ea se rostogoli în apă, adîncindu-se. Cuviosul Chiprian îşi duse mîna la cap şi-şi simţi părul vîlvoi. Pierduse culionul. Antereul deschiotorat fîlfîia în lături. Cu grijă pipăi la piept cartea cea de dezlegare. Năstaca le socotise pe toate. Îl adusese şi pe Nour, venise cu Mălin, cu Tuhomir.

Năstaca... i se păruse mai frumoasă decît în zămislirile gîndului. Subţire ca o trestie în haina îngustă de călărie i se arătase şi mai ispititoare. Iar pusese stăpînire pe sufletul lui. Va lua paloşul şi va merge la rateş... la rateş... ca altădată. Cînd va ajunge la mînăstire, va cerca să nu vadă pe nimeni, fără doar pe Pintea. El îi fusese slugă credincioasă.

Ajuns la malul ostrovului, fugi pînă în curtea mînăstirii. În dreptul bisericii îl zări pe stareţul Pahomie. Urca treptele tindei. Prin uşă se vedeau lumînările aprinse. După obicei, Costea se apropie, se închină, dar repede trecu mai departe. Nu se va duce la slujbă, i s-ar muia

hotărîrea, ar vedea mormintele, al lui Simon, al Neagăi, al Mariei. L-ar chema morții și nu s-ar mai putea îndepărta. Zadarnic ar aștepta Năstaca, Voievodul. Stăpînit de furtuna lăuntrică, merse de-a dreptul la chilie.

Aici toate păreau să aibă acum altă înfățișare : erau mohorîte ; doar paloșul sclipea tainic pe un perete. Simțea cum îl cuprind vechi patimi și noi dorinți. Năstaca ! Numai Năstaca ! O clipă îi veni să pună mîna pe cureaua cu care se muncea să izgonească ispita diavolului. Întinse brațul, dar gustul proaspăt de fragă ce-l avea încă pe gură opri mișcarea.

Cîtă vreme Pahomie va sta în biserică, avea răgaz să se pregătească.

Afară vijelia se înteța. Se răzvrătea firea, se auzeau gemînd coperișurile, trosnind lemnele, dar el nu le deslușea zgomotul, n-auzea în minte decît vorbele Năstacăi : „Te așteaptă Țara, te vrea oastea, te roagă Voiievodul... te vreau eu... Vino... încalecă pe Nour[4].

Ieși din chilia lui, merse alături în cea a lui Pintea. Îl găsi ascuțindu-și un cosor. Nu plecase încă la slujbă.

— Cuvioase Pantelimoane, caută foarfeca cea de tuns oile. Taie-mi barba.

Călugărul rămase nedumerit. Privi cu ochi mari pe Costea.

— Cum jupîne... iartă-mă, cuvioase Chiprian... cum să-ți tai barba ?

— Să mi-o tai, îți poruncesc, plec la Argeș, mă cheamă Voievodul.

— Dar... e cu putință, cuvioase Chiprian ?

— Zi-mi Spătar Costea. Are Voievodul nevoie de mine, să pregătesc oastea împotriva tătarilor. Am dezlegare de la părintele Atanasie al Argeșului, nu te mai îndoi, ia-ți foarfeca, și taie.

— Dau ascultare poruncii. De mult gîndeam că pentru un viteaz, straiele călugărești nu erau potrivite, dar și mărimile poartă barbă.

— Eu n-am obișnuit.

— Am înțeles.

— Tu, Pintea, adică cuvioase Pantelimoane, pînă în seară nu pomeni de plecarea mea. Vei găsi în chilie, peste straiele mele, uricul domnesc cu pecetie. Hai taie, nu mai șovăi.

— Jupîne, îți voi da ascultare, după cum sînt învățat. Iacă tai, păcat de barbă. Alta nu crește de azi pe mîine.

— Pintea, îți mai amintești, într-o vreme ți-am dat să-mi arunci sculele de război : coiful, buzduganul, zalele. Buzduganul, am văzut, l-ai făcut ciocan, zalele le-ai întrebuințat să faci ciur. Îți mai amintești pe unde le-ai fi zvîrlit ? Gîndește-te, chiar ruginite, tot vor fi de folos.

— Sînt mai puțin ruginite decît crezi. Aveam o presimțire, le-am păstrat. A fost sortit să le dai iar cuvenita folosință. Sînt aici. Bătrînul se aplecă și scoase de sub pat o legătură cu cele dorite.

— Ai fost înțelept. Îți mulțumesc Pintea, ce bucurie să le mai văd. Coiful zdrelit poartă urma loviturii lui Sagan. Numai zalele sînt întregi. Vină să te îmbrățișez și rămîi cu bine. Dumnezeu să-ți răsplătească bunătatea.

— Să te aibe Domnul în paza lui. Poate te vei întoarce stăpîne, îți sărut dreapta. Nu-ți uita paloșul.

Costea, în chilia lui, își scoase rasa, o puse pe masă, apoi desprinse paloșul din perete, scoase oțelul din teaca lui, îl privi, întinzîndu-l spre lumina ce venea prin fereastruică. Se minună ! Nu-l mai scosese de atîta vreme și tot nu prinsese rugină. Oțelul sclipea, măcar că era nefolosit, dar... de ani înainte... și îndată îl cuprinse la cingătoare, agăță și buzduganul cu căpățînă colțuroasă de aramă. Își trecu cămașa de zale ce-i acoperea pieptul și spinarea și apoi prinse pe sub bărbie curelușa coifului puțin țuguiat cu acoperămînt peste nas. Își puse zeghea albă cusută cu lînă roșie și stătu o clipă nemișcat, răsuflă adînc. Se simțea alt om, mai tînăr, mai puternic. Iar va porni la bătălie, călare pe Nour. O va iubi pe Năstaca. Va învinge pe tătari. Stătea să privească la chilioara unde șezuse anii din urmă și îi păru că monahia fusese o nălucire, un vis trecător, din care abia acum se deșteptase ; nu-i mai înțelegea rostul. Privi la lucrurile așezate peste buturuga ce-i folosea de masă. Lumina pătrundea galbenă prin pielea de beșică întinsă. Se uită la antereul ce-l purtase. Peste el așeză uricul de dezlegare cu pecetia lui Atanasie. Aici în chilie luptase împotriva firii, împotriva Năstacăi. Îi fusese temniță. O părăsea fără părere de rău.

Intră alături la Pintea. Nu se îndura să plece fără să lase vorbă pentru frați, pentru toți cei care cu bună credință îl ajutaseră. Îi va vedea altă dată, cînd va veni

să se roage de iertare, ca înainte. Astăzi nu era cu putinţă.

— Spune lui Grigore, spune-le la toţi că am fost chemat de Voievod, că e nevoie să apăr Ţara, e zvon de venirea tătarilor. Voi sluji mînăstirea mai temeinic de acolo, de afară. Le cer iertare, iar stareţului spune-i că nu m-aş îndura să plec, dar că...

Din spate se auzi un glas :

— Iacă-mă sînt aici, frate Chiprian. Îmi pare că am venit la timp. Ce te-a făcut să înlocuieşti rasa cu aste rugi-nituri ?

În zgomotul furtunii care bîntuia, nu se auzise pasul cuviosului stareţ, nici uşa deschizîndu-se. Numai cînd vorbi, Costea îşi dădu seama că era în prag. Umbra întunecată a lui Pahomie sta împotriva luminii. Vîntul, năpustindu-se deodată, îi ridică anteriul, desgolindu-i picioarele slăbă-noage. Culionul de pe cap îl făcea şi mai înalt. Părea un stîlp de strajă, împiedicînd ieşirea. O clipă Costea rămase nedumerit. Vederea lui îi aminti acea noapte de groază, cînd Pahomie se înfăţişase în prag ca o umbră neagră, aceeaşi umbră. Îi veni să pună mîna pe paloş, dar se opri.

— Cuvioase stareţ, ce veste năprasnică mai aduci ?

— Vestea că spătarul Costea l-a ucis pe cuviosul Chiprian.

— Ucis ! Doar l-a dezbrăcat de haina cernită.

— Îţi poruncesc să rămîi ! Mînăstirea... jurămintele... morţii... se împotrivesc plecării tale.

— Morţii ? Le-am dat şi le dau cuvenita cinste. Mă duc, Pahomie. Pentru morţi am înălţat sfînt acoperămînt, am făcut mînăstire, am adus ciraci, călugări să-i pome-nească. Acum încuviinţează să plec. Voi sluji mînăstirea mai departe, o voi ocroti cu braţul meu.

— Nu, cuvioase Chiprian, nu. Ai jurat la Starichiojd. Au pus stăpînire pe tine ispitele trupului, Necuratul. Rămîi ! Ţine-ţi jurămîntul, nu te lepăda de morţi, ajută-i cu rugile tale. Aci, în cuprinsul mînăstirii, vei găsi adevă-rata fericire, liniştea.

— E cu neputinţă. Mă aşteaptă Voievodul... oastea... spătăria...

— Te aşteaptă moartea... cu chip de femeie.. Chiar de vei trăi, vei fi mort. Aici e adevărata viaţă.

— Smerit rogu-te, dezleagă-mă. Mi-am îndeplinit în-datoririle, am înălţat biserică cu mîinile mele, am făcut

mînăstirea, am slujit-o. Acum lasă-mă să plec. Cînd va sufla urgia, tot cu mîinile mele o voi apăra.

— Vorbe, vorbe. La nevoie Dumnezeu va ști s-o apere. Mărturisește ! Te cheamă numai ispitele trupului, fala spătăriei. Am luat seama chiar cînd înălțai biserica, te stăpînea gîndul măreției. Și atuncea păcătuiai. Ai patima trufiei. Ai înălțat mînăstirea de dragul zidirii. Cuvioase Chiprian, frînge-ți mîndria, inima, trupul, rămîi ! Ești grindă de temelie a bisericii.

— O grindă se înlocuiește cu altă grindă, mai cu seamă cînd va s-o întrebuințezi la palanul de apărare.

— Te rod ispitele...

— ...Cu atît mai mult. Lasă-mă să plec !

— Cuvioase Chiprian îți poruncesc, rămîi ! Nu ești dezlegat de jurămînt, îngenunchează în fața starețului tău, desprinde-ți cingătoarea, lasă paloșul, azvîrle-ți coiful, îngenunchează, și voi da pedeapsă.

— Pahomie, umbră neagră, află că am carte de dezlegare de la părintele Atanasie al Argeșului. Nu mai vorbești cu Chiprian călugărul, ci cu spătarul Costea.

— De la părintele Atanasie ? Părintele Atanasie ți-a dat carte de dezlegare ?... Chiar de ar fi... dar nu te dezleg eu.

— Nu-mi pasă de dezlegarea ta, Pahomie. Am pe aceea a lui Atanasie, care hirotonisește și poate dezlega pe oricine... Dă-te într-o parte, să trec.

— A pus femeia cea spurcată stăpînire pe tine...

— Păzește-ți gura, Pahomie. Nu mă scoate din fire. Acum ascultă de spătarul țării ,îți poruncesc eu, spătarul. Lasă-mă să trec. Nu mai ai nici o putere asupra mea.

— Costeo, rămîi, te rog rămîi... gîndește-te la cei morți... altcum te va urmări blestemul lor.

— Au nevoie cei vii de mine... Năstaca... Auzi Pahomie... Năstaca.

— Spurcăciunea blestemată !

Costea, fără să mai adaste, ridică paloșul, dar se opri împingînd pe Pahomie, trecu pragul.

Vîntul se năpusti din toate părțile asupră-i. Starețul, încruntat, fără un cuvînt, privi în urma lui. În ochii cuviosului se oglindea greu blestem. Un trăsnet căzu în apropiere, cutremurînd pămîntul.

Cînd Spătarul ieși din curtea mînăstirii, starețul se întoarse și zise cuviosului Pantelimon, care, buimăcit, îngenunchease, bolborosind o rugăciune :

— Vino, Pantelimoane. Vom face slujbă, slujba morților. A pristăvit cuviosul Chiprian... Să-i cîntăm prohodul...

— A pristăvit...

Costea mergea cu pași îndesați. Îi plăcea să simtă sub călcîi tăria pămîntului. La cîte o suflare mai puternică, mantia se umfla, îl trăgea înapoi, de parcă voia vîntul să i-o smulgă de pe umeri. Dar el nu lua seama, se apleca mai tare, se opintea și avea o plăcere nespusă să învingă puterea firii. Nu-i păsa nici de tunete, nici de fulgerele care brăzdau cerul. Cîteva picături spulberate îl izbiră în față.

Își alese dinadins vechea lui ciobacă, cea din tinerețe, cioplită dintr-un trunchi. Cu ea, șuie și lungă, va străbate repede. De atîtea ori o folosise la vînătoare cu șoimul, la pescuit ; cu ea se avîntase în tinerețe și acum tot cu ea...

Vîslea Costea, vîslea repede cu gînd s-o vadă, s-ajungă cît mai curînd. De-abia îi gustase buzele și de n-ar fi fost mirosul proaspăt de fragă ce-l simțea, ar crede că a fost o nălucire. Nu ! Îi simțea încă trupul cald lipit de al lui.

Vîslea mai tare. Năstaca va fi a lui, numai a lui. Pahomie o ura, poate pentru că era atît de frumoasă, ispititoare, rod de care nu se putea atinge și călugărul izbutise să-l îndepărteze pe el, semănase îndoială în sufletul lui. Găsise împotriva ei tot felul de pricini. Ca să-l încătușeze, îl făcuse monah și el, netotul, se lăsase ademenit pe o cale nefirească. Pusese Pahomie stăpînire pe viața lui. Acum, în sfîrșit, se răzvrătise. Năstaca îl dezrobise. Era iarăși un ostaș, un viteaz. Avea paloșul, coiful, zalele și buzduganul de spătar. Cu ele va răzbate, va învinge orice.

Vîslea. Înfigea Costea lopata cu voinicie. Răsufla aerul rece în adîncul pieptului. Zbura luntrea, crestînd valurile.

Vijelia se dezlănțuì și mai tare : rupea ramurile, ridica apele. Fulgere brăzdau cerul, ploaia nu cădea. Văzuse Costea vînturi multe, dar ca acestea, schimbătoare, care săreau dintr-o parte într-alta, nu pomenise.

Vîslea. Năstaca va fi a lui. Ce bine că se depărtaseră vînătorii după o ciută și rămăsese ea singură, stăpîna lelelor în Poiana Izvoarelor.

De atîta vînt, Costea nu se mai putea ține în picioare. Cu greu îndreptă ciobaca să nu intre în păpuriș. Trecuse de furcitura apelor. Piscul luntrei spinteca valurile, dar Costea nu lua seama la creasta lor, care se arunca peste

mâini. Vîslea. N-avea decît un singur gînd : s-ajungă ! Să treacă dincolo de cotitură, de unde va zări rateşul. Nu ţinea seamă de jocul vînturilor care acum săreau, se schimbau, veneau pieziş, cînd dintr-o parte, cînd dintr-alta. Se băteau, se răsuceau, în vîrteje. Vîltoarea zmulgea valurile, le înălţa şi se desfăceau în coroane de stropi străvezii. O clipă, uimit, Costea privi la frămîntările apelor, la clocotul lor. Din răsputeri încercă să-şi stăpînească ciobaca. Strînse mantia pe trup, să nu i-o smulgă vîntul. O margine de vîrtej îl atinse într-o parte şi o suflare venită dimpotrivă îl răsuci, îl răsturnă, amestecîndu-l cu apele.

Lîna pufoasă a zeghii îl ţinu la suprafaţa apei, cît să-şi desprindă buzduganul, să-şi deschiotoreze mantia de la gît, care îngreunată, l-ar fi împiedecat să înoate. Nu-şi pierdu cumpătul. Cu amîndouă mîinile încercă să-şi desfacă cingătoarea, care trecea peste cămaşa lui de zale. Trebuia neapărat să-şi scoată împletitura de fier. Şi paloşul se încurcă de picioare. Ducîndu-se la fund, tot încercă să-şi dea peste cap zalele. Acum zadarnic se muncea să-şi desprindă cureaua şi iar se adînci. Dădu din braţe, din picioare. Dintr-un salt ajunse să prindă aerul de afară. Dar valurile îl izbiră peste faţă. Mai izbuti să răsufle o dată, înghiţi apă. Tras de atîta greutate, coborî iar la fund. Nemaiputîndu-se stăpîni, pierzînd cumpătul, sorbi apă şi o trase în piept. Deodată i se făcu în minte ca o nălucire. Nu-şi mai dădu seama că se îneacă. I se perindă trecutul dinaintea minţii : copilăria, mama... Neaga care îi punea mîncarea deoparte, Snagu cu piciorul de lemn, stareţul Antiohie, cuviosul Timotei cu poveştile lui, zugrăvelile din biserică, Salomia, Poiana Izvoarelor şi prima lui dragoste... Maria. Plimbările pe baltă, şoimul, paloşul, bătălia cu tătarii... Şi acum i se păru că au venit tătarii. Trase paloşul din teacă, trebuia să-i învingă. Zvîcni încă o dată din picioare, lovind fundul bălţii. Ieşi sus la aer, răsuflă adînc şi mînuind spada, izbi faţa apelor, valurile, duşmanul... o dată, de două ori... Ameţit, crezînd că a învins, se afundă cu mîinile încleştate pe mînerul paloşului. Ajuns la fund, trase din plin numai apă... Într-o nălucire văzu chipul Năstachii, ochi întunecaţi, gura ei... şi îi simţi gustul cel de fragă. Apoi îl orbi o lumină mare, ca un fulger... şi se făcu întuneric...

În zilele de furtună, cînd porneşte să clocotească balta zic bătrînii să fi văzut un crijac îmbrăcat în zale umblînd pe ape şi izbind cu spada în valuri să le spintece crestele. Purta plete aurii, înverzite de buruiana apelor şi mînuia un paloş cu sclipiri de argint.

Povestesc unii că atunci venea alergînd, cu părul despletit, maica Nastasia, cea care a fost stareţă la schitul din Poiana Izvoarelor. Singură se avînta pe o luntre şi-l căta, îl striga. Vorba ei nu se auzea de zgomotul vîntului şi al apelor şi pe cuvioasă o podideau lacrimile şi se făcea nevăzută...

Primăvara, la vreme potrivită, cînd pornesc oamenii la pescuit, găsesc plutind pe baltă cununi de flori, ciorchini de liliac şi nu izbutesc să afle care mînă le va fi semănat.

Plutesc pînă în asfinţit şi, una cîte una, se afundă de istov în adîncul apelor.

CUVINTE LĂMURITOARE

În cuprinsul romanului am folosit fapte istorice din epoca cuprinsă între anii 1211 şi 1266, cum ar fi fost de pildă :

Stabilirea Cavalerilor Teutoni în Ţara Bîrsei ; trecerea lor, potrivit încuviinţării regelui Andrei, dincolo de munţi, spre locurile stăpînite de brodnici, precum şi izgonirea acestora din Ţara Bîrsei de către acelaşi rege, cu trei ani mai tîrziu, în 1225.

Urgia năvălirii tătarilor din 1241, amintirea înfrîngerii oştirii cnezilor ruşi aliaţi cu cumanii în bătălia de la Kalka 1223, fuga cumanilor din sudul Rusiei şi apoi din Cumania Neagră, cînd poporul lor se puse în mişcare spre apus, căutîndu-şi adăpost şi oblăduire în cuprinsul Regatului Ungar.

Reîntoarcerea tătarilor lui Batu-Han din Ungaria la vestea morţii lui Ogodai-Han şi în anii următori năvălirile hoardelor lui Batu pe Volga.

De asemenea, amintesc figura prea puţin cunoscută a Voievodului Seneslau, din stînga Oltului, pomenit în *Diploma Cavalerilor Ioaniţi,* şi cea a lui Farcaş.

În cadrul acestor mari evenimente, am căutat să desfăşor acţiunea romanului, al cărui erou este un vlah din Cîmpia Dunării cu amestec de sînge transilvan.

M-am folosit în povestire şi de mişcarea către est şi către sud a unor cete de olahi, veniţi de pe plaiurile Ardealului, să se stabilească în părţile subcarpatice şi în Cîmpia Dunării.

Personagiile sînt imaginare, afară doar de figura Voievodului Seneslau, pe care am lăsat-o mai puţin precisă, pentru a nu înfăptui un fals istoric.

Ipoteza înfiinţării de către Teutoni a unei cetăţi mînăstireşti în Ostrovul Snagovului, nu se întemeiază pe nici un document. Totuşi, s-ar putea ca aşişderi fapte să se fi petrecut la Snagov, sau într-altă parte. Pare neîndoielnic că vor fi fost ctitorii mai

vechi decît acelea pomenite în unele hrisoave ale lui Mircea Voievod.

Am făcut şi oarecare corelaţiuni cu reprezentările iconografice, pictate mult mai tîrziu la mînăstirea Snagov, înfăţişînd Papi în jurul Mîntuitorului. Am deslușit semnele unei tradiţii catolice, care răspunde de altfel, în acest început de veac românesc, infiltraţiilor apusene de netăgăduit. Expansiunea ungară de la începutul veacului al XIII-lea, stăvilită de invazia tătărască, a adus cu sine misionari catolici, fie purtînd zale de cruciaţi, cum erau Cavalerii Teutoni, fie sub îmbrăcămintea monahală, cum erau călugării franciscani şi cistericieni.

În ceea ce priveşte originea numelui „Snagov", el poate însemna fortăreaţă, ca şi cuvîntul de „zamcă" în Moldova ; verba „snagă" are înţeles de putere, tărie.

Romanul se desfăşoară într-o vreme cînd Mînăstirea Snagovului n-a existat sub forma cea cunoscută de cronicari, de istorici şi de literaţi (cum sînt Radu Popescu, Fotino, Odobescu etc.)

În săpăturile ce s-au făcut în insula Snagov, s-au găsit urmele unei aşezări mai vechi decît aceea a epocii istorice muntene. Din perioada înfiinţării Voievodatului s-au găsit, în morminte călugăreşti, monezi de ale lui Vlad, precum şi de ale urmaşului său, Mircea.

Am căutat să redau atmosfera, pe cît cu putinţă, corespunzătoare unei epoci care ne este prea puţin cunoscută. Ea mi se înfăţişează cu porniri contradictorii, de senzualism primitiv şi de sentimente de exaltare mistică ; se împleteşte un romantism juvenil cu o brutalitate neînfrîntă. Sîntem în epoca marilor pasiuni, care au stăpînit spiritele Evului Mediu. Apusul, la imboldul Papii, se urnea ca să dezrobească Sfîntul Mormînt, şi totodată, ispitit de bogăţiile Bizanţului, se oprea să jefuiască măreaţa cetate a Răsăritului. Cruciaţii luau locul împăraţilor, se închinau în faţa Crucii Mîntuitorului şi tot războindu-se cu saracinii, le împrumutau obiceiurile cavalereşti. Trubadurii le cîntau faptele şi preamăreau farmecul femeilor.

Ţara noastră era şi pe atunci răscruce de drumuri ; se întîlneau curentele venite din Bizanţul ortodox, cu acele ale Occidentului catolic. Era totodată loc de trecere a năvălitorilor răsăriteni, care încercau să distrugă pe rînd ceea ce mai fiinţa din organizaţiile de tradiţie romană. În aceste vremuri se desăvîrşeşte închegarea neamului şi se înjghebează cît de cît o viaţă statală. Nevoia de apărare impune formelor de organizare locală şi teritorială mai ample : Cnezatelor, Ţărilor şi Voievodatelor să

se unească și să asculte de un singur stăpîn, pentru a putea să se împotrivească mai ușor primejdiilor din afară.

Voievodatul de la Argeș adună în jurul lui elementele răzlețe, fără a fi fost nevoie decît de prea puține lupte. Imboldul de unire a fost dat de crunta încercare a năvălirii tătarilor. Aceasta a îngăduit înfiriparea statală a Voievodatului muntean, a așa-zisului „Descălecat", prin însăși slăbirea regatului ungar. Micile înfiripări românești erau mai puțin vulnerabile decît organizația greoaie a regatului maghiar.

Mai tîrziu, Ungaria, refăcută, porni din nou spre răsărit, dar de astă dată întîlni în aceste părți împotrivirea unor organizații de sine stătătoare, care au luptat să-și păstreze o independență în cadrul concepțiilor feudale.

În roman am avut prilejul să arăt putința de ridicare a unor oameni porniți de la treptele de jos, care prin fapte de vitejie puteau ajunge pînă la cele mai înalte ranguri ale țării. Sîntem în vremea cînd ia ființă clasa diriguitoare boierească, ce se organizează după modelul boierimii din fostul Imperiu Româno-Bulgar de la sud de Dunăre, primind totuși influențe feudale occidentale. Parte din moșneni, posesori de ohabe sau de ocine, care sărăcesc în urma invaziei sau din alte pricini, încep să treacă la o stare de semiiobăgie, premergătoare rumâniei.

Tot atunci țiganii robi aduși de tătari se răspîndesc prin părțile noastre.

Ca să redau întrucîtva atmosfera arhaică, am încercat prin stil și prin folosirea unor cuvinte mai neobișnuite, să dau o impresie de vechime, rămînînd totuși cît mai mult în limitele limbii vorbite, ca să poată fi citită cartea cu ușurință. De altfel, limba din acea vreme nu este cunoscută și chiar dacă am avea îndeajunse izvoare de care să ne folosim, n-aș fi putut să o întrebuințez. Să ne gîndim numai la scrierile de mai tîrziu, care ne-au rămas, cum ar fi de pildă traducerile lui Coresi și însăși cronica lui Ureche, ce se citesc anevoie. Consider că un roman trebuie să fie un prilej de desfătare. M-am mulțumit deci să dau narațiunii un iz de vechime, fie prin anumite întorsături de frază, fie prin cuvinte cu un oarecare parfum arhaic. Am căutat să nu mă folosesc, pe cît mi-a fost cu putință, de neologisme și într-o oarecare măsură, de acele cuvinte a căror obîrșie prea modernă ar fi dăunat atmosferei. Am considerat și acele turcisme și grecisme, introduse în epoca fanariotă, ca fiind prea noi. Am menținut totuși unele din ele, ce se găsesc la rădăcina limbii, fie prin legăturile ortodoxe cu Bizanțul grecesc, fie prin contactul cu stăpînitorii cumani, de neam tur-

cesc. În schimb, formele latine şi cuvintele slave sînt curente, deoarece ne aflăm mai aproape de obîrşia limbii.

Cu toate că acţiunea se petrece în Muntenia, am întrebuinţat un număr de expresii şi de cúvinte din Transilvania şi chiar din Moldova, căutînd să amalgamez toate aceste regionalisme laolaltă. În ceea ce priveşte provincialismele ardeleneşti ele au întîietate, fiind dat că mare parte din personaje sînt olahi, veniţi de dincolo de munţi. De altfel, multe cuvinte, care par moldoveneşti, şi sînt privite ca atare, erau folosite înainte în Ardeal şi au trecut în Moldova, fie pe calea maramureşană (Bogdan şi Dragoş), fie prin legăturile seculare între populaţiile stabilite de o parte şi de alta a Carpaţilor.

În ceea ce priveşte denumirea românilor din această epocă, problema nu este încă bine lămurită. Numele de român era folosit, probabil, de cea mai mare parte a locuitorilor, cărora li se zicea de către streini vlahi, valahi, olahi, brodnici etc. Numele provinciale : moldoveni, munteni, ardeleni, au împiedecat multă vreme înscăunarea noţiunii unitare de *român*.

AUTORUL

CUPRINS

Cuvînt înainte V

SUB SEMNUL PALOȘULUI

Cuvîntul autorului 2

Prolog — Un rege îngîndurat 3
I La Cruceburg 5
II Simon 10
III Voicu 14
IV Clădirea mînăstirii 21
V Icoana 26
VI Poghiazul cumanilor 35
VII De Paști . . . . . 43.
VIII Turbații 46
IX Moartea lui Snagu 52
X La mînăstire 58
XI Ielele 64
XII Șoimul 68
XIII La rateșul lui Tîncabă 76
XIV În zăvoi 85
XV O întîlnire 90
XVI Tătarii 98
XVII Înapoierea Sofichii 106
XVIII Romii 114
XIX La îmblătit 122
XX Făurarul 135
XXI Neaga 145
XXII Mistreții 153
XXIII Se roșesc apele 160
XXIV Năframa 166

XXV Răzmerița 173
XXVI Bătălia 181
XXVII Carte de la Argeș 192
XXVIII Jupîneasa Năstaca 197
XXIX Lupii 204
XXX Olăcarul 211
XXXI În oglinda apei 216
XXXII Balta 225
Cuvinte lămuritoare 233

EDITURA MINERVA

Lei 1

ISBN 973-21-0143-1